

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

IRAK ANAYASAL SİSTEMİNDE TERÖR VE TERÖR SUÇU: 2003 SONRASI

Yüksek Lisans Tezi

Hameed Majeed Abbas ABBAS

Danışman

Prof. Dr. Ayhan DÖNER

Erzincan/2021

TEZ BİLDİRİMİ

“İrak Anayasal Sisteminde Terör Ve Terör Suçu:2003 Sonrası ” isimli “**Yüksek Lisans**” tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim. 12/02/2021

Hameed Majeed Abbas ABBAS

IRAK ANAYASAL SİSTEMİNDE TERÖR VE TERÖR SUÇU: 2003

SONRASI

Hameed Majeed Abbas ABBAS

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu

Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Şubat 2021

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ayhan DÖNER

ÖZET

Terör olgusu sadece Irak toplumu düzeyinde değil, küresel düzeyde önemli olduğundan dolayı bu konuda bir çalışma yapmayı, bu çalışma ile Irak'ta terörün tanımını ve sebeplerini incelemeyi uygun gördük. Bu konuyu üç bölümde ele alacağız.

Birinci bölümde terör kavramını, sebeplerini, bu suç eylemlerini işlemeye götüren etkenleri ve terör suçlarının türlerini ele alacağız. Ayrıca terör eylemleri ve ona benzer eylemler arasındaki farkları ve 2003'ten önce Irak kanun koyucusunun teröre karşı tutumunu inceleyeceğiz.

İkinci bölümde 2003'ten sonra Irak'ta terörün nasıl ortaya çıktığını, Irak İslam Devleti'nin ne olduğunu, 2003'ten sonra bu olguyla mücadele eden Irak kanunlarının hangileri olduğunu ve 2005'ten sonra ITMK'nin terör eylemlerine karşı tutumunu araştıracağız.

Üçüncü bölümde genel dış politikaya, onun Irak'ta terörle mücadeledeki rolüne ve bu politikanın başarı ve başarısızlık bakımından geleceğinin ne olduğuna yer vereceğiz.

Sonuç bölümünde bu çalışmayla elde edilen neticelere ve tehlikeli terör olgusunu engellemek için gerekli önlemlerin neler olduğuna değineceğiz.

Anahtar Kelimeler: Irak, Kanun, Terör, Suç, Politika, Ceza, Hukuk.

**TERRORISM AND TERRORIST-RELATED CRIMES IN THE IRAQI
CONSTITUTIONAL SYSTEM: AFTER 2003**

Hameed Majeed Abbas ABBAS

**Erzincan Binali Yıldırım University, Institute of Social Sciences,
Department of Public Law Master's**

Thesis, Febraury 2021

Thesis Supervisor: Prof. Dr. Ayhan DÖNER

ABSTRACT

In view of the importance of this phenomenon globally, and not only to Iraqi society, we decided to provide a brief study in which we can identify terrorism in Iraq and its causes, and accordingly we will divide this study into three chapters.

In the first chapter, we will cover the concept of terrorism, its causes and motives that drive it to commit these criminal acts and what are their types, and we will describe the distinction between terrorist and similar acts, and then we turn to the Iraqi legislator's position on terrorism before 2003.

In the second chapter of this study, we discuss how terrorism in Iraq was created after 2003, who is the Islamic State of Iraq and what are the Iraqi legislation after 2003 to combat this phenomenon, and what is the position of the Iraqi Anti-Terrorism Law No. 13 of 2005 regarding these terrorist acts.

In the third chapter, we go to the general economic and foreign policies and their role in combating terrorism in Iraq, and what is the future of these policies in terms of success and failure. Then, to the conclusion of the topic, we will discuss the results of this research and what are the necessary measures to curb the dangerous terrorist phenomenon.

Keywords: Iraq, Terror, Crime, Policy, Criminal, Law

ÖN SÖZ

Bu çalışmanın konusunu belirlemede ve araştırma yapma esnasında bana her türlü yardımda bulunan, doğru yönlendirmeleriyle bana yol gösteren ve değerli görüşlerini benimle paylaşan danışmanım Prof. Dr. Ayhan DÖNER beye, eğitim hayatım boyunca kendilerinden istifade ettiğim saygıdeğer hocalarıma, bana her türlü desteği vererek beni eğitip yetiştiren ve üzerimde hiçbir zaman ödeyemeyeceğim hakları bulunan sevgili anne ve babama teşekkür ederim.

Hameed Majeed Abbas ABBAS

Erzincan/021

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
ÖN SÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR	IX
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TERÖR KAVRAMI, TÜRLERİ, SEBEPLERİ, TERÖR SUÇLARI VE BU SUÇUN HUKUKİ NİTELİĞİ

I.Terör Kavramı, Türleri Ve Sebepleri	6
A.Terör Kavramı	6
1.Terör Kavramının Tarihsel Kökleri	10
2.Terörün Tanımı	14
a.Genel Olarak	14
b.Bazı Devlet Hukuklarında Terörün Tanımı	18
b.1. Mısır Hukuku'nda Terörün Tanımı.....	18
b.2.Katar Hukuku'nda Tanımı.....	18
b.3.Türk Hukuku'nda Terörün Tanımı.....	19
b.4.Fransa Hukuku'nda Terörün Tanımı	19
b.5.İngiltere Hukuku'nda Tanımı	20
b.6.İspanya Hukuku'nda Terörün Tanımı.....	21
b.7.ABD Hukuku'nda Terörün Tanımı	21
3.Terörist Kavramı.....	22
B.Terör Türleri	23
1.Terör Eylemini Gerçekleştirenler Bakımından Terör Türleri	24
a. Devlet Terörü.....	24
b.Birey ya da Silahlı Grup ve Örgüt Terörü	26
2.Terör Suçunun İşlendiği Yer ve Etki Çerçevesi Bakımından Terör Türleri.....	26
a.Yerel Terör.....	26
b.Uluslararası Terör	27
3. Terör Eyleminde Kullanılan Yöntem ve Araç Bakımından Terör Türleri.....	27
a.Klasik Terör	27

<i>b.Yeni Terör</i>	29
C.Terörün Sebepleri.....	30
1.Terörün Siyasi Sebepleri	30
2.Terörün Ekonomik Sebepleri	31
3.Terörün Sosyal Sebepleri	33
4.Terörün Psikolojik Sebepleri	33
5.Terörün Dini Eğitim ve Dinin Yanlış Yorumlanmadan Kaynaklanan Sebepleri.....	34
6.Terörün Yayılmasında Yayın Araçlarının Rolü	36
II.Terör Suçunun Hukuki Niteliği	37
A.Genel Olarak.....	37
B.Terör Suçu ve Ona Benzer Diğer Suçlar Arasındaki Fark	39
1.Terör Suçu ve Siyasi Suçlar	40
<i>a.Siyasi Suç Kavramı</i>	40
<i>b.Terör Suçu ve Siyasi Suç Arasındaki Fark</i>	41
<i>b.1. Suçun İşlenme Yöntemi</i>	42
<i>b.2. Suçun İşlenme Sebebi</i>	42
<i>b.3.Suçun İşlenme Amacı</i>	42
2.Terör Suçu ve Organize Suç	43
<i>a.Terör Suçu ve Organize Suçun Ortak Özellikleri</i>	45
<i>b.Terör Suçu ve Organize Suç Arasında Fark</i>	46
<i>b.1. Suçun Amacı Bakımından Fark</i>	47
<i>b.2.Suçun Saiki Bakımından Fark</i>	47
<i>b.3. Suçun İşlenmesinden Sonra Gizlilik Bakımından Fark</i>	47
<i>b.4. Suçu İşleyenler Bakımından Fark</i>	47
3.Terör Suçu ve Silahlı Direniş Direniş Eylemleri.....	47
<i>a.Terör Suçu</i>	48
<i>b.Direniş Kavramı</i>	49
4.Terör Suçu ve Silahlı Direniş Arasındaki Fark.....	51

İKİNCİ BÖLÜM

2003'TEN SONRA IRAK'TA TERÖRÜN ORTAYA ÇIKMASI VE IRAK KANUNLARININ TERÖRLE MÜCADELEDEKİ TUTUMU

I.Irak'ta Yerel ve Dış Terör	53
A.Irak'ta 2003 Sonrası Kürt ve DAESH Terörü.....	53

1.Genel Olarak	53
a.Kürt Terörünün Irak'ın Sincar Kentine Saldırması.....	55
b.Sincar Kentinin Stratejik Önemi.....	55
c.Sincar Kentinin Siyasi Önemi.....	56
2.DAEŞ'in Takip Ettiği Politika	57
a.Genel Olarak	57
b.DAEŞ'in Kuzey Suriye'deki PYD'ye Bağlı Olan Terör Örgütleriyle Bağlantısı	57
B.2003'ten Sonra Irak'ta DAEŞ Terörünün Ortaya Çıkması	58
1.Genel Olarak.....	58
2.Irak'ta IŞİD Örgütünün Ortaya Çıkma Aşamaları.....	60
a.Tevhit ve Cihat Örgütü	60
b.Irak Cihat el-Kaidesi.....	61
c.Irak İslam Devleti Örgütü.....	62
d.IŞİD Örgütü	63
II.Irak Hukuk Sisteminde Terör Suçu	64
A.13 Sayılı ve 2005 Tarihli Irak Terörle Mücadele Kanunu Çıkmadan Önceki Dönemde Irak Terörle Mücadele Kanunları	64
B.Irak'ın 2003 Yılından Sonraki Terörle Mücadele Kanunları ve Terörle Mücadele Kanunu'nun Çıkarılması Aşamaları.....	66
1.Geçici Koalisyon Yönetiminin Emirleri	66
2.2005 Irak Anayasasının Teröre Karşı Tutumu	68
3.13 Sayılı ve 2005 Tarihli Terörle Mücadele'ye İlişkin Kanunun Çıkarılması, Özellikleri ve Tanımı	69
III.13 Sayılı Ve 2005 Tarihli Irak Terörle Mücadele Kanunu'nda Terör Suçu .72	
A.Terör Suçunun Unsurları.....	72
1.Terör Suçunun Yasa Tarafından Zorunlu Kılınan Unsuru.....	74
a.Terör Suç Planının Anlamı	74
b.Terör Suç Tipinin Unsurları	75
b.1. Hazırlık Yapmak.....	75
b.2. Bireysel ya da grupsal organizasyon.....	76
b.3.Netice.....	77
2.Terör Suçunun Maddi Unsuru	77
a.Terör Suç Fiili.....	78
a.1.Terör Suç Fiilinin Özellikleri	78

a.1.1.Terör suç fiilinin hukuka aykırı olması	78
a.1.2.Suç eyleminin olumlu olması.....	79
a.1.3.Terör suç eyleminin organize edilmesinin şart olmaması	80
a.2.Terör Suç Fiilini İşleme Araçları	81
a.3.Terör Suç Fiilinin İşlenme Yeri	82
b.Terör Suç Fiilinin Neticesi	84
b.1.Terörsel Zarar Suçları	86
b.1.1.Kişilere verilen terörsel zarar.....	86
b.1.2.Mallara verilen terörsel zarar.....	87
b.2.Terörsel Tehlike Suçları	88
c.Terör Suç Eylemi ve Sonucu Arasındaki İlliyet Bağı	91
c.1. Terör Suçlarındaki Sebep Sonuç İlişkisinin Ölçüsü.....	93
c.2. Sebep Sonuç İlişkisinin Teorileri	93
c.2.1.Sebeplerin denk olma teorisi.....	93
c.2.2.Uygun sebep teorisi.....	94
c.2.3.Doğrudan sebep teorisi.....	94
c.3. TMK'nin Sebep Sonuç İlişkisine Karşı Tutumu	94
3.Terör Suçunun Manevi Unsuru	95
a.Terör Suçunun Genel Suç Kastı.....	98
a.1.İrade.....	99
a.2.Bilgi.....	99
b.Terör Suçunun Özel Suç Kastı	101
b.1. Özel Kastın Anlamı	102
b.2. Terör Suçundaki Özel Suç Kastının Yapısı.....	103
b.3. Terör Suçunda Özel Suç Kastı Şekilleri	104
b.3.1.Güvenlik durumunu, istikrarı ve milli birliği bozmak.....	104
b.3.2.İnsanlar arasına korku, kaygı ve tasa sokmak.....	105
4.Terör Suçunu İşleme Şekilleri	107
a.Terör Suçunu İşlemeye Başlama.....	107
a.1. Genel Olarak.....	106
a.2. Terör Suçuna Başlamadan Önceki Aşamalar	108
a.2.1.Suçu düşünme ve onu işlemeyi tasarlama aşaması.....	108
a.2.2.İrak Terörle Mücadele Kanunu'nun terör suçunu düşünme ve tasarlama aşamasına karşı tutumu.....	109
a.2.3.Suç hazırlama aşaması.....	110
a.2.4.İrak Terörle Mücadele Kanunu'nun Hazırlık Eylemlerine Karşı Tutumu.....	110
b.Terör Suçuna İştirak Etme.....	111

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
IRAK'TA GENEL DIŞ POLİTİKA VE ONUN TERÖRLE MÜCADELEDEKİ ROLÜ	
I.Terörle Mücadelenin Genel Dış Politikası	114
A.2003'ten Sonra Irak Dış Politikasının Temel Hareket Noktaları	114
1.Yerel Düzey.....	116
2.Bölgesel Düzey	117
3.Uluslararası Düzey.....	117
B.Dış Politika ve Irak'ta Terörle Mücadele	117
1.İkili Güvenlik Dayanışma Antlaşmaları.....	118
2.Uluslararası Toplumla Hareket Etmek.....	119
II. Dış Politikanın Başarı Ve Başarısızlık Bakımından Terörle Mücadeledeki Geleceği	121
A.Terörle Mücadelede Başarılı Olma Bakımından Irak'ın Dış Politikasının Değerlendirilmesi	122
B.Irak Dış Politikasının Terörle Mücadelede Başarısız Olma Sebepleri....	123
SONUÇ.....	127
ÖNERİLER.....	131
KAYNAKÇA.....	133
KANUNLAR.....	149
İNTERNET KAYNAKLARI.....	151

KISALTMALAR

A.g.e.	: Adı geçen eser
Bkz	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
C.	: Cilt
CMUK	: Ceza Muhakeme Usulleri Kanunu
DOD	: Amerika Savunma Bakanlığı
DAEŞ	: Devletü'l-İslam fi'l-Irak ve's-Şâm (Irak-Şam İslam Devleti)
E.t.	: Erişim Tarihi
ETA	: Euskadi Ta Askatasuna (Bask Yurdu ve Özgürlük)
F.	: Fıkra
FBI	: Federal Soruşturma Bürosu
İŞİD	: Irak ve Şam İslam Devleti
İTERPOL	: Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı
M.	: Miladi
M.	: Madde
MÖ	: Milattan Önce
P.	: Page
S.	: Sayfa
S.	: Sayı
S.A.S.	: Sallallâhu aleyhi ve sellem
S.y.	: sayfa yok
Ss.	: Sayfalar

TCK : Türk Ceza Kanunu
TMK : Terörle Mücadele Kanunu
Ts. : Tarihsiz
Vd. : ve diğerleri

GİRİŞ

Terör, insan hayatını tehdit eden bir tehlike olduğundan beri uluslararası dikkati çeken bir konu olmuştur. Terörün büyük tehdidinin yanı sıra o, şiddet ve yasa dışı güç kullanma yöntemine başvurmaktadır. Bu da nihayetinde çok sayıda masum insanın ve kamu ile özel malların zarar görmesine yol açmaktadır.

Terör, dünyanın tümünde yayılmıştır. Onun inancı ve dini yoktur. Onun kaldığı bir vatanı, yeri ve belli bir kültürü de yoktur. İlk başlarda terör düşüncesi bazı önemli şahıslara suikast düzenleme şeklinde gerçekleşmekteydi. Yayın araçları yoluyla görülmekteydi ya da duyulmaktaydı. Fakat zamanla terör düşüncesi, insan katliamlarını yapma, çok sayıda masum kişiyi öldürme, yapıları yıkma ve bunlara büyük zararlar verme esasına dayanarak yeni bir düşünceye tutunmuş ve genişleyip gelişmiştir. Terör düşüncesi ve onun yaptığı eylemler sebebiyle halklar, devletler ve uluslararası örgütler bu olguyla mücadele etme ve onun yayılmasını engellemeye yönelmişlerdir.

11 Eylül 2001 olayları ve onun ardından dünyanın farklı yerlerinde meydana gelen terör saldırıları, devletlerin uluslararası güvenliği tehdit etmeye başlayan bu büyük tehlikeye önem vermeye başlamalarına yol açmıştır. Devletler bu tehlikeli olguyla mücadele etmek için ulusal ve uluslararası düzeyde dayanışma içine girmişlerdir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, 28.09.2001'deki 1373 Sayılı kararını çıkarmıştır. Konsey bu kararında bütün üye devletlerden terörü suç saymayı ve onun finansmanı ile terör eylemlerini destekleyen planlamaları yasaklamayı talep etmiştir. (Bu karar üzerine bazı devletler terörle mücadele ve onu engellemekle ilgili yeni kanunlar çıkarmışlardır). İngiltere yetmişli yıllardan beri terör eylemlerine karşı sert ve güçlü kanunlar uygulamıştır. Öte yandan bazı devletler bununla ilgili konulan yasaları aktifleştirmeye gitmişlerdir. Zira bu devletler yürürlükte olan yasalarda içeriksel ve biçimsel bazı değişiklikler yapmışlardır. Devletler bu tehlikeli olguyu durdurmak için sadece ceza kanununda değişiklik yapmamışlardır. Aynı zamanda idari kanun, göç kanunu, deniz ve hava kanunlarında da değişiklikler yapmışlardır.

Irak toplumu, 2003'ten sonra bu tehlikeli olguya müptela olmuştur. Terör Irak toplumuna dışardan girmiştir. Irak halkı daha önce terörü bilmiyordu. Terör

olgusu Irak'ta geliştiğinde Irak toplumu buna karşı koymak ve bunu engellemek için hazır değildi. Fakat terör, şiddet ve insanları vahşice öldürme eylemlerini artırınca Irak vatandaşlarının bütün grup ve sınıflarının, artık insanların hayatlarını tehdit eden bu kanlı ve tehlikeli olguyla mücadele etmeye hazırlanmalarını zorunlu kılmıştır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1373 Sayılı ve 2001 Tarihli ile 8566 Sayılı ve 2004 Tarihli iki kararına bağlı olarak Irak kanun koyucusu ülkeyi işgal eden bu tehlikeli olguyla mücadele etmek için özel bir kanun koymuştur. Bu kanuna 13 Sayılı ve 2005 Tarihli Terörle Mücadele Kanunu adı verilmiştir. Bu kanun, Irak'ta terörle mücadele etmeyi amaçlayan altı maddeden oluşmuştur. Onun birinci maddesi terörün tanımını yapmış ve terörü hukuken tanımlamıştır. İkinci ve üçüncü maddeler terör suç örneklerini ele almışlardır. Dördüncü madde yargı mahkemelerinde terör eylemlerinin cezalarından bahsetmiştir. Beşinci ve altıncı maddeler hukuki mazeretler ve kanunun son hükümlerini belirtmiştir.

Terör olgusu uluslararası ve ulusal olarak dünyanın çoğu bölgelerinde önem arz etmektedir. Bu olgu dünyamızı kaplayan olumsuz bir olgudur. Terörün ortaya çıkış sebeplerini, onu ayakta tutan etkenleri ve bu olayı çözme yollarını incelemek üzere farklı araştırmalar yapılmıştır. Bunun durdurulması ve bu sorunu çözme yollarını bulmak için uluslararası kongreler düzenlenmiştir.

Terör, ülkesel bir olgu olmayıp evrensel bir olgu olduğu için bu durum terör kavramının çerçevesini belirleme hususunda tartışmalara yol açmıştır. Bazı devletler, kendi topraklarını işgalciler ve sömürgecilerden kurtarmak isteyen halk tarafından yapılan silahlı mücadele ve direniş eylemlerini terör eylemi olarak görmektedirler. Öte yandan bazı devletler bu tür eylemleri, terör eylemleri olarak görmeyip işgal güçlerine karşı yapılan ve yasal olan eylemler olarak görmektedirler. Böylece devletlerin terör kavramına bakışının farklı olması sebebiyle terör suçuyla mücadele etmede ceza politikası da farklı olmaktadır.

Bazı devletler terör suçunu genel ceza kanununda düzenlerken bazı devletler ise terör olgusuna özel bir önem vermekte ve terör suçunu özel kanunda düzenlemektedir. Örneğin Mısır Ceza Kanunu'nda durum bu şekildedir. Türkiye terör olgusuna çok önem vermiş ve bunu özel bir kanunda düzenlemiştir.

Irak kanun koyucusu ilk etapta terör olgusunu çözümede değiştirilmiş olan 111 Sayılı ve 1969 Tarihli Ceza Kanunu hükümlerini esas almıştır. Kanun koyucu karşılaştırmalı birçok ceza kanunlarının yöntemini takip etmiştir. Fakat 2003 yılından itibaren Irak'ta şartlar değişmiş, şiddet eylemleri artmış ve terör tehlikesi ortaya çıkmıştır.

Terör suçunu işleyen kimse, birtakım amaçlar için kendi dini, mezhebi, vatandaşlığı ve vatanından vazgeçmektedir. Terör kendi amaçlarını gerçekleştirmek için vahşi, insanlık dışı katliamları yapmakta ve canlara, kamu ve özel mallara büyük zararlar vermektedir. Irak kanun koyucusu terör suçunu kapsamlı ve objektif bir şekilde çözmek istediğinden terör suçunun çözümü için özel ve bağımsız bir kanun koymayı destekleyen yönelimi benimsemiş ve 13 Sayılı 2005 Tarihli Terörle Mücadele Kanunu'nu çıkarmıştır.

Amerikan güçleri 2003 yılında Irak'a girdikten sonra terör grupları, Irak'ta meydana gelen güvenlik ve siyasi boşluğu değerlendirmişlerdir. Amerikan güçlerinin yaptığı büyük yanlışlar, terör örgütlerinin nüfuzunun artmasına sebep olmuştur. Amerikan güçleri gelişmiş silahlara ve unsurlara sahiptir. Onlar iyi bir askeri eğitim almışlardır. Fakat yeni oluşturulan Irak güvenlik güçleri ise eğitim ve silah bakımlarından gerekli düzeyde donanımlı değildir. Amerikalı diplomat Paul Bremer, Irak'ın eski güvenlik ve askeri kurumlarının lağvedilmesini kararlaştırmıştır. Ayrıca Amerikalılar o dönemde Irak'taki stratejik ve güvenlik planlarına sahip değillerdir.

Yukarıda anlatılan bu şartlar Irak'ın geniş bölgelerinde terörün yayılmasına sebep olmuştur. Böylece çok sayıda bölge Irak devletinin kontrolünden çıkmıştır. Teröristler, Irak'ın birçok ilinde güvenliğin zayıf olma durumunu fırsata çevirmişlerdir. Teröristler tarih boyunca Irak'ın görmediği bir şekilde sivil halka karşı korkunç suçlar işlemişlerdir. Teröristler ayrıca Irak halkı arasında nefret ve grupçuluk duygularını ekmeye de büyük rol oynamışlardır.

Iraklıların gösterdikleri yorucu çabalar ve verdikleri büyük kurbanlardan sonra ülkede terörle mücadelenin önemini idrak eden Amerikan güçlerinin yardımıyla büyük başarılar gerçekleştirilmiştir. 2008 yılından sonraki dönemde Irak'ta terör en düşük seviyeye gerilemiştir. Fakat çok sayıda iç, dış ve bölgesel etkenler ve şartlar

sebebiyle teröristler Haziran 2014'te toparlanma, birlik olma ve büyük terör saldırılarını düzenleme imkanını elde etmişlerdir. Bu tarihte çok sayıda Irak şehrini ele geçirmişler, iğrenç suçlar işlemişler ve binlerce Iraklı ailenin yurtlarından çıkmalarına sebep olmuşlardır.

Yeni terör saldırılarının vahşeti ve çirkinliği doruk noktasına ulaştıktan sonra uluslararası toplum, Iraklı terör kurbanlarının yardım çığlıklarına cevap vermiştir. Avrupa Birliği; Irak'ta DAES terör örgütüyle savaşarak yerel halk, hükümet ve ilgili taraflara büyük destek veren öncü uluslararası kurumlarından olmuştur.

Terör olgusu sadece Irak toplumu düzeyinde değil, küresel düzeyde önemli olduğundan dolayı bu konuda bir çalışma yapmayı, bu çalışma ile Irak'ta terörün tanımını ve sebeplerini incelemeyi uygun gördük. İlk etapta terör kavramını, sebeplerini, bu suç eylemlerini işlemeye götüren etkenleri ve terör suçlarının türlerini ele alacağız. Ayrıca terör eylemleri ve ona benzer eylemler arasındaki farkları ve 2003'ten önce Irak kanun koyucusunun teröre karşı tutumunu inceleyeceğiz. Ayrıca Irak'ta terörün nasıl ortaya çıktığını, Irak İşlam Devleti'nin ne olduğunu, 2003'ten sonra bu olguyla mücadele eden Irak kanunlarının hangileri olduğunu ve 2005'ten sonra ITMK'nin terör eylemlerine karşı tutumunu araştıracaağız. Daha genel dış politikaya, onun Irak'ta terörle mücadeledeki rolüne ve bu politikanın başarı ve başarısızlık bakımından geleceğinin ne olduğuna yer vereceğiz.

İnsan bilimlerinde araştırma yapmak, tartışma ve farklı görüşleri ele alma esasına dayanmaktadır. Bu bilimler, içinde teori ya da görüşün kesin bir şekilde doğru ya da yanlış olarak nitelenemeyen bilimlerdir. Zira her bir görüşün; bakışı açısı, kanıtları, dayanakları ve destekçileri bulunmaktadır. Araştırmacı bu görüşlerde çıkarımda bulunan, tahlil eden, destekleyen, tercih eden ya da destekleme, karşı çıkma veya eleştirme hanesine kaydedilen yeni bir görüş sahibi olan kimsedir. Bu çalışmayla terör suçu ve örnekleri için hukuki bir yapı açıklama çerçevesinde yasal, bilimsel ve sağlam bir görüş oluşturmak için bu konuyu incelemede objektif ve bilimsel bir yöntemin yanı sıra analitik, temellendirici ve hukuki bir yöntem seçtik. Aynı zamandan tarihsel ve uygulamalı bir araştırma yöntemini esas aldık.

Bu çalışma şunları amaçlamaktadır:

- 1- Terörün tanımını yapmak, onun türlerini belirlemek ve tarih boyunca onun araçlarının gelişimini ve terör davranışını benimseme eğilimini teşvik eden şartları incelemek.
- 2- 2003'ten sonra Irak'ta terör gruplarının gelişimini incelemek, Irak'ta terör için özel bir kanun çıkarmanın önemini ve Irak Ceza Kanunu'yla yetinilmemesi gerektiğini açıklamak.
- 3- Terör eylemi sayılan ve kanunda ceza verilen eylemleri açıklamak.
- 4- Terör eylemleri ve terör suçuna benzer olan diğer siyasi eylemleri açıklamak.
- 5- Irak dış politikasının terör eylemlerini engellemedeki rolüne açıklık getirmek.

BİRİNCİ BÖLÜM

TERÖR KAVRAMI, TÜRLERİ, SEBEPLERİ, TERÖR SUÇLARI VE BU SUÇUN HUKUKİ NİTELİĞİ

I. Terör Kavramı, Türleri Ve Sebepleri

Terörün bir yerde farklı zamanlarda olması ve bir zamanda farklı mekânlarda olmasının yanı sıra onun çok sayıda şekilleri ve onu tanımlayan bilime göre farklı anlamları olduğundan terör kavramının tanımında kapalılık bulunmaktadır. Öyleki terör için tek bir tanım yapmak zordur.¹

Terör örgütleri ve faaliyetlerinin yasal olup olmamasını değerlendiren görüşlerdeki ve devletlerin çıkar ve ilkelerindeki farklılık, terörün tanımına da yansımıştır. Ayrıca terörde farklı şiddet şekilleri bulunmaktadır. Tüm bu durumlar terörün tam ve açık bir tanımını yapma, terör eylemini ayıran ölçüyü belirleme ve terör suçlarına uygulanması gereken objektif kural ve önlemleri koyma sorununu ortaya çıkarmıştır. Bu da apaçık bir şekilde terörün sözlük, fıkhi ve hukuki anlamına yansımıştır. Terörün tanımının zor olması, şimdiye kadar uluslararası toplumun terör kavramı için tek bir tanım üzerinde anlaşma sağlamamış olmasından kaynaklanmaktadır. Her devlet de bu konuda kendi çıkarlarıyla uyumlu bir şekilde terör tanımı yapmaya çalışmıştır.²

A. Terör Kavramı

Etimolojik köken olarak Latince'ye dayanan terör ve terörizm kavramlarının, “titremeye neden olma veya korkudan titreme” anlamı taşıyan “*terrere*” sözcüğünden türediği belirtilmektedir.³

Terör; yıldırı, cana kıyma, malı yıkıp yıkma, korkutma ve tedhiş anlamına gelmektedir.⁴

¹ Muhammed b. Abdillâh Umeyrî, *Mevkifü'l-İslâm mine'l-İrhâb*, Câmî'âtü Nâyif li'l-Ulûmî'l-Emniyye, 1. Baskı, Araştırma ve İncelemeler Merkezi, Riyad, 2004, s. 17.

² Ahmed İbrahim Mahmûd, “Mefhûmü'l-İrhâb ve Ta'rîfâtü'l-Ġâmida”, Mecelletü Şü'ûni'l-Arabiyye, Câmî'âtü'd-Düveli'l-Arabiyye, S. 133, 2008, s. 28-29.

³ Sertaç Hami Başeren, *a.g.e.*, s. 7

⁴ Şükrü Haluk Akalın vd., *Türkçe Sözlük*, 11. Baskı, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2011, s. 2332 ve 2591.

Kavramın Fransız İhtilali döneminden sonra popüler olduğu düşünülmektedir. Terör kavramının siyasi bir terim olarak ortaya çıkması Fransız Devrimi'ne dayanmaktadır. Fransız Devrimi sonrası 1793 Konvansiyon döneminde Jakobenler tarafından uygulanan sistematik şiddet politikasının hukuk ve siyaset alanlarında terörizm kavramının doğmasına yol açtığı söylenmektedir. Bu kavramların Türkçedeki geçmişine baktığımızda, Arapça kökenli olan “tedhiş” ve “tedhişçilik” kavramlarının, terör ve terörizm kavramları yerine kullanıldığını görmekteyiz. Terörizmin kitle iletişim araçları, politikacılar ve bilim insanları tarafından farklı şekillerde kullanılması kafa karışıklığını arttırmakta ve ortak bir tanımın yapılmasını engellemektedir. Terörizmin Uluslararası Hukuk biliminde ve devletler arasında genel kabul görmüş bir tanımı bulunmamaktadır. Bunun yanında devletlerin sahip olduğu kurumların terörizm tanımlarına baktığımızda ortak bir tanımın olmadığını görmekteyiz. Amerika Birleşik Devletleri'nin kurumlarından olan Federal Soruşturma Bürosu'nun, İç Güvenlik Bakanlığı'nın ve Devlet Savunma Bakanlığı'nın terörizm tanımları farklılık göstermektedir.⁵

Özellikle tarihsel süreçte değişen terörizm kavramının, terörizmin tanımlanmasını zorlaştırdığı söylenmektedir. 19. Yüzyıldöneminde kendini terörist olarak adlandıran insanların kavrama yüklediği anlam ile bugün yüklenen anlam farklılık göstermektedir. Wilkinson'a göre, terörizmin politik şiddet ile aynı anlamda kullanılması, kavramın tanımının yapılmasındaki en büyük engeli oluşturmaktadır. Wilkinson'a göre, terörizmin sahip olduğu bazı özellikler, onu şiddetin diğer türlerinden ayırmaktadır. Bu özellikleri Wilkinson sırasıyla şu şekilde sıralamaktadır:⁶

- Terörizm aşırı ölçüde korku yaratmak için önceden tasarlanmaktadır,
- Siviller dâhil rastgele veya sembolik hedefler seçilmektedir,
- Terörizm, toplumlar tarafından normal dışı olarak algılanmakta ve normları ihmal ettiği düşünülmektedir,

⁵İzzet Koncagül, *Terörizme Karşı Koyma Yöntemi Olarak Devlet Terörizmi ve Örnek Vakalar Üzerinden İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Millî Savunma Üniversitesi, Alparslan Savunma Bilimleri Enstitüsü, Güvenlik Araştırmaları Anabilim Dalı, Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Programı, Ankara, Haziran 2020, s. 4.

⁶Paul Wilkinson, *Terrorism Versus Democracy The Liberal State Response* Routledge, 2011, p. 4.

- Devletin, toplulukların veya belirli bir siyasi grubun politik davranışını etkilemek amacıyla kullanılmaktadır.

Terörizm en basit anlamıyla siyasi amaç ve şiddet içermekte ve şiddet, kurban ötesinde bir kitlede korku uyandırmak amacıyla kullanılmaktadır. Terörizm kavramını daha detaylı inceleyecek olursak, kavramı oluşturan birkaç unsura siyasi bakılması yerinde olacaktır. Terörizm kavramının ilk önemli unsurunu siyasi amaç oluşturmaktadır. Siyasi hedefin veya hedeflerin, terör eylemlerini diğer şiddet biçimlerinden ayıran kilit unsurlardan biri olduğu belirtilmektedir.⁷

Şiddetin finansal veya kişisel nedenlerle uygulanması, söz konusu eylemi terörizm olarak nitelendirmemizi engellemektedir. İşletmelerden para kazanmak için korkunun kullanılması, politik bir amaç taşımadığından terör niteliğinde olmayan suç olarak adlandırılmaktadır. Aynı şekilde herhangi bir siyasi liderin para amacıyla kaçırılması da terör niteliğinde olmayan suç bağlamında ele alınan eylemler sınıflandırmasına girmektedir. Şiddet tehdidinin veya şiddetin mevcut oluşu terörizm kavramının ikinci önemli unsuru olarak ele alınmaktadır.⁸

Değişiklik isteği, gösteri veya talep bir hükümet için ne kadar endişe verici olursa olsun, şiddet tehdidi veya şiddet içermiyorsa terörizm olarak ele alınmamaktadır. Aynı şekilde hiçbir zaman şiddet uygulamamış veya şiddet tehdidinde bulunmamış bir örgütün, terör örgütü olarak ele alınmasının yanlış olduğu belirtilmektedir.⁹

Şiddet eyleminin mağdur ötesindeki hedef kitlesi, terörizmin bir diğer önemli unsurunu oluşturmaktadır. Terörizm olarak adlandırılan eylemlerin, gerçekleşen olaylar ötesinde etkisinin olduğu belirtilmektedir. Terörizmin, hükümetleri ve toplumu etkilemeyi amaçlayan bir psikolojik savaş şekli olduğu düşünülmektedir. Siyasi bir liderin başka bir siyasi liderin önünün açılması için öldürülmesi siyasi amaçlı yapılmasına rağmen terörizm olarak adlandırılmamaktadır. Çünkü eylemin, mağdur ötesinde hedef kitlesinden yoksun olduğu görülmektedir. Suikast eyleminin terörizm

⁷Long David E., *The Anatomy of Terrorism*, New York Press, 1990, p. 5.

⁸ Badey J., “Defining International Terrorism: A Pragmatic Approach”, *Terrorism and Political Violence*, C. 10, S. 1, 1998, p. 93.

⁹Brenda Lutz, James Lutz, *Global Terrorism*, New York Routledge Press, 2008, s. 10.

olarak adlandırılması için öldürülen kişi dışında bir hedef kitlenin olması gerektiği belirtilmektedir.¹⁰

Öte yandan bir siyasi liderin, diğer siyasi seçkinlerin politikalarını değiştirmek için öldürülmesi terörizm olarak adlandırılmaktadır. Çünkü eylem diğer seçkinlere mesaj göndermektedir. Hedef kitleye ulaşmak terörist grupların tanınmasını sağlamaktadır. Terör örgütünün gerçekleştirdiği eylemler herhangi biri tarafından bilinmiyorsa, söz konusu eylemin hedefe ulaşmadığı düşünülmektedir.

Tanımlanabilir bir örgütlenme, terörizmin bir diğer önemli unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Etkili terörizm tekrarlanma potansiyeline ve şiddetin sistematik kullanımına dayanmaktadır.¹¹ Terör örgütünün, siyasi mücadelenin devamlılığı için gerekli olduğu düşünülmektedir. Küreselleşme süreci ile beraber örgütlenme modellerinin değişiklik gösterdiği görülmektedir. Farklı terör örgütlerine ait üyeler belirli bir saldırı için geçici olarak birleşebilmekte ve sonradan ayrı yollara gidebilmektedir.¹²

Geleneksel şekilde örgütlenmiş gruplar olduğu gibi gevşek koordineli grupların da mevcut olduğu belirtilmektedir. Bu tür grupların sahip olduğu avantajlar arasında; tespit edilme zorlukları, liderlerinin yakalanması veya öldürülmesi durumunda örgütün eylemlerine devam etmesi, üyelerin eylemler sırasında göreceli olarak özgürlüğe sahip olması gösterilmektedir.¹³

Terörizmin beşinci kilit unsurunu, şiddetin failleri oluşturmaktadır. Terörizm çalışmalarında fail daha çok devlet dışı gruplar olarak belirtilmektedir. Şiddet eyleminin terörizm olarak adlandırılması için gerekli kilit unsurlarının birbirleriyle ilişkili olduğu görülmektedir. Her ne kadar ele alınan unsurlar terörizmi anlamamıza yardımcı olsa bile ortak bir tanımın yapılması halen zor görülmektedir. Ülkelerin yaptıkları tanımlar birbirinden farklılık gösterebildiği gibi terörizmin kilit unsurları da ülkeden ülkeye

¹⁰ İzzet Koncagül, *a.g.e.*, s. 6.

¹¹ Badey J. *a.g.e.*, p. 93.

¹² Gavin Cameron, "Multi-track Microproliferation: Lessons from Aum Shinrikyo And Al Qaida", *Studies in Conflict and Terrorism*, C. 22, S. 4, 1999, p. 283.

¹³ Bruce Hoffman, "Change And Continuity In Terrorism", *Studies In Conflict And Terrorism*, C. 24, S. 5, 2001, p. 418.

farklılık gösterebilmektedir. Ortak bir terörizm tanımının olmayışı ülkeler arası işbirliğini engellemekte ve devletlerin uygulamalarında esneklik yaratmaktadır.¹⁴

1. Terör Kavramının Tarihsel Kökleri

Terör kavramının ne anlama geldiğini öğrenebilmek için küçük ve büyük devletlere, büyük bir meydan okumaya başlayan bu tehlikeli olgunun doğuşunu ve gelişimini incelememiz ve türlerini öğrenmemiz gerekmektedir. Terör suçunun tarihsel gelişimini incelediğimizde bu durum bizi insanlık toplumunun gelişme aşamaları içinden eski asırların arkasına kadar götürmektedir. Terör olgusu insanlık toplumuyla birlikte olagelmiş, insanlığın değişmi ve toplumlar içindeki farklı ilişkilerin ortaya çıkmaysıyla birlikte gelişmiştir. İnsanlık uzun zamandan beri şiddet ve terörle tanışmıştır. Bu olgu, yönetimler ve etnik toplumlar arasında meydana gelen çatışmanın farklı şekillerine eşlik etmiştir. Terör, uçsuz bucaksız Firavun imparatorluğunun bulunduğu Mısır'daki Firavunların tarihinin başlangıcından beri bilinmiştir. O dönemdeki terörün şekilleri, özellikleri ve eylemleri günümüzdeki terörden farklıydı. Fakat bununla birlikte terörün sebepleri ve etkenleri birbirine benzemektedir. Bunlar yönetimi ele geçirmeyi hedefleyen siyasi etkenler olabileceği gibi bazen de terörün sebebi, amacını gerçekleştirmeye çalışan dini ve ideolojik yönelimler olabilir. Hatta bazı tarihçiler, Hiksos kabilelerinin, Mısır firavunlarına yaptıkları saldırıları terör eylemleri saymışlardır.¹⁵

Roma döneminde terörün yönü değişmiştir. Yöneticiler ve yönetilenler birbirlerine karşı terör faaliyetinde bulunmuşlardır. Büyük İskender, MÖ 333-323 yılları arasında yakın doğuyu fethettiği zaman doğu halkına karşı şiddet kullanmıştır. Bireylerin yaptığı terörün Yunan Cumhuriyeti dönemi ve Eski Roma Devleti döneminde bulunduğunu söylemek mümkündür. Çünkü bazıları, MÖ 44 yılında Roma İmparatoru Jül Sezar'a yapılan suikastın yeni çağda devlet başkanına yapılan suikast gibi bir terör eylemi olduğu düşüncesindedir.¹⁶

¹⁴Badey J. a.g.e., p. 92.

¹⁵ Usâm Abdulfettâh Abdüsseî Matar', *El-Cerîmetü'l-İrhâbiyye*, Dârü'l-Câmi'ati'l-Cedîde, İskenderiye, 2008, s. 14.

¹⁶ Nimet Ali Hüseyin, *Müşkiletü'l-İrhâbi'd-Düvelî-Dirâse Kânûniyye*, Yüksek Lisans Tezi, Hukuk ve Siyaset Fakültesi, Bağdat Üniversitesi, 1984, s. 12.

Diğer bir yönden açıktan yapılan işkence Romalıların kullandığı en önemli terör yöntemlerindendir. Onların terörü sadece bu türlerle sınırlı olmamıştır. Nitekim onlar kurbanların dövüşü için yırtıcı vahşi hayvanları kullanmışlardır. Görülen o ki Hristiyanlık dini ortaya çıktığında ve Roma imparatorluğunda yayılmaya başladığında teröristler bunu kullanmış ve terör olgusuna dini bir görünüm vermişler.¹⁷

İslam tarihinde Allah'ın elçisi Muhammed (s.a.s.) vefat ettikten sonra ortaya çıkan örgütlü grup ve bireyler tarafından yapılan çok sayıda şiddet olayları meydana gelmiştir. Örneğin irtidat (dinden çıkma) olaylarından sonra ortaya çıkan Hâricîler bu gruplardan biridir. Sonra üç halifenin öldürülmesine yol açan olaylar meydana gelmiştir. Bu olaylar Müslümanların gönüllerini çok etkilemiş, insanların kalplerine korku salmıştır. XI. asırda dini ve gizli bir grup olan Haşhaşî grubu gibi uzun dönem için sistemli terörü benimseyen küçük gruplar ortaya çıkmıştır. Haşhaşîlerin kökleri İsmailî harekete dayanmaktadır. Zira bu grup Irak ve İran'da şiddet eylemlerinde bulunmuştur. Bu grubun üyeleri kendi dini inançlarını ve toplumsal geleneklerini korumak istemişler. O dönemde bölgeyi yöneten Selçuklular, Haşhaşîlere karşı koymuşlar. Haşhaşîlerin buna tepkisi ise şiddet ve terör yöntemlerine başvurma şeklinde olmuştur. Siyasi suikastlar onların en önde gelen eylemleri olmuştur. Haşhaşîler Selçuklu veziri Nizâmülmülk'e ve aynı şekilde Selahaddin Eyyûbî'ye suikast düzenlemişler.¹⁸

Roma imparatorluğunun sona ermesi ve İslam dininin doğu ve batıda yayılmasından sonra doğu halkları İslam davetine icabet etmişlerdir. Bunun aksine batı halkları icabet etmemişlerdir. M. 1492'de Endülüs'te İslam devleti sona erince orada engizisyon mahkemeleri etkili olmuştur. Bu mahkemeler Hristiyanlığa karşı çıkanları yok etmek amacıyla kurulmuştur. Bu mahkemeler her ne kadar genel olarak sert mahkemeler olsa da İspanya'da Müslümanlara karşı yapılan muamele daha sert olmuştur. İslam devleti Endülüs'te yıkıldıktan sonra Kilise, Müslümanları

¹⁷ Usâm Abdulfettâh Abdüssemî Matar', *a.g.e.*, s. 15.

¹⁸ Mikdâd Hâdî Muhammed, *Et-Tedâbirü'r-Râmiyye li-Müvâceheti'l-İrhâbi'd-Düvelî ve Hatmiyyetü Vücûdi Teşri'in Düveliyin Muvahhadin li-Mükâfêhati'l-İrhâb*, Müsteşârlık Tezi, Dışişleri Bakanlığı, Dış Hizmetler Müdürlüğü, 2008, s. 9.

Hristiyanlığı benimsemeye ya da ülkeden göç etmeye zorlamıştır. Müslümanlar buna karşı çıktıkları için de engizisyon mahkemelerine götürülmüşler ki bu mahkemeler onların çoğunu yakarak öldürmüştür.¹⁹

Yeni çağda tarihçiler, terör tarihini 1798 yılında meydana gelen FransızDevrimi olaylarına dayandırmaktadırlar. Zira bu dönemde terör kavramı, ister yöneticiler tarafından devrim düşmanlarına karşı işlenen eylemler olsun ister halk tarafından yöneticilere karşı işlenen eylemler olsun şiddet eylemlerini ifade etmek için kullanılmıştır. Fransa'nın yanı sıra farklı terör yöntemlerine sahne olan başka Avrupa devletleri de bulunmaktadır. İspanya'da ayrılıkçı bir terör örgütü olan ETA örgütü ortaya çıkmıştır. Bu örgüt dünyada en güçlü ve tehlikeli örgüt sayılmaktaydı. Bu örgüt Bask bölgesinin İspanya'dan ayrılmasını talep etmekteydi. Onun faaliyetleri, İspanya'nın polislerine, silahlı kuvvetlerine ve güvenlik güçlerine karşı terör eylemlerinde bulunmaktı. Aynı şekilde Britanya'da, 1891 yılında faaliyetlerine başlayan ve İrlanda'nın Britanya'dan bağımsız olmasını isteyen İrlanda Hareketi ortaya çıkmıştır. Bu hareket, 1920 yılında hükümetten büyük tavizler elde etmede başarılı oluncaya kadar devam etmiştir. Buna rağmen bu örgüt terör eylemlerine devam etmiştir. Sonunda İrlanda Ayrılıkçı Hareket'inin askeri kanadı sayılan İrlanda Gizli Ordu Örgütü kurulmuştur. Bu örgüt önemli ticaret merkezlerine saldırma ve kaçırma yöntemlerini uygulamıştır. Sovyetler Birliği'nde de suikast yöntemini esas alan bir terör türü ortaya çıkmıştır. Bu yöntem en fazla tehlikeli olan terör araçlarından biri olduğu için XX. asrın başlarında Rusya devrim örgütleri bu aracı kullanmışlar. Halk Yönetim Örgütü ile Toprak ve Özgürlük Örgütü bu örgütlerdendir. Zira bu iki örgüt Rusya toplumundaki durumu ve siyasal sistemi değiştirmeye çalışmaktaydılar.²⁰

Amerika Birleşik Devletleri'yle ilgili olarak şunu söyleyebiliriz: Bu devlet terörle mücadele etmek için gelişmiş araç ve imkanlara sahip olmasına rağmen bu devlette de terör eylemleri meydana gelmiştir ki onun iç ve dış çıkarları bu eylemlere maruz kalmıştır. Bu eylemlerin en önde gelenlerinden biri 1998 yılında ABD'nin Nairobi ve Tanzanya elçiliklerinin bombalanmasıdır. Fakat terör örgütlerinin

¹⁹ Usâm Abdulfettâh Abdüssemî Matar', *a.g.e.*, s. 15.

²⁰ Muhammed Na'im Alûh, *Kânûnü 'l-Mükâfêhati 'l-İrhâb*, C. 10, 1. Baskı, Beyrut, 2012, s. 13.

ABD'ye vurduğu en ağır darbe 11 Eylül 2001'de Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kulelerine yapılan saldırıdır.²¹

Bu bağlamda bugün, terör sorunu dünyanın en önemli sorunlarının başında gelmektedir. Günümüzde terörizm, küreselleşme sürecinin ve teknolojiye meydana gelen gelişmelerin de etkisiyle geniş alanlara yayılmıştır. Bununla birlikte terör örgütlerinin nükleer, biyolojik ve kimyasal silahları ele geçirmesi halinde kullanmaktan çekinmeyecekleri görülmektedir. Yine teröristlerin dünyanın hemen her yerinde ortaya çıkma ihtimali, bu teröristlerin yerlerinin belli olmaması, sayılarının, sosyal konumlarının belirsizliği ve kullanabilecekleri silahların çeşitliliği, insanlarda korku ve tedirginlik yaratmaya yetmiştir. İnsanlar evinde, sokağında, arabasında, iş yerinde veya tatil kamplarında artık, eskiye göre daha az güvende olduklarını düşünmektedir. Nitekim yapılan anketlerde en büyük tehdidin terör olduğu anlaşılmaktadır. Teröristlerin yerlerinin belli olmaması, sayılarının, sosyal konumlarının belirsizliği ve kullanabilecekleri silahların çeşitliliği çatışma alanı, eleman ve lojistik destek unsurlarının belirsizliği de, “asimetrik terör” tehdidinin geldiği noktayı ortaya koymaktadır. Bu anlamda terörizm, “asimetrik savaş” olarak da nitelendirilmektedir. Asimetrik savaş, yeni bir savaş türü değildir. En genel ve temel şekliyle, bir tarafın nispeten avantajlı ve üstün yönünü, diğer tarafın daha zayıf yönüne odaklaması ve güçsüzün, güçlüyü tehdit etmesi de asimetrik tehdit olarak tanımlanabilir.²²

Terör kavramı şimdiki anlamına yakın bir anlam ile XVIII. asırda ortaya çıkmıştır. Terör kavramı 1798'de Fransa Akademisi, terörizm kavramı olarak ortaya çıkmadan önce Fransız filozof Charles-Louis Montesquieu (1689-1755) despot yönetimleri ifade etmek için bu kavramı kullanmıştır. Zira bu kavram o dönemde Fransa Devrim Hükümeti'nin türünü belirlemek için kullanılmıştır. Nitekim bu

²¹ Muhammed Na'im Alûh, *a.g.e.*, s. 10.

²² Hasan Kasımoğlu, *Terörün Küreselleşmesi ve AB'nin Terörle Mücadele Politikasındaki Dönüşümü*, Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Bilecik, 2010, s. 4.

hükümet devrim ve özgürlük adı altında mülk sahiplerine ve diğerlerine karşı iğrenç eylemlerde bulunmuştur.²³

Terör kavramı devrimlerde kullanılmıştır. Zira devrim terörü diye bilinen bir kavram ortaya çıkmıştır. Karl Marx (1818-1883) devletlere karşı terör tanımını yapan ilk kişidir. Organize terör XIX. asrın sonları ve XX. asrın başlarında ortaya çıkaya başlamıştır. Zira bu dönemde çok sayıda anarşist ve ırkçı örgütler batıda birçok suikastlarda bulunmuşlar. Bunların en önde geleni de 1914 yılında Saraybosna'da Avusturya-Macaristan Veliahdı Franz Ferdinand'a yapılan suikast eylemidir. Bu olay Birinci Dünya Savaşı'nın meydana gelmesine doğrudan sebep olmuştur.²⁴

Orta Doğu'da ise terör, korkutma ve öldürme şeklinde ortaya çıkmıştır. David Ben-Gurion liderliğinde Hanagah Siyonist örgütü ve Menahem Begin liderliğinde Hanagah Siyonist örgütü ile terör, Arap bölgesine intikal etmiştir. Bu iki örgüt Filistin halkına karşı çok sayıda öldürme ve korkutma suçlarını işlemişlerdir.²⁵

2. Terörün Tanımı

a. Genel Olarak

Terör kavramı, Polonya'nın Varşova kentinde 1930 yılında gerçekleştirilen Ceza Hukuku Birliği Birinci Konferansı tartışmaları esnasında hukuk düşüncesi alanına girmiştir. Terörle mücadele hükümleri, 09.10.1934 tarihinde Fransa'da Yugoslavya kralının suikasta uğrama olayından sonra sadece yasalar yoluyla ele alınmıştır. Nitekim Fransa hükümeti, terörle ilgili iki tane uluslararası antlaşma yapılması çağrısında bulunmuştur. Bu iki antlaşma Kasım 1937'de Cenevre'de imzalanmıştır. Birinci antlaşma uluslararası olarak terörü engellemekle ilgiliydi. İkinci antlaşma ise terör eylemleri işleyen bireylerin yargılanması için uluslararası bir ceza mahkemesinin kurulmasıyla ilgiliydi.²⁶

Sivil uçakları kaçıрма şeklinde gerçekleşen ve devamlı artan terör eylemleriyle mücadele etmek için Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü devletleri; kaçıрма

²³ Abdullah b. Şeyh Mahfûz, *El-İrhâb: et-Teşhîs ve'l-Hulûl*, Müessesetü'l-Abikân, 1. Baskı, Riyâd, 2007, s. 18.

²⁴ Tefîk El-Hâc, *El-Karâr 1373 ve'l-Harbi ale'l-İrhâb*, 1. Baskı, Beyrut, 2013, s. 30.

²⁵ TefîkEl-Hâc, *a.g.e.*, s. 30.

²⁶ TefîkEl-Hâc, *a.g.e.*, s. 58.

olaylarını engellemek için hava alanlarında hukuki, güvenlik, mali, teknik ve koruyucu önlemleri hemen almaya davet etmiştir. Ayrıca Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü'nün çabalarıyla üç tane uluslararası antlaşma yapılmıştır Bu antlaşmalar şunlardır:

- 1- Uçaklarda işlenen suç ve diğer eylemlerle ilgili olarak 1963'te yapılan Tokyo Antlaşması,
- 2- Yasa dışı yollarla uçakları ele geçirmeyi engellemekle ilgili olarak 1970'te yapılan Lahey Antlaşması,
- 3- Sivil uçaklara karşı yapılan yasa dışı eylemlerin engellenmesiyle ilgili olarak 1971'de imzalanan Montreal Antlaşması.

1977'de terörü engellemekle ilgili olarak Avrupa Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile belirli suçlar uluslararası terör suçları olarak kabul edilmiştir. Bu suçlar da şunlardır: Uçakları kaçıрма, 1971'de imzalanan Montreal Antlaşması'nda geçen eylemlerde bulunma, diplomatik koruma altında olan bireyleri hedef alan eylemlerde bulunma; kaçıрма, rehineleri tutma ve yasa dışı tutuklamalarda bulunma suçları; bireylerin hayatlarını tehdit eden ve patlayıcı madde ihtiva eden bomba, mermi, roket ve bombalı paketleri kullanmayı içeren suçlar. Ayrıca yukarıda geçen bu suçlardan herhangi birini teşvik ederek suça başlama ve iştirak etmek de bu suçlardandır.²⁷

Terörizmin tanımı ile ilgili olarak, değişik kaynaklarda farklı tanımlara rastlamak mümkündür. Terör ve terörle ilgili kavramları tam olarak tanımlamak, ya da uluslararası arenada tek ve genel kabul görmüş bir tanımdan bahsetmek oldukça zordur. Bu nedenle farklı unsurları içeren tanımlarla karşılaşmak mümkündür. Terör ve terörizm tanımı konusundaki farklılıklar toplumdan topluma, hükümetten hükümete ve yazardan yazara farklılık arz etmektedir. Fakat bu, terörün herkese, her şarta ya da bölgeye göre değişen bir olgu oluşu anlamına gelmez. Burada belirtmek istediğimiz, sadece terör kavramının sınırlarının çizilmesinin zor olması ve evrensel, herkes tarafından kabul edilen bir tanımlamaya henüz ulaşamamış olmasıdır. Genel

²⁷Hişâm Hadîdî, *el-İrhâb Büzûruhu ve Büzûruhu Zamânuhû ve Mekânuhu ve Şühûsuhu*, ed-Dârû'l-Mısriyye el-Lübnâniyye li'n-Neşr, Kahire, 2000, s. 424.

kabul gören bir anlayışla; “birisinin teröristi, diğerinin özgürlük savaşçısı” sözü terörle ilgili tanımlamanın zorluğunu ortaya koymaktadır.²⁸

Terör için yapılan tanımlara bakıldığında bu olgunun teşhis edilmesi ve yönlerinin belirlenmesi için çok sayıda tanımın yapıldığı görülmektedir. O tanımların bir kısmını burada zikredeceğiz:

- Roger Paul terörü şöyle tanımlamıştır: Birey ve toplum tarafından şiddet ve tehdidin kullanılmasıdır. Bu durum hükümetin çıkarına ve ona karşı olabilir. Bu şiddet ve tehdit de hedeflenen toplumda tedirginlik ve korku durumunu oluşturmak ve bu toplumu şiddeti uygulayanların siyasi isteklerini kabul etmeye mecbur bırakmak amacıyla yapılmaktadır.²⁹

- Birleşmiş Milletler’e bağlı olan Uluslararası Ceza Enstitüsü Müdürü Muhammed Şerîf Besyûnî terörü şöyle tanımlamıştır: “İdeolojik etkenlerle yapılan ve uluslararası olarak yasak olan bir şiddet stratejisidir. Şiddet uygulayanların kendi adlarına ya da herhangi bir devlet adına çalışmalarına bakılmaksızın yönetimi ele geçirerek ya da haksız bir şeyi elde ederek kendi amaçlarını gerçekleştirmek için belli bir toplumdan belli bir kesim içinde korkunç şiddet eylemlerinde bulunmasıdır.”³⁰

- Siyasi alanda terörün tanımı şöyle yapılmıştır: Siyasi amaçlar için korkuyu yaymaya çalışmaktır. Terör, despot yönetimlerin halkı boyun eğmeye ve teslim olmaya zorlamak için kullandığı bir araçtır. Terör, bir halk üzerinde egemen olmak isteyen devletin yenilgi ruhunu yaymak ve haksız isteklerine boyun eğdirmek için kullandığı bir araçtır. Bir azınlık çoğunluğa hükmedecek şekilde bir grubun kendi amaçlarını gerçekleştirmek için sivilleri korkutması ve yıldırmasıdır.³¹

- 1998 Arap Terörle Mücadele Antlaşması terörü şöyle tanımlamıştır: Sebepleri ve amaçları ne olursa olsun bireysel ya da toplumsal bir suç tipini gerçekleştirmek için yapılan bütün şiddet ve tehdit eylemleridir. Bu eylemler insanlar

²⁸ Hasan Kasımoğlu, *a.g.e.*, s. 5-6.

²⁹ Ahmed Hüseyin Süveydân, *El-İrhâbü’l-d-Düvelî fi Zilli’l-Müteğayyirâti’-d-Düveliyye*, Menşûrâtü’l-Halebî el-Hukûkiyye, 1. Baskı, Beyrut, 2005, s. 29.

³⁰ Züheyr Kâzım Abûd, *El-İrhâb fi’l-İrâk*, Erâs li’n-Neşr, Erbil, 1. Baskı, 2007, s. 21.

³¹ Mahmûd Yakûb Dâvûd, *El-Mefhûmü’l-Kânûnî li’l-İrhâb-Dirâse Tahlîliyye Te’sîliyye Mukârane*, Menşûrât Zeynü’l-Hukûkiyye, Beyrut, 1. Baskı, 2011, s. 98.

arasında korku salmayı, eziyet vererek onları korkutmayı, onların hayatlarını, özgürlüklerini veya güvenliklerini tehlikeye sokmayı, çevreye, kamu veya özel kurumlara veya malların birine zarar vermeyi, bunları işgal etme ya da ele geçirme ya da ulusal kaynakların birini tehlikeye sokmayı hedeflemektedir.³²

Türkiye ve Terör panelinde konuşan Ergil'e göre; Terör her şeyden önce bir savaş yöntemidir. Kuralsız, düzensiz, sınırsız ve acımasız bir savaş biçimidir. Apansız ve ilan edilmemiş bir savaş yöntem olduğu için insanları gafil avlamakta, toplumu en beklenmedik zamanda tehdit etmektedir. O yüzden artık, terörizmin ya da terörist örgütlerin teşhisinin konulması gerektiğini belirtmiştir.³³ Terör kavramının Türkçe'deki eski karşılığı da, "tedhiş" kavramıdır ki, bu kavram, Arapça "dehşet" sözcüğünden türetilmiştir. Neticede terör kavramı için kullanılan tanımlamalar da bu doğrultudadır; "Terör, sistematik şiddet kullanma yoluyla, hedeflerini elde etme amacı güden organize bir grubun metodu ya da teorisinin tasviridir." ya da en kısa tanımlamayla terör; "örgütlü ve kuralsız şiddet hareketidir".³⁴

Uluslararası hukukta herkesin mutabakat sağladığı bir terör tanımı olmamasına rağmen, genel anlamda terör, yıldırma, korkutma, cana kıyma, malı yakıp yakma, uzun süreli bir korku ve dehşet ortamı yaratma durumunu ifade eder.³⁵

Bu açıklamalardan sonra, çalışmamızın temelini oluşturan terör kavramı için, şu tanımlamayı paylaşabiliriz; "terör; siyasi bir amaç için, örgütlü bir biçimde, birilerine – genellikle iktidarlara – karşı zora ya da şiddete başvurarak, kaygı yaratıp isteklerini kabul ettirmek veya birilerini cezalandırmak için gerçekleştirilen bir eylem biçimi olarak tanımlanabilir". Bu çerçevede, bir eylemin terör eylemi olup olmadığını belirlerken, söz konusu eylemin; gerçekleştirilme amacına, kişilere, topluluklara göre değişebilen dinsel, ırksal veya ideolojik özelliklerine bakmak, doğru bir tanımlama yapabilmek için kaçınılmaz bir şarttır.³⁶

³² Mahmûd Yakûb Dâvûd, *a.g.e.*, s. 111.

³³ Ergil, D., *Türkiye'de Terör ve Şiddet*, Turhan Kitabevi, Ankara, 1980, s. 25.

³⁴ Hasan Kasımoğlu, *a.g.e.*, s. 6.

³⁵ Gökçe O. ve DEMİRAY U, *Terörün Görüntüleri, Görüntülerin Terörü*, Cizgi Kitabevi Yayınları, Konya, 2004, s. 45.

³⁶ Hasan Kasımoğlu, *a.g.e.*, s. 6.

b. Bazı Devlet Hukuklarında Terörün Tanımı

b.1. Mısır Hukuku'nda Terörün Tanımı

Mısır kanunu koyucusu 97 Sayılı ve 1992 Tarihli Kanun ile terör suçları için apaçık bir görüş belirtmiştir. Nitekim Ceza Hukuku'na bazı metinler eklemiş, bazılarını değiştirmiş ve terörün tanımını yapmıştır. Kanun koyucu terör suçları diye nitelenen birtakım suçları kanunda belirtmiştir. O bazı suçlarda terörü ağır bir şart saymıştır. 97 Sayılı ve 1992 Tarihli Kanunu'n eklendiği Mısır Ceza Kanunu'nun 86. maddesi terörü şöyle tanımlamıştır: “Terör güç, şiddet, tehdit ya da korkutma araçlarının kullanılmasıdır. Suçlu, kamu düzeni bozmak, toplum bütünlüğünü ve güvenliğini tehlikeye atmak amacıyla bireysel ya da toplumsal bir suç tipini uygulamak için bu araçlara başvurmaktadır. Onun işi, bireylere eziyet vermek, onlar arasına korku salmak, onların özgürlük ya da güvenliklerini tehlikeye atmak; çevreye, iletişim araçlarına, ulaşım araçlarına, mallara ve kamu ya da özel binalara zarar vermek, bunları işgal etmek ya da ele geçirmek, kamu yetkilerini engellemek, ibadethanelerin ya da bilim yuvalarının işlerini engellemek; anayasa, kanun veya tüzüklerin uygulanmasına engel olmaktır.”³⁷

b.2. Katar Hukuku'nda Tanımı

Katar da 3 Sayılı ve 2004 Tarihli Terörle Mücadele Kanunu'nun 1. maddesinde terör suçunun tanımını şöyle yapmıştır: “Ceza Kanunu ya da herhangi başka bir kanunda ele alınan suçlar, terörizm amacıyla işlenirse bu kanunda geçen hükümler uyarınca bu suçlar terör suçu sayılır. Güç, şiddet, tehdit ya da korkutma araçlarını kullanmaya iten sebep; geçici ve değiştirilmiş olan siyasi sistem hükümlerini geçersiz kılmak, kamu düzenini bozmak, toplumun bütünlüğünü ve güvenliğini tehlikeye sokmak ve ulusal birliğe zarar vermekse bu eylemler terör suçu sayılır. Ayrıca insanlara eziyet vermeye, onları korkutmaya, onların hayatlarını, özgürlüklerini ya da güvenliklerini tehlikeye maruz bırakmaya; kamu ya da özel olan hizmetleri, kurumları ya da malları tehlikeye sokmaya, bunları işgal etmeye, bunların yönetimini

³⁷ 97 Sayılı ve 1992 Tarihli Mısır Ceza Kanunu; Muhammed Behcet Mustafa, *El-Cerîmetü'l-İrhâbiyye Beyne'l-Kânûni'l-Vad'î ve's-Şerî'ati'l-İslâmiyye fî Dav'i Ahkâmi'l-Kadâ*, Doktora Tezi, Zekâik Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, 2002, s. 98.

ve işlerini engellemeye ya da kamu makamlarının çalışmasına engel olmaya yol açan veya yol açabilecek olan güç, şiddet ve tehdit terör suçu sayılır.”

b.3.Türk Hukuku’ndaTerörün Tanımı

Terör konusunu özel bir kanunla düzenleme yoluna giden Türk kanun koyucusu, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 1. maddesinde terörü tanımlamıştır. Bu tanıma göre terör, “cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.”³⁸

b.4.Fransa Hukuku’nda Terörün Tanımı

Bazı hukukçular, Fransa Ceza Kanunu’nun hazırlık çalışmalarının, terörün hukuki bir tanımına değindiği görüşündeler. Fakat Ceza Kanunu metinleri hiçbir terör tanımını zikretmemişlerdir. Kanun metinleri sadece terör suçunun amacını belirlemekle yetinmişler.³⁹ Başka bazı hukukçular da Fransa Ceza Kanunu’nun 421. maddesinin birinci fıkrasının terör için belli bir anlam belirlediği görüşündeler. Nitekim o madde şunu ifade etmiştir: “Bireysel ve toplumsal bir suç tipiyle ilgili olmak üzere korku yayma yoluyla ve kamu düzenine büyük zararlar vermek kastıyla yapılan şu suçlar terör suçu sayılmaktadır:

- 1- İnsanın hayatına ve güvenliğine yönelik yapılan saldırılar, kaçırma eylemleri;uçak, gemi veya herhangi bir ulaşım aracının alıkonulması ve kaçırılması.
- 2- Hırsızlık, soygun, yıkma, itlaf etme ve bilim alanında işlenen suçlar.
- 3- Çözülen siyasi hareketler ve silahlı gruplarla ilgili suçlar.

³⁸3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nu, m. 1. Bkz:<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.pdf> E. T. 15.05.2020.

³⁹Cartér Maries Elisabeth : Le Terrorisme Dans Le Nouveau Code Penal Francais, Revue Despitence Et De Droit Compare, 1995, p. 239.

4- Kimyasal ve biyolojik silahların yanı sıra öldürücü ya da patlayıcı araç ve gereçleri üretme ve bulundurma.

5- Daha önce zikredilen suçlardan meydana gelenleri gizlemek.”⁴⁰

Yani kanun, terörün anlamını belirledikten sonra kanun koyucunun terör suçlarına dâhil olduğunu düşündüğü bazı suçları ayıklamış ve onlara ait belli hükümler koymuştur. Fransız kanun koyucusu, 13 Aralık 2005 ve 24 Ocak 2006 tarihli kanunlar ile yaptığı değişikliklerde bu yöntemin dışına çıkmamıştır.⁴¹

5.5.İngiltere Hukuku’nda Tanımı

Terörle mücadele eden İngiliz ceza kanunları bazı terör olaylarına bir tepki olarak konmuştur. 1989’da çıkan Terörü Engelleme Kanunu ve 2000’de çıkan Terör Kanunu bu kanunlardandır. 1989 tarihli Terörle Mücadele Kanunu 20. maddenin birinci fıkrasında terörü şöyle tanımlamıştır: “Siyasi amaçları gerçekleştirmek için veya halk arasında korkuyu yaymak amacıyla şiddetin kullanılmasıdır.”⁴² Bu madde metninin ifade ettiğine göre kanun koyucu, terör anlamını siyasi amaçları gerçekleştirmek için ya da korku yaymak amacıyla şiddetin kullanılması şeklinde açıklamıştır. Yani kanun koyucu terör eylemlerinin alanını geniş tutmuş ve ona geniş bir çerçeve çizmiştir. Sadece şiddetten kaynaklanan korkunun meydana gelmesi yeterlidir. Siyasi bir amacın gerçekleşip gerçekleşmemesinin bir etkisi yoktur. Bunun yanı sıra kanun koyucu terör suçlarını listede toplayarak bu suçları belirlemiştir. Kanun koyucu bu suçları belirlemede belli ve objektif bir ölçü takip etmemiştir. Bu suçlar, kanun çıktığı dönemde normalde terör örgütleri tarafından işlenen suçlar oldukları için terör suçları diye seçilmiştir. Bu da İngiltere’de terörle mücadele kanunlarının terör olaylarından korunmak için değil terör olaylarına bir tepki olarak konulduğunu göstermektedir.⁴³

⁴⁰ Abdülkâdir Zühayr Nekûzî, *El-Mefhûmü’l-Kânûnî li-Cerâimi’l-İrhâbi’d-Dâhilî ve’d-Düvelî*, 1. Baskı, Menşûrâtü’l-Halebî el-Hukûkiyye, Beyrut, 2008, s. 35.

⁴¹ Eşref Tefvik Şemseddîn, *Es-Siyâsetü’t-Teşrî’iyye li-Mükâfêhati’l-İrhâb ve Mûdâ İttifâkihâ Ma’a Usûli’s-Ser’iyyeti’l-Cinâiyye-Dirâse Nakdiyye li’l-Kânûni’l-Mısırî*, 1. Baskı, Dârü’n-Nehdati’l-Arabiyye, 2006, s. 32.

⁴² Prevention Of Terrorism (Temporary Provisions) Act, 1989. S20/1.

⁴³ Muhammed Ebü’l-Feth Ganâm, *Müvâcehetü’l-İrhâb fi’t-Teşrî’i’l-Mısırî, Dârü’n-Nehdati’l-Arabiyye*, 1996, s. 23-23.

2000 Tarihli Terör Kanunu ise terörü kapsayan bir kanun olmasına rağmen terörü tanımlama ve terör suçlarını listelerde toplama bakımından bir önceki kanununun yöntemini takip etmiştir.⁴⁴

b.6.İspanya Hukuku'nda Terörün Tanımı

İspanya Ceza Kanunu'nun 260. maddesi terör eylemlerini şöyle tanımlamıştır: “Devletin iç güvenliğini, kamu düzenini ya da toplumsal güvenliği hedefleyen her türlü eylemdir. Kamu işlerini, fabrikaları, askeri binaları, kiliseleri, dini yapıları, müzeleri, kütüphaneleri, korunma altında olan şeyleri, devlet ve bireylerin malları, köprüleri, barajları, limanları, kanalları, ulaşım yollarını, ulaşım ve iletişim araçlarını, elektrik hatlarını, telefon ağlarını, maden ocaklarını, barut fabrikalarını, bütün yakıt çeşitlerinin depolarını, gemileri ve uçakları tahrip eden ve engelleyen eylemler; özellikle yakma ve boğma gibi bu eylemlerden kaynaklanan afetler, patlayıcı boğucu ve bunlar dışındaki öldürücü maddelerle öldürmeye sebep olan eylemler terör eylemleridir.”⁴⁵

b.7.ABD Hukuku'nda Terörün Tanımı

Terör eylemlerinin artması merkezi hükümetin bu sorunu çözme önlemlerini genişletmesine yol açmıştır. Terör suçunu kontrol altına almak için bu durum apaçık bir şekilde 1984 yılında çıkan kanuna yansımıştır. Zira bu Kanun 77. maddesinin üçüncü fıkrasında terörü şöyle tanımlamıştır: “Şiddet eylemleri ve insan hayatı için tehlikeli olan her türlü eylemleri içeren eylemlerdir ki bu eylemler ABD veya başka bir vilayette ceza kanunlarına aykırı olan eylemlerdir. Bu suçlar, suikast ya da kaçırma yoluyla sivillere boyun eğdirmeyi, onları zorlama ya da korkutmayı ve hükümet politikasını etkilemeyi amaçlamaktadır.”⁴⁶Görülen o ki bu kanun, gerek bireysel gerekse örgütsel bir şekilde işlensin belli eylemlerin tümünü terör suçu saymaktadır.⁴⁷

⁴⁴ 2000 Tarihli İngiltere Terör Kanunu. https://araa.sa/index.php?view=article&id=1918;2014-07-17-08-22-15&Itemid=172&option=com_content E.T. 27.10.2020

⁴⁵ Ferid Zağbî, *el-Cerâimü'l-Vâki'a alâ Emni'd-Devleti'd-Dâhilî*, Lübnan Ceza Ansiklopedisi, C. 10, 3. Baskı, Sâdir Yayınları, Beyrut, 1995, s. 136.

⁴⁶ Cherif Bassiouni, *Terrorist Legislation, Legal Responses To International Terrorism* op cit, p. 37.

⁴⁷ İmam Hüseyin Halil Atâullâh, *Terörizm ve Suçun Hukuki Yapısı*, 1. Baskı, El-Matbûâtü'l-Câmi'iyye Yayınevi, 2004, s. 248.

ABD Ceza Kanunu'nun 265. maddesinin dördüncü fıkrası terörü şöyle tanımlamıştır: “Terör yarı ulusal gruplar ve gizli örgütler aracılığıyla işlenen, siyasi bir amacı olan ve suçsuz hedeflere karşı işlenen şiddet eylemidir. Bu tanım ulusal terörün tanımıdır.”⁴⁸ Mart 1996'da ABD'de Uluslararası Terörle Mücadele Kanunu çıkmıştır. Uluslararası terör, birden fazla devletin vatandaşlarını kapsayan bir terördür. 11 Eylül 2001 olaylarında olduğu gibi terör grupları ABD'deki önemli siyasi ve ekonomik merkezleri vurmuştur. Örneğin Dünya Ticaret Merkezi'nin binasına ve ABD'nin Savunma Bakanlığı Binası'na (Pentagon) saldırı düzenlenmiş ve Beyaz Saray'a da saldırı girişiminde bulunulmuştur. Böylece ABD, ülke içinde ya da dışında kendi çıkarlarına yapılan herhangi bir saldırıyı terör eylemi olarak isimlendirmiştir. Bu kavram Amerika'nın politikasına uygun bir şekilde esnek ve geniş bir kavram haline gelmiş ve Amerika yönetiminin kendi bakış açısıyla terör eylemi olarak gördüğü her türlü eylemi kapsayan bir kavram olmuştur. FBI (Federal Soruşturma Bürosu) terörü şöyle tanımlamıştır: “Hükümeti ya da toplumu belli siyasi ya da sosyal hedefleri gerçekleştirmeye zorlamak amacıyla yasa dışı olarak insanlara ya da mallara karşı şiddet kullanmaktır.”⁴⁹ DOD (Amerika Savunma Bakanlığı) terörü şöyle tanımlamıştır: “Normalde siyasi, bireysel, dini ya da ideolojik olan etkenlere bakılmaksızın hükümetleri ya da toplumları zorlamak amacıyla kasıtlı bir şekilde şiddet kullanmak ya da şiddet kullanmakla tehdit etmektir.”⁵⁰

3. Terörist Kavramı

Yukarıda terör kavramı için zikrettiğimiz tanımların yanı sıra teröristin kim olduğunu ve onun niteliklerinin neler olduğunu açıklamamız faydalı olacaktır.

Birleşmiş Milletler Cemiyeti tarafından onaylanan Uluslararası 1997 Yılı Terör Patlamaları ve İntihar Eylemleriyle Mücadele Antlaşması teröristi şöyle tanımlamıştır: “Öldürmek, yaralamak ve ekonomik zararlar verecek şekilde bir yıkımı gerçekleştirmek amacıyla kasten ve yasa dışı bir yolla kamu yerlerine, kamu

⁴⁸Cherif Bassiono, *International Criminal Law - Crime Transnational Publishers Inc*, Dobbs Ferry, New Yourk, 1988. p. 66.

⁴⁹*International Human Rights Observer*, One Day Workshop On Terrorism And Peace Avaibale At https://www.ipinst.org/wp-content/uploads/2015/06/human_rights.pdf, - e. T. 01.04.2020.

⁵⁰Terrorism Research Center, Available At: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1071581906001273>- E. T. 02.04.2020.

binalarına, devlet binalarına, kamu ulaşım araçlarına, temel yapı binalarına bir bomba ya da patlayıcı bir madde yerleştiren, atan ya da buralarda patlatan kişidir.”⁵¹

Terörist, siyasi hedefleri gerçekleştirmek için hukuksuz bir şekilde şiddete başvuran ya da tehditte bulunan kişidir. Bunu hükümetin, bireylerin ya da muhalif devrim gruplarının yapması arasında fark yoktur.⁵²

Teröristin genel niteliklerini şu maddelerde özetleyebiliriz:⁵³

1. Kişilikte bozukluk ve düşüncede radikalliğin bulunması. Başkalarını anlayamama ve başkalarının etkenlerini olumsuz bir şekilde yorumlama özellikleri bulunması.

2. Kendini büyütmek, başkalarına karşı büyüklük hezeyanında bulunmak, genel olarak mizaçta karışıklık olması, sürekli tedirgin ve gergin olmak, sosyal ölçülerin dışına çıkmak ve toplumda bulunan düzeni, değerleri, adetleri ve gelenekleri küçük görmek.

3. Genelde teröristin suç sabıkaları bulunmaktadır. Terörist; baskı, şiddet ve düşmanlıkla kanunlara karşı çıkmak ve farklı şekillerde terör davranışlarında bulunmakla nitelenmektedir. Bunun yanı sıra terörist kendini suçsuz haklı görme gibi savunma hilelerine başvurur ve bunda aşırıya gider. Terörist kendi davranışlarının mantıklı ve tutarlı olduğunu savunur. Bu kinini ve öfkesini başka kimselere de aktarır.

4. Düşünce donukluğu, akıl tutulması, inançlarda katılık, dini ve mutedil bir inanca mantıksal ve gerçek anlamda bağlanmaktan daha çok belli bir terör grubuna bağlanmak.

B. Terör Türleri

Terör olgusunu açıklamak için çok sayıda tanım ve kavramlar olduğu gibi içinde terör suçlarının açıklandığı sınıflandırma ve isimlendirmeler de çoktur. Bunun sebebi genelde terör olaylarının şekilleri, bu olayları işleme maksatları ve hedeflerinin çeşitli olması ve bunun belli bir şekil ve amaçla sınırlı olmamasıdır. Terörü

⁵¹ Azîz ŞİRNÂ'î, “*El-Profilü's-Sikolojiyye li'l-Ferdi'l-İrhâbî*” Mecelletü'd-Dirâsât ve'l-Ulûmi'l-İnsâniyye, El-Vâdî Üniversitesi, Cezayir, S. 3, 2013, s. 39.

⁵² Muhammed Na'im Alûh, *a.g.e.*, s. 14.

⁵³ Azîz Şirnâ'î, *a.g.e.*, s. 31.

sınıflandırma konusu ele alındığı zaman bu konuda dikkat edilmesi gereken birtakım yaklaşımlar bulunmaktadır. Zira terör eylemlerini yapan taraf bakımından terör için bir sınıflandırma yapılmaktadır. Bu açıdan terör; devlet, birey ve silahlı gruplar terörü şeklinde sınıflandırılmaktadır. Terör suçunun meydana geldiği yer ve etkili olduğu çerçeve bakımından da terör sınıflandırılmaktadır. Bu bakımdan terör yerel ve uluslararası olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Terör suçunun amaçları bakımından da terör kısımlara ayrılmaktadır. Nitekim terörist işlediği suçu belli bir dini gruba kaşı işlerse buna toplumsal terör denir. Bu tür terörde teröristler, öldürme ve yıkım eylemlerinde bulunarak insanların gönüllerine korku yaymaya çalışmaktadır. Aynı şekilde teröristler bu eylemleriyle ülkede hâkim olan yönetime siyasi mesajlar vermeyi amaçlamaktadır. Bunun örneklerinden biri 1 Eylül 2004'te Rusya'ya bağlı Kuzey Osetya Cumhuriyeti'nde meydana gelen olaydır. Zira bu olayda Riyâzü's-Sâlihîn cemaatinden bir grup terörist, Bilan kentinde bulunan bir liseye saldırıda bulunmuş ve 186'sı çocuk olmak üzere toplam 336 kişiyi öldürmüşlerdir.⁵⁴

Genel olarak şu ölçülere göre terörü sınıflandırmak mümkündür:

1. Terör Eylemini Gerçekleştirenler Bakımından Terör Türleri

a. Devlet Terörü

Devlet, maddi ve manevi araçlara sahip olan baskıcı birimleri aracılığıyla terör eylemini işler ya da başka bir devletin iç güvenliğini ve istikrarını sarsmak amacıyla o devlet içinde terör eylemlerinde bulunmak için kendisine dost olan birey ya da gruplar aracılığıyla terör eylemi işler. Terörizm çalışmalarında sıkça gündeme gelen sorunlardan birini, bu tür şiddet olaylarının uygulayıcısının “devlet” olup olmayacağı oluşturmaktadır. Yapılan terörizm tanımlarından bir kısmı devlet dışı aktörleri fail olarak ele almaktadır. Devletler, rakip devletlere karşı terörizm yöntemini kullanabileceği gibi kendi vatandaşlarına karşı da söz konusu yöntemi kullanabilmektedir ve bu endişe kaynağı olarak devam etmektedir. Bu tür eylemlerde devletler ordularını, polis güçlerini, ölüm mangalarını veya paramiliter

⁵⁴ Câbir Necm Abdullah, *El-İttihâdü'l-Ürubbî ve Devruhu fî Mükâfêhati'l-İrhâbi'l-İrâk* Nümûzecen, Dış İşleri Müdürlüğüne Sunulmuş Bir Araştırma, 2016, s. 47.

grupların kullanmışlardır ve kullanmaya devam etmektedirler. Hükümetlerin kendi vatandaşlarına karşı uyguladıkları bu tür şiddet kullanımlarının, dünyadaki terör tartışmalarına dâhil edilmesi gerekmektedir. Devlet terörizminin asıl amacı halkı veya hedef kitleyi korkutmak olduğu düşünülmektedir.⁵⁵

Şiddet kullanımını içeren bazı devlet uygulamalarının terörizm tartışmalarına dâhil edilebilmesi için devlet terörizminin açık ve net bir şekilde tanımının yapılması gerekmektedir. Yapılan tanımlara bakıldığında ise büyük ölçüde terörün devlet dışındaki gruplara atfedildiği görülmektedir. Eylem odaklı incelediğimizde ise devletin gerçekleştirdiği eylemlerin terörizm olarak sayılabilmesi mümkündür. Eğer devletin mağdurların ötesinde bir hedef kitlesi ve siyasi bir amacı varsa uyguladığı şiddeti terörizm olarak varsaymak yanlış olmayacaktır.⁵⁶

Devletin uyguladığı baskıyı; terörizmden ayıran kritik nokta, vatandaşın bu tür bir baskı durumunda, yasayı baskıcı olmasına rağmen tanıma ve cezaya yol açacak ihlalleri önleme şansının olması oluşturmaktadır.⁵⁷

Devlet terörizminde ise vatandaşın şiddet tehlikesinden kaçma ihtimali bulunmamaktadır. Devlet terörizmi denince akla ilk olarak totaliter ve otoriter rejimler ile bu rejimlerin faaliyetleri gelmektedir. Bu tür rejimler iktidarlarını sağlamlaştırmak, nüfuslarını kontrol altına almak ve muhalefeti yok etmek için terörizmi bir araç olarak kullandığı görülmektedir. Devletin uyguladığı terörizm genellikle Stalin, Mussolini ve Hitler'in uyguladığı baskı ve şiddetle örneklendirilmektedir. Aynı zamanda Afganistan'daki Taliban Hareketi, İsraililerin Filistinlilere karşı uyguladığı şiddet politikası, Sırpların Boşnak ve Kosovalılara karşı yürüttüğü politikalar bu yönden devlet terörizmi çerçevesinde değerlendirilmektedir.

⁵⁵İzzet Koncagül, *Terörizme Karşı Koyma Yöntemi Olarak Devlet Terörizmi ve Örnek Vakalar Üzerinden İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Millî Savunma Üniversitesi, Alparslan Savunma Bilimleri Enstitüsü, Güvenlik Araştırmaları Anabilim Dalı, Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Programı, Ankara, Haziran 2020, s. 10.

⁵⁶ Brenda Lutz, James Lutz, *Global Terrorism*, New York Routledge Press, 2008, s. 216.

⁵⁷ Brenda Lutz, *a.g.e.*, s. 187.

Fransız İhtilali döneminde gerçekleşen eylemler, Batı Dünyası'nın en kanlı devlet terörü olaylarından biri olarak değerlendirilmektedir.⁵⁸

b. Birey ya da Silahlı Grup ve Örgüt Terörü

Bu tür terör, öldürme ve insanlar arasında korkuyu yayma kastıyla devlete bağlı kurum ve kuruluşlara karşı ya da insan topluluklarına karşı terörist birey ya da grupların yaptığı saldırılar şeklinde olmaktadır. Bu saldırıların en önde gelenleri; DAESH örgütünün Irak ve Suriye'de yaptığı saldırılar, el-Kaide örgütünün saldırıları ve 1948 savaşı esnasında Filistin'de Siyonist örgüt ve grupların yaptıkları saldırılardır.⁵⁹

2. Terör Suçunun İşlendiği Yer ve Etki Çerçevesi Bakımından Terör Türleri

a. Yerel Terör

Belli bir devlet içinde meydana gelen terördür. Bunu, devlet sınırları içinde belli amaçları olan terör grupları yapmaktadır. Bu tür terör, içinde bulunduğu devletin sınırlarını geçmez ve bu devlette bulunan yönetim sistemini hedef alır. Onun herhangi bir şekilde bir dış bağlantısı bulunmamaktadır. Aynı şekilde devlet de bazen kendi sınırları içinde kendivatanandaşlarına karşı bir nevi terör eyleminde bulunmaktadır. Ayrıca bazen bireyler ve silahlı gruplar da devlet kurumlarını hedef alan terör eyleminde bulunmaktadır. Her iki durumda da yabancılar hedef alınmamaktadır. Yoksa bu, uluslararası terör olur. Yerel terörün bütün unsurlarında yani terör eyleminde bulunanlar, terör eyleminin yapıldığı, planlandığı ve hazırlıklarının yapıldığı yer; hedefler, kurbanlar, terör eylemi sonucu ortaya çıkan sonuçlar, teröre verilen destek ve finans bakımından yerel ve ulusal olması gerekir.⁶⁰

⁵⁸ Sertaç Hami Başeren, “Uluslararası Hukuk Açısından Terörizm”, Dünyada ve Türkiye’de Terör, Ankara, T.C. Merkez Bankası Yayını, 2002, s. 187.

⁵⁹ Câbir Necm Abdullah, *a.g.e.*, s. 35.

⁶⁰ Cemîl Hizâm Yahya, *Bahsün Havle Meḥmûmî'l-İrhâb fî'l-Kânûdî'd-Düvelî el-Âmm*, Yemen İncelemeler ve Araştırmalar Merkezi, San’a, ts. s. 26. Bkz: <https://www.mohamah.net/law/wp-E>. T. 03.04.2020.

b. Uluslararası Terör

Uluslararası uçaklar, gemiler ve kara ulaşım araçları gibi uluslararası kamu aracı ya da hizmetlerine karşı yapılan ya da devlet başkanları ve diplomatik heyet üyeleri gibi uluslararası koruması bulunan şahsiyetlere karşı işlenen terör türüdür. Ayrıca birden fazla vatandaşlığı bulunan kişilerin yaptığı ya da farklı vatandaşlıklara sahip kurbanlara karşı yapılan ya da bir devlette hazırlanan ve başka bir devlette uygulanan bir terör türüdür.⁶¹ Örneğin ASALA terör örgütü bunlardan biridir. ASALA Terör örgütü 1975 yılının 20 Ocak tarihinde İRAKLI bir ermeni TOKAŞYAN soyisimli HARUTYUN isimli ermeni tarafından Lübnan'ın Beka vadisinde kurulmuştur. Ancak ASALA Terör örgütünün kuruluşu 20 Ocak 1975 Lübnan'ın başkenti Beyrut'ta kuruluşu ilanedildi. Beka vadisi PKK'nın da kurulduğu ve askeri eğitim verildiği örgüt militanlarının eğitildiği yerdir. Bir zamanlar ASALA ve PKK birlikte terör militanları yetiştirip askeri eğitim verdiler.⁶²

3. Terör Eyleminde Kullanılan Yöntem ve Araç Bakımından Terör Türleri

a. Klasik Terör

1. Uçakları, gemileri ve kamu ulaşım araçlarını kaçırmak: Bu terör türü, terör gruplarının başvurduğu en tehlikeli yöntemlerden biridir. Nitekim yolcuların hayatlarını tehlikeye atmaktadır. Hava ve deniz ulaşımı hareketliliğini olumsuz etkilemektedir. Bu yöntem, ulaşım araçlarını ele geçirdikten sonra bunları kaçırmaya ya da sürücülerine baskı uygulayıp bu araçları belli bir yöne götürmek için sürücülerini bozuk araçları patlatmakla tehdit etme şeklinde olmaktadır. Bundan sonra yolcuların hayatlarının güvence altına alınması için terör eyleminin hedefi olan devlet ile teröristler arasında görüşmeler başlamaktadır. Sonra bu teröristler şartlarını ileri sürmektedirler. Genelde bu tür terör eylemi farklı meselelerde hükümete baskı uygulamakla sonuçlanmaktadır.⁶³

⁶¹ Câbir Necm Abdullah, *a.g.e.*, s. 48.

⁶² Elvin Abdurrahmanlı, "Asala Terör Örgütü Nasıl Ortaya Çıktı ve Terör Faaliyetlerinin Amacı" *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 2, S. 1, 2009, s. 61-62.

⁶³ İsmâil Abdülfettâh Abdülkâfi, *El-İrhâb ve Muhârebetuhu fi'l-Âlemi'l-Mu'âsar*, Mısır Arap Cumhuriyeti, s. 105. Bkz: <http://boulemkahel.yolasite.com/> E. T. 15.04.2020.

Bazen teröristler uçak ve trenlerin içine patlayıcılar yerleştirmekte ve olabildiğince daha çok kurbanı öldürmek amacıyla bunları patlatmaktadırlar. Bunun yeni örneği 31.10.2015'te Sina'da Rusya uçağının düşürülmesidir. Bu olayda uçakta bulunan 224 yolcunun tümü ölmüştür. Yapılan incelemeler Sina vilayetine bağlı devlet örgütünün bu şiddetli terör eyleminin arkasında olduğunu ortaya koymuştur. Aynı şekilde 22.03.2016'da Belçika'nın başkenti Brüksel'de metro ve hava limanında meydana gelen patlamalar da bu tür terör eylemleridir.

2. Rehinelere kaçırma ve alıkoyma: Bu tür terör suçu genelde siyasi amaçlar için ya da suçluların işledikleri silahlı soygun suçları esnasında bazı şahısları alıkoyarak suç mahallinden rahat bir şekilde kaçmak için işlenmektedir. Bu tür suçların amacı siyasi olduğu zaman genelde bunun kurbanları hükümet, banka ya da uluslararası kurumlarda önemli siyasi görevlerde bulunan kişiler ya da uluslararası konferanslar veya toplantılardaki devlet temsilcileri olmaktadır.

3. Tahribat eylemlerinde bulunmak: Bu tür terör eylemleri; siyasi, ekonomik ve sosyal öneme sahip kamu bina ve yapılarını tahrip etmek için patlayıcılar, bombalar ve bombalı araçların kullanılması şeklinde olmaktadır. Bunlar bakanlık merkezleri, bankalar, köprüler, okullar ve diğer kamu kurumları gibi ülke içindeki yapılar olabildiği gibi başka bir devletin bölgesinde bulunan gemiler, elçilikler, konsolosluklar ve hava yolu şirketi büroları da olabilir. ABD'nin Nijerya ve Tanzanya'daki elçilikleri, Birleşmiş Milletler heyetinin Irak'taki merkezi, Mısır'ın Pakistan'daki elçiliği bu tür terör patlamalarına maruz kalmıştır ki bu eylemler, hedef alınan kurumların içinde çok sayıda insanın ölümüne yol açmasının yanı sıra devletin kurumlarını tahrip ederek onu bitkin düşürmeyi amaçlamıştır.

4. Siyasi suikastlar: Teröristlerin önemli siyaset şahıslarını hedef alarak kamuoyunda büyük bir manevi etki yaratmak amacıyla yöneldiği bir araçtır. Bazen suikastlar korku durumunu oluşturmak amacıyla yapılmaktadır. Suikastlar ve bedensel tasfiyeler terör gruplarının klasik bir yöntemi sayılmaktadır. Zira bu yöntem genelde hedefe kolay bir şekilde ulaşmayı sağlamaktadır. Bu yöntemde olayın arkasında duran tarafın kim olduğunun ortaya çıkarılması zordur. Siyasi suikast olaylarının en meşhurlarından bazıları şunlardır: 1865'te ABD Başkanı Abraham Lincoln'a yapılan suikast, 1963'te ABD Başkanı John Kennedy'ye yapılan

suikast,1914'te Avusturya-Macaristan Veliahdı Ferdinand'a yapılan ve Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesine sebep olan suikast, 1981'de Mısır Başkanı Muhammed Enver Sedat'a yapılan suikast, 2005'te Lübnan Başbakanı Refik el-Hariri'ye yapılan suikast.⁶⁴

b. Yeni Terör

11 Eylül 2001'den sonra önemli uluslararası gelişmeler meydana gelmiştir. Bu gelişmeler dünyanın birçok bölgesinde terör olgusunun gelişmesine yol açmıştır. Öyle ki terör eylemini yapma yöntemi ve terör eyleminde kullanılan araç bakımından daha önce insanlığın görmediği yeni bir terör ortaya çıkmıştır. Bu yeni terörü şu iki kısma ayırmak mümkündür:

1. Patlayıcı kemerler ve bomba yüklü araçlarla gerçekleştirilen intihar saldırıları: Bu terör yöntemi geçen yıllarda ortaya çıkmış ve çerçevesi genişlemiştir. Bu yöntem, patlayıcı kemerlerle intiharcı kişilere patlayıcı yükleme şeklinde ya da intiharcıların kullandığı bomba yüklü araçların kullanılmasıyla yapılmaktadır. Bu yöntem Pakistan ve Afganistan'daki el-Kaide örgütünün ve Irak ile Suriye'deki DAESH'in kendi eylemlerinde kullandığı bir yöntemdir. Bu tür bir terör eylemi, askeri güçleri ve dini ziyaret ya da milli münasebetler gibi belli vakitlerde toplanan insanları hedef almaktadır. Ayrıca insanların yoğun olduğu kamu yerlerini de hedef almaktadır. Zira terörist, mümkün olduğunca çok sayıda suçsuz insanı öldürmek için insan toplulukları arasına sızarak kendini patlatmaktadır. Genelde bu tür terör eylemleri inanç ve düşünce etkenleriyle yapılmaktadır.

2. Biyolojik ve kimyasal silahların kullanılması: Terör eylemlerinde biyolojik ya da kimyasal silahlarkullanılarak yapılan eylemler, Aum Şinrikyo terör örgütünün 1995'te Japonya'da yaptığı eylemlere benzemektedir. Nitekim bu örgüt, Tokyo'da metroda Sarin gazını kullanmıştır. Aynı şekilde bazı raporlar, 2016'da Amerika güvenlik güçleri ile topraklarını savunan vatandaşlar arasında yapılan savaş esnasında;DAESH terör örgütünün Musul ve Anbar kentlerinin birçok yerinde kimyasal silahlar kullandığını açıklamıştır. 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra ABD posta yoluyla önemli yerlere gönderilen ve içinde kimyasal maddelerin olduğu küçük

⁶⁴ Câbir Necm Abdullah, *a.g.e.*, s. 49-50.

paketler vasıtasıyla terör saldırısına uğramıştır. Bu paketlerin içinde şarbon bakterisi bulunmaktaydı. Teröristler bu posta paketleriyle Florida kentindeki yayın bürolarını ve New York'taki NBC, ABC ve CBS kanallarının bürolarını hedef almıştır. Bu paketler Amerika Senatosu'na bağlı bürolara ulaşmıştır. Bu posta paketlerinin açılması sebebiyle beş kişiye şarbon bakterisi bulaşmıştır.⁶⁵

Özetle terörü şöyle tanımlayabiliriz: “Korku yayan yasa dışı eylemlerdir. Bu eylemler düzenli veya düzensiz olabilir. Belli bir ideolojiye sahip olabilir veya olmayabilir. Gelişi güzel ya da planlı sonuçları olabilir.” Nükleer silahların terör gruplarının eline geçmesiyle büyük tehlikelerin meydana gelmesi ve terör grupların kendi çirkin eylemlerini gerçekleştirmek amacıyla bu tür silahları elde etmek için ısrarla uğraşmaları sebebiyle devletlerin önlem almaları ve sırların ve nükleer teknolojinin nakledilmesini ya da satılmasını denetlemeleri gerekmektedir. Nitekim bunların özellikle radikal grupların eline geçme endişesi bulunmaktadır. Bu tür gruplar bu teknolojiyi satın almak ve kullanmak için gerekli olan mal varlığına sahiptirler.

C. Terörün Sebepleri

Günümüzde terör, uluslararası toplumun ve insanlığın karşı karşıya olduğu en önemli ve en tehlikeli konulardan biri haline gelmiştir. Terör, coğrafi engeller ve uluslararası sınırların engeline takılmadan bir devletten diğer bir devlete ve bir coğrafi bölgeden diğer bir coğrafi bölgeye hızlı bir şekilde yayılmaya başlamıştır. Terörün böyle geniş çaplı bir şekilde yayılmasının çok sayıda sebep ve etkenleri bulunmaktadır. Bu sebepleri şu maddelerde özetleyebiliriz:

1. Terörün Siyasi Sebepleri

Teröristler genellikle siyasi kriz ve değişimlerin meydana geldiği devletlerde ortaya çıkmaktadırlar. Zira teröristler, herhangi bir devlette meydana gelen siyasi değişimle birlikte ortaya çıkan siyasi istikrarsızlık zamanını fırsata çevirmektedirler. Teröristler kendileri için uygun olan birtakım bölgelerde yayılmaya çalışmaktadırlar.

⁶⁵ Mâcid İbn Sultân Sebî'î, *El-İrhâbü'l-Biyolojî-El-Vikâye ve Sübülü'l-Mükâfeha*, Yüksek Lisans Tezi, Arap Güvenlik Bilimleri Naif Üniversitesi, s. 12. Bkz: <https://library.nauss.edu.sa/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber> E. T. 20.04.2020.

Bu bölgelerde kendilerini dinleyen, düşüncelerini kabul eden ve kendilerine sempati duyan kimseler bulabilmektedirler. Teröristler kendi yayın araçları ve propagandalarıyla hükümetin karşı karşıya olduğu eksikleri ve başarısızlıkları fırsata çevirmektedirler. Teröristler, kendilerinin mevcut hükümetten daha yararlı ve iyi olduğunu belirterek kendi düşüncelerini yaymaya ve kendilerini takdim etmeye çalışırlar. Bir yönden olay bu şekildedir. Diğer bir yönden ise terör siyasal sistemlerin niteliği, onların meşruiyet miktarı ve genel özgürlüklerdeki başarıları ya da başarısızlıklarıyla bağlantılı olarak ortaya çıkmaktadır. Bazıları devletin diktatörlüğünden kaynaklanan siyasi baskıyı ve devletin bireylerin hak ve özgürlüklerine dikkat etmemesini şiddet ve marjinalliğin ortaya çıkmasına yol açan etkenlerden saymıştır. Aynı şekilde birtakım şiddetli terör eylemleri halktan büyük bir kesimin mevcut siyasal sistemi istememesinin neticesinde ortaya çıkmaktadır. Nitekim 1977’de Mısır’da bazı ürün ve gıda maddelerinin fiyatlarının artmasının ardından şiddet ve yıkma eylemleri ortaya çıkmıştır. Başvurulacak yasal ve barışçıl araçların olmaması şiddet ve terör eylemlerine yol açan gizli eylemlere başvurulmasına sebep olmaktadır.⁶⁶

2. Terörün Ekonomik Sebepleri

Uluslararası düzeydeki ekonomik şartlar herhangi bir şekilde bazı grupların ya da bireylerin teröre dönüşmesinde etkili olmaktadır. El-Kaide ve DAESH gibi terör örgütlerinin öne attığı maddi yemler ve buna karşılık bazı toplulukların şikayetçi olduğu kötü ekonomik durumların olması bu marjinal grupların saflarına katılmak için büyük bir etken ve dürtü olmaktadır. Örneğin DAESH örgütünün kendi savaşçılara verdiği büyük miktardaki mükafatlar ve paralar aylık olarak binlerce savaşçının onların saflarına katılmasını sağlamıştır. DAESH terör örgütünün büyük mali sıkıntılar yaşaması, onun finans kaynaklarının havadan bombalanması ve örgütün bazı petrol tarlalarını kaybetmesi sebebiyle-ki bu durumlar onun mali gücüne olumsuz bir şekilde yansımıştır-örgüt 2015 yılında kendi üyelerinin

⁶⁶ Usâm Abdulfettâh Abdüssemî Matar ‘, *a.g.e.*, s. 46.

maaşlarını yarıya düşürdüğünü ilan edince sınırlar üzerinden DAESH terör örgütüne katılan yabancı savaşçıların sayısı aylık olarak birkaç yüze kadar gerilemiştir.⁶⁷

Terörün ortaya çıkışın nedenleri arasında yer alan ekonomik neden doğrudan ve dolaylı olarak etkiler barındırmaktadır. Terör örgütlerine katılım süreçlerinde iki yönlü bir yaklaşım olduğu söylenebilir. Mali imkansızlıklar yaşayan bireylerin bu ihtiyaçlarını karşılayabilmek için örgüte katıldığı görüşü ile terör örgütlerinin bireylerin ekonomik imkanlarının kısıtlı olmasının sorumlusu olarak kamu otoritesini sorumlu tuttuğu, bunu bir propaganda aracı olarak kullanıp örgüte eleman temini gerçekleştirdiği bilinmektedir. Literatüre bakıldığında ekonomik nedenleri bireyleri terör eylemlerinde kullanılan birer figüran olma yoluna ittiği görülmektedir. Dünya genelindeki 49 toplum üzerine yapılan bir çalışma ile gelir dağılımındaki adaletsizlik, sosyal şiddet ve anti-sosyal davranışlar arasındaki ilişki incelenmiş ve önemli sonuçlar ortaya çıkmıştır, Bu sonuçlar ışığında kişi başına düşen gelirlerin milli gelir oranındaki dağılımındaki eşitsizliğin büyüklüğü ile şiddetin büyüklüğü arasında bir bağ olduğu ortaya koyulmuştur. Gelir eşitliğindeki adaletsizliklerin orta noktasından başlayarak, iki doğrultuya bakıldığı zaman milli sapma oranı ne kadar yüksek ise siyasi şiddetin oranının da o kadar büyük olduğu belirtilmiştir. Bir diğer önemli ara başlık ise siyasi hareketlilik ve sosyal katılımlar arasındaki orantıdır. Siyasi bir hal almış iktisadi çıkar çatışmaları ve uyumsuzluklar, bir süre sonra gerginliklere, çatışma ve şiddet ortamına yol açmaktadır. Terörizm yayılmak için yaptığı propaganda unsurları içerisinde en yoğun olarak gelir paylaşımındaki adaletsizlik, yoksulluk, idari yönetimlerin vergi uygulamaları, kamu yatırımlarının dağılımı gibi konuları istismar etmekte ve toplumsal kitleleri bu etkiler ile kendi amaçları için yönlendirmektedir. Doğal bir hak arayışı içerisindeki bireyleri, illegal yollara sevk ederek daha fazla mağdur etmektedir.⁶⁸

⁶⁷ Cemil Hizâm Yahya, *a.g.e.*, s. 35.

⁶⁸ Bahattin Gökhan, Türkiye’de Terör Eylemleri ve Savunma Sanayi İlişkisi, Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Makale, C.4, S. 1,2020, s. 62.

3. *Terörün Sosyal Sebepleri*

Aile, okul, iş, arkadaş ortamı, akrabalar ve eğitim gibi sosyal etkenler, bireyin kişiliğini, davranışını ve gelişimini etkilemede önemli bir rol oynamaktadır. Aile ve ev barışçıl toplumların oluşmasının temel çekirdeğidir. Bazen birtakım aileler ve toplumlar; ailevi çözülme, suçların ve uyuşturucuların yayılması gibi doğal olmayan sosyal sorunlar ve bozukluklarla karşılaşmaktadırlar. Bu da özellikle ergenlik döneminde bireyin kişiliği, davranışı, belli düşünce ve yönelimleri benimsemesine olumsuz bir şekilde yansımaktadır. Dolayısıyla bireyin içinde bulunduğu sosyal çevre radikal düşünceler ihtiva ederse bu düşüncelerin ona ve başkalarına geçme ihtimali bulunmaktadır. Örnek alınacak kişiler, yüksek değerler ve kahramanların olmamasının sıkıntısını yaşayan ve yaşam şartları düşük olan toplumlar teröre uygun yerler olabilmektedir. Zira böyle toplumların bireyleri şiddete başvurmaktadırlar. Belli bölgelerde yüzlerce toplumun yaşadığı bir sıkıntı olan sosyal mahrumiyet ve başarısızlık sebebiyle o toplumların bireyleri, zayıflığı ve eksikliği hissettikleri için yalnızlığa ve yabancılığa doğru gitmektedirler. Bu durumda olan bireyler, içinde yaşadıkları şartlarını ve sosyal durumlarını değiştirmek için terör faaliyetlerine başvurmaktadırlar.⁶⁹

4. *Terörün Psikolojik Sebepleri*

Birçok sosyoloji uzmanı, şiddet ya da terör eylemlerini yapan çok sayıda kişinin psikolojik sorunları olduğunu ve bu durumun onlara bu yanlış eylemi yaptırdığı görüşündedir. Genelde bu tür insanlar farklı türden uyuşturucu kullanmaktadırlar. Bu da onların bilinçsiz bir şekilde bu tür eylemleri yapmalarına sebep olmaktadır. Psikolojik yönler ve bunlarda meydana gelen değişimler bireyde terör davranışının meydana gelmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle psikolojik hastalık ya da ağır psikolojik değişim şeklinde olan bazı durumlarda bu tür

⁶⁹Ahmedî Bû Celîta Bû Ali, *Siyâsâtü Mukâfêhati'l-İrhâb fî'l-Vatani'l-Arabî-Dirâsetün Mukâfênetün Beyne'l-Cezâyir ve Mısır*, Yüksek Lisans Tezi, Dâî İbrahim Üniversitesi, Siyasal Bilimler ve Yayın Fakültesi, Cezayir, 2010, s. 38. Bkz: http://biblio.univ-alger.dz/jspui/bitstream/1635/10601/1/AHMIDIBOUDJALTIA_BOUALI.pdf E. T. 25.04.2020.

olaylar meydana gelmektedir. Bazen bu olaylar genetik sebep ve etkenlere de dayanmaktadır.⁷⁰

5. Terörün Dini Eğitim ve Dinin Yanlış Yorumlanmadan Kaynaklanan Sebepleri

Dini slogan ve söylemler, özellikle Arap dünyasında faaliyette bulunan aşırı grupların işlediği terör eylemlerinin çoğunun en açık adresi haline gelmiştir. Teröristler, dini veya sınıfsal nitelikte olan ve öldürme ile şiddeti teşvik eden söylem ve kahramanlık şiirleri aracılığıyla bazı kişileri saptırmak için bu tür dini ve kahramanlık söylemlerine başvurumaktadırlar. İslam'ı bilmemek, Müslümanlarda fikişsel sapma ve kültürel kaybın oluşmasının temel sebeplerindendir. Bu sapmalar İslam'ı bilmemekten kaynaklanmaktadır. Dini, ilkelerini ve hükümlerini yanlış anlamak, gençlerin din adamı olduklarını iddia eden ve toplum davranışlarında ve yönetim politikasında gençlerin inandığı kişilerden aldıkları dersler ve dini boşluk, terör örgütlerinin kendi çıkarlarına uygun olan ve istedikleri düşüncelerle bu boşluğu doldurmalarına fırsat vermektedir. Ayrıca din alimlerinin aşırı düşüncelere sahip olanlarla açık oturum yapmamaları ve düşüncede aşırıya gitmeye yol açan yönlerin açıklanmaması da gençlerde aşırılık düşüncesinin yerleşmesine sebep olmaktadır.⁷¹

Ortadoğu'da yaşanan kargaşa ve çatışmaların, ABD'ye karşı yapılan saldırıların dini temelli terör örgütlerini ön plana çıkardığı görülmektedir. İlâveten din temelli uygulanan şiddet oldukça eski tarihlere dayanmaktadır.⁷²

Dini savaşlar ve haçlı seferleri, tarihte en yıkıcı ve masraflı çatışmalar arasında sayılmaktadır. Bazı dini savaşlarda fetih yeterli olmazken amaç diğer dini grubu ortadan kaldırmaktır. Dini nedenler yüzünden ortaya çıkarılacak bir savaş listesi oldukça uzun olmakla birlikte, geçmişte dini farklılıktan kaynaklanan birçok şiddet yaşanmıştır ve günümüzde de yaşanmaya devam etmektedir. Azınlık grubun inancı, çoğunluk tarafından tehlikeli olarak algılanabileceği gibi, çoğunluğun uyguladığı dini politika da azınlık tarafından dini ayrımcılık çerçevesi altında değerlendirilme ihtimali

⁷⁰ Muhammed Na'im Alûh, *a.g.e.*, s. 23.

⁷¹ Usâm Milkâvî, *Bahsün Havle'l-Esbâbi'l-Âlemiyye li-Zâhireti'l-İrhâb*, Güvenlik Bilimleri Naif Üniversitesi, Stratejik Bilimler Fakültesi, Riyad, 2014, s. 13, Bkz: <https://repository.nauss.edu.sa/bitstream/handle/123456789/57890> E. T. 26.04.2020.

⁷² İzzet Koncagül, *a.g.e.*, s. 12.

taşımaktadır.Bu nedenle dini bir terörizm azınlık tarafından benimsenebileceği gibi çoğunluk tarafından da benimsenebilmektedir. Birçok dinde aşırı dini tutum biçimleri ortaya çıkmıştır ve teröristleri tanımlamak için dini köktenciler ifadesi kullanılmıştır.⁷³

Küreselleşme ve değişen dünya koşulları, toplumlarda stres yaratmakta ve insanları değişen dünyada zihinsel ve psikolojik olarak destek sağlamak için dine yöneltmektedir.⁷⁴

Böylece insanlar dini değerlere daha fazla bağlanarak, değişikliklerle gelen tehdide ve tehlikelere karşı şiddet yöntemiyle başa çıkmaya çalışmaktadırlar. Müslümanların çoğu;Batı fikirlerini ve Marksizmi, dini ve ahlaki değerleri baltalayan etkenler olarak düşünmektedir. Batı'dan gelen yabancı aktörler, genellikle yerel dini değerleri tehdit eden değişikliklerle ilişkilendirilmektedir. Kısacası ortaya çıkan şiddetin, küreselleşme ve modernleşme süreçlerine karşı bir tepki olduğu düşünülmektedir.⁷⁵

Dini teröristler kendilerini normal kuralların veya davranışların yerini aldığı daha yüksek bir mevkide yasaya tabi görebilmektedirler.⁷⁶

İslam'a karşı duyulan tutku, özellikle Filistinliler ve diğer Müslümanlar tarafından intihar saldırılarıyla sonuçlanmaktadır. İslam her ne kadar doğrudan intiharı bir araç olarak ele almasa da haklı nedenler olduğu sürece şehitliği kabul etmektedir. Günümüzde ve geçmişte dini motifli terör örgütlerinin uyguladıkları intihar saldırılarının bir gelenek haline geldiği görülmektedir.⁷⁷

Müslüman liderler, yabancı işgalcilere karşı yapılan saldırıların haklı olduğunu savunmaktadırlar.⁷⁸

Bununla beraber sadece Müslüman toplumlarında değil, diğer birçok toplumda, askeri misyonlar üstlenen küçük grupların kahramanca kendilerini feda etmesi, toplumları tarafından onurlandırılmaktadır.⁷⁹

⁷³ Brenda Lutz, *a.g.e.*, s. 70.

⁷⁴ Jonathan Fox, “*The Effects Of Religion On Domestic Conflicts*”, *Terrorism And Political Violence*, C. 10, S. 4,1998, s. 51.

⁷⁵ Brenda Lutz, *a.g.e.*, s. 77-78.

⁷⁶ İzzet Koncagül, *a.g.e.*, s. 12.

⁷⁷ Brenda Lutz, *a.g.e.*, s. 74.

⁷⁸ İzzet Koncagül, *a.g.e.*, s. 15.

⁷⁹ Brenda Lutz, *a.g.e.*, s. 74-76.

Bu tür davranışlar Müslüman, Yahudi, Budist ve Şinto Japon birçok toplumda görülebilmektedir. Bununla beraber intihar saldırılarını sadece dini amaçlı olarak kullanıldığını varsaymak konuya yanlış bir boyut kazandıracaktır. Örnek vaka bölümünde de incelendiği gibi 1980 ile 2000 yılları arasında gerçekleştirilen intihar saldırılarının yarısından fazlası Sri Lanka'da etnik-milliyetçi motivasyon kaynağına sahip Tamil Kaplanları tarafından gerçekleştirilmiştir.⁸⁰

6. Terörün Yayılmasında Yayın Araçlarının Rolü

Günümüzde yayın araçları insanların akıllarını ve davranışlarını en fazla etkileyen araçların başında gelmektedir. Özellikle dünyada meydana gelen ileri teknoloji ve iletişim devrimiyle artık düşünceler ve farklı görüşler hızlı bir şekilde geniş bir alana yayılmaktadır. Günümüzde yayın araçları devletler arasındaki kültürel ve askeri çatışmanın en önemli aracı haline gelmiştir. Yayın araçları, insanların inançlarına dokunan çirkin fotoğraf ve görüntüler yayarak insanlar arasında öfke ve hamaset duygularını tutuşturmaya yol açmaktadır. Bu durum insanların kendi dinlerine yardım etmek için şiddetli bir tepki ortaya koymalarına sebep olmaktadır.⁸¹

Danimarka gazetesinin Muhammed Rasûlullah (s.a.s.) ile ilgili olarak yayınladığı çirkin fotoğraflar buna örnek gösterilebilir. Bu durum, düşünceyi ifade etme gerekçesiyle Müslümanların duygularına yapılan büyük saldırıya bir tepki olarak İslam dünyasında şiddetli bir protesto dalgasının meydana gelmesine yol açmıştır. 2015 yılında saldırı durumu bir daha tekrar etmiştir. Nitekim Fransa'da bir gazete Rasûlullah'ın (s.a.s.) değerli şahsiyetini hedef alan benzer fotoğrafları tekrar yaymıştır. Bunun üzerine gazete merkezi büyük bir silahlı saldırıya maruz kalmıştır. Bu saldırıda çok sayıda kurban ölmüştür. Yayın, terör olgusunun yayılması ve büyümesinde büyük bir rol oynamaktadır. Bunun sebebi farklı yayın araçlarının yönelimleri değiştirme ve kamuoyu oluşturma gücünün olmasıdır. Bu sebeple teröristler bu rolün önemini çok iyi bilmektedirler. Bundan dolayı da herhangi bir terör eyleminin önemi, yayının onun üzerinde oluşturduğu baskı miktarıyla ölçülmektedir. Bu baskıyı elde etmek amacıyla teröristler, zorunlu olan bütün

⁸⁰ İzzet Koncagül, *a.g.e.*, s. 16.

⁸¹ Usâm Milkâvî, *a.g.e.*, s. 15.

kışkırtma unsurlarının bulunduğu bir sahneyi kendi eylemleri için seçmektedirler. Yayın araçları terör hedeflerinin gerçekleştirilmesiyle bağlantılı olduğundan önem arz etmektedir. Zira terör kendi amaçlarını gerçekleştirmek için iki temel unsura dayanmaktadır. Birincisi korku ve panik yaratmak, ikincisi olayı yaymaktır.

II. Terör Suçunun Hukuki Niteliği

A. Genel Olarak

Ceza kanunları genelde suç eylemlerini yasayla suç sayma ilkesini esas almaktadırlar. Yani yasama gücüyle temsil edilen toplumda devletin çıkarları için tehlike teşkil eden eylemleri belirleyen yasalar bulunmaktadır. Devletin güvenliğinin korunması için gerekli olan korumanın sağlanması gerekmektedir. Devletin bu eylemleri suç sayması ve bunlara uygun ceza ve önlemler koyması gerekir. Suç ve cezaların kanuniliği ilkesi gereği kanun koyucunun sakıncalı eylemleri suç sayması, bu eylemlerin şartlarını belirlemesi ve bunlar yasal olmayan eylemler oldukları için bunlara karşı yasal önlemler alması gerekir. İşte buna eylemin yasal kalıba uygunluğu denilmektedir.⁸²

Ceza yasaları, belli anlamlara delalet etmeleri için ifadelerinin dikkatli seçilmesi, lafızlarının açık olması ve apaçık kelimelerin kullanması gerekmektedir. Genel olarak devletin güvenliğine zarar veren eylemleri ve özel olarak terör eylemlerini suç sayan metinler dikkatli bir şekilde hazırlanmaktan yoksun olup anlamları da açık değildir. O ifadelerin çerçevesi ve kullanılan lafızlar net değildir. İfadeler birçok anlama gelmektedir.⁸³ Örneğin 13 Sayılı ve 2005 Tarihli Terörle Mücadele Kanunu'nun ilk üç maddesi ile 111 Sayılı ve 1969 Tarihli Irak Ceza Kanunu'nun 195. maddesi incelendiğinde bu durum göze çarpmaktadır. Sözü edilen maddeler şunlardır:

Birinci madde: Terör; terör amaçlarının gerçekleştirilmesi için güvenlik durumunu bozma ya da insanlar arasında korku salma amacıyla birey ya da örgütlü

⁸²Fahrî Abdürrezzâk Salbî Hadîsî, *Şerhu Kânûni'l-Ukûbât-el-Kısmü'l-Âmm*, Matbaatü Ofset ez-Zaman, Bağdat, 1992, s. 37.

⁸³ Abdülfettâh Sayfî, *Kânûnü'l-Ukûbâtü'l-Lübânî, Cerâimü'l-İ'tidâ Ala Emni'd-Devleti ve Ale'l-Emvâl, Dâriü'n-Nehdati'l-Arabiyye*, Kahire, 1972, s. 15.

bir grup tarafından yapılan ve birey, toplum, resmi kurumlar ya da özel kurumları hedef alan veya kamu ve özel mallara zarar veren her türlü eylemdir.

İkinci madde: Aşağıdaki eylemler terör eylemleri sayılmaktadır:

1. İnsanlar arasında korku yaymayı amaçlayan ya da onların hayatlarını, özgürlüklerini ve mallarını tehlikeye atan şiddet ve tehdit,
2. Devlet içinde güvenlik ve istikrarı sarsmak amacıyla şiddet ve tehdit kullanarak kasten kamu binaları ve mallarını, resmi kurumları, devlet ya da özel sektör dairelerini ya da genel kullanım için yapılan kamu hizmetlerini tahrip etmek, yıkmak, yok etmek ve bunlara zarar vermek ya da kamu mallarını ele geçirmek veya tehlikeye sokmak,
3. Terör eylemlerini yapan ve planlayan silahlı örgütü yapılandırmak ya da buna başkanlık etmek,
4. Tehditte bulunmak, mezhepsel fitneler çıkarmak, vatandaşları silahlandırarak yerel savaş çıkarmak, vatandaşları kendi aralarında silahlanmaya teşvik etmek ya da silahlanmak için finans sağlamak,
5. Herhangi bir yerde ordu ya da polis dairelerine ateşli silahlarla saldırmak, herhangi bir güvenlik dairesine saldırmak ya da bunlara bağlı olan bir işe saldırmak,
6. Terörsel bir sebeple Irak'taki elçiliklere ve diplomatik kurumlara saldırmak ya da yürürlükte olan bir antlaşmaya göre Irak'ta faaliyet gösteren Arap, ya da yabancı kurum veya şirketlere ya da uluslararası örgütlere ateşli silahlarla saldırmak,
7. Ulusal güvenliği ve birliği tehdit eden siyasal, mezhepsel, etnik ya da dini amaçlarla para karşılığında bireyleri kaçırmak, onların özgürlüklerini kısıtlamak ya da onları alıkoymak,

Üçüncü madde: Aşağıdaki eylemler devlet güvenliğini tehdit eden suçlar sayılmaktadır:

1. Güvenlik güçleriyle silahlı çatışmaya girerek ya da herhangi bir şekilde ulusal birliği ve toplumun güvenliği tehdit eden, devletin güvenlik ve istikrarına zarar veren, vatandaşları ve onların mallarının güvenliğini savunma ve korumada emniyet birimlerinin güçlerini zayıflatan, devlet sınırlarını ve kurumlarını korumada

güvenlik birimlerinin gücünü zayıflatan ve terörsel bir sebeple yapılan her türlü eylem.

2. Anayasada kararlaştırılan yönetim sisteminde ya da devlet şeklinde güç ya da şiddet kullanmaya başlamayı içeren bütün eylemler.

3. Devlete karşı silahlı kalkışmaya başlamak ya da bu amaçla oluşan bir örgüt ya da komploya katılmak.

111 Sayılı ve 1969 Tarihli Irak Ceza Kanunu'nun 195. madde metni şu şekildedir: "Vatandaşları silahlandırarak ya da onların bir kısmını diğer kısma karşı silahlanmaya teşvik ederek ya da savaşa teşvik ederek yerel ya da mezhepsel savaş çıkarmayı amaçlayan kimse müebbet hapisle cezalandırılır. Suçlunun amaçladığı durum meydana gelirse cezası idam olur." Irak kanun koyucusunun 111 Sayılı ve 1969 Tarihli Kanun'da mezhepsel savaş kavramını zikrettiğini ve terör ya da terör eylemleri kavramlarını zikretmediğini görmekteyiz.

Yukarıda geçen 13 Sayılı ve 2005 Tarihli Irak Terörle Mücadele Kanunu'ndaki maddelere bakıldığında maddelerdeki esneklik ve Irak kanun koyucusunun Terörle Mücadele Kanunu'nda kullandığı genel kavramlar kanunilik ilkesinin dışına çıkmıştır. Fakat bu ilkenin dışına çıkmanın gerekçesi bulunmaktadır. O da kanun koyucusunun terörün tüm şekilleriyle mücadele etme, onun tehlikelerini, zararlarını ve etkilerini engelleme ve gelecekte ortaya çıkacak olan başka terör şekillerini kapsama isteği ve azmidir. Fakat bu şekilde terörle mücadelenin, soruşturma ve yargılama aşamalarının tümünde insan hakları ve sanığın güvencelerinin yok edilmemesi gerekmektedir. Yani terörle mücadele edilirken terör suçunu işleyenlerin adil bir şekilde yargılanma güvencesinin sağlanması gerekmektedir.⁸⁴

B. Terör Suçu ve Ona Benzer Diğer Suçlar Arasındaki Fark

Birtakım terör eylemleri ile ona benzer bazı diğer eylemler arasında benzerlik bulunduğundan dolayı bu eylemler birbirlerine karıştırılmaktadır. Şiddet, siyasi suçlar, organize suçlar ve silahlı direniş eylemleri bu tür eylemlerdendir. Birbirine

⁸⁴ Ömer Fahrî Abdürrezzâk Hadîsî, *Hakku'l-Müttehemî fî Muhâkemetin Âdile-Dirâse Mukârene, Dârü's-Sekâfe li'n-Neşr ve'Tevzî'*, Amman, 2005, s. 40.

karıştırılan bu eylemlerin ayırt edilmesi gerekmektedir. Şimdi bu tür eylemler arasındaki farka değineceğiz.

1. Terör Suçu ve Siyasi Suçlar

Çok sayıda siyasi şiddet eylemleri vardır. Siyasi bir etken veya bir amaç için bireysel haklara saldırılarak yapılan terör eylemi de bunlardan biridir. Siyasi bir amaçla yapılan bu tür terör eylemleri siyasi şiddete başvuran tarafından işlenmektedir. Bazıları terörü siyasi bir suç saymıştır. Zira terör suçu genelde siyasi bir amacı gerçekleştirmek için yapılmaktadır. Bu durum terör suçunun siyasi suçla karışmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla bu iki suçu birbirinden ayırmak için bir ölçü koymak gerekir.⁸⁵

İlk önce siyasi suçtan kastın ne olduğunu belirleyeceğiz. Daha sonra siyasi suç ile terör suçu arasındaki farkı ve bu farkın önemini açıklayacağız.

a. Siyasi Suç Kavramı

Ceza hukuku siyasi suç için apaçık bir tanım yapma konusunda ittifak etmemiştir. Görüş farklılığına bağlı olarak bu suç için farklı tanımlar yapılmıştır. Bu konuda iki görüş bulunmaktadır. Biri objektif, diğeri sübjektiftir. Objektif görüşe göre siyasi suç şöyle tanımlanmaktadır: “Hükümet şekli, yönetim sistemi ve vatandaşların siyasi hakları gibi devletin siyasal sistemine karşı işlenen suçtur.” Bu görüş sahipleri siyasi suçun çerçevesini daraltmakta ve suçun meydana getirdiği zararlara yoğunlaşmaktadırlar. Bu sebeple suç; siyasal niteliğini, suçun işlendiği konudan ve ondan çıkan sonuçtan elde etmektedir. Suçluyu suçu işlemeye iten amaca bakılmaz. Devletin temel çıkarlarına ya da bireyin siyasal hakkına yapılan her türlü saldırı, suçu işlemeye iten sebebe bakılmaksızın siyasal suç sayılmaktadır.⁸⁶

Siyasi suç kabul edilen eylemlerin mahiyetlerinde yer alan muğlaklık ve değişkenlik siyasi suç kavramının, herkesin üzerinde ittifak edeceği bir şekilde tanımlanmasını mümkün kılmamaktadır. Yasalar, genel ve adi nitelikli suç tiplerini ayrıntılı ve net bir şekilde tanımlayıp düzenlerken siyasi suçlar için aynı durum söz

⁸⁵ İbrahim Lebîdî, *El-Himâyetü 'l-Cinâiyye li-Emni 'd-Devle*, 2. Baskı, 2003, s. 123.

⁸⁶ Süleyman Abdülmün'îm, *En-Nazariyyetü 'l-Âmme li-Kânûni 'l-Ukûbât*, Menşûrâtü'l-Halebî el-Hukûkiyye, Beyrut, 2002, s. 263-264.

konusu olmamıştır. Siyasi suçlar doğrudan devlet ve hukuk sistemini hedef alan sıra dışılığı ve dönemselliğin yanı sıra hegemonyanın sahip olduğu kayganlık sebebiyle yasa için önceden ayırt edilip tanımlanamaz bir müphemliğe sahip olmuştur. Bu müphemliğe katkı sunan bir başka husus da bir eylem türü olarak kodlanan ‘düşünce ve fikirler’in de siyasi suç kategorisine dâhil edilmesidir. İşte bu muğlaklık ve bulanıklıklar sebebiyle devletlerin büyük çoğunluğu siyasi suçlar için tanım vermekten kaçınmıştır. Tanım vermekten kaçınan bu devletlerin bir kısmı tanım yerine siyasi suçların listesini vermeyi tercih ederken geriye kalan devletlerin büyük çoğunluğu bu suçun içtihatlarla şekillenmesini tercih etmişlerdir. Hukuk doktrini kapsamında yapılan tanımlar ise daha çok devlete, siyasi düzene ve milletin bütünlüğüne yönelik suçları siyasi suç kabul etme eğilimindedir.⁸⁷

Sübjektif görüş sahipleri suçu işlemeye iten sebebe bakmaktadırlar. Suçun işlenme amacı siyasi ise suç siyasi sayılır. Hatta bu suç adi bir suç olsa dahi bu amaçla işlenmişse siyasi olur. Bu görüş sahipleri siyasi suçun çerçevesini geniş tutmaktadırlar. Böylece onlara göre siyasi suç, özünde adi suç olarak görülen suçları da kapsamaktadır. Bu görüş sahipleri siyasi suçu şöyle tanımlamaktadır: “Tek hedefi ve amacı siyasal sistemi değiştirmek ve devirmek olan suçtur.”⁸⁸

Bazı hukukçular bu iki tanımı birlikte kabul etmişlerdir. Bunlar siyasi suçu şöyle tanımlamışlardır: “Konusu ve işlenme amacı siyasi olan suçtur.”⁸⁹ Irak kanun koyucusu 111 Sayılı ve 1969 Tarihli Irak Ceza Kanunu’nun 21. maddesinin 1. fıkrasında bu tanımı benimsemiştir. Nitekim bu madde siyasi suçu şöyle tanımlamıştır: “Siyasi suç, siyasi bir amaçla işlenen ya da kamu veya bireysel siyasi haklara karşı işlenen suçtur. Bunun dışındaki suçlar adi suçlar sayılmaktadır.”

b. Terör Suçu ve Siyasi Suç Arasındaki Fark

Terör suçu ve siyasi suç arasındaki farkı şu maddelerde ele almak mümkündür.

⁸⁷ Fatih Orhan, “İslam Hukuku ve Türk Hukukunda Siyasi Suç Kavramı”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Çukurova Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, C. 11, S. 58, Ağustos, 2018, s. 867.

⁸⁸ Abdülvehhâb Hûmid, *Şerhu Kânûni'l-Cezâi el-Küveytî-el-Kısmü'l-Âmm*, Matbû'âtü Câmî'ati'l-Kuveyt, 1972, s. 141.

⁸⁹ Ekrem Neşet İbrahim, *El-Ahkâmü'l-Âmme fî Kânûni'l-Ukûbâti'l-Irâkî*, Matbaatü Es'ad, Bağdat, 1962, s. 25.

b.1. Suçun İşlenme Yöntemi

Terör suçu, suçun işlendiği yerde bulunmaları dışında başka hiçbir suçları olmayan masum kurbanlara karşı vahşi ve sert bir yolla işlenmektedir. Bunun yanı sıra terör suçu bir anda sebep olduğu tehlike ve zarar sebebiyle bu suçun, hayatın bütün yönlerini kapsayan olumsuz etkileri bulunmaktadır. Bu yöntem siyasi suçta apaçık bir şekilde görülmemektedir.

b.2. Suçun İşlenme Sebebi

Mal elde etmek amacıyla ya da mezhepsel etkenler gibi değerli bir amaç ve onurlu bir kasıttan tümüyle uzak ve düşük egoist etkenler terör suçunu işlemek için teröristi harekete geçirmektedir. Siyasi suç işleyen kimseninse değerli etkenleri ve genel amaçları bulunmaktadır. O kendi eylemiyle kamu yararı ve toplumsal çıkarı kast etmektedir.⁹⁰

b.3. Suçun İşlenme Amacı

Terör suçunun yakın maksadı onun uzak amacından farklıdır. Yani terörün suç işleme maksadı eylem sonucundaki amacından farklıdır. Terör suçunun yakın amacı yönetime yönelik olan amaçtır. Bu da kast edilen eylem sonucunda ortaya çıkan etkidir. Örneğin bomba atma sonucunda çok sayıda suçsuz kişi can vermektedir. Terör eyleminin uzak amacı ise örneğin hükümeti belli bir siyaseti takip etmeye ya da bazı terörist mahkûmları serbest bırakmaya zorlamaktır. Terör suçu, siyasi suçun aksinedir. Nitekim siyasi suçta yakın ve uzak amaç aynıdır. Yani maksat ve sonuç birbiriyle uyumludur ki bu da herhangi bir devlette bulunan siyasal ve sosyal sistemi değiştirmektir.

Terör suçu ve siyasi suçun birbirlerinden ayırt edilmesi sonucu birtakım neticeler ortaya çıkmaktadır. Bu neticeler de şunlardır:

⁹⁰ Burhân Emrullâh, *Hakkü'l-Lücûi's-Siyâsî-Dirâsetün fî Nazariyyeti Hakkî'l-Melce' fî'l-Kânûni'd-Düvelî, Dârü'n-Nehdatü'l-Arabiyye, Kahire, 1983, s. 316-317.*

- Bu iki suç arasında muamele bakımından fark bulunmaktadır. Nitekim yeni ceza kanunlarının çoğunda siyasi suçluya yumuşak davranılmakta ve saygı gösterilmektedir. Fakat terör suçlusu için böyle bu muamele yapılmamaktadır.⁹¹

- Suçluları iade etme bakımından ikisi arasında fark bulunmaktadır. Yeni ceza kanunları ve yeni anayasaların çoğunun üzerinde ittifak ettiği ve uluslararası antlaşmalar ile uluslararası örfün (teamülün) teyit ettiği husus şudur: Siyasi suçlu suçu işlediği devlet dışında başka bir devlete iltica ettiği zaman o suçlu iade edilemez. Ama terör suçlusu ise bu hususla ilgili bütün uluslararası antlaşmalar, onun ablukaya alınması ve cezadan kaçmasının engellenmesi için iade edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. 1998 Tarihli Arap Terörle Mücadele Antlaşması bu ilkeyi benimsemiştir. Zira bu antlaşmanın 5. maddesi şunu ifade etmiştir: “Antlaşmayı yapan devletlerin tümü terör suçlusuyla ilgili olarak bu devletler arasında iade edilmesi istenen sanıkları ya da mahkûmları iade etmeyi taahhüt eder.”

- Ceza bakımından ikisi arasında fark bulunmaktadır. Yeni ceza kanunlarının çoğu ceza bakımından siyasi suçluya bazı ayrıcalıklar vermiştir. Zira ona idam cezasının verilmesi kabul edilmemiş ve onun yerine müebbet hapis cezasının verilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca onunkendimallarını dilediği şekilde kullanma haklarından mahrum bırakılmaması ve daha önce aldığı cezasının dikkate alınmaması da kararlaştırılmıştır. Terör suçlusuyla ilgili olaraksa terör suçunu ele alan bütün kanunlarda sert ve ağır şartlar konulmuştur. Irak Terörle Mücadele Kanunu da bunu benimsemiştir. Zira bu kanun terör suçuna idam cezası vermiş ve bunu şerefi ihlal eden bir suç olarak nitelemiştir.⁹²

2. Terör Suçu ve Organize Suç

Terör suçu ve organize suç çoğu yönden birbirine benzemektedirler. Fakat bazı yönlerden birbirlerinden farklıdır. Burada organize suçun ne olduğunu daha sonra onun terör suçundan farkını açıklayacağız.

⁹¹ Abdülkâdir Züheyr Nekûzî, *El-Mefhûmü'l-Kânûni li-Cerâimi'l-İrhâbi'd-Dâhilî ve'd-Düvelî*, 1. Baskı, Menşûrâtü'l-Halebiyye El-Hukûkiyye, Beyrut, 2008, s. 77.

⁹² Reşîd Subhî Câsim, *El-İrhâb ve'l-Kânûnü'd-Düvelî*, Yüksek Lisans Tezi, Bağdat Üniversitesi, 2003, s. 77.

Örgüt, belli ölçüde ast-üst ilişkisinin ve devamlılığın olduğu, somut bir birleşme olarak tanımlanmaktadır. Bir tanıma göre, örgütlü suçluluk (criminalità organizzata), suç ekonomisi ile yasal ekonomi arasında bağlantıyı sağlayan kritik kavşağı ifade eder. Genel olarak bakıldığında ise, birden fazla kişinin sürekli, kamu düzenini bozan ortak amaca yönelik fiilleri işlemek için oluşturduğu örgüt faaliyeti çerçevesindeki suçları ifade eden ve daha geniş bir anlama sahip olan organize suç kavramının aksine, örgütlü suçluluk, belli birtakım suçların ortak bir bilinç ve işbirliği içinde gerçekleştirilmesidir. Bazı yazarlara göre örgütlü suçluluk, suç işlemek amacıyla örgütlenmeyi de kapsamaktadır.⁹³

Organize suç birçok kişinin ekonomik çıkarlar elde etmek amacıyla yeni eylem araçlarını kullanarak planlı, bilimsel, sistematik ve organize bir şekilde işlediği eylemlerdir. Böylece organize suçun hukuki örneği ortaya çıkmaktadır.⁹⁴

Organize suç örgüt tarafından işlenmektedir. Örgüt, belli ölçüde ast-üst ilişkisinin ve devamlılığın olduğu, somut bir birleşme olarak tanımlanmaktadır.⁹⁵ Genel olarak bakıldığında ise, birden fazla kişinin sürekli, kamu düzenini bozan ortak amaca yönelik fiilleri işlemek için oluşturduğu örgüt faaliyeti çerçevesindeki suçları ifade eden⁹⁶ ve daha geniş bir anlama sahip olan organize suç kavramının aksine, örgütlü suçluluk, belli birtakım suçların ortak bir bilinç ve işbirliği içinde gerçekleştirilmesidir.⁹⁷ Bazı yazarlara göre örgütlü suçluluk, suç işlemek amacıyla örgütlenmeyi de kapsamaktadır.⁹⁸ Türkiye de imzaladığı 2000 tarihli ‘Sınırşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’ne göre "örgütlü suç grubu" doğrudan veya dolaylı olarak mali veya diğer bir maddi çıkar

⁹³ Faruk Turinay, “Ceza Hukukunda Terör Örgütü Kavramı”, *TBB Dergisi*, S. 116, Galatasaray Üniversitesi, 2016, s. 48-49.

⁹⁴ Korkîs Yusuf Dâvûd, *El-Cerîmetü'l-Münazzama*, Doktora Tezi, Bağdat Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1999, s. 45.

⁹⁵ Ayhan Bozlak, “Çıkar Amaçlı Organize Suçlarla Mücadeleye İlişkin Temel Hukuki Düzenlemeler ve Başlıca İlkeler”, *Polis Bilimleri Dergisi*, C. XI, S. 3, 2009, s. 63-64.

⁹⁶ Çetin Özek, “Organize Suç”, Nurullah Kunter’e Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1998, s. 195

⁹⁷ Vesile Sonay Evik, *Çıkar Amaçlı Örgütlenme Suçu*, İstanbul, 2004, s. 6.

⁹⁸ A. Caner Yenidünya - Zafer İçer, *Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu*, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan Özel Sayısı, İstanbul, 2013, C. 19, S. 2, s. 799 vd. ; Osman Yaşar, – Hasan Tahsin Gökcan - Mustafa Artuç, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, C.5 (m. 205-256), Ankara 2010, s. 6229.

elde etmek amacıyla belli bir süreden beri var olan ve bu Sözleşmede belirtilen bir veya daha fazla ağır suç veya yasadışı eylemi gerçekleştirmek amacıyla birlikte hareket eden, üç veya daha fazla kişiden oluşan yapılanmış bir grup anlamına gelir. Yargıtay da bir kararında örgütü tanımlarken şu cümlelere yer vermiştir: “...Soyut bir birleşmeden ziyade bünyesinde organik ve hiyerarşik yapı ve dolayısıyla alt üst ilişkisi, emir komuta zincirinin hakim olduğu bir yapılanma olup, bu ilişki nedeniyle mensupları üzerinde hakimiyet kuran güç kaynağı niteliğini kazanmaktadır. Altlık üstlük ilişkisi, emir ve talimat yetkisini içerir basit de olsa hiyerarşinin mevcudiyeti ve belirsiz sayıda suçlar işlemek için bir araya gelmenin devamlılığını gösteren dış emarelerin varlığı ve amaçlanan suçlar için örgütsel yapı, üye, araç gereç bakımından elverişli olması gereklidir. Örgütün amaçlarına ulaşmak bakımından bu niteliklere sahip olup olmadığı somut olaya göre belirlenmelidir.”⁹⁹ Tüm bu açıklamalar bağlamında, örgütlü suçluluğun maddi ceza hukuku ile ilişkili bir kavram olduğunu ifade etmek yerinde olacaktır. Bireysel suçlar bakımından uygulama alanı bulamayan bazı soruşturma ve delil toplama yöntemlerinin, suçun örgütlü suçluluk çerçevesinde işlenmiş olması halinde rahatlıkla uygulama alanı bulabileceği göz önüne alındığında, örgütlü suçluluğun ceza muhakemesiyle de bağlantılı olduğunu söylemek mümkündür.¹⁰⁰

a. Terör Suçu ve Organize Suçun Ortak Özellikleri

Ceza hukuk doktrininin çoğu, terör suçu ile organize suçun birbiriyle bağlantılı olduğu görüşündedir. Nitekim organize suç, terör örgütleri aracılığıyla da işlenebilmektedir. Terör suçlularının rahat bir şekilde hareket etmesi ve başka bir yere gitmesi ve terör suçlarını işledikten sonra suçluların adaletin eline düşmemesi için sahte belge ve kimlik oluşturma yanı sıra suç sayılan bilgiyi verme, mali kaynak sağlama, organize suç örgütlerine silahlı koruma sağlama suçları bu tür suçlara örnek gösterilebilir. Yani organize suç örgütleri, kar etmek, soruşturma ve tutuklanmaktan korunmak için terör suçlarının yöntemine ve stratejisine

⁹⁹Kadri İnce, “Türk Ceza Hukuku’nda Örgütlü Suçluluk ve Silahlı Terör Örgütü”, *Hakemli Makale*, Süleyman Demirel Üniversitesi SBE Kamu Hukuku, İzmir Barosu, İzmir, Türkiye, ERÜHFD, C. XV, S. 1, (2020), s. 244.

¹⁰⁰İzzet Özgenç, *Suç Örgütleri*, Ankara, 2017, s. 11.

başvurmaktadır. Aynı şekilde terör örgütleri de kendi terör eylemlerini finanse etmek için gerekli olan malları elde etmek için organize suç yöntemini ve taktiğini kullanmaktadır. Terör suçu ve organize suç birbirinden farklı olmasına rağmen bu iki suç arasındaki ilişki onlar arasındaki ortak çıkarın varlığına dayanmaktadır. Terör suçu ve organize suç arasında ortak özellikler bulunmaktadır. Bu özellikler şunlardır:¹⁰¹

1. Bu iki suç, şiddetli suç eylemine dayanmaktadır. Nitekim bu suçlar, yasa dışı amaçları gerçekleştirmenin bir aracı olarak korkuyu içermektedirler.

2. Her iki suç eyleminin bir sonucu olarak tehlike ve zararın hacmi büyüktür. Dolayısıyla bu suçlardan kaynaklanan etkiler de geniş çaplı olmakta ve belli bir çerçeveye sınırlı kalmamaktadır. Genelde suç eylemi suçsuz kişilere ve herhangi bir mala yönelik olmaktadır. Bu suç kurbanlarının olay mahallinde bulunma dışında başka bir suçları bulunmamaktadır. Hatta suç eylemi belli bir kurbanı yönelik olduğu zaman bu kurbanı karşı yapılan bu eylemin vahşeti, kanlılığı ve büyüklüğü bu suçun etkilerinin belli bir çerçeveye sınırlı kalmasını zorlaştırmaktadır.

3. İki suç da düzenli ve planlı yöntemi esas almaktadır. Nitekim bu suçlar, suç eylemlerini yapmada gizli davranmanın yanı sıra sistemli ve planlı bir şekilde hareket etmede üstün bir dereceye ulaşan suç örgütleri tarafından işlenmektedir.

4. Bu iki suçta da suçlular; silahlar, patlayıcılar, iletişim ve ulaşım araçları gibi yeni bilim ve gelişmiş teknoloji araçlarını kullanmaktadırlar. Bu da devletin kendi ülkesi üzerindeki gücüne ve egemenliğine meydan okumadır. Bu meydan okuma iki suç arasında ortak bir payda sayılmaktadır.

b. Terör Suçu ve Organize Suç Arasında Fark

Bu iki suç arasında ortak özellikler bulunmasına rağmen her iki suçun farklı amaçları, etkenleri ve nitelikleri bulunmaktadır. Bu iki suç arasındaki farkları şu noktalarda ele alabiliriz:

¹⁰¹ Muhammed Şerif Besyûnî, *El-Cerîmetü'l-Münazzama Abre'l-Vataniyye Mâhiyyetuhâ ve Vesâilü Mükâfematihâ Düveliyen ve Arabiyyâ*, 1. Baskı, Eş-Şark Yayınevi, Kahire, 2004, s. 8.

b.1. Suçun Amacı Bakımından Fark

Terör suçu sırf siyasi talep ve amaçları gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Organize suç ise yasa dışı yollarla mali kazanç elde etmeyi amaçlamaktadır.¹⁰²

b.2. Suçun Saiki Bakımından Fark

Terör suçu, terör faaliyetini örtmek için ideolojik ve inançsal ilkelere tutunan sistemli bir şiddete dayanmaktadır. Bu sebeple terör suçundaki etken, bu suçu işleyen kimsenin bakışına göre onurlu ve şerefli bir iştir. Çünkü inandığı şeylerden hareketle bunu yapmaktadır. Yapılan eylem toplum nazarında yanlış bir eylem olsa da terörist yaptığı eylemin doğru olduğuna inanır.

b.3. Suçun İşlenmesinden Sonra Gizlilik Bakımından Fark

Planlama ve düzenlemenin gizli yapılması her iki suçta da temel bir unsurdur. Fakat suçun işlenmesinden sonra bu iki suçta durum farklıdır. Genelde terör örgütleri, terör suçunun işlenmesinden sonra bu suçtan sorumlu olduklarını ilan etmektedirler. Ayrıca bu örgütler yaptıkları eylemi yaymak için yeni gelişmiş yayın araçlarını kullanmaktadırlar. Öte yandan organize suç örgütleri organize suçun işlenmesinden sonra suç faillerinin ortaya çıkmaması amacıyla bunu son derece gizli tutmakta ve kamufle etmektedirler.

b.4. Suçu İşleyenler Bakımından Fark

Terör suçu bir kişi ya da bir grup tarafından organize olmadan işlenir. Ama organize suç organize olan suç örgütü tarafından işlenir. Bu organize suç örgütlerine, birlik, kartel, mafya ve bunlar dışında başka isimler verilmektedir.¹⁰³

3. Terör Suçu ve Silahlı Direniş Direniş Eylemleri

Siyasi kavramların hukuki kavramlarla iç içe girmesi apaçık bir şekilde direniş kavramının anlamını ve bunun sınırlarını belirleme üzerinde etkili olmuştur. Bu da

¹⁰² Bkz: 29 Nisan-8 Mayıs 1995 Tarihinde Kahire’de Düzenlenen Suçun Önlenmesi ve Suçluların Tretmanı Bm Dokuzuncu Kongresi, Birleşmiş Milletler Yayınları, Evrak Sayısı: 15, 16-A/CONF, 30 Mart 1995, f. 69.

¹⁰³ Muhammed Sâmî Şivâ, *El-Cerîmetü'l-Münazzama ve Sidâhâ Ale'l-Enzîmeti'l-Akâidiyye*, Dârü'n-Nehdati'l-Arabiyye, Kahire, 1998, s. 41-42; Fâize Yunus Paşa, *El-Cerîmetü'l-Münazzama fî Zillî'l-İttifâkiyyâti'd-Düvelîyye ve'l-Kânûni'l-Vataniyye*, Dârü'n-Nehdatü'l-Arabiyye, Kahire, 2002, s. 54-55.

ulusal özgürlük için belirlenen grupların benimsediği hareketleri ile suç teşkil eden amaçlarını gerçekleştirmek için terörü kullanan hareketleri birbirinden ayırt etmeyi zorlaştırmıştır.¹⁰⁴

a. Terör Suçu

Kanun koyucu yaratacağı etki ve önemine binaen, kanunda sınırlı olarak sayılı bazı suçları işlemek amacıyla silahlı bir örgüt kurma veya kurulmuş bu örgütü yönetme ya da bu örgüte üye olma fiillerini ayrı suçlar olarak tanımlamıştır.¹⁰⁵ Esasen silah kullanan suç örgütleri TCK m.220/3 kapsamında değerlendirilmektedir. Ancak silahlı örgüt TCK'nın ikinci kitap dördüncü ve beşinci kısım altında yer alan suçları işlemeyi amaç edinmelidir. Bu suçlar ise "Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar" başlıklı Dördüncü Bölümde yer alan; Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak (TCK m. 302), düşmanla işbirliği yapmak (TCK m. 303), devlete karşı savaşa tahrik (TCK m. 304), temel milli yararlar karşı faaliyetinde bulunmak için yarar sağlama (TCK m. 305), yabancı devlet aleyhine asker toplama (TCK m. 306), askeri tesisleri tahrip ve düşman askeri hareketleri yararına anlaşma (TCK m. 307), düşman devlete maddi ve mali yardım (TCK m. 308) ile "Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar" başlıklı Beşinci Bölümde yer alan; anayasayı ihlal (TCK m. 309), cumhurbaşkanına suikast ve fiili saldırı (TCK m. 310), yasama organına karşı suç (TCK m. 311), hükümete karşı suç (TCK m. 312) ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine karşı silahlı isyan (TCK m. 313) suçlarıdır. Kanunda atıf yapılan bölümlerde yer alan suç tipleri "amaç suç" niteliğinde olup silahlı örgüt oluşturulması ise belirlenen bu amaca yönelik ve Devlete karşı "ağır ve yakın zarar tehlikesi" yaratacak nitelikte hazırlık hareketleri olması nedeniyle "araç suç" niteliğinde sayılmıştır.¹⁰⁶

Tüm mensuplarının silahlı olması zorunlu olmasa da, örgütün amaç suçları işlemeye elverişli düzeyde silaha sahip olması gerekir. TCK m. 314/3 uyarınca, suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçuna ilişkin diğer hükümlerin, bu suç açısından da

¹⁰⁴ Müntesir Sa'îd Mahmûd, *El-Münazzamatü'd-Düveliyye li's-Şürtati'l-Cinâiyye El-İnterpol*, 1. Baskı, Dârü'l-Fikri'l-Câmi'i, İskenderiye, 2008, s. 133.

¹⁰⁵ İzzet Özgenç, *Suç Örgütleri*, Ankara, 2017, s.43.

¹⁰⁶ Ali Parlar -Muzaffer Hatipoğlu, *Türk Ceza Kanunu Yorumu*, Ankara, 2007, s. 2037.

aynen uygulanacağı kabul edilmiştir. Öyleyse silahlı örgüt, suç örgütünün amaç ve araç bakımından özelini ifade etmesi nedeniyle TCK m. 220 ile TCK m.314 arasında genel-özel norm ilişkisi olduğunu ifade etmemiz mümkündür.¹⁰⁷

Direnış kavramının ne anlama geldiğini açıklamak gerekir. Ayrıca direniş eylemlerinin araçlarından bir araç ya da onun amaçlarından bir amaç olarak terör ve terör suçunu kullanmanın yasal olma ölçüsünün açıklanması gerekir. Daha sonra terör suçu, direniş eylemleri ve silahlı mücadele kavramları arasındaki farklar açıklanacaktır.

b. *Direnış Kavramı*

Devletlerin ulusal bağımsızlık için direnişte ve silahlı mücadelede bulunma tutumları işgalci devlet ya da işgal edilen devlet olmaya göre birbirinden farklıdır. İşgalci devlet direniş hareketlerini terör ve suç örgütleri olarak görür ve onun bireylerine en ağır ve katı cezalar verir. İşgal edilen devlet ise bu hareketleri vatanını savunmada ve düşmanı kovmada yasal hakkını kullanan yasal hareketler olarak gördüğü için bu tür hareketleri teşvik eder, onlara davet eder ve vatandaşların bu hareketlere katılmasını teşvik ediyor. Aynı şekilde Birleşmiş Milletler Sözleşmesi de halkların işgale karşı direniş gösterme ve geleceğini belirleme hakkının olduğunu vurgulamıştır.¹⁰⁸

Direnış, en düşük şekli olan şiddetsiz bir şekilde barışçıl direnişten kademeli olarak ilerlemektedir. En düşük şekilden sonra silahlı direniş ve ondan sonra şiddeti kullanma aşamaları gelmektedir. Direniş gasp edilen hakları ve işgal edilen toprakları geri almak için yapılmaktadır. Zira işgal direnişi kavramının, silahlı halk direnişi ve ulusal özgürlük hareketiyle organik bir bağı bulunmaktadır.¹⁰⁹

¹⁰⁷Zeki Hafizoğulları,- Günel Kurşun, “*Türk Ceza Hukukunda Örgütlü Suçluluk*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Ankara, 2007, S.71, s. 44.

¹⁰⁸ BM Sözleşmesi, Birinci Bölüm, m. 1, f. 2; BM Sözleşmesi’nin Yedinci Bölümü, m. 75.

¹⁰⁹ Âişe Râtib, *Meşrû’iyyetü’l-Mukâvemeti’l-Müselleha*, C. 2, Uluslararası Hukuk Araştırmaları, Mısır Uluslararası Hukuk Cemiyeti, 1970, s. 197.

Silahlı halk direniş i şöyle tanımlanmıştır: Vatan toprağına savaş açan ya da onu işgal eden güçle mücadele etmede halk unsurlarının yaptığı silahlı güç faaliyetidir.¹¹⁰

Bazı ceza hukuku uzmanları silahlı halk direniş i; düzenli silahlı güçlere mensup olmadan bir şahsın tek başına ya da insanlardan bir grupla birlikte kendi nefsin i ve vatanını müdafaa etmek amacıyla işgal güçlerine karşı silahlı saldırı eylemlerine katılması şeklinde tanımlamıştır. Fakat İkici Dünya Savaşı esnasında ve ondan sonra direniş hareketleri artmış ve bu hareketler kendi ülkelerinin bağımsız olmasında katkıda bulunmuşlardır. Bu da uluslararası olarak bunun tanınmasına ve kendi ulusal amaçlarını gerçekleştirme uğruna silahlı güce başvurmasının yasal olarak kabul edilmesine yol açmıştır. Hatta direniş hareketlerinin girdiğı savaşlar uluslararası savaş olarak kabul edilmiştir.¹¹¹

Daha sonra direniş kavramı daha geniş bir anlam kazanarak ulusal niteliğ in yanı sıra uluslararası boyutu da kapsamaya başlamıştır. Bu anlamıyla direniş, kendi geleceğini belirleme hakkını elde etmek için halkların mücadele etmesidir. Direniş in bu geniş anlamından hareketle bazı hukuklar onu şöyle tanımlamışlar: “Düzenli silahlı güç bireyleri dışında ulusal unsurların, ulusal ya da milli çıkarlarını yabancı güçlere karşı savunmak için yaptıkları savaş operasyonlarıdır. Bu unsurların yasal bir gücün kontrolü ve yönlendirmesine bağı olan bir düzen içinde çalışması ya da kendi özel ilkelerine göre davranması arasında fark yoktur.”¹¹²

Genel olarak terörle mücadele kanunları ve özel olarak da Irak Terörle Mücadele Kanunu silahlı direniş kavramının ne anlama geldiğine değ inmemişler. Fakat Arap Terörle Mücadele Antlaşması, özgürlüğe kavuşmak ve geleceğ i belirlemek için işgal güçlerine karşı yapılan yasal mücadele eylemleri ile terör eylemlerini apaçık bir şekilde birbirinden ayırmıştır. Zira bu Antlaşma 2. maddenin birinci fıkrasında ş unu ifade etmiştir: “Farklı araçlarla mücadele etme durumları suç sayılmaz. Bunların içinde hukuk ilkelerine uygun bir şekilde yabancı işgal güçlerine

¹¹⁰ Selâhuddin Âmir, *El-Mukâvemetü’ş-Şa’biyye El-Muselleha fî’l-Kânûni’d-Düvelî*, Dârü’l-Fikri’l-Arabî, Kahire, s. 37.

¹¹¹ Hâzım Muhammed Aylem, *Kânûnü’n-Nizâ’âtî’l-Müselleha Ed-Düveliyye*, 1. Baskı, Müessesetü Dârü’l-Kitâb, Kuveyt, 1994, s. 123.

¹¹² Selâhuddin Âmir, *a.g.e.*, s. 41.

karşı silahlı mücadelede bulunmak ile özgürlüğü elde etmek ve kendi kaderini belirlemek için saldırıda bulunmak da vardır.¹¹³

4. Terör Suçu ve Silahlı Direniş Arasındaki Fark

Şimdiye kadar yasal silahlı mücadele ile yasa dışı terörü birbirinden ayıran ve üzerinde anlaşma sağlanan apaçık ve titiz bir ölçü bulunmamaktadır. Her iki eylem de şiddet içermektedir. Silahlı direniş eylemi yasa dışı olan terör suçları olarak düşünüldüğü için çoğu zaman siyasi yaklaşımlar, yasa dışı olan terör ile yasal olan silahlı mücadeleyi birbirine karıştırmaktadır. Hatta büyük sömürgeci devletler ve İsrail devleti, ulusal özgürlük hareketlerini terör hareketleri olarak kabul eder ve bunlarla mücadele eder.¹¹⁴

Terör şiddeti ile direniş şiddetini birbirinden ayırmak gerekir. Zira birincisi yasal değildir. Hem uluslararası hem de ulusal hukuk bunu suç saymaktadır.¹¹⁵

Direniş şiddeti ise Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından desteklenmiştir. Zira Kurul birçok kararında sömürge altındaki halkların bütün araçlarla özgür olma hakkını vurgulamıştır. Yirmi ikinci dönemde alınan 3101 Sayılı ve 12.12.1972 Tarihli karar buna örnek gösterilebilir. Genel Kurul ilk defa 1970’de bu tür durumdaki halklara kendi geleceklerini belirleme hakkını elde etmek için silahlı mücadele yöntemini kullanma hakkını tanımıştır. Aynı şekilde 1970-1985 dönemindeki Genel Kurul kararlarının çoğunda bu vurgulanmıştır. Ayrıca Uluslararası İnsancıl Hukuk da kendi kaderini belirleme hakkını elde etmek için direniş ve silahlı eylemlere hukuki nitelik kazandırmada katkıda bulunmuştur. Bunu da 1949 Cenevre Antlaşması’nın 1977’de çıkan Birinci Ek Protokolü ile yapmıştır. Özellikle 1. maddenin dördüncü fıkrasını ifade etmiştir: “Yedinci fıkra da ele alınan durumlar şunu kapsamaktadır: ‘Halkların kendi geleceklerini belirleme

¹¹³ Arap Terörle Mücadele Antlaşması, 22.04.1998’de Kahire’de Arap Adalet ve İçişleri Bakanları Kurullarının Ortak Toplantısında imzalanmıştır. Bu Antlaşma 07.05.1999’da Yürürlüğe Girmiştir. Bu Antlaşma Bir Giriş ve 42 Maddeden Oluşmaktadır. IRAK da Resmi Gazete Yayınlanan 35 Sayılı ve 2008 Tarihli Kanun İle Bu Antlaşmayı Onaylamıştır. Genel Kültür İşleri Müdürlüğü Yayınları, S. 4104, 5 Ocak 2009.

¹¹⁴ Reşîd Subhî Câsim, *El-İrhâb ve'l-Kânûnû'd-Düvelî*, Yüksek Lisans Tezi, Bağdat Üniversitesi, 2003, s. 91.

¹¹⁵ Za’bî Fârûk Fâlih, *“El-İrhâb fî Dav’i ‘Şer’iyyeti’-d-Düvelîyye”*, Mecelletü’r-Râfîdîn li’l-Hukûk, Musul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, S. 16, Mart 2003, s. 181.

haklarını elde etmek için sömürge tahakkümü, yabancı işgali ve etnik sistemlere karşı verdikleri silahlı mücadele.”¹¹⁶

Silahlı direniş hareketlerine hukukilik örtüsünün verilmesi onlardan meydana gelen şiddetin terör şiddeti sayılmamasına yol açmaktadır. Nitekim terör hareketleri ve ulusal silahlı özgürlük hareketleri arasında fark bulunmaktadır. Direniş eyleminin hukuki olması neticesinde halkın farklı kesimlerinde düşmana karşı halk direnişine katılmak için büyük bir rağbetin olduğunu görmekteyiz. Öte yandan terör örgütlerine katılanlar mevcut durumlara karşı çıkan az sayıda kişidirler. Bunlar hiçbir şekilde toplumu temsil etmemektedirler.¹¹⁷

¹¹⁶ Fârûk Fâlih Za'bî, *a.g.e.*, s. 242.

¹¹⁷ Musa Cemil Düveyk, *El-İrhâb ve'l-Kânûnû'd-Düvelî-Dirâsetün li'l-Cerâimi'l-İrhâbiyye El-İsrâiliyye El-Mürtekebe Bi-Hakki's-Şa'bi'l-Filistînî Hilâle İntifâdati'l-Aksâ*, Kudüs Üniversitesi, 2003, s. 49.

İKİNCİ BÖLÜM

2003'TEN SONRA IRAK'TA TERÖRÜN ORTAYA ÇIKMASI VE IRAK KANUNLARININ TERÖRLE MÜCADELEDEKİ TUTUMU

I. Irak'ta Yerel ve Dış Terör

A. Irak'ta 2003 Sonrası Kürt ve DAEŞ Terörü

1. Genel Olarak

DAEŞ terör örgütü, Suriye sahasında ortaya çıktıktan sonra Irak sahasında yayılmıştır. Suriye rejimiyle mücadele etmiştir. Bölgesel ve uluslararası birçok devlet tarafından ona sunulan büyük desteklerden yararlanmıştır. Fakat DAEŞ terör örgütü, hemen Irak'a yönelmiş ve Irak güvenlik güçleriyle savaşmadan Irak'ın bazı kentlerine girmiştir. Bu örgütün gerçek şekli yani bir dini ve grubu temsil etmeyen şekli ortaya çıktıktan sonra daha tehlikeli bir örgüt olarak görülmüştür.¹¹⁸

1- DAEŞ terör örgütünün Musul'u işgal etmesi: 9 Haziran 2014'te yani Musul DAEŞ örgütünün eline geçmeden önce Musul'da siyasi durum çok gergindi. Nitekim bir açıdan vatandaşlar ve merkezi hükümet arasında diğer bir açıdan ise yerel hükümet ile merkezi hükümet arasında güven yok olmuştu. Bunun yanı sıra siyasi bilinç de ortadan kalkmıştı. Bu da siyasi şiddetin ve düşünce terörünün bütün şekilleriyle ortaya çıkmasına ve bunun ilerlemesine yol açmıştır.¹¹⁹

Bunun yanı sıra genel olarak bilinçli siyasi liderliğin yok olması Irak'ı tümüyle çatışma ve anlaşmazlık dairesine dahil etmiştir. Hatta Irak'ın ulusal güvenlik sembolü olan içişleri ve savunma bakanlıkları buna dahil olmuşlardır. Siyasi tartışmalar sebebiyle bu makam bir dönem boş kalmıştır. Siyasi liderlerin siyasi bilincinin yok olması ve onların dış ülkelere tabi olmaları sonucunda iç siyasi tartışmalar, Irak'ı ulusal çatışmaların içine sokmuştur. Bu çatışma ABD ve İran arasında yönetim üzerinde yapılan gizli bir çatışmaydı.¹²⁰

¹¹⁸Yasin İmadüddin Taha Vd., *El-İstrâticiyyetü'l-Kitâliyye li-Daeş fi Müvâceheti'l-Kuvvâtî'l-Emniyye*, S. 2, En-Nehreyn Stratejik Araştırmalar Merkezi, Bağdat, 2015, s. 49.

¹¹⁹ Abdülmuttalib Abdülmehdî Musa, *Zâhiretü'l-Ünfi's-Siyâsî fi'l-İrâk Ba'de Âmm 2003-Dirâsetün fi'l-Esbâb ve Sübûli'l-Müvâcehe*, Dâru Gaydâ li'n-Neşr ve't-Tevzî', Amman, Ürdün, 2016, s. 101.

¹²⁰ Patrick Cockburn, *Daeş ve Da'vetü'l-Cihâdiyyîn*, Tercüme Eden: Mişlîn Habîb, Dârü's-Sâkî, Beyrut, s. 11.

Musul ve Ninova’da toplum daha çok küçük bir Irak’a benzemektedir. Irak siyasi dönüşümlere ve çok sayıda etnik ve mezhepsel oluşumlardan gelen siyasi liderliklere sahne olmuştur. Bu durum siyasi görüş ve düşüncelerin artmasına yol açmıştır. Her bir siyasi liderlik siyasal ya da toplumsal bir toplumu temsil etmektedir. Bu siyasi liderlikler, Irak’ın ulusal kimliğinden uzak olarak ve diğer oluşumların aleyhine olacak şekilde kendi çıkarlarını yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Irak toplumunun yoğun bir sosyal çeşitliği bulunmaktadır. Bu toplum; dinsel, mezhepsel ve aşiretsel esasa dayanmaktadır. Irak’ın karşı karşıya olduğu en önemli sorunlardan biri; askeri kurumların ve güçlü bürokrasinin yokluğunda Irak’ın siyasi liderlerinin bir kısmının yönetime geçmesiydi. Bunların üç temel özelliği bulunmaktadır. Birincisi ulusal, bölgesel ve uluslararası siyasi krizlere uygun bir şekilde çözüm bulma tecrübelerinin olmamasıdır. İkincisi Iraklı siyasilerin çift vatandaşlıklarının olmasıdır. Üçüncüsü Irak’taki yeni yönetimin tarafları arasında güvenin olmamasıdır. Mezhepsel şiddetin çağrışımlarından sonra durum daha da kötüleşmiştir.¹²¹

Irak ordusunun stratejisinin yok olması ve siyasi bilincin zayıflaması DAESH terör örgütünün Musul kentini ele geçirmesine yol açmıştır. Musul, Irak’ın ikinci en büyük kentidir. DAESH ile askeri çatışmalardan üç gün sonra aniden askeri birliklerin tümü Musul’dan çekilmiştir. Böylece DAESH terör örgütü, 1300 terör savaşçısıyla 10 Haziran 2014’te Musul’un tümünü işgal etmiştir. Hâlbuki Irak 350 bin askerden oluşan bir orduya sahipti. Irak Musul düşmeden son üç yılda yani 2011’den 2014’e kadar 41,6 milyar Amerikan dolarını orduya harcamıştır. Fakat bu askeri güç çekilmiş ve askeri mühimmat ve teçhizatlarını Irak Kürdistan bölgesine giden yolun kenarında bırakmıştır.¹²² Çekilen bu askeri gücün zayıf olduğu görülmektedir. Bu çekilmenin sebepleri; askeri inancın zayıf olması, silahlanma ve donanma sözleşmelerinin bozulmasıdır. Herhangi bir askeri planın başarılı olması planın temel hedefinin gerçekleştirildiği anlamına gelmez. Yeni Irak devlet projesinin inşa edilmesi için bunun stratejik boyutlara sahip siyasi başarılar ile desteklenmesi ve devam ettirilmesi de gerekir. Böyle yapılmadığı için de Musul üç yıl boyunca işgalci

¹²¹ Fîbî Mar, *Men Hümm Kâdetü’l-İrâk El-Cüded ve Mâzâ Yürîdûn*, Abd Barış Enstitüsü’nde Hazırlanan Özel Bir Rapor, İnternet adresi: https://www.usip.org/sites/default/files/sr160_arabic.pdf E. T. 05.10.2020.

¹²² Patrick Cockburn, *a.g.e.*, s. 40.

terör örgütü tarafından zulüm ve baskı görmüştür. Bunun sonuçları çok vahim olmuştur. Zira bunun kurbanları 6 bin kişiyi bulmuştur. DAEŞ, güvenlik güçlerine yardım etme ve dış birimlerle bağlantılı olma gibi farklı suçlamalarla binlerce kişiyi idam etmiştir. 4 bin sivil de işgal edilen yerleri kurtarma esnasında askeri operasyonlar ve hava bombardımanı sonucunda ölmüştür.¹²³

a. Kürt Terörünün Irak'ın Sincar Kentine Saldırması

10 Haziran 2014'te DAEŞ, Musul'u ele geçirmiştir. Ondan sonra Musul civarındaki kentleri ele geçirerek genişlemeye başlamıştır. DAEŞ 3 Eylül 2014'te Sincar'ı ele geçirmiştir. Bu kent, özellikle DAEŞ'in çok sayıda kadın ve çocuk dâhil halka karşı öldürme ve kaçırma suçlarını işledikten sonra zor ve sorunlu günler yaşamıştır. Halkın birçoğu kentin civarındaki dağlara kaçmıştır. Birçoğu da Kürdistan bölgesinin illerine kaçmıştır. PKK, Irak'ın içinden geçtiği bu zor şartları fırsata çevirmiştir. Bölge hükümeti ve merkezi hükümetin zayıf olması, bunların DAEŞ örgütüne karşı koyma ve bölgede bulunan azınlıklar için gerekli korumayı sağlama güçlerinin olmaması sebebiyle PKK bu durumu kendi çıkarına kullanmıştır. PKK, Irak'ın kuzeyindeki kandil dağından 500 savaşçısını Sincar bölgesinde DAEŞ örgütünün ilerleyişini durdurmak ve Sincar dağındaki Yezidilere insani yardımlar yapan uluslararası koalisyon güçlerinin hava saldırısından sonra dağlara sığınan binlerce mülteciyi kuşatmadan kurtarmak için Peşmerge'nin yardımına göndermiştir. Sincar kenti, PKK'nin de katılımıyla Peşmerge ve koalisyon güçleri tarafından geri alınmıştır. PKK, Yezidilerden çok sayıda kişiyi kendi saflarına katmış ve Sincar'da kendisine bağlı çok sayıda milis oluşturmuştur. Kasım 2015'te Sincar'da Irak Kürdistan bayrağı asılmıştır. PKK, Sincar'ı kendi nüfuz bölgesi saymış ve Kürdistan bölgesine göre burayı uyumsuzluk bölgeleri sınıfına dahil etmiştir.

b. Sincar Kentinin Stratejik Önemi

Sincar kentinin bölgede çatışan bütün güçler için büyük bir stratejik önemi bulunmaktadır. Sincar Musul'a 80 km, Irak-Suriye sınırına 50 km ve Türkiye sınırına ise 70 km uzaklıktadır. Burada yaşayanların çoğu Yezididir. Onlar dışında Arap,

¹²³ Hâmid Sâlim Zeyâdî, *İhtilâlî Daeş'in li-Ninova El-Mükaddimât ve'n-Netâic Nüksetü Haziran 2014, Dârü'l-Cevâhirî, Bağdat, 2015, s. 85.*

Türkmen ve Kürt azınlıklar da bulunmaktadır. Bu kent önemli bir coğrafi konuma sahiptir. Burası güvenli geçiş, hazırlık, dolum ve saklanmaya yardımcı olan güvenli ve askeri bir çevredir. Nitekim burası engebeli ve dağlık bir bölgedir. Örgüt savaşlarını kolaylaştıran bir yerdir. Bu bölge, 2014'ten sonra burayı ele geçiren PKK için büyük bir stratejik öneme sahip olmuştur. Çünkü burası Suriye topraklarına karşı kendi savaşçıları için geniş bir alan sayılmaktadır. Burada Rojava Kürt güçleri ve PYD bulunmaktadır. Sincar'daki yerel kaynaklara göre PKK şimdilik bu kent ve civardaki köylerde 30 karargâha sahiptir. Bunların en önde geleni de Bâre, Senûnî, Hanesûr, Kurtuba, Ayn Fethî ve Kürsî'dir. Aynı şekilde Sincar dağı da PKK için büyük bir ekonomik öneme sahiptir. Zira PKK burada silah, petrol, uyuşturucu ve hayvan kaçakçılığı yapmaktadır. Bu da onun için önemli bir ekonomik kaynak teşkil etmektedir.¹²⁴

c. *Sincar Kentinin Siyasi Önemi*

Sincar kentinin büyük bir siyasi önemi bulunmaktadır. Bu kentin sıkıntıları artmıştır. Çünkü bu kentte yerel çatışmalar meydana gelmiştir. Çatışan taraflar da iki Kürt gruptur. Bir tarafta PKK, diğer tarafta ise Sincar kentine egemen olup onu Kürdistan bölgesine katmaya çalışan PYD bulunmaktadır. PYD, PKK'nin bu bölgedeki varlığını ya da egemenliğini kabul etmemektedir. Ayrıca bu bölge, PKK'nin eline geçtiği takdirde Sincar'ın Irak'ta başka bir kandil olmasından endişe eden Türkiye'nin milli güvenliğini ve istikrarını tehdit edecektir. Nitekim PKK bir terör örgütü olarak Türkiye devletinin geleceği için bir tehlike oluşturmaktadır. Sincar, Suriye'nin karşısındaki Telafer'in bir uzantısı olduğu için büyük bir öneme sahiptir. Ayrıca bu kent Suriye ve Lübnan'a ve oradan da Akdeniz'e giden İran ipek yolunun üstünde bulunmaktadır. Bu da ayrıca bu kenti önemli kılmaktadır.¹²⁵

¹²⁴ Hatim Kerîm Fellâhî, *Medînetü Sincâr Sirâ'u'l-Mesâlih ve'n-Nüfûzi Havlehâ Kunbûletün Mevkûte ve Siyâdetün Dâ'i'a*, Mezopotamya Stratejik Araştırmalar Merkezi, <https://Rasamcenter.Com/Estimate-Position/4131> E. T. 05.10.2020.

¹²⁵ Hatim Kerîm Fellâhî, *a.g.e.*, <https://Rasamcenter.Com/Estimate-Position/4131> E. T. 05.10.2020.

2. DAEŞ'in Takip Ettiği Politika

a. Genel Olarak

Irak'ta DAEŞ ve ondan önceki örgütler, 2003'ten beri Suriye ile bağlantılarını korumuşlardır. Nitekim asker toplama şebekeleri 2007'de Suriye istihbaratının kolaylık sağlamasıyla Arap dünyasından Suriye üzerinden Irak'a savaşçı getirmişlerdir. Zira Amerika hükümeti Irak'taki yabancı savaşçıların yaklaşık olarak %85 ile %90'nın Suriye yolundan Irak'a geçtiklerini söylemiştir. 2011'in başında Suriye'de halk devrimi patlak verdiğinde Ebubekir el-Bağdâdî Ninova'da örgütün operasyon komutanı olan Ebû Muhammed el-Cevlânî'yi Suriye'de DAEŞ cephesini kurmak üzere Suriye'ye göndermiştir. Cevlani, Ağustos 2011'de Suriye'nin kuzey doğusunda bulunan Haseke iline vardığında, daha sonra Nusra Cephesi diye bilinen cepheyi kurmak için ülkenin farklı yerlerinde bulunan bütün yerel cihat hücreleriyle iletişime geçmeye başlamıştır. Bu hücrelerin çoğu, Suriye'nin başkanı Beşşar Esad'ın mahkûmlarla ilgili af kararlarını özellikle 13 Mayıs 2011 Tarihli ve 16 Sayılı kararnameyi çıkarmasından sonra hapisten çıkıp serbest kalan mahkumların eliyle oluşturulmuştur. Bundan sonra Nusra Cephe sorumlusunun 23 Aralık 2011'de Dimaşk'ta intihar patlamasını ilan etmesinden sonra 23 Ocak 2012'de Nusra Cephesi ortaya çıkmıştır. Bu saldırıda en az 40 kişi ölmüştür.¹²⁶

b. DAEŞ'in Kuzey Suriye'deki PYD'ye Bağlı Olan Terör Örgütleriyle Bağlantısı

Suriye rejimi, Suriye devriminin ilk aylarından itibaren periyodik olarak Kürt bölgelerinden çekilmiştir. 2012 yılının ortalarında rejim sınır kentlerinden çekilmeye başlamış ve güvenlik ile idari karargâhlarını PYD unsurlarına teslim etmiştir. PYD, Kürt bölgelerini tek başına yönetememiştir. PYD, özellikle PYD lideri Abdullah ÖCALAN'ın yakalanıp Türkiye'de hapsedilmesinden sonra PKK'yi desteklemiştir. Fakat PYD rekor bir zamanda sırf bir Kürt söylem ile kendi üslerini geri almış ve harekete geçirmiştir. PYD toplumsal ve askeri hareketlerinde Türk-Kürt barış girişiminden sonra 2013 baharında Suriye'nin kuzeyine gitmeye başlayan PKK'nin

¹²⁶ Charles Lister, *Tahdîdü Me'âlimi Daeş*, Devha Brookings Enstitüsü Tarafından Yayımlanan Analitik Bir Araştırma, S. 13, 2014, s. 10.

kadrolarından yararlanmıştır. Bu barış girişimiyle binlerce PKK militanı Türkiye'nin doğusundaki dağlardan çıkarılıp Irak Kürdistan bölgesindeki Kandil dağına götürülmüştür. Oradan sonra Suriye'nin kuzeyine aktarılmıştır.¹²⁷

PYD, 2011 yılının Mart ayında başlayan Suriye'deki halk ayaklanması ve sonrasında gelişen iç savaşta üçüncü yol olarak ifade edilen bir strateji benimsemiştir. PYD, mevcut çatışmaların Araplar arasında cereyan ettiğini ve dinsel-mezhepsel bir mücadele olduğunu dile getirmiş; kendilerinin bu çatışmaya doğrudan müdahil olmamaları gerektiğini savunmuştur. Ancak bu tutum, "pasif tarafsızlık" anlamına gelmemektedir. Suriye'deki iç savaşın zaman içinde derinleşeceği ve buna müteakip merkezi otoritenin zayıflayacağı düşüncesinden hareketle Kürt nüfusunun yoğun olarak yaşadığı bölgelerde kendilerine ait idari, siyasi, ekonomik ve güvenlik sistemleri oluşturma yönünde adımlar atılmıştır. Yukarıda da ifade edildiği üzere Suriye'nin kuzeyindeki Kürt siyasetinin çok parçalı bir yapıya sahip olmasına karşın; silahlı unsuru YPG aracılığıyla PYD, bölgedeki tüm Kürt hareketlerini bastırmıştır. Buna ek olarak, halk ayaklanmasının iç savaşa dönüşmesi ve zaman içerisinde DAEŞ tehdidinin daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmasıyla beraber Suriye Kürtleri, PYD etrafında bütünleşmiştir.¹²⁸

B. 2003'ten Sonra Irak'ta DAES Terörünün Ortaya Çıkması

1. Genel Olarak

Modern anlamıyla terör ve dini aşırılık Irak'ta yeni ortaya çıkan bir olgudur. Irak'ta daha önce sivil halkı hedef alan terör eylemlerini yapan aşırı ve radikal dini gruplar yoktu. Irak'ın yeni siyasal tarihinde farklı yönetim sistemlerini yok eden çok sayıda devrim ve siyasal inkılaplar meydana gelmiştir. Aslında bu operasyonların arkasındaki etkenler yönetimi ele geçirmeyi amaçlayan siyasal ve sosyal etkenler olmuştur. Bu da halkın baskısı ve ülke içindeki durumların kötüleşmesi sonucunda meydana gelmiştir. Burada arkalarında tekfirci mezhep söylemini benimseyen radikal grupların olduğu dini ya da mezhepsel etkenler bulunmamaktadır. Amerikan

¹²⁷ Hürriyet, *Min Verâi 'l-Kevâlis Keyfe Yahkumu Pkk Şerku Sûriye*, <https://Horrya.Net/Archives/119321>E. T. 07.10.2020.

¹²⁸ İbrahim Kerman, "Terör Örgütü Pkk/Pyd'nin Suriye'de İzlediği İç Savaş Stratejisinin Değerlendirilmesi" Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi, Özel Sayı, 2017, s. 169.

güçleri Bağdat'a girinceye kadar yani 09.04.2003'te Irak'taki eski siyasal yönetim düşünce kadar Irak'ta devlet terörü ya da mevcut sistem terörü diye nitelenebilen bir terör bulunmaktaydı. Diktatör yönetim sistemi, muhalif olanları ve halkı bertaraf etmek için bu terörü onlara karşı kullanmıştır. Bu tür terörün tehlikesi normal terörün tehlikesinden az değildir. Bu iki terör türü de kendi hedeflerine ulaşmanın bir aracı olarak öldürme ve korkutma yöntemine başvurmaktadırlar.

Irak'ta siyasal sistemin çökmesinden sonra Irak çok sayıda radikal gruplara ve kendilerine cihatçı diyen başka gruplara açık bir alan haline gelmiştir. Bu gruplar, yabancı güçlerin ülkeye girmesi, kaos durumunun yayılması ve bu olaylara eşlik eden kanun yokluğuyla eş zamanlı olarak şartları değerlendirmişler. Yabancı güçler Bağdat'a girdiklerinde ve ülkede siyasal sistem çöktüğünde Amerika ve İngiltere güçlerinin Irak'taki güvenlik sorunlarının miktarı hakkında bir düşünceleri yoktu. Zira mevcut düşünce, var olan sistemin yenilmesiyle işin biteceği şeklindeydi. Bu sebeple Irak'ta güvenlik durumunun çökmesini engelleyecek yeterli güvenlik planları yoktu. Ayrıca ülkeye terör gruplarının girmesini engelleyecek şekilde sınır güvenliği de sağlanmamıştır. Durumun daha kötüleşmesine yol açan sebeplerden biri de Amerika ve onun müttefiki İngiltere'nin Irak'ta işledikleri büyük hatalardır ki bu hataların başında Irak ordusunu, polis güçlerini ve diğer güvenlik birimlerini feshetmek gelmektedir. Bu da Irak'ın, Amerika ile hesabını bu ülkenin toprakları üzerinde görmek isteyen bütün güçlere açık bir alan haline gelmesine yol açmıştır. Amerika'nın meydana getirdiği siyasal ve güvenlik boşluğu binlerce ton silahın insanların eline geçmesine sebep olmuştur. Bu durum ayrıca Irak sınırlarını bütün farklı uyruklardan oluşan terör grupları ve örgütleri için çok açık bir hale getirmiştir. Bu terör grupları bu şartlarda ABD ile hesaplarını görme fırsatı bulmuşlar.

2004 yılının başlarında terör grupları apaçık bir şekilde ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunların bir kısmı el-Kâide terör örgütüyle bağlantılıydı. Bu örgüt, gerek teşkilat ve güç yapısında gerekse terör düşünce yapısında yavaş yavaş gelişmeye başlamıştır. Bu örgüt birçok isim almıştır. Nihayetinde İslam Devleti Örgütü adıyla şimdiki aşamaya kadar gelmiştir. Bunun yanı sıra başka silahlı gruplar da ortaya çıkmıştır. Bu gruptakilerin bir kısmı Baas parti üyeleri, Irak'ın eski ordu komutanları

ve Irak'ta daha önceki siyasal yönetimle bağlantılı olan kişilerdi. Bunun yanı sıra dini cemaatlerden de yerel gruplar vardır.¹²⁹

2. Irak'ta IŞİD Örgütünün Ortaya Çıkma Aşamaları

a. *Tevhit ve Cihat Örgütü*

Irak'ta bu terör örgütünü Ebû Musâb ez-Zerkâvî adıyla bilinen Ahmed Fûdayl el-Halâliye kurmuştur. Zerkavi 1966'da Ürdün'ün ez-Zerkâ şehrinde doğmuştur. Hayatının ilk yıllarında onun dini meyilleri yoktu. Lise eğitimini tamamlamamıştır. Cinsellik ve uyuşturucu suçlarından dolayı zor işlerde çalıştırılmakla birlikte sekiz yıl hapis yatmıştır. Hapis cezasını bitirince başkent Amman'daki bir camide dini derslere katılması için gönderildikten sonra dindarlığa yönelmiştir. Zerkavi, el-Kâide örgütüne katılmak için Afganistan'a gitmiştir. Onun bu gidişi 1989 yılında Sovyet güçlerinin çekilmesine denk gelmiştir. Sovyet güçleri çekildiği için o Afganistan'da savaş eylemlerine katılmamıştır. Zerkavi daha sonra Ürdün'e geçmiştir. 1999 yılında Ürdün'den ayrılmış ve tekrar Afganistan'a dönmüştür. O, orada el-Kâide liderleri olan Üsâme bin Ladin ve Eymen ez-Zavâhirî ile buluşmuştur. Ona Afganistan'ın batısında askeri eğitim kampı sorumluluğu verilmiştir. Orada adı Ebû Abdullah el-Muhâcir olan başka bir şahısla birlikte çalışmıştır. Ebû Abdullah el-Muhâcir ise yazılarında her zaman kan dökme ve savaş yapma çağrısında bulunan biriydi.¹³⁰

2003 yılında Zerkavi Irak'a geçti ve tekrar terör ağını kurmaya çalıştı. Etrafına kendisine karşı çok samimi olan bir grup teröristi aldı. Bunlar; Mısır uyruklu olan Ebû Hamza el-Mühâcir, Ürdün uyruklu ve örgütün ilk yasal sorumlusu olan Ebû Enes eş-Şâmî ve Ürdünlü olan Nidâl Muhammed Arâbiyyât'tı. Nidâl, bomba uzmanı olup bu örgütün benimsediği bombalı araç eylemlerinin çoğundan sorumluydu. Bu örgütün içinde bazı Arap ve Iraklı komutanlar da vardı. Bu örgüt Irak'ta ilk ortaya çıktığı zaman Amerika güçlerini hedef alan birtakım askeri operasyonlar gerçekleştirmiştir. 2003'te bu örgütü liderlerinin çoğu öldürülmüştür. Bundan sonra Zerkavi şebekesi, belli bir isim kullanmadan ve apaçık bir örgüt teşkilatına bağlı

¹²⁹ Ali Câsım, “*Esbâbü Neş'eti'l-İrhâb fi'l-İrâk*”, Mecelletü Sütûr, S. 2021, 28.08.2007, Bkz: <http://www.Ahewar.Org/Debat/Show.Art.Asp?aid=107319&r=0> E. T. 29.04.2020.

¹³⁰ Jim Muir, *Tenzîmü'd-Devleti'l-İslâmiyye El-Kıssatü'l-Kâmile*, Bbc News Arabic Sitesi, Yayımlanmış Rapor, 27.04.2016, Bkz: <https://www.Bbc.Com/News/World-Middle-East-35695648> E. T. 03.05.2020. s.y.

kalmadan Irak'ta hızlı bir şekilde gelişmiştir. Daha sora eş-Şâmî “Tevhit ve Cihat” adıyla örgütün yeniden yapılandırılmasını önermiştir. Bu yapı Zerkavi önderliğinde bilfiil gerçekleşmiştir. Ayrıca birçok komisyon kurulmuştur. Bunların en önemlileri Askeri Komisyon, Basın Komisyonu, Güvenlik Komisyonu, Maliye Komisyonu, Hukuksal ve Bilimsel Komisyon’dur.¹³¹

b. Irak Cihat el-Kaidesi

Zerkavi stratejisinden ve işinden taviz vermeden Irak'ta onun başkanlık ettiği Tevhit ve Cihat Örgütü ile Afganistan'daki Ana el-Kâide Örgütü arasındaki iletişim devam etmiştir. Zerkavi Ekim 2004'te el-Kâide lideri Üsâme bin Ladin'e bağlılığını ilan etmiştir. Bunun üzerine Tevhit ve Cihat Örgütü'nün adı Irak Cihat el-Kaidesi olarak değiştirilmiştir. Zerkavi var gücüyle örgüt işlerini ellerinde tutuyordu. Daha sonra terör örgütünün teşkilat yapısını korumak için bazı yetkilerini yardımcısı olarak tayin ettiği Ebû Abdurrahman el-İrâkî'ye devretmiştir. Bu görevin oluşturulması örgüt içinde yeni bir gelişme olmuştur. Zira örgütün başkan yardımcısı Zerkavi'yle birlikte bütün işleri yapmakta ve örgütle ilgili meselelerden ve onun çalışma seyrinden haberdar olmaktadır. Zerkavi yardımcısına doğrudan Iraklılarla iletişim kurma görevini vermiştir. Ayrıca o, bunun yanı sıra yabancı savaşçılarla iletişim kurma, örgüt tarafından oluşturulan komisyonların ihtiyaçlarını giderme ve Zerkavi'nin uluslararası ilişkilerini takip etme görevlerini yapmaktaydı.¹³²

Ürdün Askeri Mahkemesi, 15.02.2006'da Zerkavi ve onunla bağlantılı olan 9 terörist hakkında; Nisan 2004'te Ürdün topraklarında ülkenin kamu güvenliği ve kamu kurumlarına karşı yerel üretim olan kimyasal silahları kullanarak terör eylemleri yapmayı planlama ve Amerika'nın Amman'daki elçiliğini hedef olan bir eylemi planlama suçlamasıyla ilgili bir karar çıkarmıştır. ABD bu örgüte İlk Irak Terör Örgütü adını vermiştir. Amerika Zerkavi'nin yakalanması için bilgi veren kimseye 25 milyon dolar ödül vermeyi kararlaştırmıştır. 8 Haziran 2006'da, Zerkavi, Diyala ili Hebheb nahiyesindeki bir evde bulunduğu sırada ona yönelik yapılan bir

¹³¹ Hasan Ebu Heniyye, *Tenzîmü Daeş En-Neş'etü El-Binâü'l-Heykelî Et-Temvîl*, Beyrut Orta Doğu Araştırma Merkezi İnternet Sitesi, 18.01.2015, Bkz: <https://www.Beirutme.Com/?p=6975> E. T. 03.05.2020, s.y.

¹³² Câbir Necm Abdullah, *a.g.e.*, s. 78.

hava saldırısıyla öldürülmüştür. Zerkavi öldürüldükten sonra Irak'taki el-Kâide örgütünün lideri olarak Ebû Hamza el-Mühâcir seçilmiştir. Örgüt Irak'ın bütün güvenlik birimlerini, polis merkezlerini, yabancı elçilikleri ve uluslararası örgüt karargahlarını hedef almaya başlamıştır. Ayrıca yabancı müteahhitleri kaçırmaya eylemlerine başlamıştır.¹³³

c. *Irak İslam Devleti Örgütü*

Zerkavi'nin öldürülmesi ve el-Mühâcir'in örgüt lideri olarak seçilmesinden sonra 12.10.2006'da yeni bir terör koalisyonunun oluşturulduğu ilan edilmiştir. Bu yeni koalisyon Halfü'l-Muttayibîn (İyiler İttifakı) adı verilmiştir. Bu yeni oluşum, Mücahitler Şura Konseyi çerçevesinde bulunan grupları birleştirmiştir. Bundan iki gün sonra Irak İslam Devleti kurulmuştur. Kendisi için bir hükümet kurduğunu ilan eden Ebû Ömer el-Bağdâdî (Hâmîd Dâvûd ez-Zâvî) denilen Iraklı terörist bu yeni örgütün lideri olarak tayin edilmiştir. Bu gelişme Irak oluşumuna egemen olma ve Ebû Hamza el-Mühâcir dışında Arap ve yabancı unsurların kaybolması şeklinde ortaya çıkmıştır. 12 aşırı grubu bir araya getiren Irak İslam Devleti örgütü Afganistan'da bulunan el-Kâide örgütünden bağımsız bir şekilde çalışmıştır.¹³⁴

19.04.2010'da Irak güçleri Ebû Ömer el-Bağdâdî ve onun savaş bakanı olan Ebû Eyyûb el-Mısrî'nin yerlerini gösteren stratejik bilgiler elde ettikten sonra bu iki kişiyi Sersâr bölgesinde öldürmeyi başarmışlar. Bunların öldürülmesi Irak'ta teröre büyük bir darbe indirmiştir. Bundan sonra terör örgütü yavaş yavaş küçülmeye başlamıştır. Ebû Ömer el-Bağdâdî'nin öldürülmesinden sonra örgüt hemen büyük komutanlarını değiştirmiş ve Ebubekir el-Bağdâdî (İbrahim Avâd el-Bedrî) örgütün yeni lideri olmuştur. Bağdâdî aslen Irak uyrukludur. Amerikan güçleri onu 2004'te Bucca Kampı'nda tutuklamış daha sonra serbest bırakmışlar. Zira bu kişi meşhur değildi ve Amerika için hiçbir korku teşkil etmiyordu. Onun büyük bir güvenlik tehdidi oluşturmadığını gördükten sonra onu serbest bırakmışlardır. Fakat o

¹³³ Câbir Necm Abdullah, *a.g.e.*, s. 78.

¹³⁴ Jim Muir, *a.g.e.*, s.y.

insanların gözünden uzak bir şekilde aşırı grupların liderlik basamağında ilerlemeye başlamıştır.¹³⁵

d. IŞİD Örgütü

Ebubekir el-Bağdâdî'nin, terör örgütünün liderliğine gelmesi ve teröristlerin yaşadığı yenilgiler sebebiyle Irak'ta teröristlerin büyük bir şekilde gerilemesinden sonra o, komşu olan Suriye'nin kendisi ve terör unsurları için güvenli bir yer olduğunu görmüştür. Özellikle Suriye, 2011'den sonra başlayan güvensizlik ve istikrarsızlık durumunu yaşamaya başlamıştı. Suriye ve birçok Arap ülkesinde güvenlik istikrarını sarsan Arap Baharı devrimleri ortaya çıkmıştı. Bu aşırı örgüt Suriye'de hemen birkaç çatışmaya katılmıştır. Ebubekir el-Bağdâdî, Suriye yönetimine karşı savaşa katılmak için taraftarları oraya göndermiştir. Böylelikle bu örgüt birçok askeri eğitim kampı, silah ve dış yardımlar elde etmiştir. Haziran 2014'te bu terör örgütü, Bağdâdî'nin komutası altında Suriye tarafından Musul'a girmeyi ve zaferler elde etmeyi başarmıştır. Örgüt, Musul, Salahaddin, Anbar, Diyala ve Kerkük illeri gibi kentleri ele geçirmiştir. Bu örgüt bazı sivilleri ve eline geçirdiği Irak Güvenlik Güçlerini korkunç bir şekilde öldürmüştür. Örgüt, Irak Şam İslam Devleti adıyla örgütün kuruluşunu duyurmuştur.¹³⁶

Suriye devletinin zayıflaması ve ülkede kaos durumunun olması sebebiyle terör örgütleri Irak'ta güvenlik boşluğunu değerlendirerek orada güçlenmişler. Zira IŞİD unsurları gerçek anlamda hiçbir direnişle karşılaşmamışlar. Bu da onlara kısa bir süre içinde Irak'ta geniş bölgelere egemen olma fırsatını vermiştir. IŞİD oluşumu artık ülkesel bir olgu olmaktan çıkmış ve sınırları aşan bir örgüt haline gelmiştir. IŞİD tekfirci fetvaları esas almış ve diğer fetvaları kabul etmemiştir. Ayrıca bu örgüt birçok kaynaktan oluşan geniş bir finans ağına sahip olmuştur. Bu finans ağı, ona büyük miktarda mali gelir sağlamıştır. Bu kaynakların başında örgütün egemen olduğu bölgelerde petrol ve tarihi eser kaçakçılığı gelmektedir. Bunun yanı sıra yabancı savaşçıların örgüte katılması için lojistik desteği ve geniş bir destek ağı

¹³⁵ Jim Muir, *a.g.e.*, s.y.

¹³⁶ Cabir Necm Abdullah, *a.g.e.* s. 79.

bulunmaktadır. IŞİD örgütünün ana düşüncesinin amacı Evrensel İslam Halifeliği adıyla yarı resmi bir örgüt kurmaktır.¹³⁷

IŞİD örgütü çok sayıda yabancı savaşçıyı özellikle Orta Asya ve Kafkasya devletlerinden elde etmeyi başarmıştır. Uzmanların çoğu, Orta Asya'dan savaşçıların IŞİD'e katılmasının ekonomik ve sosyal sebeplerin yanı sıra bir ana sebebin olduğunu düşünmektedirler. Bu sebep de örgütün yaydığı cihat düşüncesine inanmalarıdır. İşin tuhaf yanı kadınlar erkeklerden daha çok bu düşünceden etkilenmektedirler. Kırgızistan Cumhuriyeti'nin güvenlik makamlarının verdiği bilgilere göre 2005'te IŞİD'in düşüncesini beğenen kadınların oranı %1 iken bu oran 2015'te %23'e kadar çıkmıştır. IŞİD örgütü yeni savaşçıları ararken askeri tecrübenin olmasını zorunlu kılmıyor. IŞİD örgütünün her bir savaşçısının dini kurslarda eğitim görmesi ve hayatta kalma oranı sadece %50 olan bir askeri eğitim alması gerekmektedir. Bu askeri eğitim biyolojik silahlar kullanılarak yapılmaktadır. Yeni üyelerin savaşın ön saflarına gitmeleri istenerek savaşçıların sadakat testi tamamlanmaktadır.¹³⁸

II. Irak Hukuk Sisteminde Terör Suçu

A. 13 Sayılı ve 2005 Tarihli Irak Terörle Mücadele Kanunu Çıkmadan Önceki Dönemde Irak Terörle Mücadele Kanunları

Bu dönemde Irak kanun koyucusu, karşılaştırmalı ceza kanunlarının çoğunda olduğu gibi terör suçunu ceza kanununda yani 111 Sayılı ve 1969 Tarihli Ceza Kanunu çerçevesinde ele almıştır. Terör suçu kanunun 21. maddesinde düzenlemiştir. Bu madde terör suçlarını siyasi bir saikle işlense dahi siyasi olmayan suçlardan saymıştır. Çünkü bu suçu işleyen kişi, siyasi suç işleyen kimsenin yararlandığı siyasi ayrıcalıklardan yararlanamaz. Bu ayrıcalıklar da idam cezasının müebbet hapisle değiştirilmesi, siyasi suçu işleyen kimsenin medeni ve siyasi haklarından mahrum bırakılmamasıdır.¹³⁹

¹³⁷ Cabir Necm Abdullah, *a.g.e.* s. 80.

¹³⁸ Lînâ Hatîb, *İstrâtiçiyetü'd-Devleti'l-İslâmiyye Bâkiyyetün ve Temeddüd*, Carnegie Orta Doğu Merkezi Sitesi, 29.06.2015, Bkz:

<https://Qudspressnet.Wordpress.Com/Page/130/?App-Download=nokiaE>. T. 06.05.2020, s.y.

¹³⁹ 111 Sayılı ve 1969 Tarihli Irak Ceza Kanunu, m. 21 ve 22.

111 Sayılı ve 1969 Tarihli Irak Ceza Kanunu'nda şiddet eylemlerine değinen çok sayıda kanun maddeleri bulunmaktadır. Bu maddelere değinmek gerekir.

- 156. madde şunu ifade etmiştir: “Ülkenin bağımsızlığı, birliği ya da toprak bütünlüğüne zarar vermek amacıyla kasten bir eylemde bulunan kişi, işlenen o eylem buna yol açabilecek bir eylemse idam ile cezalandırılır.

- 190. madde şunu ifade etmiştir: “Anayasada kararlaştırılan Cumhuriyet yönetim sistemini ya da devletin anayasasını ya da hükümet sistemini değiştirmek için güç ya da şiddete başvuran kişi müebbet ya da geçici hapisle cezalandırılır. Suç bomba, dinamit, diğer patlayıcı maddeler ya da ateşli silahlar kullanan bir örgüt tarafından işlenirse bu durumda ceza idam ya da müebbet hapis olur. Suç bir insanın ölümüne yol açarsa verilen ceza idam olur.”

- 191. madde şunu ifade etmiştir: “Hükümet tarafından teklif edilmeden suç amacıyla silahlı güçlerin bir kısmının, askeri bir noktanın, bir limanın ya da bir şehrin komutasını ele geçiren herhangi biri müebbet hapisle cezalandırılır. Hükümetin verdiği emre aykırı bir şekilde askeri komutada devam eden herhangi biri ve hükümetin serbest bırakma ya da ayırma emri verdikten sonra kendi askerlerini silah altında ya da toplu olarak tutmaya devam eden bir güç lideri aynı cezayla cezalandırılır.”

- 192. madde şunu ifade etmiştir: “Anayasa gereği mevcut olan güçlere karşı silahlı isyana başlayan ya da bu amaçla oluşan bir örgüt ya da yapılan bir görüşmeye katılan kimse geçici hapis cezasıyla cezalandırılır.”

- 195. madde şunu ifade etmiştir: “Vatandaşları silahlandırarak ya da bazılarını bazılarına karşı silahlanmaya sürükleyerek ya da savaşa teşvik ederek bir savaş ya da mezhepsel bir çatışma çıkarmayı amaçlayan herhangi biri müebbet hapisle cezalandırılır. Suçlunun amaçladığı hedef gerçekleşirse bu kişi idam ile cezalandırılır.”

Yukarıda zikredilen düzenlemelerden de anlaşılacağına üzere Irak kanun koyucusu ceza kanununda şiddet, patlayıcı madde ve ateşli silahları kullanma; fitne ve mezhepsel savaşlar çıkarma ve bunlara benzer şeyleri yapmaya dayalı olan terör suçlarından örnekler zikretmesine rağmen terörü bağımsız bir suç sayan apaçık metinler zikretmemiş ve terörü ağır bir şart saymamıştır. Kanun koyucu bu suçları

devletin iç güvenliğine zarar veren suçlar saymış ve bunları terör suçları diye nitelendirmemiştir. Ceza Kanunu'nda geçen bu hükümlerin yanı sıra 13 Sayılı ve 1992 Tarihli Silahlar Kanunu gibi diğer bazı kanunlar terörün tanımına değinmeden terörü ve onu finanse etmeyi suç saymıştır.¹⁴⁰

B. Irak'ın 2003 Yılından Sonraki Terörle Mücadele Kanunları ve Terörle Mücadele Kanunu'nun Çıkarılması Aşaması

111 Sayılı ve 1969 Tarihli Irak Ceza Kanunu'nu esas alarak Irak'ın 2003'ten önceki terörle mücadele kanunlarına birinci bölümde¹⁴¹ değindikten sonra şimdi 2003'ten sonraki aşamaya değineceğiz ve Irak kanunlarının teröre karşı tutumunu inceleyeceğiz. Güvenlik durumlarının kötüleşmesi neticesinde silahlı şiddet artmıştır. Kaos ve güvenlik boşluğu artmıştır. Bunun yanı sıra kurbanları binlerce masum Iraklıya ulaşan mezhepsel şiddet eylemleri patlak vermiştir. Kaçırma eylemleri ve şiddeti azmettirme artmıştır. Bu sebeple bu durumlarla mücadele etme ve bu sorunları çözme zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu mücadele ve çözüm, bu konuda yasaların gelişmesinden 13 Sayılı ve 2005 Tarihli Terörle Mücadele Kanunu'na kadar üç şekilde olmuştur. O şekiller şunlardır:

1. Geçici Koalisyon Yönetiminin Emirleri

Farklı şiddet eylemleriyle mücadele etmek için Geçici Koalisyon Yönetimi çok sayıda emirler çıkarmıştır. Bu emirler; terör eylemlerini engellemeye ilişkin Ceza Kanunu'nda geçen bazı hükümleri düzenlemiştir. Bu emirlerin en önemlileri şunlardır:¹⁴²

1- Irak'ta yeniden kamu düzeni ve güvenliğini oluşturmak için silahlara egemen olmaya ilişkin 3 Sayılı ve 2003 Tarihli Koalisyon Yönetimi Emri.

¹⁴⁰ Zira 13 Sayılı ve 1992 Tarihli Silahlar Kanunu'nun 27. Maddesi Şunu İfade Etmiştir: “Birincisi: A. Ateşli Silahları ya da Onların Parçalarını veya Mühimmatlarını Kaçıran veya Bunları Üreten Kimse Hapisle Cezalandırılır.

b. Terörü Yaymak ya da Kamu Güvenliğini Bozmak ya da Hükümet Karşı Herhangi Bir İsyanı Desteklemek Amacıyla Savaş Silahlarını, Parçalarını ya da Mühimmatlarını Kaçıran Herhangi Biri İdam ya da Müebbet Hapisle Cezalandırılır”.

¹⁴¹Bu Çalışma s.44.

¹⁴² Haydar Ali Nuri, *El-Cerîmetü'l-İrhâbiyye-Dirâsetün fî Dav'i Kânûni Mükâfêhati'l-İrhâb Rakam 13 Sene 2005*, Doktora Tezi, En-Nehreyn Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, 2010, s. 44.

2- Genel olarak şiddeti teşvik etmek ve kamu güvenliğini bozmaya yönelik olan sakıncalı yayın faaliyetlerine ilişkin 14 Sayılı ve 2003 Tarihli Koalisyon Yönetimi Emri.

3- Doğal kaynaklarla ilgili veya ulaşım araçları, yük araçları, uçaklar ve bunlar dışındaki diğer araçların da dahil olduğu çevreyle ilgili suçlar gibi belli suçları işlemede kullanılan mülklere ya da onlardan elde edilen gelirlere el koymaya ilişkin 25 Sayılı ve 2003 tarihli Koalisyon Yönetimi Emri.

4- Yasal bir şekilde Irak halkı ve Irak'ta bulunan diğer vatandaşların güvenliği ve barışını sağlamak amacıyla sınır güvenliğini koruma dairesi inşa etme ve bunu kontrol etmeye ilişkin 26 Sayılı ve 2003 tarihli Koalisyon Yönetimi Emri.

5- Irak halkının istikrar ve güven ortamını oluşturmaya yönelik çabalarına yardımcı olmak için kurumları koruma kurulu kurmaya ilişkin 27 Sayılı ve 2003 tarihli Koalisyon Yönetimi Emri.

6- Zararlı eylemlerden kaynaklanan tehlikeler ya da kamu güvenliğini ve istikrarını tehdit eden afetlere acil bir şekilde karşı koymaya, teröristlerin Irak'a zarar vermesini engellemeye çok ihtiyaç olduğu için Sivil Savunma Birimini kurmaya ve Irak'ta tehditle mücadele etmek ve güvenliği korumak için Koalisyon Güçleriyle koordineli bir şekilde çalışan ve polislerden oluşan bir geçici güç kurmanın gerekliliğine ilişkin 28 Sayılı ve 2003 Tarihli Koalisyon Yönetimi Emri.

7- Kaçırma suçunu işleyene müebbet hapsi cezasını verme, idam cezasını iptal etme ve kaçırmanın hiçbir hafifletici şarttan yararlanmamasına ilişkin 30 Sayılı ve 2003 Tarihli Koalisyon Yönetimi Emri.

8- Askeri olmayan ve sanayide kullanılan patlayıcı maddeleri ya da patlayıcı madde sanayisinde kullanılabilen maddelerin ithalatını engelleme ve bunların ticaretini sınırlama politikasına ilişkin 54 Sayılı ve 2003 Tarihli Koalisyon Yönetimi Emri.

9- Irak halkının hayatını büyük bir tehlikeye maruz bırakan terör eylemleri meydana geldiği zaman acil durum ilan etme kararı alma işlemlerini belirleyen Milli Selamet Kanunu'na ilişkin 1 Sayılı ve 2003 Tarihli Koalisyon Yönetimi Emri.

10- Irak'ta Merkezi Ceza Mahkemesi kurmaya ilişkin 13 Sayılı ve 2003 Tarihli Koalisyon Yönetimi Emri.

11- 2004 Yılı Geçiş Dönemi Devlet Yönetim Kanunu. Bu kanunun 27. maddesinin 5. fıkrası şunu ifade etmiştir: “Irak Geçici Hükümeti’ne saygı gösterilmesi, Irak’ın nükleer, kimyasal ve biyolojik silahları yayma, geliştirme, üretme ve kullanmayı yasaklamak ve bunların geliştirilmesi, üretilmesi ve kullanılmasıyla ilgili mühimmat, maddeler, teknoloji ve nakil sistemlerini engellemekle ilgili uluslararası yükümlülüklerinin yerine getirilmesi gerekir.”

2. 2005 Irak Anayasasının Teröre Karşı Tutumu¹⁴³

28.08.2005’te Ulusal Meclis’in kabul ettiği Irak Anayasası, birçok yerde terör suçunu ele almıştır. Irak Anayasası, terör tehlikesini açık bir şekilde ele alan tek anayasadır. Zira onun 7. maddesinin hükmü şu şekildedir:

“Saddam Baasçılığı ve bütün sembolleri başta olmak üzere ırkçı, terörist, kökten dinci veya etnik ayrımcılığını benimseyen, ona teşvik eden, önünü açan, propagandasını yapan veya gerekçelendiren herhangi program veya doktrin hangi ad altında olursa olsun yasaktır ve Irak’taki siyasi çoğulculukta yer alamaz.

Devlet, terörün bütün çeşitlerine karşı mücadele etmekle yükümlüdür. Topraklarının terör şebekelerine üs, geçiş noktası ve/veya konuşlanma alanı haline gelmemesi için çalışır.”

2005 Anayasası’nın 21. maddesinin 3. fıkrası şu şekildedir: “Uluslararası cinayet işlemek, terör eylemleri gerçekleştirmekle suçlananlar veya Irak’a zarar verenlere siyasi iltica hakkı tanınamaz.”

73. madde “Başbakanın tavsiyesi doğrultusunda kişisel haklara tecavüz, uluslararası suçlar, terör suçu işleme, mali ve idari yolsuzluklar ile hüküm giyenler haricindeki suçlular için af ilan etmek”

132. maddenin 2. fıkrası: “Devlet, şehit ailelerine ve terör eylemleri neticesinde yaralananlara tazminat öder.”

Anayasa terörün tanımına değinmemiştir. Bu doğal bir durumdur. Nitekim onun tanımını terörle mücadele kanununa bırakmıştır.

¹⁴³ 2005 Irak Anayasası.

3. 13 Sayılı ve 2005 Tarihli Terörle Mücadele'ye İlişkin Kanunun Çıkarılması, Özellikleri ve Tanımı

Terör eylemlerinin artması ve Irak'taki vatandaşların hayatları ve canları için tehdit oluşturması terörle mücadele için özel ve bağımsız bir kanunun oluşturulmasını zorunlu kılmıştır. Milli Meclis bu kanunun yapılmasını onaylamıştır. Böylece Başkanlık Meclisi tarafından 13 Sayılı ve 07.11.2005 Tarihli Karar'da bu kanun onaylanmıştır. Bu kanun 1. maddesinde terörün tanımını yapmıştır. 2. maddesinde terör eylemlerinin sayısı ile ilgili bir liste yapmıştır. 3. maddesinde ise devletin güvenliğine zarar veren suçları zikretmiştir. 4. maddesinde cezaları, 5. maddesinde mazeretler, 6. maddesinde son hükümleri ele almıştır. Milli Meclis bu kanunun çıkmasının gerekçelerinin şunlar olduğunu belirlemiştir: “Terör eylemlerinden kaynaklanan zararların hacmi ve büyüklüğü artık milli birliği, güvenlik ve düzenin istikrarını tehdit eder hale gelmiştir. Hukuk egemenliğine dayanan federal demokratik sisteme geçmek, hukuk ve özgürlükleri güvenceye almak için terör eylemlerini sonlandıracak, terör eylemlerini yapanlara herhangi bir destek ve yardımı engellemek için bir kanunun yapılması gerekir. İşte tüm bu sebeplerden dolayı bu kanun yapılmıştır.”¹⁴⁴

Bu kanunun birkaç özelliği bulunmaktadır. Bu özelliklerin en önemlileri şunlardır:

1- Bu kanunda belirtilen cezalar bu kanunun çıkma sebeplerini gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Yani bireylerin terör eylemlerini işlemesini engellemektir. Ayrıca bu kanun tövbe ya da affa müsaade etmektedir. Zira kanun koyucu, teröristin terör eylemleri yapılacağı esnada o eylemlere engel olması için eylemleri haber eden teröristin cezadan kurtulması ya da cezasının hafifletilmesini kararlaştırmıştır. Nitekim bu kanunun 5. maddesinin 1 ve 2. fıkraları şunu ifade etmiştir: “Suç planlandığı zaman yetkili makamlara bunu haber veren ve haber vermesi suçluların yakalanmasına katkıda bulunan ya da suçun işlenmesine engel olan herkes bu kanunda geçen cezalardan muaf tutulur.” Suç işlendikten sonra ya da yetkili makamlar tarafından suç ortaya çıkarıldıktan sonra terörist gönüllü bir şekilde

¹⁴⁴ Haydar Ali Nûrî, *El-Cerîmetü'l-İrhâbiyye*, a.g.e., ss. 46-47.

ve yakalanmadan önce yetkili makamlara bilgiler verirse ve onun verdiği bu bilgilerle suça iştirak edenler yakalanırsa bu durum bu kanunun 2. maddesinde belirtilen suçların cezası hafifletici bir mazeret sayılır ve verilen ceza hapis cezası olur.”¹⁴⁵

2- Terör kurbanlarına tazminat verilmesiyle ilgili bir sistemin oluşturulmasıyla Irak Terörle Mücadele Kanunu’nun uygulanmasında gözle görülen bir gelişme kaydedilmiştir.¹⁴⁶

Terör kanununda kanun koyucu, terör suçuyla mücadelede takip edeceği ceza politikasının; terör suçlarını Ceza Kanunu metnlerinin içine koymak yerine bununla ilgili özel bir kanun çıkarma şeklinde olduğunu ifade etmiştir. Bunda terör suçlarının yeni yöntemini benimsemiştir. Irak kanun koyucusunun bu politikayı benimsemesinin iki sebebi bulunmaktadır:¹⁴⁷

Birincisi: Irak Ceza Kanunu’ndaki metinlerin özelliği sabit ve istikrarlı olmasıdır. Bu da sık sık bu metinlerin değiştirilmemesini gerektirmektedir. Terör suçu Irak toplumuna dışarıdan giren bir olgudur. Bu suçun şekilleri, işlenme biçimleri farklı olup yöntem ve araçları gelişmiştir. Toplum var olduğu sürece o da var olacaktır. Toplum geliştikçe o da gelişecektir. Bu durum gerekli oldukça ara sıra Ceza Kanunu metnlerinin değiştirilmesini gerektirmektedir. Terör suçunu Ceza Kanunu’nda ele almak kanunun niteliği olan istikrar ile çelişmektedir.

İkincisi: Terör suçunun tehlikeli bir suç olması; bu suçun tanımı, cezası, bu suça başlama ve ortak olmanın cezası, bunun cezasından muaf olma ve cezanın hafifleme sebepleri, bu konuda takip edilecek olan cezai işlemler ve bu işle yetkili olan mahkemelerin belirlenmesi bakımından bu suçla ilgilenilmesi ve bu konuya önem verilmesini gerekli kılmaktadır. Bu da ancak suçu belirleyen ve düzenleyen özel bir kanun ile olabilir. Özetle söyleyecek olursak Irak kanun koyucusu terör suçunu özel bir kanunda ele almıştır. Bu kanunda terörle ilgili bütün hükümlerden bahsetmiştir. Terör suçuyla ilgili bir kanunu koymanın amacı Ceza Kanunu’nda

¹⁴⁵ 13 Sayılı ve 2005 Tarihli Irak Terörle Mücadele Kanunu.

¹⁴⁶ Bkz: Terör Suçlarını Tazminatıyla İlgili 10 Sayılı ve 2004 Tarihli Irak Bakanlar Kurulu Emri; Tazminatla ilgili 1 Sayılı ve 2006 Tarihli Yönerge, Irak Resmi Gazete, S. 4025, 28 Ağustos 2006; Tazminatla İlgili 2 Sayılı ve 2006 Tarihli Yönerge, Resmi Gazete, S. 4027, 19 Kasım 2006.

¹⁴⁷ Haydar Ali Nûrî, *El-Cerîmetü’l-İrhâbiyye*, a.g.e., s. 49.

geçen sabit metinlere değinmeden şartlara uygun olarak terör kanununu değıştirmek ve düzenlemektir. Kanun koyucunun terörle ilgili özel bir kanun koyma düşüncesini destekliyoruz.

Terör suçunun dışarıdan Irak toplumunun içine giren bir olgu olduğunu söyleyebiliriz. Kısa bir süre içinde onun çerçevesini daraltmak mümkündür. Fakat dünyanın gelişen ve medeni olan devletlerinin çoğunda terör artmaktadır. Terörle mücadele için özel metinleri, terörle mücadeleye özel kanunun içinde zikretmek; terör eylemlerinin sayısı düştükten sonra dahi bu terör eylemlerini suç sayma ve cezalarını ağırlaştırma konusunda toplumun huzur bulmasına sebep olur.¹⁴⁸

Terörle Mücadele Kanunu'nun 1. maddesinde terörü şöyle tanımlanmaktadır: “Terör amaçlarını gerçekleştirmek için güvenlik durumunu, istikrarı ve milli birliği bozmak ve insanlar arasına korku, kaygı ve tasa sokmak amacıyla birey, toplum, bireyler, toplumlar, resmi kurumlar ve resmi olmayan kurumları hedef alan ya da kamu ve özel mallara zarar veren ve bir birey ya da organize olmuş bir grup tarafından işlenen her türlü suç eylemidir.”

Yukarıda geçen terör tanımına baktığımızda şunu görmekteyiz:

1- TMK terörü belli amaçları olan ve belli hedeflere yönelik işlenen her türlü suç eylemi şeklinde tanımlamıştır. Yani kanun koyucu terörü, suç eylemi şeklinde tanımlayarak terör suçunu ve terör tanımını birlikte yapmıştır. Kanun koyucu TMK'nin 1. maddesinde terör için bir ceza belirlememiştir. Bu kanunun 1. maddesinde terör kavramını ve terör suçunu tanımlamıştır.

2- TMK, terörü tanımlarken terörün özel anlamının anlaşılmasını zorlaştıran uzun bir ifade kullanmıştır. Bunun yanı sıra o, geniş ve çok anlama gelen kavramları kullanmıştır. Bu kavramların tam olarak ne anlama geldiğini belirlemek ve anlamlarında anlaşmak zordur. Örneğin kullandığı kavramlar şunlardır: Kamu malları, güvenlik durumu, istikrar, milli birlik, tedirginlik, korku...

Geniş, çok anlamlı ve eş anlamlı kavramların kullanılması ve tekrar edilmesi cezada kanunilik ilkesiyle çelişmektedir. Dolayısıyla bu durum, anayasanın

¹⁴⁸ Üsâme Muhammed Bedr, *Müvâcehetü'l-İrhâb-Dirâsetün fi't-Teşrî'i'l-Mısri ve'l-Mukâren*, Matbaatü'n-Nesr Ez-Zehbî, 2000, s. 16.

vatandaşlar için güvenceye aldığı temel hak ve özgürlüklere zarar vermektedir. Bu anlatılanlardan TMK terörü milli güvenlik için bir tehdit saymıştır. Bu sebeple kanun koyucu, terörü halletmede 13 Sayılı ve 2005 Tarihli TMK, 23 Sayılı ve 1971 Tarihli CMUK'un yanı sıra koruyucu önlemleri esas almıştır. Ayrıca Irak ve Arap ya da Arap olmayan diğer ülkeler arasında güçlü bir dayanışmayla terörü halletmeye çalışmıştır. Bu dayanışma, devletler arasında yapılan bilgi alışverişiyle özellikle güvenlik ve istihbaratla ilgili bilgilerin karşılıklı olarak verilmesiyle erken uyarmanın yapılmasında ortaya çıkmaktadır. Bu dayanışma Irak'ın dünyanın farklı yerlerinde bulunan ofislere sahip olan İnterpol'e üye olmasını zorunlu kılmıştır. Irak; teröristler, onların çalışma yöntemleri ve finansmanlarıyla ilgili verilerin tümünü ihtiva eden bilgileri alıp vermede İnterpol ile koordineli bir şekilde çalışmaktadır. Ayrıca Irak, teröristlere barınma yeri vermeme konusunda komşu devletlerle antlaşmalar imzalayarak ve terör unsurlarının herhangi bir devlete sızmasını engellemek için devletler arasında koordineyi hedefleyen dönemsel kongreler yaparak komşu devletler ile dayanışma içindedir.¹⁴⁹

Irak hükümeti, özellikle güvenlik ve istikrarı sağlama yolunda terörle mücadeleye önem vermiştir. Bu da Dışişleri Bakanı'nın başkanlığında bütün bakanların üye olduğu Terörle Mücadele Yüksek Komisyonu'nu ve terörle mücadele etmekle ilgili kurumları oluşturmakla ortaya çıkmaktadır. Söz konusu komisyonun görevleri arasında Irak'ın gerek evrensel gerekse ulusal olsun terörle mücadele etmekle ilgili antlaşmalara katılmasını ya da bunları onaylamasını inceleme görevi bulunmaktadır.¹⁵⁰

III. 13 Sayılı Ve 2005 Tarihli Irak Terörle Mücadele Kanunu'nda Terör Suçu

A. Terör Suçunun Unsurları

Ceza kanunları terörle mücadelenin en önemli araçlarından biridir. Genel olarak bazı devletlerle ve özel olarak Irak'ta istikrarlı olmayan durumlar sebebiyle

¹⁴⁹ 1373 Sayılı ve 14.03.2007 Tarihli Karar Gereği Kurulan Terörle Mücadele Yüksek Komisyonu'na Gönderilen Irak Raporu.

¹⁵⁰ 1373 Sayılı Ve 19.04.2006 Tarihli Karar Gereği Kurulan Terörle Mücadele Komisyonu'na Gönderilen Irak Raporu.

artık terörle mücadele için özel bir kanunun çıkarılması zorunlu hale gelmiştir. BM Güvenlik Konseyi tarafından terörle mücadele kararı diye bilinen 1373 sayılı karar Eylül 2001’de çıkarılmıştır. Bu karar terörle mücadele için birçok koruyucu önlemleri içermektedir. Ulusal düzeyde devletlerin bu kararı kabul etmeleri gerekmektedir.¹⁵¹

Irak, şiddet dairesinin genişlemesi, şiddete yol açan eylemlerin tırmanması, terörün geniş bir şekilde yayılması ve terörün meydana getirdiği şiddet çerçevesinde terörle mücadele etme düşüncesinden geri kalmamıştır. Terör suçunun çerçevesini genişletme, bu olguyu ve artan şiddeti durdurmak için bunun cezasını ağırlaştırma yoluyla teröre karşı koymayı talep eden sesler yükselmiştir. Irak kanun koyucusu, 111 Sayılı ve 1969 Tarihli Ceza Kanunu’nda terör eylemleri çerçevesine giren birçok eyleme değinmiştir. Fakat bu kanun geniş ve detaylı bir şekilde terörü ele almamıştır. Bunun üzerine Irak kanun koyucusu terörle mücadele için özel bir kanunun çıkarılmasını uygun görmüştür. Nihayetinde 13 Sayılı ve 2005 Tarihli Irak Terörle Mücadele Kanunu yapılmıştır. Bu kanun suç saydığı çok sayıda terör eylemlerinin şekillerini belirlemiş ve bu suçlara ağır cezalar vermiştir.¹⁵²

Terör suçunun genel unsurları bulunmaktadır. Fakat her bir suçun genel unsurlarının yanı sıra özel unsurları da bulunmaktadır. Bu genel unsurlar maddi ve manevi unsurlardır. Suç davranışının gerçekleşmesi, suçun sonucunun meydana gelmesi ve suç ile sonuç arasında sebep sonuç ilişkisinin (illiyet bağının) bulunmasıyla suçun maddi unsurları gerçekleşmiş olur. Manevi unsur ise kasıtlı suçlarda bilgi ve irade diye ifade edilen suç kastı ve taksirli suçlardaki dikkat ve özen yükümlülüğünün aykırılığıdır. Suçun özel unsuru ise suçla ilgili kanun maddesine göre her bir suç başka bir suçtan ayıran özelliştir.¹⁵³

¹⁵¹ Hans Peter Gasser, “*El-A’mâlü’l-İrhâbiyye ve’l-İrhâb ve’l-Kânûnû’d-Düvelî El-İnsânî*”, el-Mecelletü’d-Düveliyye li’s-Salîbi’l-Ahmer, S. 847, 2002, s. 130.

¹⁵² Muâz Câsım Muhammed - Ukayl Azîz Avde, “*El-İrhâb ve Mükâfêhatuhu fi’l-Kânûni’l-Cezâî El-İrâkî*”, El-Mecelletü’l-Kânûniyye, Zîkar Üniversitesi, by., 2012, s.78.

¹⁵³ Mahmûd Mahmûd Mustafa, *Şerhu Kânûni’l-Ukûbât-el-Kısmü’l-Âmm*, 10. Baskı, Dârü’n-Nehdati’l-Arabiyye, By., 1983, s. 38.

1. Terör Suçunun Yasa Tarafından Zorunlu Kılınan Unsuru

Bir suç eylemine terör suçu diyebilmek ve Irak'ın Terörle Mücadele Kanunu'na göre terör suçunun meydana gelebilmesi için bunun birey ya da bir grup tarafından düzenlenen bir terör suç tipinin yerine getirilmesi şeklinde olması gerekmektedir. Irak kanun koyucusu TMK'nin 1. maddesinde terörü tanımlarken bu unsuru açık bir şekilde dile getirmemiştir. Fakat bu esas “...bir birey ya da organize olmuş bir grup tarafından gerçekleştirilen...” ifadesinden anlamak mümkündür. Bu unsura dolaylı olarak TMK'nin 2. maddesinin 1. fıkrasında değinilmiştir. Zira o maddede şöyle geçmektedir: “İnsanlar arasına korku salmayı hedefleyen şiddet ya da tehdit... bir birey ya da bir grup tarafından düzenlenen bir terör suç tipini yerine getirilmesi şeklinde gerçekleşen...”¹⁵⁴

Bireysel ya da grupsal terör suç tipinin anlamını ve terör suç tipinin unsurlarını belirlemek gerekir.

a. Terör Suç Planının Anlamı

Irak kanun koyucusu TMK'de gerek bireysel ve gerekse grupsal terör suç tipinin anlamını açıklamamıştır. Dolayısıyla terör suç tipi kavramının ne anlama geldiğini açıklamak gerekir.

Terör alanında tipiklik kavramı, medeni hukuk ve ticari hukuk alanlarında maddi kar elde etmek amacı taşıyan ve “sanayi ve ticaret üretimini hedefleyen kurum” şeklinde tanımlanan anlamından daha geniş boyutlar elde etmiştir.¹⁵⁵ Böylece terör suç tipi, bir kişi ya da bir grubun maddi ya da manevi olan belli amaçları gerçekleştirmek için yaptığı her türlü faaliyet ve gösterdiği çabadır. Zira terör suç taslağının sırf mali kazançları elde etmesi ile sırf manevi kazançları elde etmesi arasında bir fark yoktur. Örneğin bu amaç; dini aşırılık, bir toplumdan intikam alma ve para elde etme olabilir. Suç tipi, terör suçunu belirleme ve bu suçu, öldürmede olduğu gibi şiddet kullanılan diğer suçlardan ayırmada önem arz etmektedir. Zira plan kavramı, belli bir amacı gerçekleştirmek için organize edilen çabalara ihtiyaç

¹⁵⁴ Haydar Ali Nûrî, *El-Cerîmetü'l-İrhâbiyye*, a.g.e., s. 94.

¹⁵⁵ Mahmûd Necîb Hasenî, *Şerhu Kânûni'l-Ukûbât - El-Kısmü'l-Âmm*, 6. Baskı, Dârü'n-Nehdati'l-Arabiyye, Kahire, 1989, s. 1000.

duyan bütün faaliyet türlerini kapsamaktadır. Bu çabaların bireysel ya da grupsal bir işin ürünü olması arasında fark yoktur.¹⁵⁶

b. Terör Suç Tipinin Unsurları

Terör suç tipi kavramının anlamını incelediğimizde suç tipinin gerçekleşmesi için gerekli olan birtakım unsurların oluşunu görmekteyiz. Bu unsurlar da hazırlık yapmak, bireysel ya da grupsal organizasyon ve hedeftir. Şimdi bu unsurları maddeler halinde ele alacağız.

b.1.Hazırlık Yapmak

Terör suç tipinin özelliklerinden biri hazırlık yapmaktır. Zira terör suçunun işlenme amacının gerçekleşmesinin güvenceye alınması için terör suçu, işlenmeden önce düşünmeyi ve acele etmemeyi gerektirmektedir. Hazırlık yapılırken terör suçu canlara ve mallara daha büyük zararlar vermeye yol açacaktır. Ön planlama terör suçunu yerine getirmekle ilgili değildir. Bilakis suçu yerine getirme yöntemi, şekli, kullanılacak madde ve silahlar, suçun yerini belirlemek, terör suçu işlendikten sonra zayıat vermeden olay yerinden çekilmekle ilgilidir. Şu da dikkate alınması gerekir ki planlama işinde terör suçunu işleme planı ve bu planı yapanların ifşa edilmemesi gerekir. Silahlı terör örgütü liderliğini ya da komutanlığını yapan kimsenin hazırlamayı üstlendiği terör suç tipi gibi sadece bir kişi tarafından planlamanın yapılması ya da terör örgütünün üyelerinin hazırladığı ve yapmayı üstlendiği planlama gibi bir grup tarafından planlamanın yapılması; terör suçunun işlenmesi ve terör suç tipinin gerçekleşmesi için önceden yapılan planlamayı etkilemez. Terör suç tipinden önce yapılan planlama normalde tam olarak gizli yapılmaktadır. Bununla birlikte bu planın güvenlik makamları tarafından öğrenilmemesi için önlem alınmaktadır. Aslında ön planlama, onu yapmayı üstlenen kimsenin zihninde bulunan düşünce eylemlerinden bir düşüncedir. Fakat terör suçunu işlemek için yapılacak planın düşüncesi açık bir şekilde dile getirildiği zaman onun tehlikesi ortaya çıkmaktadır. Planın ne olduğunun açıklanması, sözle veya planlanan şeyin evrak üzerinde yazılmasıyla olur. Ayrıca suçu yerine getirmek, rolleri dağıtmak, suç başlama şekli, suçun saati ve yeri, karşılık verme şekli ve buna benzer şeyler için

¹⁵⁶ Haydar Ali Nûrî, *El-Cerîmetü'l-İrhâbiyye*, a.g.e., s. 97.

gerekli olan planın çizilmesiyle olur. Terör suç taslağında ön plan yapmak önemli olup bu plan, onu yapacak olan kişinin zihninde gizlidir. Fakat plan sözlü veya yazılı olarak açıklandığı zaman bu tehlike vücut bulmakta ve etkileri genişlemektedir.¹⁵⁷ Terör suçunun işlenmesi için önceden yapılan planın yüksek derecede bir tehlikesi olduğundan dolayı Irak kanun koyucusu Irak'ın TMK'nda bunu 3. maddenin 3. fıkrasında suç saymıştır. Nitekim bu maddede şöyle geçmektedir: “Terör eylemini yapan ya da planlayan bir terör örgütünü düzenleyen, ona başkanlık eden ya da komutasını üstlenen ve aynı şekilde bu eyleme katkıda bulunan ve buna iştirak eden...”. Bu madde metnine göre buradaki eylem, terör eyleminde bulunan ve bunu planlayan silahlı örgüt eylemidir. Aynı şekilde Irak kanun koyucusu da Irak'a ait Irak'ın TMK'nda planlamayı kendi başına bağımsız bir suç saymıştır. Zira bu kanunda şöyle geçmektedir: “Aslı fail ya da ortak olarak bu kanunun 2 ve 3. maddesinde geçen herhangi bir terör eylemini yapan herkes idamla cezalandırılır. Azmettirici, planlayıcı, finansman sağlayan ve bu kanunda geçen suçları yapma imkanını teröriste veren herkes asıl failin cezasıyla cezalandırılır.”

b.2.Bireysel Ya Da Grupsal Organizasyon

Terör eyleminin kendisinde organize şart değildir. Zira genelde terör eylemleri rastgele işlenmektedir. Organize, terör suçunun işlenmesinde yoktur. Ondan önce vardır. Zira organize etme işi, planlama esnasında ve plan açıklandıktan sonra sadece suç planında olmaktadır. Ön planlama, planı organize etmekle olur. Terör eyleminin organize edilmesinden maksat, plan açıklandıktan sonra ve suç işlenmeden önce terör suç planına yönelik olarak yapılan planla birlikte dikkatli davranılması ve önlem alınmasıdır. Organize; rolleri dağıtma, terör suçunu işlemeye başlama aşamasına girmeye hazırlanmakla olmaktadır. Böylece önceden yapılan plan açıklandıktan sonra organize tamamlanmış olmaktadır. Terör suç planının organize edilmesinin bir kişi ya da bir grup tarafından yapılması arasında fark yoktur. Yani organize, düşünce aşamasında bulunan ön planlamaya eşlik etmekte ve ön planın ortaya çıkmasıyla ortaya çıkmaktadır. Organizenin tehlikesi planlamanın tehlikesinden az değildir.¹⁵⁸

¹⁵⁷ Haydar Ali Nûrî, *El-Cerîmetü'l-İrhâbiyye*, a.g.e., s. 102.

¹⁵⁸ Haydar Ali Nûrî, *El-Cerîmetü'l-İrhâbiyye*, a.g.e., s. 104.

b.3.Netice

Terör suç planı gerek bireysel gerekse grupsal olarak yapılsın geleceğe yönelik olan ve planın yapılmasının sebebi olan bir hedefin gerçekleştirilmesi esasına dayanmaktadır. Suçun planı terörsel olduğu sürece bu plana bağlı olarak gelecekteki hedef de terörsel olur. Terör suç planının gelecekteki hedefinden maksat; öldürme, yıkma, tahrip etme, suikastta bulunma ve düzenekler, patlayıcı kemerler ve yapışkan bombaları patlatma gibi terör suç planının yerine getirilmesinden meydana gelen sonuç değildir. Zira bu sonuç suçluların gerçekleştirmeye çalıştıkları yakın hedeftir. Gelecekteki hedef ise uzak hedef olup terör suç eylemiyle gerçekleşen ve terör suç planını yapma ve düzenlenme amacı olan hedeftir. Terör suç planının dayandığı terör amacıyla vücut bulmaktadır. Böylece suç suç planının gelecekteki hedefi, plana terör niteliğini kazandıran şeydir.¹⁵⁹

Irak kanun koyucusu TMK'nin 1. maddesinde terör suç planının gelecekteki hedefini belirlemiştir. Bu madde terörün amaçları için örnek olarak şunları zikretmiştir: “Güvenlik durumu, istikrar ve milli birliği bozmak, insanlar arasına korku, kaygı ve tasa sokmak ve kaos oluşturmak.”¹⁶⁰

2. Terör Suçunun Maddi Unsuru

Genel olarak suçun maddi unsuru, fiil işlediği fiil olup bazen icrai nitelikte olmaktadır. Buna icra denilmektedir. Bu davranış bazen olumsuz olup buna ihmal denilmektedir. Bu davranış neticesinde, kanunun koruduğu bir hakka ya da menfaate saldırı sonucu ortaya çıkmaktadır.¹⁶¹

Fiil ve sonuç arasında illiyet bağının bulunması gerekmektedir. Öyle ki fiil olmasa sonucun da ortaya çıkmaması gerekir. Bu ilişkiye sebep sonuç ilişkisi denilmektedir. Böylece suçu belirleyen kanun metinlerine göre suç, somut maddelerle dış dünyada gerçekleşmektedir. Suçun maddi unsuru aracılığıyla onu

¹⁵⁹Haydar Ali Nûrî, *El-Cerîmetü'l-İrhâbiyye*, a.g.e., s. 105.

¹⁶⁰ 13 Sayılı ve 2005 Tarihli TMK.

¹⁶¹Garraud R.: *Traité Theorique Et Pratique, Du Droit Penal*, Francais, 1913, p. 241.

işleyenin iradesi vücut bulmaktadır. Zira maddi unsur olmadan suç meydana gelmez.¹⁶²

Terör suç fiili, bu suçun fiilini ve bu ikisi arasındaki sebep sonuç ilişkisini ele almamız gerekir. Şimdi bunları inceleyeceğiz.

a. Terör Suç Fiili

Kanun koyucunun hukuk metnlerinde tanımladığı gibi bir fiili suç sayan kanun metnlerine göre suç sayılan fiillerdir. İnsanın davranışının suç sayılması; kanun koyucunun, şekli icrai veya ihmali olan herhangi bir faaliyet şeklinde ortaya çıkan eylemin tehlikesi ve zararına karşı cezai koruma altına alınmasını uygun gördüğü yararı korumak içindir. Bu eylem dış dünyada bir etki ortaya koyduğu sürece suç sayılır. Bu eylem olmadan suç gerçekleşmez. Çünkü dış dünyada varlığı söz konusu olmayan niyetler, istekler ve düşünceler, suçun maddi esasını oluşturan suç eylemini yerine getirmeye başlama aşaması olan maddi eylemlerle somut bir hale gelmediği sürece kanun bunlara ceza vermez.¹⁶³ Irak kanun koyucusu Ceza Kanunu'nun 28. Maddesinde suçun maddi unsurunu şöyle tanımlamıştır: “Suçun maddi esası; kanunun suç saydığı bir eylemin yapılması ya da kanunun emrettiği bir eylemin yapılmamasıyla ortaya çıkan suç eylemidir.”¹⁶⁴

a.1. Terör Suç Fiilinin Özellikleri

TMK'nin 1. maddesi terörü şöyle tanımlamıştır: “Terör amaçlarını gerçekleştirmek için... bir kişi ya da organize bir grubun yaptığı her türlü suç fiili...” Bu kanunun 2 ve 3. maddeleri terör suç örneklerini zikretmiştir. Terör suçundaki eylemin birtakım özellikleri olup o özellikler şunlardır:

a.1.1. Terör Suç Fiilinin Hukuka Aykırı Olması

¹⁶² Ali Abdulkadir Kahveci, *Şerhu Kânûni'l-Ukûbât – el-Kısmü'l-Âmm, Nazariyyetü'l-Cerîme*, 1. Baskı, Menşûrâtü'l-Halebî el-Hukûkiyye, Beyrut, 2008, s. 310.

¹⁶³ Ali Abdulkadir Kahveci, *a.g.e.*, s. 307.

¹⁶⁴ 111 Sayılı ve 1969 Tarihli Irak Ceza Kanunu.

Eylemin hukuka aykırı olmasından maksat, eylemin hukuk metnine göre suç sayılan ve ceza verilen bir eylem olmasıdır. Bu hukuk metni ulusal ya da uluslararası hukukta olabilir. Suç eylemi gerçekleştiği anda bu eylem sonucunda hukuki açıdan suç ortaya çıkmaktadır. Tabi bireyin ya da grubun eylemi, kanun metninin belirlediği suç örnekleriyle uyumlu olduğu sürece suç ortaya çıkmış olur. Eylemin yasal sayılmaması, toplumsal ve bireysel hakları ve çıkarları korumayı amaçlayan objektif bir suç belirleme politikasından hareketle yapılmaktadır. Bu hak ve çıkarlar, cezayı gerektirecek şekilde onları ihlal eden eylemler suç sayılarak cezai koruma altına alınması gerekmektedir.¹⁶⁵ Suçların ve cezaların kanuniliği ilkesine göre eylemi suç sayma politikası, birey hak ve özgürlüklerini güvenceye almanın temel ilkelerindendir.¹⁶⁶

a.1.2.Suç Eyleminin Olumlu Olması:¹⁶⁷

Ceza Kanunu'nun 28. maddesinin belirttiğine göre suç eylemi genel olarak iki şekilde olmaktadır. Biri icrai olup fiil ile vücut bulmaktadır. Diğer olumsuz olup yapmaktan ihmal da terk etme ile vücut bulmaktadır. Fakat TMK'ye göre terör suçundaki suç eylemi, kanun koyucunun bir şeyi emretmekten daha ziyade yasakladığı kuralına istinaden sadece icrai suç eylemi şeklinde gerçekleşmektedir.¹⁶⁸ Bunun üzerine bir eylemi yapmaktan sakınma yoluyla olumsuz suç eylemiyle terör suçu işlenemez. Bu, TMK'nin 2 ve 3. maddelerinde geçen terör suçları örnekleriyle de ortaya çıkmaktadır. Fakat kanun koyucu TMK'nin 1. maddesinde terörü tanımlarken “suç olan her türlü eylem” ifadesini kullanmıştır. fiil kavram TMK'nin 19. maddesinin 4. fıkrasına göre hem icrai hem de ihmali eylemi kapsamaktadır. Nitekim bu madde eylemi şöyle tanımlamıştır: “Aykırı bu kanun metni olmadığı sürece ister olumlu olsun ister sakınmak ve terk etmek gibi olumsuz olsun kanunun suç saydığı bütün davranışlar”. Yani kanun koyucu çelişki içine girmiştir. Zira terör tanımı belirtilen terör suçları örnekleriyle çelişmektedir. Terör tanımının TMK'nin 2

¹⁶⁵ Ekrem Neşet İbrahim, *Es-Siyâsetü'l-Cinâiyye-Dirâsetün Mukârene*, Mektebetü'n-Nehda, Bağdat, 1996, s. 34.

¹⁶⁶ Mahmûd Necîb Hasenî, *Şerhu Kânûni'l-Ukûbât – El-Kısmü'l-Âmm*, a.g.e., s. 73.

¹⁶⁷ Muhammed Mahmûd Sa'id, *Cerâimü'l-İrhâb Ahkâmuhâ el-Mevdû'iyye ve İcrâ'âtu Mülâhakatihâ*, 1. Baskı, Dârü'l-Fikri'l-Arabî, by., 1995, s. 19.

¹⁶⁸ Mahmûd Mahmûd Mustafa, a.g.e., s. 270.

ve 3. maddelerinde geçen suç örnekleriyle uyumlu olması için TMK'nin 1. maddesinde geçen "Her türlü eylem" ifadesinin "Her türlü kullanım ya da işleme" ifadesiyle değiştirilmesi gerekir.¹⁶⁹ İcrai suç eylemi iradeye dayalı bir organın hareketiyle meydana gelmektedir. Eylemi işleyen kişinin iradesi, suçta kast ettiği suç sonucunu gerçekleştirmeye yönelik olmalıdır. Suçlunun, öldürmek istediği kişiye ateş etmek için parmağıyla tabancanın tetiğine basması, kendini patlatmak için resmi daireye ayaklarıyla gitmesi, patlayıcı kemerindeki patlatma düğmesine basması, kendi üyeleri tarafından uzaktan bombalı aracın patlatılması için patlatma emrini vermesi icrai suç eylemlerine örnek verilebilir. Yani icrai suç eyleminin üç unsuru bulunmaktadır. Birinci hareket etmektir. Bu unsur olumlu eylemi olumsuz eylemeden ayırmaktadır. İkinci unsur hareketin kaynağıdır. Bu kaynak insandaki bir organdır. Bu organ; el, ayak, ağız, baş, dil ve diğer organlar olabilir. Üçüncü unsur ise hareket ettirici güçtür. Bu da iradedir.¹⁷⁰

a.1.3. Terör Suç Eyleminin Organize Edilmesinin Şart Olmaması

Irak kanun koyucusu TMK'de terör suç eyleminde organize niteliğini şart koşmamıştır. TMK'nin 1. maddesinde geçen "bir kişi ya da organize bir grup tarafından yapılan her türlü eylem" ifadesi eylemin organize edilmesini değil, eylemi yapan grubun organize olmasını ifade eder. Terör suçunun özel bir esası olan bireysel ya da grupsal terör tipinde organize şarttır. Fakat terör suç eyleminde ise organize şart değildir. TMK'nin 2. maddesinin 1. fıkrası şunu ifade etmektedir: "bireysel ya da grupsal örgütlü bir terör suç tipini yerine getirmek..." Bu da organize edilmesinin olması gerektiğini göstermektedir. Her ne kadar organize edilen terör amacı ile terör suç eylemi arasında güçlü bir ilişki bulunsa da amaç, işlenmek istenen terör suçunun teorik yönüdür. Öte yandan suç eylemi ise onun pratik yönüdür. Yani kanun tarafından korunan bir hakkı tehlikeye sokacak ya da ona zarar verebilecek bir suç eyleminin yapılmasıyla gerçek sahada terör suçu vücut bulmaktadır.¹⁷¹

¹⁶⁹ Haydar Ali Nûrî, *El-Cerîmetü'l-İrhâbiyye, a.g.e.*, s. 93.

¹⁷⁰ Mahmûd Mahmûd Mustafa, *a.g.e.*, s. 267.

¹⁷¹ Mahmûd Salih Âdilî, *Mevsû'atü'l-Kânûnî'l-Cinâi li'l-İrhâb-es-Siyâsetü'l-Cinâiyye li-Müvâceheti'l-Unfi'l-İrhâbî*, C. 2, by., 2005, s. 32.

a.2.Terör Suç Fiilini İşleme Araçları

Genel olarak suç eyleminin aracı eylemin niteliğine bakılmaksızın suçlunun iradeye dayalı eylemini yapmada kullandığı araç ve gereçtir. Daha geniş anlamıyla suç aracı; eylemin meydana gelirken büründüğü nitelik ve onun dış dünyadaki etkisine bakılmaksızın suçluya suç eylemini yapma imkanını sağlayan ve kendine ait bir varlığı olan maddi bir şeydir. Suç eylemini işlemede kullanılan araç suçun unsuru sayılmaz. Çünkü kanun koyucu suçlunun kullandığı suç aletine önem vermez.¹⁷² Terör suç eylemini işlemede kullanılan araç, anlam bakımından genel olarak suç eylemini yapmada kullanılan araçtan farklı değildir. Ancak terör suç aracı, terör suç eyleminin canlara ya da mallara veya ikisine birlikte daha büyük zararlar vermesini sağlaması ve bunun neticesinde terör amaçları için tehlike ve zararın ortaya çıkması bakımından diğer suç araçlarından farklıdır. Terör ile mücadeleyle ilgili karşılaştırmalı ceza kanunlarının çoğu terör suç eylemini işleme için belli araçları zikretmemişlerdir. Bunlar bu eylem sonucu ortaya çıkan etkileri ve sonuçları ele almışlardır. Irak kanun koyucusu TMK’de bazı terör suçları konusunda karşılaştırmalı ceza kanunlarını takip etmiştir. Fakat genel kuralın dışına çıkarak bazı başka suç örneklerinde terör suçunu işlemede kullanılan araçları saymıştır. Nitekim TMK’nin 2. madde metninde bu araçlar belirlenmiştir. Bu maddenin 5 ve 6. fıkraları bu araçları “ateşli silahlar” olarak belirlemişler. Aynı maddenin 7. fıkrası bu araçları şöyle saymıştır: “İnsanların canlarının alınması için tasarlanan patlayıcı ve yakıcı cihazlarla..., bomba patlatma, bomba atma ya da herhangi bir şekilde herhangi bir mekanizma ya da cismi yayma veya saçma yoluyla veya zehirli kimyasal maddeler, biyolojik etkenler, benzer maddeler ya da radyasyonlu maddelerin etkisiyle...”¹⁷³

Irak kanun koyucusunun TMK’de suç eylemini işleme araçlarının hepsini değil, bazı örneklerini zikrettiğini görmekteyiz. Çünkü “benzer maddeler” ifadesini

¹⁷² Semîr Âliye, *Şerhu Kânuni'l-Ukûbât – El-Kısmü'l-Âmm*, El-Müessesetü'l-Câmi'iyye li'd-Dirâsât ve'n-Neşr ve't-Tevzî', Beyrut, 1998, s. 200.

¹⁷³ Irak Kanun Koyucusu, 3999 Sayılı ve 10.06.1957 Tarihli Resmi Gazetede Yayımlanan 5 Sayılı ve 1957 Tarihli Kanun'un 1. Maddesinde Patlayıcı Maddeleri Tanıtmıştır. Bu Madde Şöyle Geçmektedir: “Patlayıcı madde; canlara ve mallara saldırmak, korkutmak ve güvenliği ihlal etmek amacıyla Kullanılan ve Bileşenleri Kimyasal Madde İhtiva Eden ve Herhangi Bir Şekilde Yakma, Yıkma ve Yok Etme Gücü Olan Herhangi Bir Maddedir. Bu Maddelerin İthal Edilmesi ya da Yerli Olarak üretilmesi arasında bir fark yoktur. Bu maddeleri üretme ve patlatmada kullanılan araçlar da bu maddeler hükmündedir.”

kullanmıştır. Kanun koyucu bu araçlardan kast edilen şeyi açıklamamış ve bunların tanımını yapmamıştır. Bunu özel kanunlara bırakmıştır. Terör suç eylemini işlemede kullanılan aracın geniş bir çerçevesi olmasına rağmen terörsel amaçlarla yapılan terör eylemini kapsayacak şekilde daha geniş ve genel bir kavram olması için bu aracın maddi bir alet olarak aracın anlamını aştığını söyleyemeyiz. Çünkü o zaman eylem ile onu işleme aracını birbirine karıştırmış oluruz.¹⁷⁴

Terör suç eylemini işlemede kullanılan araçlar, terör suç eylemi, niteliği, onun tehlikesi ve zararının farklı olmasına göre çeşitli türde olmaktadır. Bu esasa göre TMK'nin 2. maddesinin 1, 2 ve 4. fıkrasında bahsi geçen şiddet ve tehdidi terör suç eylemini işleme araçları olarak sayamayız. Çünkü şiddet ve tehdit herhangi bir araçla işlenebilen terör suç eylemleridir. Genel olarak terör suç eylemini işlemede kullanılan araç, terör suç eyleminin kendisine göre maddi ve manevi araçlara ayrılmaktadır. TMK'de zikredilen bazı terör suçları örneklerinde terör suç eyleminin işlenmesi için belli bir aracı şart koşmanın faydası, terör suçuyla mücadele konusunda ortaya çıkmaktadır. Nitekim bu durum, teröristlerin terör suçlarını işlemede kimyasal, biyolojik, nükleer ve radyasyonlu silahlar gibi tehlikeli kitle imha silahlarını kullanmaktan mahrum kalmalarını gerektirir. Bu esastan hareketle Güvenlik Konseyi, terörle mücadele etmek amacıyla Afganistan'daki Taliban ve el-Kaide örgütlerine verilen silahların satışını durdurmayla ilgili kararlar çıkarmıştır.¹⁷⁵

a.3. Terör Suç Fiilinin İşlenme Yeri

Kanun koyucu suç olan eylemleri belirlerken genel bir kural olarak suç eyleminin işlendiği yeri önemsememiştir. Bu onun öncelikleri arasına da girmemiştir. Bir eylem, kanun koyucunun cezai koruma altına alınmasını uygun gördüğü bir hak ya da bir menfaat dokunacaksa kanun koyucu o zaman bu eylemi suç saymaya başvurur. Kanun koyucu bu dokunma sonucu zarar ya da tehlikenin ortaya çıkmasına

¹⁷⁴ Mahmûd Salih Âdilî, *Mevsû'atü'l-Kânûni'l-Cinâi li'l-İrhâb – Es-Siyâsetü'l-Cinâiyye li-Müvâceheti'l-Unfi'l-İrhâbi*, a.g.e., s. 40.

¹⁷⁵ Bu Kararlar Şunlardır: 2002'deki 1390 ve 1452 Sayılı Karar, 2003'teki 1455 Sayılı Karar, 2004'teki 1526 Sayılı Karar, 2005'teki 1617 Sayılı Karar. Aynı Şekilde Güvenlik Konseyi, 2004'teki 1540 Sayılı Karar İle Bütün Devletleri, nükleer, kimyasal ve biyolojik ürünleri üretme, kullanma, depolama ve taşıma esnasında bunların güvenliğini sağlamak için etkin ve gerekli önlemleri almakla yükümlü kılmıştır. (Ahmed Fethî Sürûr, *El-Müvâcehetü'l-Kânûniyye li'l-İrhâb*, Dârü'n-Nehdati'l-Arabiyye, 2008, s. 277).

bakmaz. Bu yararın dokunulduğu mekanın kamu ya da özel olmasına ya da mekanın içinde oturulup oturulmadığına veyahut şehir içinde olup olmamasına bakmaz.¹⁷⁶ Terör suç eyleminin işlendiği yere göre durum değişmez. Zira Irak kanun koyucusu TMK’de bazı terör suçlarında terör suç eyleminin işlenmesi için belli bir yer olmasını zorunlu kılmamıştır. Fakat o, genel kuralın dışına çıkarak diğer bazı örneklerde terör suç eyleminin işlendiği yeri terör suç eyleminin bir unsuru saymıştır.¹⁷⁷ TMK’nin 2. maddesinin 2. fıkrası da bunu şöyle belirtmiştir: “...Kamu binaları ve malları, resmi kurumlar ve kurullar, devlet daireleri, özel sektör daireleri, kamu hizmetleri ya da kamu yerleri...” 2. maddenin 5. fıkrası ise şunu ifade etmiştir: “...Terör amacıyla ordu veya polis dairelerine, gönüllü kuvvet merkezlerine, güvenlik dairelerine... ya da ulusal askeri birliklere, askeri yardımlara, iletişim hatlarına, askeri karargahlara ya da askeri üslere saldırmak...” Aynı maddenin 6. fıkrasında şöyle geçmektedir: “Terör amacıyla ve ateşli silahlarla Irak’taki bütün elçiliklere, diplomatik kurumlara, Irak kurumlarına, Arap ve yabancı kurum ve şirketlerine, yürürlükte olan antlaşmaya göre devletin Irak’ta faaliyet gösteren resmi ve sivil örgütlerine saldırmak...” 3. maddenin 3. fıkrası terör suç eyleminin yeriyile ilgili olarak şunu ifade etmiştir: “Hükümet tarafından görev verilmeden suç amacıyla silahlı kuvvetlerin bir kısmının komutasını, askeri bir noktayı, limanları, hava alanlarını ya da bir askeri birim veya bir sivil sektörü ele geçiren...”¹⁷⁸

Bu düzenlemelerden anlaşılmaktadır ki Irak kanun koyucusu, genel kuralın dışına çıkarak terör suçlarında suç eyleminin işlendiği yeri, suç eyleminin unsurlarından biri saymıştır. Başka suç örneklerinde ise bunu bir unsur saymamıştır. Bunun yanı sıra kanun koyucu, suç yerlerini sayarken çok anlamlı geniş kavramları kullanmış ve bu yerlerin ne olduklarını açıklamamış ve tanımlarını yapmamıştır. Kanun koyucu ayrıca bu yerleri farklı fıkralarda ve aynı anlama gelen kavramlarla tekrar etmiştir. Böylece kanun koyucu bunların belirlenmesi ve tanımlanması işini doktrinsel ve yargısal içtihatlarla bırakmıştır. TMK’de bu kavramların anlamlarının açıklanması ve tanımlarının yapılması gerektiğini düşünüyoruz. Herhalde Irak kanun

¹⁷⁶ Ra’ûf Sâdık Abîd, *Mebâdiü’l-Kısmi’l-Âmm mine’t-Teşrî’i’l-İkâbî*, 4. Baskı, El-Fikrû’l-Arabî, Kahire, 1979, s. 231.

¹⁷⁷ Haydar Ali Nûrî, *Terör Suçu, a.g.e.*, s. 111.

¹⁷⁸ 13 Sayılı ve 2005 Tarihli TMK.

koyucusunun, TMK’de geçen bazı terör suçlarında terör suç eyleminin işlendiği yeri, onsuz terör suçunun gerçekleşmeyeceği şekilde o eylemin bir unsuru olarak saymasının sebebi; kanun koyucunun eylemin işlendiği yeri, durumuna göre farklı şekillerde cezai koruma altına alınması gereken bir yarar olarak görmesidir. Bazen bu koruma kamu ya da özel mülkteki bir hakkın korunması olabilir. Bazen de devletin güvenliği, egemenliği ve bağımsızlığını korumak olabilir. Aynı şekilde diğer yararları koruma da olabilir.

b. Terör Suç Fiilinin Neticesi

Genel olarak suç sonucundan maksat, suç fiilinin bir etkisi olarak dış dünyada meydana gelen değişikliktir. Bu koruma altında olan bir hakka veya bir yarara saldırma şeklinde ortaya çıkmaktadır. Yani neticenin iki anlamı vardır. Biri maddidir. O da suç eyleminin dış dünyadaki etkisidir. İkincisi hukukidir. Bu da koruma altında olan bir hakka ya da bir yarara zarar vererek ya da bunları tehlikeye maruz bırakarak bu hak ve yarara saldırmaktır.¹⁷⁹

Terör suçunda sonucun bu iki anlamı da gerçekleşmektedir. Suç sonucu, dış çevrede terör suç eyleminin bir etkisidir ki bu etki suçları belirleyen kanun metinlerine göre koruma altına alınan bir hak ya da bir yarara zarar vermektedir. Bu etki terör suç örneklerine göre farklılık arz etmektedir.¹⁸⁰

TMK’ye göre maddi bir sonuç olarak terör suç eyleminin etkisi kişileri ya da eşyaları hedef alan eylemin farklı olmasına göre farklılık arz etmektedir. Mesela bu netice öldürme suçlarında ölüm, işkence suçlarında eziyet, imha suçlarında tahrip ve yıkma, diğer suçlarda ise farklı bir şey olmaktadır. Ama terör suç eyleminin hukuki sonucu koruma altına alınan bir hak ya da bir yarara yapılan saldırıya göredir. Bu saldırı onlara zarar verme, onları tümüyle iptal etme ya da eksiltme veya sırf zarara maruz bırakma şeklinde olabilir. Yani terör suçlarındaki hukuki sonuç, koruma altına alınan yararlar, terör suç eylemi aracılığıyla bilfiil zarar vererek ya da onları tehlikeye maruz bırakarak onları etkilemekle gerçekleşmektedir. Maddi netice ise aslında sadece bu suç eyleminin bir belirtisi ve onun etkilerinden biridir. Genel

¹⁷⁹ Ali Hüseyin Halef, *El-Mebâdiü'l-Âmme fî Kânûni'l-Ukubât*, Kuveyt, Metâbi'u'r-Risâle, ts., s. 140.

¹⁸⁰ Ahmed Fethî Sürûr, *El-Müvâcehetü'l-Kânûniyye li'l-İrhâb*, a.g.e., s. 283.

olarak hukuki sonucu şöyle tanımlamak mümkündür: “Kanun koyucunun bakışına göre cezai koruma altına alınması uygun olan bir yere saldırma şeklinde nitelenen bir manevi zarardır.”¹⁸¹

Bu esasa göre hukuki anlamda suç gerçekleşir. Onun neticesi ise suç eyleminin sırf işlemesiyle meydana gelir. Bu suç eyleminin koruma altında olan bir yere yapılan saldırı niteliği bulunmaktadır. Böylece netice eylemden ayrı bir unsur değil, onun bir niteliğidir. Hukuki terör suçunda zararlı bir sonucun meydana gelmesi şart değildir. Zira suç eyleminden kaynaklanan etkilerin türü ve hacmine bakılmaksızın suç eyleminin işlenmesi yeterlidir. Böylece suç sonucunun gerçekleştiğini söyleyebilmek için sırf tehlikenin bulunması yeterlidir. Yani terör suçundan kaynaklanan zarar ya da tehlike sonucun bir dış belirtisi konumundadır. Hukuki anlamda sonuç bir yarara veya bir hakka saldırmak ya da dokunmakla gerçekleşen bir şey değildir. Hukuki anlamda sonuç o saldırının kendisidir. Tehlike ve zararın, neticenin bir dış belirtisi olmaları esasına binaen hukukçular sonucun hukuki anlamına göre suçları zarar suçları ve tehlike suçları diye ikiye ayırmışlar.¹⁸²

Terör suçlarının bu sınıflandırmanın dışına çıkmadığını görmekteyiz. Busuçların bir kısmı zarar suçları diğerleri tehlike suçlarıdır. Irak kanun koyucusu TMK’nin 2 ve 3. maddelerinde terör suç örneklerini anlatırken bunu da açıklamıştır. Eğer kanun koyucu, hukuki suçlarda suçlunun yakma, tahrip etme, yıkma, imha etme, öldürme ve eziyet verme gibi eylemlerinde bir zararın ortaya çıkmasını şart kılmışsa bu durumda terör suçu zarar suçlarından sayılır. Eğer suça başlamada olduğu gibi bir zarar gerçekleşmezse ya da kanun koyucu suç eyleminde bir tehlikenin ortaya çıkmasını şart kılmışsa bu durumda terör suçu tehlike suçu olur. Bu esasa göre terörsel tehlike suçları ile terörsel zarar suçlarını ayırmanın ölçüsü hukukun bu suçlarda bulunmasını gerekli gördüğü zarar ve tehlikedir. Bu suçları birbirinden ayırabilmek için zarar ve tehlikenin ne olduğunu belirlememiz gerekmektedir. Şimdi bu iki kavramı açıklamaya çalışacağız.¹⁸³

¹⁸¹ Fahrî Abdürrezzâk Salbî Hadîsî, *Şerhu Kânûni’l-Ukûbât – el-Kısmü’l-Âmm*, s. 189.

¹⁸² Ekrem Neşet İbrahim, *a.g.e.*, s. 171.

¹⁸³ Haydar Ali Nûrî, *El-Cerîmetü’l-İrhâbiyye*, *a.g.e.*, s. 120.

b.1.Terörsel Zarar Suçları

Zarar, terör suç eylemiyle bağlantılıdır. Zarar eylemden sonra onun bir etkisi olarak ondan doğmaktadır. Zarar; hukuki olarak koruma altında olan bir malı ya da bir yararı ortadan kaldırma ya da onların değerini azaltma şeklinde tanımlanmaktadır. Hukuki olarak koruma altında olan malın ve yararın anlamı, insanın maddi ya da manevi ihtiyacını karşılayan her şeydir. Bundan bir sonuç olarak zararın, değeri ortadan kaldırma ya da sırf onu eksiltme olduğu anlaşılmaktadır. Ortadan kaldırma, hak konusu olan bir malı ya da yasal olarak koruma altında olan bir yararı yok etmek veya tümüyle ondan yararlanmaktan mahrum bırakmak veyahut onu eksilterek cüzi olarak yararlanmaktan mahrum bırakmakla olur. Ortadan kaldırma ya da eksiltmeyle gerçekleşen zararın terör suç eyleminden bilfiil ve gerçek anlamda meydana gelen bir zarar olması şarttır. Zira muhtemel bir zarar, bilfiil olan bir zarar anlamına gelmez. Bu, tehlike anlamına gelir.¹⁸⁴ TMK, terörsel zararda büyüklüğü şart koşmamaktadır. Yani terör suçunun, terör suç eyleminin zararlı neticesinin büyük olup olmamasına bakılmaksızın gerçekleşmesi mümkündür.¹⁸⁵ Irak kanun koyucusu TMK'nin 1. maddesinde terörü tanımlarken kişilerin ve malların maruz kaldığı terörsel zararın tanımını da yapmıştır. Bizde burada terörsel zararı inceleyeceğiz.

b.1.1.Kişilere Verilen Terörsel Zarar

Burada kişiden maksat gerçek olan kişidir. TMK onu 1. maddesinde “bir birey ya da bireylerden oluşan grup” şeklinde ifade etmiştir. Kişiden kasıt Iraklı olsun olmasın Irak'ta ikamet edendir. Irak Ceza Kanunu 19. maddesinin 1. fıkrasında vatandaş şöyle tanımlamıştır: “Vatandaş, Irak Cumhuriyeti vatandaşından biridir. Bir kimse Irak Cumhuriyetinde ikamet ediyorsa Irak uyruğu olmasa da vatandaş hükmünde kabul edilir. İnsanın kişiliği canlı olarak doğmasıyla başlar ve ölmesiyle sona erer.”¹⁸⁶

¹⁸⁴ Aved Muhammed Aved, *el-Cerâimü'l-Mudirre bi'l-Maslahati'l-Âmme*, Dârü'l-Matbû'âti'l-Câmi'iyye, 1985, s. 212.

¹⁸⁵ Ömer Sa'îd Ramadân, “*Fikretü'n-Neîce fî Kânûni'l-Ukûbât*”, *Mecelletü'l-Kânûn ve'l-İktisâd*, S. 1, Mart, by., 1961.

¹⁸⁶ 13 Sayılı ve 2005 Tarihli Tmk ve 111 Sayılı ve 1969 Tarihli Irak Ceza Kanunu.

İnsana verilen terörsel zarar, insanla ilgili koruma altına alınan yarar olarak sayılan herhangi bir şeyi ortadan kaldırmak ya da azaltmaktır. Bu esasa göre insana verilen terörsel zarar, insanla ilgili olan ve yasal olarak koruma altına alınan maddi bir yararın ortadan kaldırılması ya da azaltılması ise bu zarar maddi olur. Kişiyi öldürerek hayatına son vermek, onun organlarından birini kesmek ya da yararsız hale getirmek suretiyle onun bedeninden bir şey eksilterek beden bütünlüğüne zarar vermek kişiye karşı yapılan maddi zarara örnek verilebilir.¹⁸⁷ Zarar, insanla ilgili olan ve yasal olarak korunan manevi bir yararın eksiltilmesi ya da ortadan kaldırılması şeklinde ise bu durumda zarar manevi olur. Güvenliği ortadan kaldırarak ya da azaltarak güvenliğe zarar verme ve huzur ile güvenin olmadığı hissedilmesi neticesinde görülen psikolojik eziyet manevi zarara örnek gösterilebilir. Ayrıca kişinin alıkonularak ya da kaçırılarak onun özgürlük, seyahat, inanç ve dini ritüelleri yerine getirme hakkının ortadan kaldırılması ya da bu hakların azaltılması veya dini ritüelleri yapmasına engel olmak ya da belli bir inancı ona dayatmak manevi zararın örnekleridir.¹⁸⁸ Terörsel zarar gerçek kişilerle sınırlı değildir. Zira bu zarar tüzel kişileri de kapsamaktadır. TMK'nin 1. maddesi bununla ilgili şunu ifade etmiştir: "...Gruplar, resmi veya gayri resmi kurumlar..."

b.1.2.Mallara Verilen Terörsel Zarar

Mal, maddi bir değeri olan her türlü haktır. Mali haklar ayni ve şahsi olabilmektedir. Mali ayni hakların en önemlisi mülkiyet hakkıdır.¹⁸⁹ Bu hak yasal olarak korunan en önemli haklardan biridir. Zira kanun koyucu terör suç eylemiyle bu hakka saldırmayı ve ondan kaynaklanan terörsel zarar vermeyi suç saymıştır. Bu zarar, hakkın kendisine zarar verme ya da onun yok olmasına yol açacak şekilde onun maddesi üzerinde etkili olarak belli bir amaç için tahsis etme, onda değişiklikler

¹⁸⁷ Ahmed Fethî Sürûr, *Kânûnû'l-Ukûbât – El-Kısmû'l-Hâss*, 4. Baskı, Yeni Baskı Yayınevi, Kahire, 1991, s. 628.

¹⁸⁸ Nûreddin Hendâvî, *es-Siyâsetü'l-Cinâiyye li'l-Müşarri'i'l-Mısri fî Müvâceheti Cerâimi'l-İrhâb, Dârü'n-Nehdeati'l-Arabiyye*, 1993, s. 31.

¹⁸⁹ Hasan Kîreh, *Usûlü'l-Kânûni'l-Medenî – El-Cüz'ü'l-Evvel, El-Hukûki'l-Ayniyye Ahkâmü Hakki'l-Milkiyye*, by., 1965, s. 158.

yapma, kullanılış amacını yok etme şeklinde olmaktadır. Yani mallara verilen terörsel zarar bazen hakkın kendisine zarar verip onun ekonomik değerini yok etmektedir. Bu da o malın kendisini tümüyle ve kısmen ortadan kaldırmak ya da eksiltmek veya kullanışsız hale getirmekle olabilir.¹⁹⁰ Irak kanun koyucusu TMK'nin 1. maddesinde mallara verilen terörsel zararı şöyle ele almıştır: "...Kamu ya da özel mallara zarar veren..." Kanun koyucu bazı terör suç örneklerinde zararlı terör suç eylemi şekillerini belirlemiştir. TMK'nin 2. maddesinin 1. fıkrası bunlarla ilgili şunu ifade etmiştir: "...şiddet eylemi ve tahrip etme, yıkma ve imha etmekle tehdit ya da zarar..."¹⁹¹

b.2.Terörsel Tehlike Suçları

Yeni ceza kanunları, cezai koruma altına alınmaya layık olan sosyal hakları ve çıkarları korumayı amaçlayan ve suç eylemlerini belirleyen yeni ceza politikasına ayak uydurmak için tehlike eylemini suç saymıştır.¹⁹² Zira terör tehlikesi ancak terör suç eyleminin bir sonucu ve onun etkilerinden biridir. Tehlike "gerçek bir durum" şeklinde tanımlanmıştır. Yani tehlike birtakım maddi etkiler olup yasal olarak korunan bir hak ya da bir yarara yapılan bir saldırının meydana gelme ihtimalini taşımaktadır. Tehlike zararın gerçekleşme ihtimalidir. Tehlike, "Kanun ile koruma altına alınan bir hak ya da bir yararı tehdit eden muhtemel zarar" şeklinde tanımlanmıştır.¹⁹³ Zarar bireyin hayatında sarsıntı meydana getirebilir ve bireylerin güvenli özgür hayatlarında onların doğal hakkını ellerinden alabilir. Tehlike ve zarar arasındaki fark nicelik farkıdır. Çünkü tehlike henüz ortaya çıkmayan ve büyüklükte bir miktara ulaşmayan bir zarardır.¹⁹⁴ Terör tehlikesi sadece ayırt edici unsurlarıyla ve kendi nitelikleriyle genel anlamdaki tehlikeden farklıdır.¹⁹⁵

¹⁹⁰ Mahmûd Necîb Hasenî, *Cerâimü'l-İ'tidâ' Ale'l-Emvâl fî Kânûni'l-Ukûbât El-Lübânî*, C. 2, 3. Baskı, Menşûrâtü'l-Halebî El-Hukûkiyye, Beyrut, 1998, s. 654.

¹⁹¹ 13 Sayılı ve 2005 Tarihli Tmk.

¹⁹² Haydar Ali Nûrî, *Siyâsetü't-Tecrîm- Dirâsetün Mukârene*, Yüksek Lisans Tezi, En-Nehreyn Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Bağdat, 1999, s. 67.

¹⁹³ Me'mûn Muhammed Selâmet, *Kânûnû'l-Ukûbât – El-Kısmü'l-Âmm*, El-Dârü'l-Fikri'l-Arabî, by., 1990, s. 180.

¹⁹⁴ Abdulfettâh Sayfî, *el-Mütâbakatü fî Mecâli't-Tecrîm – Muhâveletün Fikhiyyetün li-Vad'i Nazariyyetin Âmm* li'l-Mütâbaka, 2. Baskı, Dârü'n-Nehdati'l-Arabiyye, Kahire, 1991, s. 132.

¹⁹⁵ Abdülbâsıt Muhammed Seyf Hakîmî, *En-Nazariyyetü'l-Âmm* li'l-Cerâim Zâti'l-Hatari'l-Âmm, Doktora Tezi, Bağdat Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, 2000, s. 48.

Zararın meydana gelme ihtimali, zararın meydana gelmemesi ihtimaline baskın olduğu zaman terör tehlikesi şimdiki zamanda gerçekleşir. Terör suç eylemi, gönüllere korku ve kaygı salarsa ve toplumun güven ve istikrar esaslarını ihlal edecek şekilde büyük etkiler ortaya çıkarırsa tehlike meydana gelmiş olur. Ama zararın meydana gelme etkenleri zararı engelleyen etkenlerle eşitse ve terör suç eylemi gönüllere korku ve kaygı salarsa bu durumda tehlike beklenen bir tehlike olur.¹⁹⁶ Terör tehlikesinin şimdiki ve beklenen türlerinin ikisi de yasal olarak korunan yararı tehdit eden muhtemel bir zarar şeklidir. Zira tehlikede zararın gerçekleşmesi gerekmez. Zararın meydana gelme ihtimalinin bulunması yeterlidir. Tehlikenin soyut olması yani eylemde olmasının var sayılması ve sırf eylemin gerçekleşmesiyle birlikte onun da gerçekleşmesi ya da tehlikenin somut bir varlığı olup hukuki suç örneklerinde bulunan eylemle iç içe olması ve kanun koyucunun kanun metninde belirttiği şekilde gerçekleşmesine bakılmaz.¹⁹⁷ Zararın gerçekleşme ihtimalinin bulunup bulunmadığını değerlendirme konusu ilgili mahkemenin takdir yetkisine bırakılmıştır. Tehlikeli terör suçlarının yasal olmamasının temel sebebi korunan hak ve yararların sadece tehlikeye maruz bırakılması değildir. Bilakis tehlikenin eylemle iç içe olmasıdır. Öyle ki tehlike eylemin bir unsuru sayılmaktadır. Hakim, suç sayma metnini bir eyleme uyguladığı zaman tehlikenin varlığını ispatlaması gerekmektedir.¹⁹⁸

Terör tehlikesini şöyle tanımlayabiliriz: Fiilde gizli olan bir durum olup ondan kaynaklanmaktadır. Toplumun istikrarını sarsmak amacıyla bir kişi, bir şey ya da ikisine büyük zarar vermeye yol açmaktadır. İnsanları korkutmak ya da gönüllere korku salmak için şiddet kullanılmaktadır ki bu da toplumun istikrar ve güven temellerini yıkan ya da sarsan büyük zararlar ortaya çıkarabilmektedir. Terör tehlikesi bazen soyut bazen de somut olmaktadır. Soyut tehlike kanun koyucunun kanun metniyle belirlediği eylemin sırf yapılmasıyla varlığını kabul ettiği tehlikedir.

¹⁹⁶ Muhammed Mu'nis Muhibbuddin, *El-İrhâb fî'l-Kânûni'l-Cinâi ale'l-Müsteviyeyn El-Vatanî ve'd-Düvelî*, Mektebetü'l-Anglo El-Mısriyye, 1987, s. 69.

¹⁹⁷ Abdülbâsıt Muhammed Seyf Hakîmî, *a.g.e.*, ss. 50-51.

¹⁹⁸ Abdulfettâh Sayfî, *a.g.e.*, s. 132.

Somut tehlike ise suçun hukuki örnekleri içinde olması şartıyla suçun, kendisiyle birlikte gerçekleştiği ve suçun varlığının, kendi varlığına bağlı olduğu şeydir.¹⁹⁹

Irak kanun koyucusu TMK'nin 1. maddesinde dolaylı olarak tehlikeye şöyle değinmiştir: “Güvenlik durumunu, istikrarı ve milli birliği bozma ya da korku veya kaygı salma ya da kaos oluşturma amacıyla...” Kanun koyucu eylemin zararlı sonucunu şu ifadeyle anlatmıştır: “...Kamu ya da özel mallara zarar veren...”. Aslında kanun koyucunun eylemin tehlikeli sonucunu “...güvenlik durumunu bozma...” şeklinde zikretmesi daha uygun olurdu. Fakat o “amacıyla” ifadesini kullanmıştır ki bu ifadenin anlamı “terörsel amaçlar” ifadesiyle aynı olup özel suç kastıdır. TMK'nin 1. maddesinde geçen “amacıyla” ifadesinin bir faydası yoktur. Zira maddede “terörsel amaçlarla” ifadesi zaten geçmektedir. Dolayısıyla bu ifadeyle yetinilerek ve “amacıyla” ifadesi çıkarılarak kanun metninin değiştirilmesi gerekir. Böylece terör suçunun sonucunun anlamı zararlı ve tehlikeli türlerini kapsayacak şekilde tamamlanmış olur. Bu durumda kanun metninin şöyle olması gerekir: “...kamu ya da özel mallara zarar veren ya da güvenlik durumunu ve istikrarı bozan...”²⁰⁰

Irak kanun koyucusunun, TMK'de terör tehlike suçunun anlamını geniş tuttuğunu görmekteyiz. Bazen onu suç eyleminin içinde saymış, bazen de eylem sonucunda ortaya çıkan bir şey saymıştır. Bazen suç eylemini, tehlikeye yol açan etkenlerden biri olarak saymış bazen de sadece suç eylemini tehlikeye yol açan olarak saymıştır. Herhalde kanun koyucunun suç saymada bu yola başvurmamasının sebebi; terör suçunun, terörsel amaçları gerçekleştirmek için yapılan bütün eylemleri kapsayacak şekilde onun kavramını, anlamını ve örneklerini geniş tutmaktır. Irak hukuku dışındaki birçok hukuk düzeni vb. her ne kadar terör tehlikesi kavramını ele almada birbirinden farklı yöntemler takip etseler de bunlar terör suç eylemine bağlı olarak terör tehlikesini suç saymıştır.²⁰¹

¹⁹⁹ Abdülbâsıt Muhammed Seyf Hakîmî, *a.g.e.*, s. 53.

²⁰⁰ Haydar Ali Nûrî, *El-Cerîmetü'l-İrhâbiyye*, *a.g.e.*, s. 122.

²⁰¹ Haydar Ali Nûrî, *El-Cerîmetü'l-İrhâbiyye*, *a.g.e.*, s. 123

c. *Terör Suç Eylemi ve Sonucu Arasındaki İlliyet Bağı*

Sadece suç eylemi ve ceza verilen suç neticesinin meydana gelmesiyle suçun maddi unsuru meydana gelmez. Bilakis bunun yanı sıra işlenen eylem ile meydana gelen netice arasında sebep netice ilişkisinin bulunması gerekmektedir.²⁰² Yani eylem, neticenin gerçekleşmesine yol açan sebeptir. Dolayısıyla eylem, sebep netice ilişkisiyle neticesine bağlıdır. Sebep netice ilişkisi şöyle tanımlanmaktadır: “Suç eylemi ve netice arasında bağlantı kuran bir bağıdır. Bu bağ, maddi bir unsur olup eylem ve netice unsurlarını birbirine bağlamaktadır.” Terör suçlarındaki sebep sonuç ilişkisinden maksat, terör suç eylemi ile suç sonucu arasında bağı bulunmasıdır. Öyle ki terör suç eyleminin suç sonucunun meydana gelmesine yol açtığı ortaya çıkmaktadır. Böylece terör suçundaki maddi esasın varlığı gerçekleşmektedir. Yani terör suçundaki maddi esas birliği, fiil ve netice arasındaki illiyet bağının bulunmasıyla gerçekleşmektedir. Bu ilişki ortadan kalkınca suçtaki maddi unsur da ortadan kalkmaktadır.

Terör suçları sonuçlarına göre tehlikeli olan şekli terör suçları ve zararlı olan maddi terör suçlarına ayrılmaktadır. Şekli terör suçlarında sırf terör suç eyleminin gerçekleşmesiyle terör tehlikesi otomatikman meydana geldiği için sebep sonuç ilişkisi önem arz etmemektedir. Fakat maddi terör suçlarındaki sebep sonuç ilişkisi önem arz etmektedir. Çünkü bu ilişkinin yok olmasıyla suçtaki maddi unsur da yok olmaktadır. Zira suç, unsurlarından birini yitirmektedir. Genelde kanun koyucu maddi suçlarda eylem ve netice arasındaki sebep sonuç ilişkisini açıklayacak bir şekilde suç sayma metinlerini oluşturmaya önem vermektedir. Kanun koyucunun açık bir şekilde veya üstü kapalı olarak sebep sonuç ilişkisini ifade eden kavramları kullandığını görmekteyiz. Kanun koyucu bazen eylemi suç sayarken “meydana getiren”, “yol açan” ya da belli bir sonuca “götüren”, sonucun meydana gelmesine “sebep olan”, belli bir durum “kendisinden kaynaklandığında”, “kendisinin sonucunda ortaya çıktığında”, “kendisinden türediğinde” ifadelerini kullanmıştır. Bu ifadeler asılları ve dilsel olarak bir anlama konulmaları bakımından sebebiyet ifade etmektedir. Kanun koyucu bazen dilsel sıralama gereği sebebiyet ifade eden geçişli

²⁰² İbrahim Muhammed İbrahim, *El-Alâkatü's-Sebebiyye fî Kânûni'l-Ukûbât – Dirâsetün Tahlîliyyetün Alâ Dav'i'l-Fıkhi ve'l-Kadâ'*, Dârü'n-Nehdati'l-Arabiyye, Kahire, 2006,-2007, s. 105.

filler kullanmıştır. “Dövdü”, “Kusurlu yaptı”, “Yok etti”, “Kapattı”, “İşkence etti” “Yerle bir etti”, “Yıktı” gibi ifadeler bu türden ifadelerdir. Yani dövme, imha etme ve tahrip etmeye yol açan eylemi işledi. Diğer ifadeler de bu şekildedir.²⁰³

Terör eylemi doğrudan suç neticesine yol açtığı durumlarda terör suçlarında sebep netice ilişkisini tespit etmek zor değildir. Zira bu durumda eylem ve netice arasında sebep sonuç ilişkisi apaçık bir şekilde görülmektedir. Bu sebeple suçun sebebi fiil olduğu durumlarda sebebiyet sorunu bulunmaz. Fiilin yapısı, suçu işleme şartları, suçu neticeden ayıran zaman miktarı, suçlunun eyleminin sonucun tek kaynağı olduğunu açıklarsa bu durumda sebebiyet sorunu yoktur. Yani sebep netice ilişkisi bütün terör suçlarında bulunmaz. Terör suçunda sebep netice ilişkisinin bulunup bulunmadığının araştırılabilmesi için şu şartların bulunması gerekmektedir:²⁰⁴

1- Terör suçunun suç neticesinin gerçekleştirilmesi.

2- Terör suç eylemi ve suç neticesi arasında bu ikisini birbirinden ayıran bir zaman miktarının bulunması. Bu zaman uzun veya kısa olabilir. Bu ikisini birbirinden ayıran bir zaman yoksa ve sonuç doğrudan eylemle bitişirse bu duruma sebep sonuç ilişkisi araştırılmaz. Zira bu durumda terör suç eylemi sonucun meydana gelmesine yol açan tek etken olmaktadır.

3- Terör suç eylemi ve suç neticesi arasına farklı dış etkenlerin girmesi ve bu etkenlerin sonucun meydana gelmesinde rolü bulunması. Eylem ve netice arasına herhangi bir dış etken girmezse bu durumda sebep sonuç ilişkisi araştırılmaz. Zira bu durumda terör suç eylemi sonucun meydana gelmesine yol açan tek etken olmaktadır. Yani terör suçundaki sebep sonuç ilişkisinin; sadece sonucun gerçekleştiği, eylem ve sonuç arasında bir zaman aralığının bulunduğu ve sonucun meydana gelmesinde eylemle birlikte dış etkenlerin müdahalesinin bulunduğu durumda araştırılması gerekmektedir.²⁰⁵

²⁰³ Süleyman Abdülmün'im, *En-Nazariyyetü'l-Âmme li-Kânûni'l-Ukûbat*, Menşûrâtü'l-Halebî El-Hukûkiyye, Beyrut, 2002, s. 121.

²⁰⁴ Ahmed İvad Bilal, *Mebâdiü Kânûni'l-Ukûbâti'l-Mısırî – El-Kısmü'l-Âmm*, Dârü'n-Nehdatü'l-Arabiyye, Kahire, 2004-2005, s. 301.

²⁰⁵ Haydar Ali Nûrî, *el-Cerîmetü'l-İrhâbiyye*, a.g.e., s. 130.

Fiil ve sonuç arasındaki sebep sonuç ilişkisi ortadan kalkıyor mu? Yoksa kalmaya devam ediyor mu? Bu soruya cevap verebilmek için sebep sonuç ilişkisi, bu hususta söylenen teorileri ve TMK'nin bu ilişkiye karşı tutumunu açıklamamız gerekir. Şimdi bunları açıklayacağız.

c.1. Terör Suçlarındaki Sebep Sonuç İlişkisinin Ölçüsü

Terör suçlarında sebep sonuç ilişkisini araştırmak, bu ilişkinin olup olmadığını söylemenin ölçütünü oluşturmayı gerektirmektedir. Bu ölçüt de şudur: Sonucun gerçekleşmesi, eylemin bir zaman aralığıyla bu sonuçtan ayrılması ve eylemle birlikte sonucu meydana getirmede rolü bulunan dış etkenlerin müdahalesinin bulunması. Bu etkenler bazen daha güçlü bazen de daha zayıf olmaktadır. Bazen terör eyleminden önce bazen de sonra bulunmaktadır. Bazen terör eylemi, bazen başka birinin eylemi ve bazen de doğa eylemi olmaktadır.²⁰⁶ Bu ölçüyü belirlemek için çok sayıda teori ortaya çıkmıştır. Burada bu teorilerin en önemlilerini ele alacağız.

c.2. Sebep Sonuç İlişkisinin Teorileri

c.2.1. Sebeplerin Denk Olma Teorisi

Eylemin sonucu olan suçun ortaya çıkmasında katkıda bulunan bütün sebeplerin eşit olmasıdır. Bu teori terör suçu alanına uygulandığında terör suç eylemi, sonucun ortaya çıkmasında katkıda bulunan etkenlerden biri olduğu zaman bu suçun payı çok zayıf ve az olsa da fiil ve sonuç arasında sebep sonuç ilişkisi bulunmuş olur. Bu görüşte olanlar delillerini şuna dayandırıyorlar: Terör eylemi, suçun ortaya çıkmasında diğer etkenlere güç ve etkin olma fonksiyonunu vermektedir. Zira terör eylemi olmasaydı diğer etkenler sonucu gerçekleştiremezdi. Dolayısıyla terör eylemi sonucu meydana getiren sebeptir. Terör suç eylemi ve sonuç arasında sebep sonuç ilişkisi ortadan kalkmaz. Ancak eylemin hiçbir şekilde sonucun etkenleri arasında olmadığı tespit edilirse bu durumda aralarındaki ilişki ortadan kalkar.²⁰⁷

²⁰⁶ Ekrem Neşet İbrahim, *El-Kavâidü'l-Âmme fî Kânûni'l-Ukûbât el-İrâkî*, s. 173.

²⁰⁷ Ali Hüseyin Halef, *El-Mebâdiü'l-Âmme fî Kânûni'l-Ukûbât*, s. 142.

c.2.2.Uygun Sebep Teorisi

Bunu savunanlar sebeplerin eşitlik teorisine ve onlardan çıkan sonuçlara karşı çıkmaktadırlar. Bu teoriye göre terör suç eyleminin suç sonucunu meydana getirmedeki payı, kendisiyle birlikte sonucun ortaya çıkmasına katkıda bulunan diğer etkenlerin payına oranla büyük ve önemliyse yani o kendi başına sonucu meydana getirmeye yeterli ve elverişliyse bu durumda terör suç eylemi ile sonuç arasında sebep sonuç ilişkisinin bulunduğu kabul edilir.²⁰⁸

c.2.3.Doğrudan Sebep Teorisi

Bu teoriye göre terör eylemi doğrudan sonuçla bağlantılı olmadığı ve sonucun meydana gelmesinde o en güçlü etken olmadığı sürece terörist, kendisine ait terör suç eyleminden meydana gelen sonuçtan sorumlu olmaz. Terör eylemi sonuçla bağlantılıysa ve en güçlü etkense bu durumda başka bir etkenin değil, terör eyleminin sonucu meydana getirdiği söylenebilir. Yani terör suç eylemi ile sonuç arasında doğrudan maddi bir bağlantı bulunduğu zaman bu eylem ile sonuç arasında sebep sonuç ilişkisi olduğu kabul edilir.²⁰⁹

c.3. TMK'nin Sebep Sonuç İlişkisine Karşı Tutumu

TMK belli bir ölçüte değinmemiştir. Bu kanun; suç eylemiyle birlikte başka etkenler, sonucu gerçekleştirmede belli bir miktar katkıda bulunursa bu durumda terör suç eylemi ile suç neticesi arasında sebep sonuç ilişkisinin var olduğunu kabul etmiştir.²¹⁰ Bunun sebebi, TMK'de geçen terör suçlarının çoğunun şekil terör suçları olmasıdır. Bunun yanı sıra TMK'nin 6. maddesinin 3. fıkrası şunu ifade etmiştir: “Bu kanunda hakkında bir kanun metni bulunmayan herhangi bir suça yürürlükteki ceza kanunu hükümleri uygulanır.” Yani TMK, terör suçlarında sebep sonuç ilişkisini ve bunda kabul edilen ölçütü ceza hukukundaki genel kurallara aktarmıştır. Ceza Kanunu'nun 29. maddesi şunu ifade etmiştir: “1- Bir kişi kendi suç eyleminin

²⁰⁸ Ali Hüseyin Halef, *El-Mebâdîü'l-Âmme fî Kânûni'l-Ukûbât*, s. 145.

²⁰⁹ Fransa Yargısı Çoğu Kararında Bu Teoriyi Benimsemiştir. (Mahmûd Mahmûd Mustafa, *Şerhu Kânûni'l-Ukûbât – El-Kısmü'l-Âmm*, a.g.e., s. 289).

²¹⁰ Irak Kanun Koyucusu Tmk'nin Suç Sayma Metinlerini Oluşturduğu Zaman Dilsel Açından Sebebiyeti İfade Eden İfadeler Kullanmıştır. Örneğin Kullandığı İfadeler Şunlardır: “Zarar Meydana Getiren”, “Maruz Bırakan”, “Tahrip Eden”, “Yıkan”, “İmha Eden”, “Zarar Veren”, “Dokunan”, “Zayıflatan”, “Korku Yayan” ve “Bomba Patlatan”.

neticesi olmayan bir suçtan sorumlu olmaz. Fakat onun eyleminin yanı sıra daha önce, onun eylemiyle aynı anda ya da daha sonra başka bir sebep, neticesini meydana gelmesinde katkıda bulunursa o kişinin haberi olmasa da o kişi suçtan sorumlu olur. 2- Ama suç sonucunun meydana gelebilmesi için bu sebep tek başına yeterli ise fail bu durumda sadece işlediği eyleminden sorumlu olur.”²¹¹ Bu anlatılanlardan Irak kanun koyucusunun, sebeplerin denk olma teorisinin belirttiği sebep sonuç ilişkisi ölçütünü kabul ettiği ortaya çıkmaktadır. Bu ölçüte göre sonucun meydana getirilmesinde suçlunun eyleminden önce, onunla aynı anda ya da ondan sonra başka bir sebep onun eylemiyle birlikte katkıda bulunursa eylem ve sonuç arasındaki sebep sonuç ilişkisi olduğu kabul edilir. Yani terör suç eyleminin yanı sıra başka etkenler de terör suç sonucunun gerçekleşmesine yol açarsa sebep sonuç ilişkisi var kabul edilir. Bu ölçüt TMK’de uygulanan ölçüttür. Bu, sebeplerin denk olma teorisinin içerdiği şeydir.

3. Terör Suçunun Manevi Unsuru

Örgüt kurma ve yönetme suçu doğrudan kast ile işlenebilir ve bu kast suç işlemek amacıyla kurulmuş bir örgütü kurma-yönetme kastının varlığı aranır. TCK m. 220/2 yönünden de kişinin üye olma kastı aranır. Maddenin gerekçesinde de bu husus açıkça vurgulanmıştır: “Bu suç, bir amaç suç niteliği taşımaktadır. Bu nedenle, söz konusu suç, ancak doğrudan kastla işlenebilir”. Özgenç de bu doğrultuda kanuni tanımında ‘bilerek’, ‘bildiği halde’, ‘bilmesine rağmen’ gibi ifadelerle açıkça yer verilen suçların olası kastla işlenemeyeceğini ifade etmiştir.²¹²

Örgütlü suçlarda amaç ya da saikin yokluğu, suçun unsurunun yokluğu anlamına geleceğinden suç oluşmayacaktır.²¹³ Kişinin bu unsurlardaki bilgisizliği kastı ortadan kaldırır (TCK m.30/1). Örneğin meşru bir yapılanma olduğu düşüncesiyle örgüte katılan kişinin, suç işlemek amacıyla kurutmuş bir örgüte üye olma iradesinin bulunduğu söylenemez. Yargıtay da bu görüşü biraz daha derinleştirerek tüm faillerin kastının suç işlemek amacıyla kurulmuş bir örgüte

²¹¹ 111 Sayılı ve 1969 Tarihli Irak Ceza Kanunu; 13 Sayılı ve 2005 Tarihli Terörle Mücadele Kanunu.

²¹² İzzet Özgenç, *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi Genel Hükümler*, Ankara, 2005, s. 305.

²¹³ Emin Mehmet Artuk-Ahmet Gökçen-A. Caner Yenidünya, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara 2013, s. 359- 360.

katılmak olması gerekirken hepsinin de aynı suçları işlemek amacıyla olması gerekemeyeceğini ifade etmiştir.²¹⁴ Yine Yargıtay 16. Ceza Dairesi'nin güncel bir kararında da örgüt üyesi tanımlanarak, faile ilişkin manevi unsuru şu şekilde açıklamıştır: “...Örgüt üyesi, örgüt amacını benimseyen, örgütün hiyerarşiyapısına dahil olan ve bu suretle verilecek görevleri yerine getirmeye hazırolmak üzere kendi iradesini örgüt iradesine terk eden kişidir. Örgüt üyeliği, örgüte katılmayı, bağlanmayı, örgüte hâkim olan hiyerarşik gücün emrine girmeyi ifade etmektedir. Örgüt üyesi örgütle organik bağ kurup faaliyetlerine katılmalıdır. Organik bağ, canlı, geçişken, etkin, faili emir ve talimat almaya açık tutan ve hiyerarşik konumunu tespit eden bağ olup, üyeliğin en önemliunsurudur. Örgüte yardımda veya örgüt adına suç işlemede de örgüt yöneticileri veya diğer mensuplarının emir ya da talimatları vardır. Ancak örgüt üyeliğini belirlemede ayırt edici fark, örgüt üyesinin örgüt hiyerarşisi dahilinde verilen her türlü emir ve talimatı sorgulamaksızın tamamen teslimiyet duygusuyla yerine getirmeye hazır olması ve öylece ifa etmesidir. Silahlı örgüte üyelik suçunun oluşabilmesi için örgütle organik bağ kurulması ve kural olarak süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk gerektiren eylem ve faaliyetlerin bulunması aranmaktadır. Ancak niteliği, işleniş biçimi, meydana gelen zarar ve tehlikenin ağırlığı, örgütün amacı ve menfaatlerine katkısı itibariyle süreklilik, çeşitlilik ve yoğunluk özelliği olmasa da ancak örgüt üyeleri tarafından işlenebilen suçların faillerinin de örgüt üyesi olduğunun kabulü gerekir...”²¹⁵

Terör suçunun hukuki yapısının oluşturulması varsayılan unsurun yanı sıra iki unsurundaha olmasını gerektirmektedir. O unsurlardan biri maddidir. Bu esas iradeye dayalı terör eylemine nispet edilen ve kendisiyle maddi esas gerçekleşen suç fiilidir. İkinci unsur manevidir. Bu da suç fiilini teröristin iradesine bağlayan ve kendisiyle manevi esas gerçekleşen bir ruhsal bağdır. Manevi esas, terör suçunun diğer suçlardan ayırt edilebilmesi için onun hukuki niteliğini açıklamada önemli bir rol oynamaktadır.²¹⁶

²¹⁴Yargıtay 16.Ceza Dairesi, T:24.04.2017, E:2015/3, K:2017/3.

²¹⁵Yargıtay 16. Ceza Dairesi, T:20.03.2018, E:2017/4012, K:2018/755.

²¹⁶ Ahmed Fethî Sürûr, *El-Müvâcehetü 'l-Kânûniyye li 'l-İrhâb*, s. 292.

Terör suçunun meydana gelmesi ve onun sorumluluğunun gerçekleşmesi için teröristin suç olayıyla sadece maddi bir bağ (onun eylemi ve sonuç arasındaki sebep sonuç) ile bağlanması yeterli değildir. Onun iradesi ile kanun tarafından korunan bir hakka ya da bir yarara saldırı şeklinde olan zararlı ya da tehlikeli bir olay arasında ruhsal manevi bir bağın da bulunması gerekmektedir. Bir suç olayından cezai sorumluluk meydana geldiğinde kanun koyucu normalde maddi ve manevi bağlara önem verir. Suç, eylem ve etkilerinden oluşan sırf bir maddi olgu değildir. Aynı zamanda o ruhsal bir olgudur. Yeni ceza kanunları bu esasa göre oluşturulmuştur.²¹⁷

Sorumluluğun gerçekleşmesi ve cezanın onaylanması için teröristin suçun maddi unsurunu oluşturan suç fiilini işlemesi yetmez. Bu fiilin, terör suç fiillerinin gerektirdiği ruhsal unsurlarla birlikte olması gerekir ki bu unsurlara suçun manevi unsuru denilmektedir. Suçun meydana gelebilmesi için manevi unsur gereklidir. Bu unsur, teröristin zihinsel ve ruhsal faaliyetinden oluşmaktadır. Bu faaliyetin özü iradedir ki bu irade teröristi, yapacağı fiille bağlantılı kılmaktadır.²¹⁸

Normal suçlarda manevi unsur, genel olarak kasıt şeklinde olmaktadır. Buna suç kastı denilmektedir. Bazen de manevi unsur kusur şeklinde olmaktadır. Buna kasıtsız kusur denilmektedir. Terör suçu kasıtlı bir suçtur. Zira terör suç eylemi taksirle işlenemez.²¹⁹

TMK de dahil terörle mücadele kanunları suç kastının tanımına ve unsurlarının açıklamasına değinmemişlerdir. Bu kanunlar ceza hukukundaki genel kurallarla yetinmişler. TMK, 6. maddesinin 3. fıkrasında bu konuyu ceza kanununa aktarmıştır.

²¹⁷ Ali Hüseyin Halef, *El-Mebâdii'l-Âmme fî Kânûni'l-Ukûbât*, s. 148.

²¹⁸ Manevi unsur ile unsurların anlamını ve içeriğini belirlemekle ilgili henüz bitmeyen hukuki bir tartışma bulunmaktadır. Ceza hukuku bu konuda iki görüş arasında gidip gelmiştir. Bu iki görüş de şunlardır: a- ruhsal teori: bu teoriye göre ancak suçlu ile onun fiilinin hukukun koruma altında olan yararlarına verdiği zararlar arasında bir ruhsal ilişki (yani suçlunun iradesi ve suç eylemi arasındaki ruhsal ilişki) olduğu zaman manevi unsur var olur. B-normatif teori: bu teoriye göre suç kastı, hukuk kurallarının yükümlü kıldığı göreve aykırı ve iradeye dayalı bir fiil işlemekle var kabul edilir. Bu fiilin sorumluluğu taşımaya ehil olan biri tarafından işlenmiş olması gerekir. Yani ruhsal ilişkinin yanı sıra başka unsurların da bulunması gerekmektedir. O unsurlardan biri de ceza ehliyetidir. Biz, manevi unsurun anlamıyla ilgili ruhsal ve normatif teoriler arasındaki tartışmanın görünüşte bir tartışma olduğunu ve pratik bir önemi olmadığını savunan görüşü destekliyoruz. Bununla birlikte ruhsal teoriyi destekliyoruz. Zira bu teori, manevi unsurun ruhsal niteliğiyle uyumlu olan mantıklı bir analizini yapmaktadır. Daha detaylı bilgi için bkz: Nebîh Sâlih, *En-Nazariyyetü'l-Âmme li'l-Kasdi'l-Cinâî*, 1. Baskı, Mektebetü Dârü's-Sekâfe li'n-Neşr ve't-Tevzî', Amman, 2004, ss. 16-18.

²¹⁹ Mahmûd Necîb Hasenî, *Şerhu Kânûni'l-Ukûbât – El-Kısmü'l-Âmm*, s. 578.

Normal suçlarda suç kastı terör suçundaki kasıttan farklı değildir. Bu iki kasıt arasındaki fark olayın niteliğinde ortaya çıkmaktadır. Zira terör suçunda kastın iki unsuru olan bilgi ve iradeyle yapılan olayın niteliği normal suçlardaki olayın niteliğinden farklıdır. Böylece terör suçu diğer suçlardan farklı olmaktadır. Terör suçundaki suç kastı; genel suç kastı ve özel suç kastı olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır.²²⁰ Şimdi terör suçunun genel ve özel suç kastına kısa bir şekilde değineceğiz.

a. Terör Suçunun Genel Suç Kastı

Irak Ceza Kanunu'nun 33. maddesinin 1. fıkrası suç kastıyla ilgili şunu ifade etmiştir: “Failin, meydana gelen suç sonucunu ya da herhangi başka bir sonucu hedef alarak iradesini suçu oluşturan fiili işlemeye yöneltmesidir.” Bu kanun metninden Irak kanun koyucusunun suç kastının irade unsuruna dayandığı anlaşılmaktadır. Fakat metinde kullanılan ifade suç kastının şu iki unsura dayandığını göstermektedir: Bilgi ve irade.²²¹

Bu esasa göre terör suçundaki genel suç kastı; teröristin, eylemin niteliğini ve sonucunu bildiği halde terör suç eylemini işlemeyi irade etmesiyle gerçekleşmektedir. Genel suç kastı; terör suç eylemini gerçekleştirmeyi istemenin yanı sıra suç sonucunu ve terör eyleminin suç niteliğini elde ettiği her türlü durumu irade etmektir. Suç kastının meydana gelebilmesi için iradenin eyleme yönelik olması ve onun sonucunda ortaya çıkacak olan sonucu kuşatması gerekmektedir. Bilgi kendi özü itibarıyla gerekli değil, fakat iradenin oluşmasında bir aşama ve iradenin temel bir şartı olması hasebiyle gereklidir. Suç kastı, sadece suç olayını gerçekleştirmeye yönelik bir iradeyle meydana gelmez. Bu olayın unsurları suç eylemini işlemeyi önce, eylem anında ya da ondan sonra bilinmesi ve düşünülmesi gerekmektedir. İşte bu düşünce iradenin yönünü ve sınırlarını belirlemektedir.²²² Burada irade ve bilgiye değinmemiz gerekmektedir.

a.1.İrade

²²⁰ Muhammed Abdülkerim İsa, *Cerâimü'l-İrhâb fi't-Teşrî'i'l-Mukâren*, 1. Baskı, Amman, 2007, s. 205.

²²¹ Mahmûd Necîb Hasenî, *Şerhu Kanûni'l-Ukûbât, - El-Kısmü'l-Âmm*, a.g.e., s. 27.

²²² Abbâs Hasenî, *Şerhu Kânûni'l-Ukûbât El-İrâkî*, 2. Baskı, Matbaatü'r-Reşâd, Bağdat, 1972, s. 99.

İrade şöyle tanımlanmıştır: “Belli bir araç ile belli bir amacı gerçekleştirmeye yönelen ruhsal bir faaliyettir.”²²³İrade suç kastının en önemli unsurlarından biri sayılmaktadır. Zira bir suç eylemi kişinin iradesi sonucu yapılmadığı sürece kişi o eylem ve sonucundan sorumlu olmaz. İradenin terör suç eylemiyle ilgili olan ve TMK’da terör suçunun meydana gelme unsurları olarak ele alınan diğer unsurlarla bir ilgisi yoktur. Bu unsurlar gerçek ya da hukuki durumlar olabilir. Bu unsurların irade edilmesi gerekmez ve düşünülmez. Çünkü irade, tasarlama ve belli bir işi gerçekleştirmeye azmetmedir. Eğer iş bilfiil gerçekleşmişse bu durumda iradeye konu olamaz. Fakat bilgiye konu olabilir.²²⁴

İradenin terör suç fiili ve onun terör suç sonucuna yönelik olması gerekmektedir. İrade, tasarlama ve suç işleme azmini terör suç örneklerinin birinde ortaya çıkan bir olaya dönüştürmektedir. Terör suçunda genel suç kastını gerçekleştiren iradenin iki şekli vardır. Biri ruhsaldır. Diğeri ise dış dünyada olup maddidir. Ruhsal irade iradenin idrak edilmesi ve bilinmesidir ki bu, kast edilen amacı ve bu amacı gerçekleştirmek için alışılan aracı bilmeyi gerekli kılmaktadır. Yani ruhsal irade şekli, teröristin ihtiyacı hissetmesiyle başlar. Bu hissediş de terör eylemini düşünme ve farklı yollar arasında denge kurmaya dayanmaktadır. Bu düşünce herhangi bir kararı tasarlamakla son bulur. Yani irade etkenle başlar ve teröristin benimsediği sonuçla sona erer. Dolayısıyla irade ve idrak arasında güçlü bir bağ olduğu görülmektedir. Zira irade birinciye gerekli kılmaktadır. Yani terörist etkenleri tartıp ölçerek bazılarını kabul eder. Terörist eyleminin yapısını idrak ettikten sonra yapmayı istediği eylemin etkilerinin yapısını düşünür. İradenin maddi şekli ise eylem türlerini ve onun sonucunda ortaya çıkan etkileri harekete geçiren faaliyettir. İnsan onunla çeşitli ihtiyaçlarını karşılar.²²⁵

a.2.Bilgi

Bilgi iradeyi tamamlayan unsurdur. Terör suçundaki genel suç kastı bu ikisiyle gerçekleşmektedir. Bilgi durgun ve sakin bir zihinsel durumdur. Bu durumun terörist

²²³ Me’mûn Muhammed Selâmet, *a.g.e.*, s. 306.

²²⁴ Süleyman Abdülmü’min, *En-Nazariyyetü’l-Âmme li-Kânûni’l-Ukûbât*, *a.g.e.*, s. 201.

²²⁵ Abdurrahman Muhammed Asyûfi, *Sîkûlûciyyetü’l-İrhâbî*, Menşûrâtü’l-Halebî El-Hukûkiyye, Beyrut, 2005, s.65.

üzerinde olumlu veya olumsuz hiçbir etkisi yoktur. Ancak bu bilgi, iradeye dayalı yani iradenin varlığıyla ve iradenin yönelmesiyle ortaya çıkan bir terör eylemiyle birlikte olunca o zaman bu bilginin etkisi olur. Yani bilgi iradeden öncedir. Fakat kastın meydana gelmesi için sadece bilgi yeterli değildir. Onunla birlikte iradenin de olması gerekir. Teröristin zihinsel faaliyeti ile belli bir olay arasında ilişkinin gerçekleşmesiyle bilgi meydana gelir.²²⁶ Yani teröristin bilgisi; suç eyleminin, eylemi suç sayan kanun metninin belirlediği bütün unsurlarını kuşatması gerekmektedir. Zira suç eyleminin unsurları terör suçuyla ilgili TMK'nin metinleri aracılığıyla belirlenmektedir. Yani teröristin bilgisi olaylara yöneldiği gibi TMK'ye de yöneliyor.²²⁷ Teröristin bilgisinin kuşatması gereken durumlar, terör suç eyleminin maddi unsurunun unsurlarıdır (fiil, sonuç ve sebep sonuç ilişkisi). Teröristin bilgisi terör eylemine konulan şarta yani bireysel ya da grupsal terör suç amaçına yönelmesi gerekir. TMK'de geçen suç sayma metninde belirlenen hukuki suç örneklerine göre terör suçunun hukuki yapısı, amaçla tamamlanmaktadır. Zira amaç terör suçunun unsurlarından biridir. Amaç olmadan suç gerçekleşmez. Terör suçunu ele alan karşılaştırmalı bazı hukuklarda birtakım zorunlu durumlar geçmektedir. Bu durumlar suçun hukuki niteliğini değiştirmekte ya da suça verilen cezayı ağırlaştırmaktadır. Bu durumlar suçu ağırlaştıran şartları kapsamaktadır. Teröristin bilgisinin bunları kuşatması gerekmektedir. Bu tür şartlar TMK'de bulunmamaktadır.²²⁸

Bu anlatılanlardan terör eyleminde suç kastının oluşması için teröristin, TMK'de suç sayma metninin belirttiği gibi terör suçunun varlığı için gerekli olan bütün unsurları bilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu unsurlar hukuki ya da gerçek nitelikte olabilir. Aynı şekilde bu unsurlar terör suç eyleminden önce, onunla aynı anda ya da ondan sonra da olabilir. İstenilen bilgi düzeyinin, bilginin fitri ve normal düzeyi olduğu dikkate alınmalıdır. Bu bilgi düzeyi, uzman ve bilimsel bilgi düzeyi değildir. Bu sebeple suç kastının oluşması için bulunması gereken bilgi,

²²⁶ Nebîh Sâlih, *En-Nazariyyetü'l-Âmme li'l-Kasdi'l-Cinâî*, a.g.e., s. 47.

²²⁷ Ekrem Neşet İbrahim, *El-Kavâidü'l-Âmme fî Kânûni'l-Ukûbât el-İrâkî*, a.g.e., s. 273.

²²⁸ Haydar Ali Nûrî, *El-Cerîmetü'l-İrhâbiyye*, a.g.e., s. 140.

teröristin bildiği durumlar ve TMK’de terör suçunun hukuki örnekleri içinde zikredilen durumlar arasında sadece basit bir bağlantının bulunmasıyla gerçekleşir.²²⁹

b. Terör Suçunun Özel Suç Kastı

Özel suç kastı şöyle tanımlanmıştır: “Suç sonucuyla ilgili olan ruhsal bir iç durum ve kötü bir etkidir.”²³⁰

Bu kasıt özel bir niyet olup suçlunun gerçekleştirmeye çalıştığı belli bir amaç ile vücut bulmaktadır. Bu, suçluyu fiili yapmaya götüren bir etkidir. Bilgi ve iradeden oluşan genel suç kastı istinasız bir şekilde bütün kasıtlı suçlarda bulunması gerekmektedir.²³¹

Özel suç kastının bütün kasıtlı suçlarda bulunması gerekmez. Özel suç kastının bulunduğu suçlarda sadece bilgi ve irade yeterli değildir. Bunların yanı sıra başka unsurların da olması gerekir. Yani özel kasıt bilgi ve iradeye dayanması hususunda genel kast gibidir. Fakat özel kast; bilgi ve iradenin suçun esasları ve unsurlarıyla sınırlı olmaması ve suçun esaslarına dahil olmayan başka durumlara da uzanması özelliğiyle genel kasttan ayrılmaktadır. Yani özel kasıta bilgi ve irade, suçun esasları dışında başka durumlara da yönelik olmaktadır. Böylece kanun koyucu belli suçlarda özel kastı şart kılarsa bunun anlamı şudur: İlk önce bilgi ve iradenin her biri suçun esas ve unsurlarına yönelik olmaktadır. Bu durumda genel kasıt gerçekleşmektedir. Sonra bilgi ve irade suçun esasları olmayan başka durumlara yönelmektedir. İşte bu durumda özel kast gerçekleşmiş olmaktadır. Genel kasıt olmadığı sürece özel kasıt olmaz.²³²

Bu anlatılanlardan özel kast ve genel kast arasındaki farkın onların nitelikleriyle ilgili olmadığı anlaşılmaktadır. Aralarındaki fark bilgi ve iradenin yöneldiği konuyla ilgilidir. Zira özel kasıta bilgi ve iradenin yöneldiği konu genel

²²⁹ Ekrem Neşet İbrahim, *El-Kavâidü'l-Âmme fî Kânûni'l-Ukûbâtî'l-İrâî*, a.g.e., s. 275.

²³⁰ Muhammed Zekî Ebû Âmir, *Kânûnû'l-Ukûbât el-Lübânî- El-Kısmü'l-Âm*, Ed-Dârü'l-Câmi'iyye li't-Tibâ'a ve'n-Neşr, 1981, s. 208. Özel Suç Kastı Şöyle De Tanımlanmıştır: “Belli bir amaca yönelik olan bir niyettir.” (Abbâs Hasenî, *Şerhu Kânûni'l-Cedîd*, a.g.e., s. 90). Bu kavram şöyle de tanımlanmıştır: “Fiile götüren bir niyet olup özel bir etkidir.” (Mahmûd Necîb Hasenî, *Şerhu Kânûni'l-Ukûbât – El-Kısmü'l-Âmm*, a.g.e., s. 608).

²³¹ Fahrî Abdürrezzâk Salbî Hadîsî, *Şerhu Kânûni'l-Ukûbât – El-Kısmü'l-Âmm*, a.g.e., s. 302.

²³² Mahmûd Necîb Hasenî, *Şerhu Kânûni'l-Ukûbât – El-Kısmü'l-Âmm*, a.g.e., s. 627.

kasıttakinden daha geniştir. Ceza hukuku özel suç kastının içeriğini belirlemede tartışmaya düşmüştür. Bir görüşe göre özel kast, suç sayma metninin gerekli gördüğü suç işleme etkenidir. Bir diğer görüşe göre ise özel kast, suçlunun suç işleme aracılığıyla gerçekleştirmeye çalıştığı uzak gaye ve hedeftir. Her ne kadar gaye, suçlunun gerçekleştirmeye çalıştığı sırf kişisel bir çıkar olsa da ve kastı oluşturan unsurların dairesinden çıksa da kanun koyucu gayeyi kastı oluşturan unsurların içine koymuştur. Bazı hukukçulara göre suç sayma metni belli bir amacın gerçekleşmesini şart kıldığı zaman özel kastı bulunur. Yani özel kast, sonucu bulunan kasıtlı suçlarla sınırlıdır.

Özel kasıt ve içeriğini öğrenmek için ceza hukukunun özel suç kastı unsurlarıyla ilgili tartışması ışığında etken, gaye ve amacın anlamlarını belirlemek gerekir. Ondan sonra terör suçunda özel suç kastının niteliği açıklanacaktır.

b.1. Özel Kastın Anlamı

Suç işlemeden önce teröristin zihninde suçu işleme ve planlama ile onu terk etme hususlarındaki düşünceleri çatışmaktadır. Teröristin suçu işlemeye karar vermesi sonucunda onun düşüncelerinin çatışması sona erince, irade karar verilen suçu yerine getirmeye yönelir. Nihayetinde suç teröristin düşündüğü şekilde gerçekleşir. İradeyi suçu işlemeye doğru hareket ettiren ve iten şeye saik denir. Etken, iradeyle birlikte etkileşim halinde olan ve iradeyi suçu işlemeye doğru iten ruhsal bir faktördür.²³³ Bu esasa göre saik şöyle tanımlanmaktadır: “Kaynağı suçlunun hissi ve yararı olan belli bir eylemi yapmaya iten ruhsal bir faktördür.”²³⁴ Bu anlatılanlardan etkenin zihinde gizli olan bir düşünce ya da gönlü kaplayan bir fikir olduğu anlaşılmaktadır ki bu, eylemi yapmaya iten ve iradeyi suç işlemeye doğru hareket ettiren bir gücü doğurmaktadır. Bu sebeple etken iradenin yapısına dâhil olmaz. O, suç kastının unsurlarından biri de değildir.²³⁵

²³³ Abdülmüheymin Bekir Sâlim, *Şerhu Kânûni'l-Ukûbât – El-Kısmü'l-Hâss – El-Cerâimü'l-Mudirre bi'l-Maslahati'l-Âmme*, 1975, s. 177.

²³⁴ Fahrî Abdürrezzâk Salbî Hadîsî, *El-A'zârü'l-Kânûniye El-Muhaffife – Dirâse Mukarene*, Doktora Tezi, Bağdat Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, 1978, s. 70. Etken şöyle de tanımlanmaktadır: “Suçlunun zihninde ve düşüncesinde dolaşan bilgi ve histir. (Cenân Cemîl Süker, *Davâbitü't-Takdîr el-Kadâi li'l-Ukûbet*, Yüksek Lisans Tezi, Bağdat Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, 1972, s. 304).

²³⁵ Nebîh Sâlih, *En-Nazariyyetü'l-Âmme li'l-Kasdi'l-Cinâi*, a.g.e., s. 351.

Gaye sırf zihinsel bir durumdur. Kişinin kişisel duygu yönünden uzak bir şekilde onun akli ve fikirsel yönünün hükmettiği bir durumdur. Suçlunun düşüncesinde gaye eylem sonucu ortaya çıkan sonuçtur. Fakat bu gaye suç eyleminin doğrudan fevri amacı olan ve eylem sona erince sonuçta ortaya çıkan amaçtan farklıdır. Gaye şöyle tanımlanmaktadır: Suçlu, suç eyleminin amacına ulaştıktan sonra gerçekleştirmeye çalıştığı dolaylı uzak hedeftir. Gaye hukuki çıkar aşamasını geçip kişisel ya da özel çıkar aşamasına ulaşmaktadır. Bu sebeple gaye özel suç kastı dairesinin içine girer.²³⁶ Bazı hukukçulara göre gayenin gerçek bir varlığı ve yapısı vardır. Gaye, ruhsal bir yapısı bulunan ve gayenin varlığının ruhsal yansıması olan etkenden farklıdır. Aynı şekilde gaye zaman bakımından da etkenden farklıdır. Etken suç eyleminden öncedir. Gaye ise eylemden sonradır. Etken, istektir. Gaye ise bu isteği yerine getirmektir. Dolayısıyla gaye bir nevi etkeni yerine getirme aracıdır. Bu anlatılanlardan sonra etken, gaye ve kastı birbirine karıştırmanın yeri yoktur.²³⁷

b.2. Terör Suçundaki Özel Suç Kastının Yapısı

Irak ceza kanunu, diğer yeni ceza kanunlarının çoğu gibi kural olarak suçlunun suç eylemini işlemekle kast ettiği gayeye önem vermemektedir. Zira suçların çoğunda genel suç kastı yeterlidir. Fakat Irak kanun koyucusu TMK’de bu kuralın dışına çıkmıştır. Zira o bazen bir istisna olarak gaye ve etkeni suç kastının bir unsuru saymıştır. Çünkü terör suç eyleminin tehlikesi, suçlunun bu gaye ve etkene yönelik olmasıyla var olmaktadır. Bu tehlike, suçlunun iradesinin, eylem sonucunda ortaya çıkan suç sonucuna yönelik olmasıyla var olmaktadır. Yani kanun koyucu terör eyleminde özel suç kastının gerçekleşmesi için yakın irade hedefi yani amacını yeterli görmemektedir. O uzak hedefe yani gayeye ve bazı durumlarda etkene itibar etmektedir. Bu esasa göre özel suç kastı şöyle gerçekleşmektedir: İlk etapta, genel kastın gerçekleşmesi için teröristin iradesi ve bilgisi terör suç unsurlarına yönelik olmaktadır. Daha sonra bu irade ve bilgi suçun unsurlarından olmayan durumlara yönelmektedir. Bu durumlar da terör suç eyleminin amaçları ve

²³⁶ Mahmûd Necîb Hasenî, *Şerhu Kânûni 'l-Ukûbât- El-Kısmü 'l-Âmm*, a.g.e., s. 609-610.

²³⁷ Fahrî Abdürrezzâk Salbî Hadîsî, *El-A 'zârü 'l-Kânûniye El-Muhaffife – Dirâse Mukarene*, a.g.e., s. 288.

bazen de etkenleridir. Yani özel kastın gerçekleşmesi için etken ya da gayenin yanı sıra genel kastın unsurlarının da bulunması gerekmektedir.²³⁸

Terör suçunda özel suç kastının bulunmasıyla ilgili ceza hukuku iki gruba ayrılmıştır.

Birinci grup: Bu gruba göre terör suçundaki genel suç kastı suçun maddi esasının meydana gelmesi için yeterlidir. Kanun koyucunun terör suçunda belli bir gayeyi şart koşması bunun özel suç kastı gerektiren suçların içine girdiği anlamına gelmez. Bu gaye terör suçlarının yapısına ve ruhuna aykırı değildir. Bilakis gaye bu suçların genel dokusunda bulunmaktadır. Yani gaye olmadan terör suçu düşünülemez.²³⁹

İkinci grup: Bu grubun taraftarlarına göre terör suçu özel bir suç kastını gerektirmektedir. Terör suçunun meydana gelebilmesi için genel suç kastı yeterli değildir. Bunun yanı sıra teröristin amaçladığı uzak bir hedef olan gayenin de bulunması gerekir. Terör suçunun meydana gelebilmesi için suçun sadece işlenmesi yeterli değildir. Her şiddet ve gücün kullanılması bir terör eylemi değildir. Çok sayıda şiddet ve güç suçları normal suçlar sayılmaktadır.²⁴⁰

b.3. Terör Suçunda Özel Suç Kastı Şekilleri

TMK'nin 1. maddesi şunu ifade etmiştir: "...terörsel amaçları gerçekleştirmek için güvenlik durumunu, istikrarı ve milli birliği bozmak ya da insanlar arasına korku, kaygı ve tasa sokmak veya kaos oluşturmak amacıyla..." Bu maddede kanun koyucunun, "terörsel amaçlarla" ifadesini kullanması onun özel suç kastı şekillerinin hepsini değil örnek olarak bazılarını zikrettiği anlamına gelmektedir. Özel suç kastı şekilleri şunlardır:

b.3.1. Güvenlik Durumunu, İstikrarı Ve Milli Birliği Bozmak

Sözlükte güvenlik, kişinin huzur bulması ve korkunun gitmesidir. İnsan, kalbine güven yerleştğinde güvenli olur. Ülkelerin güvenli olması oradaki halkın

²³⁸ Mahmûd Sâlih Âdilî, *Mevsû'atü'l-Kânûni'l-Cinâi li'l-İrhâb – Es-Siyâsetü'l-Cinâiyye li-Müvâceheti'l-Unfi'l-İrhâbî*, a.g.e., s. 51.

²³⁹ Mahmûd Sâlih Âdilî, *Mevsû'atü'l-Kânûni'l-Cinâi li'l-İrhâb – Es-Siyâsetü'l-Cinâiyye li-Müvâceheti'l-Unfi'l-İrhâbî*, a.g.e., 42.

²⁴⁰ Hâmid Râşid, *El-İsti'mâlü'l-Meşrû' li'l-Kuvveti fi'l-Kânûni'l-Cinâi*, İskenderiye, 2008, s. 39.

huzurlu olmasıdır.²⁴¹ Terim olarak güvenliğin anlamında kapalılık bulunmaktadır. Zira toplumun karşılaştığı güvenlik riskleri tarzlarının çeşitli türde olmasına bağlı olarak güvenliğin anlamı, tarzları ve kapsayıcılığı çeşitli türde olmaktadır. Güvenlik, hissi ve ruhsal bir meseledir. Toplum ve birey üzerinde eşit derecede etkili olmaktadır. Güvenlik zaman ve mekâna göre değişkenlik göstermektedir. Güvenlik insan hayatının farklı şekilleri, alanları ve ihtiyaçlarıyla bağlantılıdır. Güvenlik ve istikrar sağlanarak bu ihtiyaçların meşru bir yolla giderilmesi gerekmektedir. Güvenlik; bireyin şahsı, hakları ve mallarının korunması için toplumun bütün üyelerine verdiği bir korumadır. O genel huzur ve rahattır. Güvenlik devleti saran (devlet güvenliği) ve onu düzenleyen (kamu güvenliği) bir korumadır.²⁴² Gerek ülke içi güvenlik olsun gerekse ülke dışı güvenlik olsun birey ve toplum için güvenliği sağlayan devlettir. Yani devlet, ülke içinde birey ve toplumu koruyan güvenliği sağlamaya çalışır. İnsanların canları ve mallarının, gelebilecek saldırıların tehlikesine karşı güvende olması amacıyla devlet kanunlar çıkararak, suçu önlemek için güvenlik ve yargı birimlerini oluşturarak, suçluları tutuklayarak ve cezalandırarak ülke içinde genel güvenliği sağlamaya çalışır. Kamu güvenliği toplumda kamu düzeninin bir parçası sayılmaktadır.²⁴³

İstikrardan kasıt siyasal, sosyal ve ekonomik istikrar ile güvenlik istikrarıdır. Ayrıca şiddetli siyasal sarsıntı ve değişikliklerin yaşanmamasıdır. Milli birlikten kasıt ise vatana sadakat ilk sırada oluncaya kadar halkın birliğini sağlayacak şekilde farklı dinlere mensup insanlar, farklı gruplar ve farklı mezheplerin barışçıl bir şekilde bir arada yaşamalarıdır. Milli birlik kavramı istikrar ve kamu güvenliğiyle bağlantılıdır. Zira milli birliğin olmaması toplumun çatışan gruplara ayrılmasına yol açar. Bu da güvenlik ve istikrar üzerinde olumsuz bir etki yapar. Bir terör gayesi olarak istikrarı ve milli birliği bozmanın gayesi, özel kastın gerçekleşmesiyle gerçekleşir. Bu da irade ve bilginin toplumda hayatın görevlerini atıl hale getirmeye ve grupsal, partisel ve mezhepsel naralar attırarak din, vatandaşlık, milliyetçilik ve

²⁴¹ Ali b. Fâyiz Cahnî, *El-İrhâb El-Fehmü'l-Merfûd li'l-İrhâb*, Nâyif Güvenlik Bilimleri Akademisi, İnceleme ve Araştırmalar Merkezi, Riyad, 2001, s. 49.

²⁴² Gerar Corneau, *Mu'cemü'l-Mustalahâtî'l-Kânûniyye*, Tercüme eden: Mansûr El-Kâdî, 1. Baskı, El-Müessesetü'l-Câmi'iyye li'd-Dirâsât ve'n-Neşr ve't-Tevzî', Beyrut, 1998, s. 280.

²⁴³ Usâm Abdülvehhâb Berzencî - Mehdî Yâsin Selâmî, *Mebâdiu ve Ahkâmü'l-Kânûni'd-Düstûrî*, Sadeleştirilmiş Baskı, El-Âtik li-Sinâ'ati'l-Kitâb, Kahire, 2007, s. 216.

mezhep gibi halkın birliğinin dinamiklerini parçalamaya yönelik olmasıyla gerçekteşmektedir.²⁴⁴

b.3.2.İnsanlar Arasına Korku, Kaygı Ve Tasa Sokmak

Korku, kaygı ve tasa kavramları bir anlama yani korku anlamına gelmektedir. Korku, normalde mağdura karşı gücün ya da tehdidin kullanılmasının mantıksal bir sonucu olarak gerçekteşmektedir. Kanun koyucu, TMK’de terör suçu gerçekteştiği durumda bütün insanları kapsayacak şekilde bu kavramların çerçevesini geniş tutmuştur. Nitekim kanun koyucu, bu kanunun 1. maddesinde “insan” ifadesini kullanmıştır. O sanki korku ile tehditten daha şiddetli olan ve genel olarak insanlar arasında genel bir hava yaratan bir korkuyu kast etmiştir.²⁴⁵ Bu korku mağdurun bedenine yönelik olmayan terör suç eylemiyle meydana gelir ve mağduru rahatsız eder. Mağdur kendi davranışlarına olan hâkimiyetini yitirir. Bunun etkisi zihin ve gönül üzerinde olur. Korku, kaygı ve tasayı insanların arasında sokmanın amacı terör eylemindeki özel suç kastının özü sayılmaktadır. Terör suç eylemi şekilleri çeşitli türde olmasına ve onun doğrudan hedefleri farklı olmasına rağmen farklı şekillerdeki terör suç eyleminin temel gayesi korku, kaygı ve tasayı insanlar arasına sokmaktır. Suç eylemiyle hedef alın kimsenin eyleme maruz kalanlar arasında olup olmamasına bakılmaz.²⁴⁶ Terör suç eyleminin şekli, suikast, kaçırma, yıkma ya da patlatma olabilir. Yani terör suçunun kurbanları iki türdür: Biri kendilerine şiddet yöneltilenlerken diğeri ise korkuya kapılanlardır. Birinci tür kurbanlar terör suçunun sonucudurlar. İkinci tür kurbanlar terör suçunda gaye ya da özel bir amaçtırlar. Yani terör suçundan kaynaklanan maddi sonuçla terör gayesi meydana gelmez. Toplumdaki insanlar arasına korku ve kaygının sokulması gerekir.²⁴⁷

Bu gaye, teröristlerin onu gerçekteştirme gücü daha fazla olan araçları kullanmaya başvurmalarının sebebini büyük oranda açıklamaktadır. Teröristin iradesi ve bilgisinin insanların zihin ve gönüllerinde etkili olmaya yönelmesi

²⁴⁴ Muhammed Mahmûd Sa’îd, *Cerâimü’l-İrhâb – Ahkâmuhe’l-Mevdû’iyye ve İcrâ’âtü Mülâhakatihâ*, a.g.e.,s. 40.

²⁴⁵ Ahmed Fethî Sürûr, *El-Müvâcehetü’l-Kânûniyye li’l-İrhâb*, a.g.e., s. 302.

²⁴⁶ Glasres Stefan: *Droit International Pénal Conventionel*, Vol II, Bruxélls, 1978, p. 36-37.

²⁴⁷ Haydar Ali Nûrî, *El-Cerîmetü’l-İrhâbiyye*, a.g.e., s. 163.

sebebiyle insanlar arasına korku salma gayesi, terör suçunda özel bir kasıt olarak gerçekleşmektedir.

4. Terör Suçunu İşleme Şekilleri

Terör suçu, bir kişi tarafından işlendiğinde, bütün unsurları bulunduğu ve o kişinin eylemiyle gerçekleştiğinde herhangi bir diğer suç gibi normal şekilde olur. Terör suçunun bu şekli anmaya değer bir zorluk ortaya çıkarmamaktadır. Zira bu suçun failinde ceza alma ehliyeti bulunursa yasal olarak kararlaştırılan ceza bu suçun failine uygulanır. Fakat terör suçu normalin dışında farklı şekillerde de işlenmektedir. Zira terör suçunun maddi unsurları bazı terör suç örneklerinde gerçekleşirken bazısında gerçekleşmemektedir. Bu sebeple teröristin suçta iradesi olmadan herhangi bir sebeple terör suçuna başlanmasına rağmen terör suçu gerçekleşmemiş olmaktadır. Bu suç türü tamamlanmamasına rağmen onun tehlikesi bulunmaktadır. Bu sebeple kanun koyucu bunu suç saymış ve bu suça ceza vermiştir. Çünkü bunu suça başlama saymaktadır. Bazen birden fazla kişi terör suçunu işlemeye iştirak etmektedir. Bu suçta bunların her biri suçu tamamlamada yerine getirdiği rolünden sorumludur. Bu durumda suça iştirak etme şekli gerçekleşmiş olur.²⁴⁸

Bu anlatılanlardan terör suçunun normal tam şeklinin dışındaki iki şekli daha bulunduğu anlaşılmaktadır. Bunlar da terör suçuna başlama şekli ve terör suçuna iştirak etme şeklidir.

a. Terör Suçunu İşlemeye Başlama

a.1.Genel Olarak

Terör suçu genel olarak birden gerçekleşmez. Tamamlanmadan önce bazı aşamalardan geçer. Bu aşamaların bir kısmı suç bir kısmı suç değildir. Bu aşamalar; düşünme ve tasarlama aşaması ve suçu işleme aşamasıdır. Suçu işleme aşamasında fail suç eylemiyle başlar ve sonucun meydana gelmesine kadar devam eder. Böylece suç tamamlanmış olur. Bu durumda tam bir suç meydana gelmiş olur. Bazen herhangi bir sebepten dolayı sonuç gerçekleşmez. Bu durumda suça başlangıç

²⁴⁸ Haydar Ali Nûrî, *El-Cerîmetü'l-İrhâbiyye*, a.g.e., s. 165.

gerçekleşmiş olur.²⁴⁹ Böylece terör suçuna başlamadan önceki aşamaları ve TMK’de hükümlerine göre bu aşamaların suç sayılıp sayılmadığını açıklamamız gerekir.

a.2. Terör Suçuna Başlamadan Önceki Aşamalar

Terör suçunda herhangi bir diğer suç gibi ona başlamadan önce iki aşama bulunmaktadır. Bu aşamalar da düşünme ve tasarlama aşması ile hazırlık yapma aşamasıdır. Yeni ceza hukukundaki genel kurala göre bu iki aşama suça başlama sayılmaz. Dolayısıyla kanun metni aykırı bir durum belirtmediği sürece bir suç düşünen, onu işlemeyi tasarlayan ve hazırlığını yapan kimse cezalandırılmaz.²⁵⁰

Şimdi bu iki aşamayı ve TMK’nin bu iki aşamaya karşı tutumunu inceleyeceğiz.

a.2.1.Suçu Düşünme Ve Onu İşlemeyi Tasarlama Aşaması

Suç ilk ortaya çıktığında sahibinin zihinde meydana gelen ve onu düşünmeye davet eden bir düşüncedir. Bu düşünce kişinin hoşuna giderse ve kişi buna tutunursa o, düşündüğü suçu işlemeyi tasarlar. Düşünme ve suçu işlemeyi tasarlama zihinsel bir aşamadır. Bu aşamada suç aklın çerçevesi içindedir. Onun dış çevrede hiçbir etkisi yoktur ve toplum üzerinde hiçbir zarar ve tehlikesi bulunmamaktadır. Ayrıca suçu düşünme ve onu tasarlama kesin olarak onu işlemeye yol açmamaktadır. Bazen suçlu bu aşamada suçu işlemeye atılmadan kendi düşüncesinin içeriğini amaçladığı bir gaye için açıklamaktadır. Bazen bu düşünceyi açıklamak toplumun güvenliğini tehdit eden bir tehlike ve toplumun bireyleri arasında meydana gelen bir sarsıntıyı içermektedir. Bu sebeple kanun koyucu; tehdit etmek, suç üzerinde anlaşmak ve azmettirmek gibi durumların belirtilmesi, apaçık metinlerle suç sayılması ve bunlara ceza verilmesini uygun görmüştür. Zira bu durumlarda suçu tasarlama, bir ruhsal iç durum olarak kalmamıştır. Tehlikeli olan somut bir eylem ile dış dünyaya çıkmıştır. Bu da başkasını tehdit etme, başkasıyla anlaşma ya da başkasını suça azmettirme şeklinde olabilir.²⁵¹

²⁴⁹ Ali Hüseyin Halef, *El-Mebâdiü'l-Âmme fî Kânûni'l-Ukûbât*, a.g.e., s. 155.

²⁵⁰ Semîr Şennâvî, *Eş-Şürû' fî'l-Cerîmet – Dirâsetün Mukârene*, Dârü'n-Nehdati'l-Arabiyye, Kahire, 1971, s. 105.

²⁵¹ Semîr Şennâvî, *Eş-Şürû' fî'l-Cerîmet – Dirâsetün Mukârene*, s. 107-108.

a.2.2. Irak Terörle Mücadele Kanunu'nun Terör Suçunu Düşünme Ve Tasarlama Aşamasına Karşı Tutumu

Irak kanun koyucusu, TMK'de genel kurala paralel olarak hareket etmiştir. Terör suçunu işlemeyi düşünmek ve tasarlamak, somut maddi eylemlerle suç haline gelmediği sürece kanun koyucu bu suça ceza vermemiştir. Kanun koyucu, niyetler ne kadar kötü olsa da bunlara ceza vermemiştir. Bunun amacı teröristlerin düşündükleri ve tasarladıkları şeylerden vazgeçmelerine bir kapı aralamaktır. Kanun koyucunun cezai koruma altına alınmayı hak eden çıkarları koruma ve korunan yararlar ile bireylerin hak ve özgürlükleri arasında denge kurmayı istemesi bunu teyit etmektedir.²⁵² Terörist terörsel gayeler için düşündüklerini açıklarsa bireysel ya da toplumsal suç amacına istinaden bunun suçu işlemekle tehdit etme ya da suçu işlemeye azmettirme şeklinde gerçekleşmesi gerekir. Bu açıklama düşünceyi suç faaliyetine çevirir. Bu da terör suçuna başlama değil, tam bir terör suç örneği sayılır. Bu esasa göre tehdit ya da azmettirmenin suç sayılması düşünme ve tasarlama ceza verilmediği kuralından bir istisna değildir. Çünkü tehdit ve azmettirme sadece zihinde bir düşünce ve suçu tasarlama değildir. Bunlar suç eylemini ifade etmektedirler. Kanun koyucu bunlarda onların suç sayılmalarını ve onlara ceza verilmelerini gerektiren bir tehlike görmektedir. Çünkü bunlar gönüllerde korku, kaygı ve tasa oluşturmaktadırlar. Ayrıca bunların mağdurun zorlanmasında ve terörün istediği şeyi yapmasında etkileri vardır.²⁵³

Irak kanun koyucusu TMK'de bu yöneline göre hareket etmiştir. O, 2. maddenin 1, 2 ve 4. fıkrasında tehdidi suç saymıştır. Aynı şekilde 2. maddenin 4. fıkrası ile 4. maddenin 1. fıkrasında azmettirmeyi de suç saymıştır. Böylece TMK, düşünme ve tasarlamayı suç saymamada genel kurala tutunmuştur. Ancak iradenin, korunan yararlar bir zarar ya da bir tehlike veren dış eylemlere dönüştüğü durumlarda bunu suç saymıştır.

a.2.3. Suçu Hazırlama Aşaması

²⁵² Ali Hüseyin Halef, *El-Mebâdiü'l-Âmme fî Kânûni'l-Ukûbât*, s.158.

²⁵³ Semîr Şenâvî, *Eş-Şürû' fî'l-Cerîmet – Dirâsetün Mukârene*, s. 109.

Bu aşama, suçu düşünme ve tasarlama ile ona başlama arasında bir aşamadır. Suçlu suç işlemeyi tasarladığında genelde o doğrudan suçu işlemez. Suçlu ilk önce suçlunun suçu işlemeye hazırlanmada yaptığı birtakım eylemleri yaparak suçu işlemek için yapılmasını zorunlu gördüğü hazırlıkları yapmaya başlar. Bu eylemlere hazırlık eylemleri denilmektedir. Bütün yeni ceza kanunları bu aşamanın suça başlangıca dâhil olmadığı konusunda ittifak etmiştir. Zira hazırlık eylemleri için bir ceza yoktur.²⁵⁴ Irak kanun koyucusu TMK’de bu yönelimi benimsemiştir. Zira bu kanunun 30. maddenin 3. fıkrası bu konuda şunu ifade etmiştir: “...Kanun aksi bir durum belirtmediği sürece suçu işlemeye sadece karar vermek ve suça hazırlık eylemlerinde bulunmak suça başlangıç olarak kabul edilmez.”²⁵⁵ Suça hazırlık eylemlerinin suç sayılmamasının sebebi, bunların bizzat suça kesin bir yönelimin olduğunu göstermez. Mesela bir silah satın alan kimse öldürme suçunu işlemek, ya da tehdit etmek ya da kendini savunmak için bunu kullanabilir.²⁵⁶

a.2.4. Irak Terörle Mücadele Kanunu’nun Hazırlık Eylemlerine Karşı Tutumu

TMK terör suçunun hazırlık eylemlerini bu suçun hiçbir türünde suç saymamıştır. Bu konuda 30. madde metnine göre hazırlık eylemlerini suç saymayan Ceza Kanunu’ndaki genel kurala bağlı kalmıştır. Zira bu genel bir kural olup istisnası yoktur.²⁵⁷ Fakat Irak kanun koyucusu terör suçunu işleme planını yapmayı suç saymıştır. O bunu kendi başına olan tam ve bağımsız bir terör suçu olarak kabul etmiştir. TMK’nin 4. maddesinin 1. fıkrasına göre bu, suça başlangıç değildir. Kanun koyucu 2. maddenin 3. fıkrasına göre suçu planlamayı suçun meydana gelmesi için gerekli olan özel kasıt şekillerinden biri saymıştır. Nitekim bu madde şunu ifade etmiştir: “Terör eyleminde bulunan ve bunu planlayan silahlı bir terör örgütünün komutasına başkanlık etmek ve bunu düzenlemek, bu eyleme katkıda bulunmak ve buna iştirak etmek...”²⁵⁸

²⁵⁴ Fahrî Abdürrezzâk Salbî Hadîsî, *Şerhu Kânûni ’l-Ukûbât – El-Kısmü ’l-Âmm*, s. 209.

²⁵⁵ 111 Sayılı ve 1969 Tarihli Karar.

²⁵⁶ Sâmî Nasrâvî, *El-Mebâdiü ’l-Âmme fî Kânûni ’l-Ukûbât*, C. 1, 1. Baskı, Dârü’s-Selâm Basımevi, Bağdat, 1977, s. 234.

²⁵⁷ Ali Hüseyin Halef, *El-Mebâdiü ’l-Âmme fî Kânûni ’l-Ukûbât*, a.g.e., s. 159.

²⁵⁸ Bkz: 13 Sayılı ve 2005 Tarihli Irak Terörle Mücadele Kanunu.

Kanaatimizce TMK’de planlamanın suç kabul edilmesi ve bunun kendi başına bağımsız olan tam bir suç sayılmasının sebebi, onun tehlikeli etkilerinin olması ve bu etkilerin korunan yararlar zarar verebilmesidir. Ayrıca onun terör suçunu işlemeyi kolaylaştırmada ve üst düzey bir dikkat ile onu iyi bir şekilde işlemede rolü bulunmaktadır. Bunun yanı sıra suçu planlamak suçu işleyenlerin yakalanmadan olay mahallinden güvenli ve gizli bir şekilde kaçmalarına imkân vermektedir. Planlama suçun en az bir zararla etkin ve titiz bir şekilde yapılmasını ve organize terör suç planının yerine getirilmesini sağlamaktadır. Planlama, düşünce ve akıl çerçevesinde kaldığı sürece ceza verilmeyen hazırlık eylemlerinden sayıldığına dikkat edilmelidir. Fakat teröristin terör suç eyleminin tam bir planını sözlü olarak ya da suçun işlenme şekliyle ilgili fotoğraf ve haritaları servis ederek ilan etmesinde olduğu gibi plan sözlü ya da fiili olarak açıklanırsa, bu durumda planlama kendi başına bağımsız bir suç olup TMK’nin 4. maddesinin 1. fıkrasına tabi olur. Planlamanın gerçekleşmesi için planlanan suçun gerçekleşmesi şart değildir. Yani kanun koyucu TMK’de düşünme, tasarlama ve terör eylemini işlemenin hazırlık eylemlerini suç saymamıştır. Aynı şekilde bunları suça başlangıç çerçevesinden çıkarmıştır. Bunun sebebi onun terör suçundan korunma politikasını uygulama isteğidir. Nitekim sorundan korunmak sorunu çözmekten daha iyidir. Böylece suç işlemeyi düşünen, tasarlayan ve buna hazırlık yapan teröristin düşündüğü, tasarladığı ve hazırladığı şeylerden vazgeçip doğru yola dönmesi için onun önünde geniş bir alan açılmaktadır. Düşünme, tasarlama ve hazırlık yapma, somut bir maddi eylemle ya da terör suçunu işlemeyi planlayıp bu planı açıklamakla suçlu bir hale gelmediği sürece bunlar suç sayılmazlar.

b. Terör Suçuna İştirak Etme

Genel olarak suç bir kişi tarafından işlenmektedir. Bazen başka kişiler de onunla birlikte suça iştirak etmektedirler. Bu kişilerin her birinin suça iştirak etme derecesi farklıdır. Suça iştirak birden fazla kişinin bir suç işlemede yardımlaşmasıdır.

Suçta iştirak iki unsurdan oluşmaktadır. Biri suçluların birden fazla olması, diğeri suçun tek olmasıdır.²⁵⁹

Suçta iştirak şekilleri, iştirakçinin icra ettiği role göre farklılık göstermektedir. Zira bazen onlardan birinin eylemi kanunda belirtilen suç örneğini ya da en azından bu örneğin bir parçasını oluşturmaktadır. Suçta iştirak bunun aksine suçun yasal olarak belirtilen niteliğinden farklı bir görünümde de olabilir. Yani suçta iştirak eden iştirakçilerin rollerinin önemi farklı derecede olabilmektedir. Suçu işlemede asıl ana rolü yerine getiren kişi faildir. Burada iştirak asıl olmaktadır. Ama ikincil rolü yerine getiren kişi şerik olmaktadır. Buna ikincil iştirak denilmektedir.²⁶⁰

Irak kanun koyucusu suçta iştirak etme hükümlerini düzenlemiştir. Bunu Ceza Kanunu, birinci kitap, üçüncü bölüm, beşinci kısımda 47-54 arasındaki maddelerde fail ve şerik başlığı altında ele almıştır.²⁶¹ Bu madde metinlerinde Irak kanun koyucusunun suçta iştirak hususuyla ilgili tutumu ortaya çıkmaktadır. Onun tutumu şu esaslara dayanmaktadır:

- 1- Suçlular birden fazla olmasına rağmen işlenen suçun bir olması.
- 2- Suçta iştirak edenlerin her birinin üzerinde etkili olan kişisel şartlara göre iştirakçilerin bağımsız olması. Şerikin ikincil olmakla kayıtlanması bunu teyit etmektedir.²⁶²
- 3- Kanun koyucu, Ceza Kanunu'nun 48. maddesinde iştiraki oluşturan suç faaliyetinin araçlarını saymıştır.²⁶³
- 4- Irak kanun koyucusu, yasa aksi bir durum belirtmediği sürece genel bir kural olarak fail ve şerikin cezasını eşitlemiştir.²⁶⁴

²⁵⁹ Mahmûd Necîb Hasenî, *El-Müsâhemetü'l-Cinâiyye fî't-Teşrîâtî'l-Arabiyye*, Arap Araştırmalar Merkezi, Arap Devletleri Üniversitesi, 1960-1961, s. 15.

²⁶⁰ Fahrî Abdürrezzâk Salbî Hadîsî, *Şerhu Kânûnî'l-Ukûbât – El-Kısmü'l-Âmm*, a.g.e., s. 228.

²⁶¹ 111 Sayılı ve 1969 Tarihli Irak Ceza Kanunu.

²⁶² 111 Sayılı ve 1969 Tarihli Irak Ceza Kanunu, m. 51. Bu madde şunu ifade etmiştir: “Suçta cezayı ağırlaştıran ya da hafifleten maddi şartlar bulunduğu zaman bunların etkileri, ister fail olsun ister şerik olsun, bu şartlar bilinsin ya da bilinmesin suçta iştirak eden herkesi etkiler. Ama suç işlemeyi kolaylaştıran kişisel ağırlaştırıcı şartlar bulunursa bunların etkileri bu şartların sahibi dışındakilerin hiçbirini etkilemez. Ama onlar bunları bilirse bu şartlar onları da etkiler. Bu şartlar dışındaki şartlar ister ağırlaştırıcı olsun ister hafifletici olsun bunların etkileri ilgili olan kişi dışında başka birini etkilemez.

²⁶³ Irak Ceza Kanunu'nun 48. Maddesi bu araçları şöyle belirlemiştir: “Anlaşma, yardım etme ve azmettirme”. Daha fazla detaylı bilgi için bkz: Fahrî Abdürrezzâk Salbî Hadîsî, *Şerhu Kânûnî'l-Ukûbât – El-Kısmü'l-Âmm*, a.g.e., s. 252.

5- Irak kanun koyucusu, iştirakçiler çerçevesinde fail ve şerik arasında ayırım yapmıştır. Zira kanun koyucu fail için geniş bir düşünce benimsemiştir. Bu düşünceye göre fail kavramı sonucun meydana gelmesine sebep olan herkesi kapsar. Failin, suça başlangıç niteliğinde olup suç sayma çerçevesine giren bir eylemi yapması gerekir. Yani yapılan eylemin suçu yerine getirmeye başlama sayılan bir eylem olması gerekir.²⁶⁵

Terör suçuna iştirak zorunlu bir şey değil olma ihtimali bulunan bir durumdur. Çünkü terör suçu, bireysel ya da grupsal terör suç tipi kapsamında bir kişi ya da bir grup tarafından işlenebilir.²⁶⁶

Irak kanun koyucusu da TMK’de buna dikkat etmiştir. Zira bu kanunun 1. maddesinde terörü şöyle tanımlamıştır: “Bir kişi ya da organize bir grubun yaptığı her türlü suç eylemi...” Kanun koyucunun ifadesine göre terör suçu bazen bir kişinin yaptığı, düzenlediği, planladığı ve finanse ettiği bireysel bir plan şeklinde gerçekleşebilir. Bu şekil, pratik açıdan nadiren meydana gelen bir durumdur. Terör suçu grupsal bir plan şeklinde de gerçekleşebilir. Bu durumda iştirakçilerden biri planlama yapar, diğeri azmettirir. Bazıları finanse eder. Bazılar da yerine getirir. Bu şekilde her biri bir şey yapar. Bu şekil, suça iştirakin genelde gerçekleştiği şekildir. Irak kanun koyucusu buna dikkat çekmiş ve TMK’de bunu suç saymış ve buna ceza vermiştir. Fakat iştirakçilerin suçu işlemedeki rolleri önem bakımından farklı olmaktadır. Bazısı ana bir rol icra eder. Buna fail denir. Bazısı da ikincil bir rol icra eder. Buna şerik denir.

²⁶⁴ Irak Ceza Kanunu, m. 50, f. 1.

²⁶⁵ Fahrî Abdürrezzâk Salbî Hadîsî, *Şerhu Kânûni 'l-Ukûbât – El-Kısmü 'l-Âmm*, a.g.e., 239.

²⁶⁶ Fahrî Abdürrezzâk Salbî Hadîsî, *Şerhu Kânûni 'l-Ukûbât – El-Kısmü 'l-Âmm*, a.g.e., 226.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

IRAK'TA GENEL DIŞ POLİTİKA VE ONUN TERÖRLE MÜCADELEDEKİ ROLÜ

I. Terörle Mücadelenin Genel Dış Politikası

Dış politika konusu ve onun terörle mücadeledeki rolü, önemli konulardan biridir. 09.04.2003'te siyasi değişikliğin olması ve mevcut yönetimin gitmesinden sonra Irak'ın yeni ilkelere dayanan dış politikasında apaçık değişimler meydana gelmiştir. Bu yeni değişimler, ülkede güvenlik, istikrar ve gelişmeyi sağlamada katkı sağlayacak şekilde iyi komşuluk ilişkilerinde bulunmak ve başka devletlerin iç işlerine karışmamaktır.²⁶⁷ Bu başlıkta Irak'ın terörle mücadeledeki dış politikasının rolünü inceleyeceğiz. Onun tanımını, 2003'ten sonra Irak Cumhuriyeti'nin dış politikasının benimsediği temel hareket noktaları ve terörle mücadele çabalarını desteklemede yerine getirdiği rol ve görevleri ele alacağız.

A. 2003'ten Sonra Irak Dış Politikasının Temel Hareket Noktaları

Dış politika canlı ve önemli bir araçtır. Devletler onunla kendi isteklerini ve hedeflerini ifade ediyor ve kendi namını ve uluslararası saygınlığını savunuyor. Dış politika devletin hedefleri ve karar birliğiyle ne kadar uyumluysa ve devletin dış ilişkileri başarılı ve istikrarlı ise bu durum devletin iç çevresi üzerinde olumlu yansır. Irak'ın dış politika gücünün hareket noktaları ve dinamiklerinin öğrenilmesiyle dış politikanın terörle mücadeledeki rolü de anlaşılır. Dış politika bir devletin gelecekte yapılacak olan bir işinin plan ve programıdır. Dış politika, 2003'ten sonra siyasi duruşun yapısında katkıda bulunan devletin bütün kurumlarının tüm çaba ve çalışmaları sayılmaktadır. 2003'ten sonra Irak dış politikası, Amerika işgalinden sonra Irak'ın karşılaştığı zor şartlar altında kendi hedeflerini gerçekleştirmesi için belirlenmiştir. Bu politika, 2003'ten önceki politika yönteminden farklı yeni bir

²⁶⁷ Hasan Sa'd Abdülhamid, *Es-Siyâsâtü'l-Âmme li-Mükâfêhati'l-İrhâb fî'l-İrâk Ba'de Âmm 2003*, Arap Demokratik Stratejik, Politik ve Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Berlin, Almanya, 2017, s. 136.

yöntem benimsemiştir. Irak'ın yeni dış politikası başarı göstermek için iki yönelime göre hareket etmiştir. Bu iki yönelim de şunlardır:²⁶⁸

1- Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin yedinci bölümü kapsamından çıkmak için Irak'ın uluslararası yükümlülüklerini tamamlaması.

2- Yeni açılımlar yapmak ve Irak'ın siyasi ve ekonomik çıkarlarını gerçekleştirmek için Irak'ın dünyayla ilgili diplomatik açılımını genişletmesi.

Irak dış politikasının çalışmadaki vizyonu; anayasa, ulusal yasalar, hükümet programları, Irak'ın bölgesel, ulusal ve uluslararası yükümlülükleri ve uluslararası hukuk ilkelerinden hareket etmektir. Irak'ın dış politikası, Irak'ta meydana gelen büyük değişimlere uygun olarak, siyasi sistemi ve Irak'ın milli çıkarlarını güvenceye alacak ve ülkenin güvenlik ve bütünlüğünü koruyacak şekilde yürütülmeye çalışılmaktadır. Irak dış politika hatlarını çizmek için birçok anayasa maddesinde hukuki kurallar belirlenmiştir. Onlardan bazıları şunlardır:²⁶⁹

1- 2005 Irak Anayasası'nın 3. maddesi Irak'ın dış politikasının genel eğilimlerini belirlemiştir. Bu maddenin ifade ettiğine göre Irak, İslam aleminin ve Arap dünyasının bir parçasıdır. Irak Arap Camiası'nda kurucu ve aktif bir üye olup Arap Camiası sözleşmesine bağlıdır.

2- Anayasa'nın 8. maddesi, Irak'ın iyi komşuluk ilkesini benimsediğini, diğer devletlerin içişlerine müdahale etmeme ilkesine bağlı kaldığını vurgulayarak Irak dış politikasının uygulanma esaslarını ve ahlakını belirlemiştir.

3- Anayasa'nın 9. maddesinin 5. fıkrası; Irak hükümetinin, nükleer, kimyasal ve biyolojik silahlar ve bunlarla ilgili malzemeleri yaymaması, geliştirmemesi, üretmemesi ve kullanmamasıyla ilgili uluslararası yükümlülükleri kabul ettiğini ve yerine getirdiğini belirterek yeni Irak'ın dış politika eğilimlerinin barışçıl olduğunu vurgulamıştır.

²⁶⁸ Kâmil Hasûn Kayyım vd., *Et-Takrîrû'l-İstrâticî El-İrâkî 2012-2013*, Hammurabi Stratejik Araştırma ve İncelemeler Merkezi, by., ts., s. 420.

²⁶⁹ Abdülemîr Muhsin Cebbâr Esdî, *Binâü Strâteticiyye İklîmiyye fi's-Siyâseti'l-Hâriciyye El-İrâkiyye Ba'de Âmm 2002*, Mecelletü's-Siyâsiyye Ed-Düveliyye, S. 26 ve 27, Bağdat Üniversitesi Siyaset Bilimleri Fakültesi, 2015, s. 2.

Anayasadan sonra Irak'ın politikasını belirleyen hükümet programları gelmektedir. Irak'ın Arap devletleriyle olan ilişkilerinin yapısını belirleyen hükümet programlarıyla Irak'ın siyasal, ekonomik ve güvenlik durumu ile onun ülkesel ve uluslararası konumu desteklenmektedir. Bu programların yanı sıra dış politikayla ilgili Irak Bakanlar Kurulu'nun Irak Anayasası'na göre verdiği kararları bulunmaktadır. Irak Dışişleri Bakanlığı Irak dış politikasını yürüten birimdir. Irak'ın uluslararası toplum içinde rolünü desteklemeyi hedefleyen girişim ve öneriler yoluyla Irak dış politikasını oluşturmak onun hedefleri ve görevleri arasındadır. Irak Dışişleri Bakanlığı diğer devletlerle dayanışma ve koordinasyon içinde Arap camiasını kapsayan çok taraflı konferanslara, kongrelere ve diğer uluslararası toplantılara katılarak dış politikayı desteklemektedir. Bunun yanı sıra tarihsel ve kültürel bağlantı temellerine dayalı ulusal dayanışmayı teşvik etmektedir. Bu bağlamda Irak bölgenin istikrarını sağlamak ve ulusal çıkarlara saygı gösteren sadakat ve barış bağlantılarını oluşturmak için olumlu bir etken olmaya çalışmaktadır.²⁷⁰

Kesinlikle Irak, dış politikasıyla birtakım hedefler gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Irak'ın dış politika hedeflerini şu üç düzeyde belirlemek mümkündür:

1. Yerel Düzey

Irak dış politikası ulusal düzeyde şu hedefleri gerçekleştirmeye çalışmaktadır: İmkan dâhilindeki bütün yollara başvurarak bütün terör şekilleriyle mücadele etmek, Irak topraklarının terör faaliyetlerinin geçiş yeri ve alanı olmaması için Irak topraklarını korumak, stratejik güvenliğin tehlikeli saldırılara maruz kalmasına engel olmak, ülkesel ve uluslararası çevre hedefleri için apaçık bir görüş ortaya koymak, devletin egemenliğini ve gücünü destekleyen antlaşma ve sözleşmeler yaparak bütün devletlerle dayanışma ilişkilerini kurmaya başvurmak, mümkün olduğu kadar güvenliği sağlayan güvenlik antlaşmaları ve düzenlemelerine katılmak.²⁷¹ Ayrıca Irak'ın birliğini korumak, onun topraklarını muhafaza etmek, diplomatik heyetlerin

²⁷⁰ Hayda Fevzî Sâdık, *Es-Siyâsetü'l-Hâriciyye El-Irâkiyye, Rü'yetün fi'l-Mu'âvvikât ve'l-Mümtelekât, Mecelletü'l-Müstansırıyye li'd-Dirâsâti'l-Arabiyye ve'd-Düveliyye*, S. 51, El-Müstensırıyye Üniversitesi, 2015, s. 126-127.

²⁷¹ Muhammed Es-Seyyid Selîm, *Tahlîlü's-Siyâseti'l-Hâriciyye El-Irâkiyye*, 1998s. 45.

faaliyetlerini Irak'a yönlendirmek ve siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda Irak'ın çıkarlarını desteklemek.²⁷²

2. Bölgesel Düzey

Irak dış politikasının bölgesel düzeyde gerçekleştirmeye çalıştığı hedefler şunlardır:

Irak'ın milli çıkarlarıyla uyumlu bir şekilde Araplar düzeyinde Irak'ın rolünü aktifleştirmek, Irak'ın bölgesel konumu, onun kendisini kuşatan çevredeki rolü ve ekonomik kaynakları gibi önemli birtakım dinamikleri esas alarak Irak'ın durumunda etkili olan komşu devletlerle samimi ilişkiler inşa etmek ve onlarla dayanışma içinde olmak, Irak ve komşu devletler arasında terörle mücadele antlaşmalarını yapmak ve Irak'ın istikrarının bölgenin istikrarına olumlu yansıtacağını vurgulamak.²⁷³

3. Uluslararası Düzey

Irak dış politikasının uluslararası düzeyde gerçekleştirmeye çalıştığı hedefler şunlardır: Terörle mücadele ile ilgili uluslararası çabaları desteklemek, Irak'ın uluslararası ilişkilerde taraf olma hareketindeki rolünü aktifleştirmek, Irak'ın uluslararası toplantılardaki konumunu, Irak'ın uluslararası kurullara katılmasını ve kurullardaki faaliyetlerini desteklemek, Irak'ın uluslararası yükümlülüklerini yerine getirmeye çalışmak ve terörle mücadeledeki yükümlülüklerle bağlı kalmak.²⁷⁴

B. Dış Politika ve Irak'ta Terörle Mücadele

Irak'ta terörle ve radikal gruplarla mücadele etmek Irak'ın milli güvenliğinin karşı karşıya olduğu en büyük sorunlardan biridir. Bu durum Irak'ta siyasi kararları verenlerce apaçık bir şekilde bilinmektedir. Terörle mücadele etme işi; milli savunma, içişleri bakanlığı ve istihbarat gibi sadece güvenlik kurumlarıyla sınırlı değildir. Bu mücadele Irak'ın dış kurumlarının da öncelikli görevlerindendir. Irak Dışişler Bakanlığı, 2003'ten beri terörle mücadelede Irak'ın terör konusunu ele alan

²⁷² Hayda Fevzî Sâdık, *Es-Siyâsetü'l-Hâriciyye el-İrâkiyye, Rü'yetün fi'l-Mu'âvrikât ve'l-Mümtelekât*, a.g.e., s. 129.

²⁷³ Sa'd Hasan Abdülhamid, *Es-Siyâsetü'l-Âmme li-Mükâfêhati'l-İrhâb fi'l-İrâk Ba'de Âmm 2003*, a.g.e., s. 139.

²⁷⁴ Kâmil Hasûn Kayyım vd., *Et-Takrîrû'l-İstirâticî el-İrâkî 2012-2013*, a.g.e., s. 64.

uluslararası konferanslarda etkin bir katılım sağlamadaki rolünü aktifleştirmeye çalışmaktadır. Dışişler Bakanlığı ayrıca terörle mücadelede Irak dış politikasının performansını geliştirmeye ilgili olarak üniversite ve araştırma merkezlerinde yapılan sempozyumlarda Irak diplomatik elitinden yararlanmaktadır. Ayrıca konferanslar yaparak, sempozyumlar düzenleyerek, Arap devletleri arasında ve uluslararası düzeyde antlaşmalar ve açılımlar yaparak terörle mücadele etmektedir. Irak dış politikası; Irak'ın 2003'ten sonra bölgesel ve uluslararası açılımlara yönelik programlar yapacağını, demokratik sistemi destekleyeceğini, her devletin egemenliğine saygı göstereceğini, ulusal sınırlarını koruyacağını ve ülkelerin iç işlerine müdahale etmeyeceğini vurgulamıştır. Bu politikalar Irak'ın yaşadığı sorunlarla özellikle terör sorunuyla mücadele etmek için ortak bir zemin oluşturmaktadır. Irak güvenliğe meydana gelen bozuklukları çözmek, istikrarı sağlamak, terör örgütlerini kovmak için Arap çevresine yönelik dış hareketini aktifleştirmeye çalışmıştır. Irak'ın bu çabaları bazı Arap devletleri ve kurumları tarafından destek görmüştür.²⁷⁵ Irak'ın dış politikasında meydana gelen gelişmelerin en önemlileri şunlardır:

1. İkili Güvenlik Dayanışma Antlaşmaları

İkili güvenlik dayanışma antlaşmaları; sınırları kontrol altına almak, bireyler, silahlar ve uyuşturucuların sızma durumlarını kontrol altına almak, Irak'ın içinde ve dışında yasa dışı para akışını engellemek, kin ve nefretle dolu olan ve Irak'ta terörü destekleyen yayın saldırılarını durdurmak gibi birçok türde olmaktadır. Irak 20 Aralık 2010'da beş önemli antlaşmayı imzalamıştır. Bu antlaşmaların her birinin süresi beş yıldır. 2015'te bu antlaşmaların süresi dolmuştur. Birinci antlaşma sınırları aşan organize suçla mücadele etmekle ilgilidir. İkinci antlaşma terörle mücadele, onun finansmanı ve terörle alakalı her konuyla ilgilidir. Üçüncüsü internet suçları ve bilgi teknolojileriyle alakalı her konuyla ilgilidir. Dördüncü antlaşma yolsuzlukla

²⁷⁵ Mün'im Sâhî Ammâr vd., *Alâkâtü'l-İrâk El-Hâriciyye, et-Takrîrû'l-İstirâticî El-İrâkî 2010-2011*, Hammurâbî Araştırma ve İncelemeler Merkezi, 2011, s. 46.

mücadele etmekle ilgilidir. Beşinci antlaşma ise tutuklu ve mahkûmların özellikle kriminal konularda mahkûm olanların devletler arasında nakledilmesiyle ilgilidir.²⁷⁶

2. Uluslararası Toplumla Hareket Etmek

Terör saldırılarının artması ve dairesinin genişlemesinden dolayı artık terörle mücadele çabalarının sadece ulusal birimleri destekleyerek ya da sadece bölgesel antlaşmalar yaparak başarı kaydedemeyeceği Irak dış politikası tarafından apaçık bir şekilde görülmüştür. Uluslararası çabalara yönelmenin ve teröre karşı savaşmada Irak'ı destekleyen uluslararası topluluklar oluşturmaya çalışmanın zorunlu olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sebeple Irak, uluslararası destek almak için uluslararası toplumla birlikte hareket etmeye başlamıştır. Irak, terörle mücadele konusunda çok sayıda devlet tarafından uluslararası bir kabul görmüştür.²⁷⁷ Uluslararası düzeyde Irak diplomasisi, birtakım esaslara dayanarak Irak'ın terörle mücadele çabalarını desteklemede uluslararası bir çıkarıma benimsemiştir. Bu esasların en önemlileri şunlardır.²⁷⁸

a- Irak'ın teröre karşı dünya savaşına vekâlet etmesi: Irak diplomasisi bütün devletlere şunu anlatmıştır: Terör örgütlerine özellikle de IŞİD terör örgütüne karşı Irak'ta yapılan savaş bir Irak savaşı değildir. Bu savaş dünyadaki bütün devletler yerine Irak'ın verdiği bir savaştır. Yani bu savaş 100'den fazla devletin aşırı gruplara ve teröristlere karşı yaptığı bir dünya savaşıdır.

b- Teröristlerin kendi ülkelerine dönme riskleri: BM raporlarının ifade ettiğine göre 100 devletten IŞİD örgütüne katılım olmuştur. Militaların yaşları 15 ile 35 yaş aralığındadır. Bu da devletleri istikrarsız bir duruma sokmakta ve terör unsurlarının kendi ülkelerine dönmeleri sebebiyle güvenliklerinin tehdit altında olduğu hissine kapılmalarına yol açmaktadır. Raporlar kendi ülkelerine dönen teröristlerin %11'den fazlasının terör saldırılarını düzenlemek için yerel terör hücrelerine üye olduklarını tespit etmiştir.

²⁷⁶ Mün'im Sâhî Ammâr vd., *Alâkâtü'l-İrâk El-Hâriciyye, et-Takrîrû'l-İstirâticî el-İrâkî 2010-2011*, a.g.e., s. 47.

²⁷⁷ Mün'im Sâhî Ammâr vd., *Alâkâtü'l-İrâk El-Hâriciyye, et-Takrîrû'l-İstirâticî El-İrâkî 2010-2011*, a.g.e., s. 47.

²⁷⁸ İbrahim Ca'ferî, *Hitâbü'd-Devle*, C. 7, Beyrut, 2015, s. 37.

c- Irak devleti ve İslam dininin, IŞİD terör örgütünün sonuçlarından sorumlu olmaması: Irak diplomasisi, sabit ve temel bir ilke benimsemiştir. Benimsediği bu ilke şudur: IŞİD Irak devleti ya da İslam'ın işi değildir. Aynı şekilde siyasal, sosyal ve dini bir oluşum da değildir. Terörün dini ve vatani yoktur. Bu sebeple terör her bölgede, her medeniyet ve dinde varlık gösterebiliyor.

Musul işgal edildiğinden beri Irak'ın dış politika faaliyetleri, Irak'ı destekleyen askeri nitelikteki antlaşmaları yapmaya yönelik olmuştur. Irak, terörü yenmek için Irak silahlı güçlerini destekleyen güçlü bir antlaşmaya özellikle ihtiyaç duymaktadır. Daha sonra ABD öncülüğünde uluslararası bir antlaşma yapılmıştır. Irak, yapılan antlaşmalardan destek almıştır. Irak, Bağdat'ta güvenliği koordine etmek, güvenlik ve istihbarat ile ilgili bilgi alış verişinde bulunmak için ofisler oluşturmuştur. Irak'ın attığı adımlar çok iyi olmasına rağmen Irak politikasının daha iyi bir rol icra etmede pasif kaldığı apaçık bir şekilde görülmektedir. Apaçık bir şekilde görüldüğü gibi dış politika dosyaları; kurumlar ile Irak'ın siyasi partilerinin üzerinde ittifak ettiği strateji, felsefe ve strateji planı üzerinde yoğunlaşmamıştır. Irak dış politikası, 2003'ten beri Irak'ın siyasi partileri arasında karşılıklı bir siyaset oyununun bir parçası haline gelmiştir. Dolayısıyla dış politikayı yöneten ölçüt, liyakat paydası değil seçim paydası olmuştur. Bu da dış politika kararlarını vermede siyasal istikrarsızlığa yol açmıştır. Bunun üzerine Irak dış politikası birtakım engellerle karşılaşmıştır. Bunların dış politikaya özellikle terörle mücadelede olumsuz yansımaları olmuştur. Ulusal düzeyde halen siyasi değişimler devam etmekte ve bu durum terörle mücadelede Irak Dışişleri Bakanlığı'nın rolünü etkilemektedir. Bu durumun 2003'ten sonra Irak dış politikasının yapısı sebebiyle bu hale geldiği görülmektedir. Nitekim ondan sonra dış politika çalışanları için mezhep kotasının bulunması yöntemini takip etmiştir. Böylece bu yöntem devlet yönetiminde ve onda genel politika yapmada ana merkez haline gelmiştir. Bu durum Irak dış politikasının yönelimlerini etkilemiştir. Bu da Irak'ın diplomatik kararlarını alma ve uygulamada planlama, dayanışma ve koordinasyonunun olmamasına, ilgili bakanlıklarla düzenli ve ciddi ilişkilerin kaybolmasına yol açmıştır. Bunun yanı sıra

diğer kurumlarla özellikle yasama organıyla dayanışma içinde olmaya uygun bir karar birliğinin yok olmasına sebep olmuştur.²⁷⁹

Bu anlatılanlardan Irak dış politikasının çeşitli alanlarında istenen düzeyi yakalamada başarısız olduğu görülmektedir. Bunun en önemli sorunlarından biri siyasi alanda geniş çaplı bir şekilde mezhepsel kotanın olmasıdır. Bunun yanı sıra merkezi hükümet ile yerel hükümet özellikle Irak Kürdistan bölgesi hükümeti arasında anayasal yetkiler konusunda uyuşmazlığın devam etmesidir. Bu uyuşmazlıklardan biri dış politika alanında bölge sınırlarıyla ilgili uyuşmazlıktır. Ayrıca Irak'ın dış politikası, dış politikayla ilgili birçok ana değişikliğe karşı Irak'ın farklı siyasi güçlerin görüşlerinin birbiriyle çatışmasının sıkıntısını yaşamıştır. Bu durum siyasi karar birliği üzerinde olumsuz bir şekilde etkili olmuştur. Bu tür durumlar Irak'ın dış politikayı yürütme performansında düşüklüklere yol açmıştır. Bu da çok sayıda gecikmiş dosyanın sonuçlandırılmasını engellemiştir. Örneğin komşu devletlerle olan özel sorunlar sona erememiştir.

II. Dış Politikanın Başarı Ve Başarısızlık Bakımından Terörle Mücadeledeki Geleceği

Terör, analiz ve niteleme bakımından en fazla girift olan konulardan biridir. Bu, uluslararası ve yerel alanda en önemli olgulardan biridir. Zira terör, birey ve uluslararası toplumun, bilimsel ve teknolojik alanda meydana gelen gelişmelere eşlik eden terör eylemleri teknolojileri ve araçlarının gelişmesi ışığında yaşadığı bir olgu haline gelmiştir. Terörle mücadele için bir gelecek planı belirlemek, mümkün olduğu kadar geleceğin fotoğrafını ve görüntüsünü bu konudaki ihtimal ve değişikliklere göre çizmede önemli bir durumdur. Zira terörle mücadelede genel dış politikanın başarılı ya da başarısız olmasıyla ilgili geleceği belirlemek ve görmek basit bir öngörü değildir. Aynı şekilde kolay bir şekilde bilenebilen ve kavranabilen normal bir konu da değildir. Bilakis bu konu girift ve karışık bir konudur. Zira terörle mücadeledeki

²⁷⁹ Ali Hasan Nîsân, *Binâü'd-Devle ve Tevcîhâtü's-Siyâsiyye El-Hâriciyye Ba'de Âmm* 2003, En-Nehreyn Üniversitesi, Siyaset Bilimleri Fakültesi, 2013, s. 3.

bu politikanın başarılı ya da başarısız olması büyük oranda bu politikanın iyi bir şekilde idare edilmesine bağlıdır.²⁸⁰

A. Terörle Mücadelede Başarılı Olma Bakımından Irak'ın Dış Politikasının Değerlendirilmesi

Irak'ın dışişleri kurumu aslında köklü bir kurum olup onu dış politika kararını almaya ehil kılan bir tecrübe ve yeterliliğe sahiptir. Irak'ın dış politikasında köklü ve yeni olan her şey Irak'ın ulusal ve uluslararası ilişkilerini güçlendirmek içindir. Zira Irak'ın dış politikasının olumlu değişimlere karşılık vermesi gerekir. Bunu da geçmişin tecrübesinden yararlanma esasına dayanan diplomatik performans şartlarının baskısı altında doğru yapması gerekir. Ayrıca Irak'ın dış politikasının, dünyanın farklı ülkeleriyle özellikle komşu olan ülkelerle daha fazla açılımda bulunma ve dayanışma içinde olmaya yönelik gidişatını iyileştirmeye çalışan yeni Irak politikasının gücüyle bu yönelimin desteklenmesi gerekir. Zira Irak dış politikası, Irak'ın güvenlik dosyasını destekleme gerekleriyle uyumlu bir şekilde dünyanın farklı ülkeleriyle dengeli ilişkiler kurmaya çalışmaktadır. Irak dış politikası bölge devletleriyle diplomatik ilişkileri desteklemede kişisel diplomasiyi esas almıştır. Irak ve ona komşu olan devletler arasında Irak'ın güvenini güçlendirmek ve komşu devletlerin Irak'ın güvenlik alanında gerçekleştirdiği en son başarıları görmeleri için, gerek federal hükümet ve gerekse Irak parlamentosundan Iraklı yetkililer tarafından sürekli resmi ziyaretler düzenlenmektedir. Açılım ve iyi ilişkiler politikası, Irak'ın dış ve iç güvenliğini gerçekleştirmek için etkin ve etkili bir performans sergilemede Irak'a büyük bir fırsat vermektedir. Bu açılım politikası aşağıda gelen işlere devam etmeyi gerektirmektedir.²⁸¹

1- Irak'ın yararına olacak şekilde ulusal ve uluslararası dış ilişkilerde denge kurmak. Bu durum Irak siyasi karar merciine hareket etmede daha çok esneklik verir.

2- Irak'ın kararı ve dış politika tutumunun bir olması ve siyasi müdahalelerin engellenmesi.

²⁸⁰ Sa'd Hasan Abdülhamid, *Es-Siyâsâtü'l-Âmme li-Mükâfêhati'l-Îrhâb fi'l-Îrâk Ba'de Âmm* 2003, a.g.e., s. 187.

²⁸¹ Abdülemîr Muhsin Cebbâr Esdî, *Binâü Stratîciyye İklîmiyye fi's-Siyâseti'l-Hâriciyye El-Îrâkiyye Ba'de Âmm* 2002, s. 8.

3- Ulusal ve uluslararası odaklara tarafsız olma politikası. Irak, ulusal ve uluslararası farklı güçlerle yeni ilişkiler kurmak ve ulusal ile uluslararası kitlelerden uzak durmak için bu politikayı takip etmeyi kararlaştırmıştır.

Irak dış politikası yeni stratejiler takip etmiştir. Bu stratejilerin belirtileri Irak'ın maddi gücünü ve yeni siyasal sistem yapısını tam olarak idrak etme, liderlik rollerinden vazgeçip Irak'ın ekonomi ve toplumun kalkınmasına ve gelişmesine yönelme, Irak'ta terörle mücadele dosyasının yararı için dayanışma ilişkileri stratejisini esas almada ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra Irak'ın yeni dış politikası, herhangi bir kılıf altında ya da herhangi bir ulusal veya uluslararası düşmanlık oluşturmada herhangi bir uluslararası sınırlama ya da dış sömürgeci kurtulmaya çalışmıştır.²⁸²

Irak dış politikası Birleşmiş Milletlere yönelmiş ve BM Güvenlik Konseyi'nden; Irak'a komşu devletleri, Irak'ı destekleme ve teröristlerin Irak'a akın etmesini ve onların faaliyetlerinin finanse edilmesini durdurmayla ilgili uluslararası kararlarını uygulamakla yükümlü kılmasını talep etmiştir. Zira BM Güvenlik Konseyi'nde bulunan Irak temsilcisi, 15.07.2016'da BM Güvenlik Konseyi'ne Irak'ta teröre destek veren ülkeleri engelleme ve bu ülkeleri bu konuda Konsey'in uluslararası kararlarını yerine getirmekle yükümlü kılma çağrısında bulunmuştur. Her hâlükârda Irak dış politikasının çok sayıda sorumluluğu, birçok görevi ve son derece zor sorunları bulunmaktadır. Irak'ın dış politikasının bazı gelecek hedeflerinde başarısız olması kesin olarak Irak'ın terörle mücadele çabalarını destekleme dosyasında başarısız olduğu anlamına gelmez. Irak'ın dış politika kurumunun içinden geçtiği siyasi şartların, herhangi bir meselede Irak'ın dış politikasının performansı ve gelecekteki performansını ölçmeye yönelik olan bir bilimsel araştırmada dikkate alınması gerekir.

B. Irak Dış Politikasının Terörle Mücadelede Başarısız Olma Sebepleri

Irak dış politikasının planlama ve yürütme iradesi yeniden yapılmaya ihtiyaç duymaktadır. Dış politika, karar vericilere ve uygulayıcılara da ihtiyaç duymaktadır.

²⁸² Sabbâh Ni'âş Şenâfe, "İstrâtiçiyetü's-Siyâsiyye El-Hâriciyye El-İrâkiyye Ba'de Âmm 2003", Mecelletü Dirâsâtin Devliyye, S. 51, Bağdat Üniversitesi, s. 123.

En önemlisi de stratejist düşünörlere ihtiyaç duymaktadır. 2003'ten beri Irak dış politikası Irak yararına iyi bir yönetim sergileyememiştir. Dış politika liderleri dış politikaya rutin bir görev olarak bakmaktadırlar. Ona eksen olma özelliğı bulunan ve önemli olan bir görev olarak bakmamaktadırlar.²⁸³

Bu durum çok sayıda sorunlara, performansta başarısız olmaya ve Irak dış politika hedeflerini gerçekleştirmede gerilemeye yol açmıştır. Bu da genel olarak Irak'ın ulusal ve uluslararası ilişkilerini ve özel olarak güvenlik dosyasını olumsuz etkilemiştir. Bu sorunların en önemlileri şunlardır:²⁸⁴

1- Dışışleri bakanı ve federal hükümet başkanı arasında siyasi anlaşmanın zayıf olması.

2- Irak hükümeti ve Kürdistan bölgesel hükümet arasında anayasal yetkiler konusunda uyuşmazlığın devam etmesi.

3- Kürt bakan olan Hoşyâr Zebârî döneminde Irak dış politikasının, Irak hükümeti ve Kürdistan bölge başkanı Mesut Barzani arasındaki ilişkilerin gelişmesine, uluslararası yetkililerin bölgeyi ziyaret etmeleri ve bölge liderlerinden mektuplar ve söylevler almalarını kolaylaştırmaya katkıda bulunmuştur. Tüm bunlar federal hükümet adına yapılmaktaydı. Aslında bunların Irak hükümeti yararına olması gerekirdi.

4- Irak Dışışleri Bakanlığının personelleri için parti kotalarının devam etmesi. Parti kotası Irak dış politikasının karşılaştığı en tehlikeli ve en açık sorunlardan biridir. Çünkü diplomatik iş hükümetin diğer işlerinden farklı özellikler ve ayrıcalıklar gerektirmektedir. Zira diplomasi işinde tecrübeli ve bilgili olanların çalışması gerekmektedir. Kotanın uygulanması Irak Dışışleri Bakanlığında ve diplomatik işlerde apaçık bir şekilde olumsuz etkili olmuştur. Zira elçileri seçmeyle ilgili olan 45 Sayılı ve 2008 Tarihli Dış Hizmetler Kanunu'nun 9. maddesinin 2. fıkrasına göre diplomatik elçilerin %25'i Dışışleri Bakanlığında tahsis edilmiştir. 9/2'deki 5. fıkra hariç diğer fıkralarda geçen şartlara riayet edildiğı takdirde Bakanlar

²⁸³ Mün'im Sâhî Ammâr, *İftikâü Eseri'z-Zâtî'l-İrâkiyye – Dirâsâtün İstrâtiçiyetün Muhtâreh, Mektebetü'l-Ğufrân li't-Tibâ'a*, Bağdat, 2015, s. 92.

²⁸⁴ Abdülemîr Muhsin Cebbâr Esdî, *Binâü Stratîciyye İklîmiyye fi's-Siyâseti'l-Hâriciyye El-İrâkiyye Ba'de Âmm* 2002, s. 4-5.

Kurulu'nun önerisi üzerine diplomatik kadro dışından elçiler tayin edilebilir. Bunların oranı toplam %25'i geçmemesi gerekir.²⁸⁵

45 Sayılı ve 2008 Tarihli Dış Hizmet Kanunu bakanlıkta çalışmak için istenen eğitim diplomaları ve uzmanlıkları belirlememiştir. Zira üniversite diploması olan birinin elçilik görevine aday olabileceği konusunda bir kanun koymakla yetinmiştir. Bu da Irak siyasi partilerin, dış politika işiyle alakası ve bu konuda bilgisi olmayan kişileri aday göstermelerinin önünü açmıştır. Bu da terörle mücadelede dış performans üzerinde olumsuz bir şekilde etkili olmuştur. Bu enteresan durum yeni elçiliklerin rollerini iyi bir şekilde yerine getirmede başarısız olmalarına sebep olmuştur. Hâlbuki elçiliklere aday olanların şunları yapması gerekir:²⁸⁶

a- Karşılıklı saygı ve başkalarının iç işlerine karışmama ilkesine göre hareket ederek Irak'ın Arap devletleri ve dünyanın farklı devletleriyle olan ilişkilerini güçlendirmek ve geliştirmek.

b- Irak'ın çıkarlarına hizmet edecek ve onun güvenliğini güçlendirecek şekilde Irak'ın uluslararası örgütlerdeki rolünü aktifleştirmek.

c- Çeşitli alanlarda Irak Cumhuriyetinin politikasını savunmak.

Ehil olmayanların elçi olmalarının önünün açık olması durumu, Irak dış politikasının Irak-Arap ilişkilerini güçlendirmede ve aşırı olan terör örgütleriyle mücadele etme konusunda ortak çabaları etkinleştirmede başarısız olmasına yol açmıştır. Ayrıca Irak Dışişleri Bakanlığı, Irak'taki kötü güvenlik durumunun devam etmesinin komşu devletlerin çıkarlarına zarar vermeyeceğine dair rahatlatıcı mektupları komşu devletlere gönderememiştir. Bu tür sebeplerden dolayı diplomatik kadro üyelerinin yeterlilik, şeffaflık, daha önceki mesleki tecrübe ölçülerine göre seçilmesi gerekir. Siyasi partileri temsil edenler değil, Irak'ı temsil eden elçilerin seçilmesinde titiz davranılması gerekir. Buna dikkat edilmediği takdirde Irak'ta terörle mücadele çabalarını destekleme işine büyük zararlar verilir.²⁸⁷

²⁸⁵ 45 Sayılı ve 2008 Tarihli Dış Hizmet Kanunu.

²⁸⁶ Abdülemîr Muhsin Cebbâr Esdî, *Binâü Stratîciyye İklîmiyye fî's-Siyâseti'l-Hâriciyye El-İrâkiyye Ba'de Âmm* 2002, 6.

²⁸⁷ Abdülemîr Muhsin Cebbâr Esdî, *Binâü Stratîciyye İklîmiyye fî's-Siyâseti'l-Hâriciyye El-İrâkiyye Ba'de Âmm* 2002, 6.

Bu anlatılanlardan Irak dış politikasının istenen güvenlik rolünü yerine getirmede zayıf kaldığı görülmektedir. Dolayısıyla Irak çıkarlarına uygun olarak yeni bir dış politikanın geliştirilmesi gerekir. Dış politikanın, Irak'ta güvenlik durumun iyileştirmeye ve istikrarı korumaya katkıda bulunan güçlü ve inandırıcı bir dış politika olacak şekilde milli çıkarlarla uyumlu olarak yürütülmesi gerekir.

SONUÇ

Terör; insanın güvenliği, hayatı, medeniyeti ve başarıları için tehlikeli olduğundan geniş çaplı evrensel bir tartışma konusu olmuş ve halen de olmaya devam etmektedir. Bu büyük tehdit hukuk dışı olup, ahlaka aykırıdır. Terör, şiddet ile nitelenmektedir ve yasa dışı bir şekilde güç kullanmaktır. Terör çok sayıda masum kurbanın can vermesine yol açmaktadır. Özel ve kamu mallarını yok etmekte ve korku, tedirginlik ve umutsuzluk durumunu ortaya çıkarmaktadır. Terör devletler ya da halk arasında dostane ilişkilere zarar verip büyük neticeler gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Devletlerin barış ve güvenliğini tehdit etmektedir.

2003'ten sonraki kanunlarda ve Irak'ın politikalarında terörü suç sayma konusunu incelememiz neticesinde birtakım sonuçlara ve önerilere ulaştık. Bunları maddeler halinde şöyle sıralayabiliriz:

1- Terör suçu yeni çağda geniş çapta yayılmasına ve örgütlenme, silahlanma ve hedefler bakımından birtakım özellikleri olmasına rağmen onun kökleri eski toplumlara ve orta çağlara dayanmaktadır.

2- Terör Irak'ta sonradan meydana gelen bir olgudur. Onun ortaya çıkmasında 2003'ten sonra ülkenin içinden geçtiği bazı istisnai durumlar rol oynamıştır. Bu şartlar terörün o dönemde açık olan Irak sınırları üzerinden Irak'a geçmesine yardım etmiştir. Aslında Irak'taki terörü bir terör diye isimlendiremeyiz. Zira Irak sınırları dışından Irak'a gelmiş ve ülke içinde bazı destekçiler bulmuştur. Terör Irak'ın asırlar boyunca tarihinde hiç görmediği iğrenç suçları Irak'ta işlemiştir.

3- ABD, Irak'ta terörün ortaya çıkmasında ve gelişmesinde büyük bir rol oynamıştır. Nitekim ABD devletin çoğu kurumunu işgal etmiştir. Bu kurumların en önemlisi güvenlik kurumudur. ABD ayrıca alanı ve sınırları açık bir şekilde bırakmıştır. Bu da teröristlerin Irak'a kolay bir şekilde girmesine yol açmıştır.

4- 2003'ten sonra askeri kurumun dayandığı teşkilat ve görev yapısı; askeri inanç, bilimsel ve mesleksel yetenekler bakımından eksik kalmıştır.

5- Karşılaştırmalı ceza kanunları terör ve terör suçlarıyla mücadele etmek için iki yol takip etmiştir. Birincisi terörle mücadele için özel bir kanun çıkarma

esasına dayanan yoldur. İkincisi Ceza Kanunu'nda değişiklik yapma ve bu kanun çerçevesinde terörü suç sayma ya da ağır bir şart olarak kabul etme esasına dayanan yöntemdir.

6- Terörün tanımının zor olması uluslararası toplumun şimdiye kadar terörle ilgili tek bir tanım üzerinde anlaşamamasından kaynaklanmaktadır. Terör tanımını yapan ceza kanunları, farklı tanımlar yapmıştır. Bu farklılıklar genel olarak terör suçu ve onun anlamını belirleme üzerinde etkili olmuştur.

7- Terör suçunun üç temel unsuru bulunmaktadır. Birincisi yasanın zorunlu kıldığı unsurdur. Bu unsur bireysel ya da toplumsal terör suç planıdır. İkincisi maddi unsurdur. Üçüncüsü manevi unsurdur. Terörle mücadele kanununa göre bir suç eyleminin terörle nitelenmesi ve terör suçu olarak işlenebilmesi için bu eylemin bireysel ya da örgütsel olarak düzenlenen bir terör suç planının yerine getirilmesi gerekir. Irak kanun koyucusu, TMK'nin 1. maddesinde terörün tanımını yaparken açık bir şekilde bu terör suç planının unsurunu açık bir şekilde belirtmemiştir. Ancak bu unsur "bir kişinin ya da organize bir grubun yaptığı..." ifadesinde çıkarımda bulunarak elde edilebilir. Bu unsur 2. maddenin 1. fıkrasında dolaylı bir şekilde ifade şöyle ifade edilmiştir: "İnsanlar arasına korku salmayı hedefleyen şiddet ya da tehdit... bireysel ya da grupsal olarak düzenlenen bir terör suç planını yerine getirerek..."

8- Terör suç sonucu zararlı ya da tehlikeli olabilir. Bu sebeple terör suçları iki kısma ayrılmaktadır: Zararlı suçlar ve tehlikeli suçlar. Irak kanun koyucusu, TMK'nin 1. maddesinde terörün zararına şu ifadelerle değinmiştir: "...kamu ya da özel mallara zarar veren...". Kanun koyucu bu zararın belli bir büyüklükte olmasını şart kılmamıştır. Kanun koyucu az önce zikredilen maddede terör tehlikesini açık bir şekilde zikretmemiştir. Ancak bu, dolaylı bir şekilde şu ifadelerden elde edilebilir: "...güvenlik durumunu, istikrarı ya da milli birliği bozmak veya insanlar arasında korku, kaygı ve tasa sokmak ya da kaos oluşturmak amacıyla..."

9- Irak kanun koyucusu TMK'de terör suçlarını işlemeye hazırlık için yapılan eylemlere ceza vermeme genel kuralını benimsemiştir. Ancak terör suçunu işlemek için yapılan planı suç saymıştır. Kanunun koyucu, Kanunun 4. maddesinin 1. fıkrasına göre planlamayı kendi başına bağımsız bir terör suçu saymıştır. Planlama

sözlü ya da fiili olarak açıklandığında kanun koyucu bunu hazırlayıcı bir eylem olarak değil, kendi başına bağımsız bir suç saymıştır. Bu da kanun koyucunun terör suçunu ilk aşamada çözme ve onunla mücadele etme isteğini teyit etmektedir.

10- Kanun koyucu, TMK'nin 2. maddesinin 3. fıkrasında terör suçlarını ele alınca silahlı terör örgütüne katılmayı suç saymamıştır. Bu konuda Ceza Kanunu'nun 194. madde metniyle yetinmiştir. Zira bu madde genel olarak silahlı örgüt kurmadan ya da ona liderlik yapmadan silahlı örgütlere katılmayı suç saymıştır. TMK'nin terör örgütüne katılmayı suç saymaması terör örgütleri olgusunu ele almada bir eksikliktir. Hâlbuki eylemleri suç sayma kapsamı terör örgütüne katılmayı kapsayacak şekilde geniş tutulmalıdır. Böylece suç sayma metnin varlık amacını gerçekleştirmiş olacaktır.

11- Terörizm yayılmak için propaganda yapmaktadır. Onun yaptığı propaganda unsurları içerisinde en yoğun olarak gelir paylaşımındaki adaletsizlik, yoksulluk, idari yönetimlerin vergi uygulamaları, kamu yatırımlarının dağılımı gibi konuları istismar etmekte ve toplumsal kitleleri bu etkiler ile kendi amaçları için yönlendirmektedir. Doğal bir hak arayışı içerisindeki bireyleri, illegal yollara sevk ederek daha fazla mağdur etmektedir.

ÖNERİLER

2003'ten sonraki kanunlarda ve Irak politikasında terörle mücadele konusunu inceleme esnasında elde ettiğimiz önerileri şöyle sıralayabiliriz:

1- Irak hükümeti, Irak'ta köklü bir şekilde terörle mücadele sorununu çözmek için farklı araçlara başvurması gerekir. Onun sadece askeri çözüm yoluyla sınırlı kalmaması gerekir. Ekonomik, siyasal ve sosyal yönlerden de bunu ele alması gerekmektedir. Teröristlerin, insanlara ulaşabilmek için kullandığı geçitlerden gerek Irak toplumunun içine girmelerini, ekonomik teşviklerle onları etkilemelerini ve insanların duygularıyla oynamalarını engellemek için terör düşüncesini yayanların yolunun kapatılması gerekir.

2- Terör; gelir paylaşımındaki adaletsizlik, yoksulluk, idari yönetimlerin vergi uygulamaları, kamu yatırımlarının dağılımı gibi konuları istismar etmekte ve bunları propaganda aracı olarak kullanmaktadır. Bu propaganda araçlarının önlenmesi gerekmektedir.

3- Şiddet ile zorlama kültürünü yayan, insanlar arasında ayrılık tohumu saçan ve Irak toplumunun çok sayıda grup ve ırkları barındırma özelliğine riayet etmeyen okulların, eğitim kurumlarının ve dini merkezlerin denetlenmesi gerekir.

4- Büyük İslami merkezlerde etkili olan dini otorite ve simgelere gidilmesi ve teröristlerin Irak halkına karşı yaptığı öldürme ve bomba patlatma eylemlerini haram sayan bir dini fetva çıkarmaya onların ikna edilmesi gerekir.

5- Terör meselesini tartışmak için yapılan konferanslarda şunun vurgulanması gerekir: Irak, küresel terörle mücadelenin ön cephesi olmuştur. Irak dünyanın yerine büyük kurbanlar vermektedir. Bu sebeple dünya devletlerinin teröre karşı kesin bir zafer elde etme fırsatını Irak'a verecek şekilde çeşitli araçlarla ona destek olmaları gerekmektedir.

6- Terör suç eyleminin zarar verdiği ve tehlike oluşturduğu alanların kapsamının genişletilerek bu alana bilgi teknolojileri sistemi ve internet ağının da dahil edilmesi gerekmektedir. Kanun koyucu TMK'de bu alanları ele almamıştır. Bu

alanlarda da terörle mücadelenin cezai koruması olması için bu eksiği gideren bir metnin kanuna eklenmesi gerektiğini öneriyoruz.

7- Dışışleri Bakanlığı'nın dış politika performansını değerlendirmek, onu geliştirmek ve güvenlikle ilgili uzmanların önerilerini öğrenmek için siyasal bilimler fakültelerinde uzman ve akademisyenlerle dönemsel sempozyum ve görüşmelerin yapılması gerekir.

8- Irak'ın dünya devletleriyle olan ilişkilerinde diplomatik yönün aktifleştirilmesi, liyakat ve mesleki yeterlilik esasına göre diplomatların seçilmesi ve diplomatik kadroların tayininde parti ve mezhep kotalarının kaldırılması gerekir.

9- Teröre destek veren ülkelerin Irak'ta meydana gelen maddi ve insani zararları tazmin etmekle yükümlü kılmakla ilgili olan Irak JASTA (Terörizmin Sponsorlarına Karşı Adalet Yasası) yasasının çıkarılmasını öneriyoruz.

KAYNAKÇA

- A'ZEMÎ Sa'd İbrahim, *Mevsû'atü Mustalahâtü'l-Kânûni'l-Cinâî*, C. 1, 1. Baskı, Dârü's-Şü'ûni's-Sekâfeti'l-Âmme, Bağdat, 2002.
- ABDULFETTÂH Usâm-MATAR Abdüssemî', *el-Cerîmetü'l-İrhâbiyye*, Dârü'l-Câmi'ati'l-Cedîde, İskenderiye, 2008.
- ABDULLAH Câbir Necm, *el-İttihâdü'l-Ürubbî ve Devruhu fî Mükâfêhati'l-İrhâbi'l-Irâk Nümûzecen*, Dış İşleri Müdürlüğüne Sunulmuş Bir Araştırma, 2016.
- ABDULLAH Selman Abîd, *el-Muhtâr Min Kadâi Mahkemeti't-Temyîz el-İttihâdiyye-el-Kısmü'l-Cinâî*, C. 2, Bağdat, 2009.
- ABDURRAHMANLI Elvin, "Asala Terör Örgütü Nasıl Ortaya Çıktı ve Terör Faaliyetlerinin Amacı" Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, C. 2, S. 1, 2009, s. 61-62.
- ABDÜL'ÂL Bedî'a Muhammed, *en-Nakşebendiyye Neş'etuhâ ve Tetavvuruhâ Lede't-Türk*, 1. Baskı, Kahire, es-Sekâfiyye Yayınevi, 2009.
- ABDÜLHAMİD Hasan Sa'd, *es-Siyâsâtü'l-Âmme li-Mükâfêhati'l-İrhâb fî'l-Irâk Ba'de Âmm 2003*, Arap Demokratik Stratejik, Politik ve Ekonomik Araştırmalar Merkezi, Berlin, Almanya, 2017.
- ABDÜLKÂFÎ İsmâil Abdülfettâh, *el-İrhâb ve Muhârebetuhu fî'l-Âlemi'l-Mu'âsar*, Mısır Arap Cumhuriyeti, s. 105. Bkz: <http://boulemkahel.yolasite.com/> E. T. 15.04.2020.
- ABDÜLMÜN'İM Süleyman, *en-Nazariyyetü'l-Âmme li-Kânûni'l-Ukûbat*, Menşûrâtü'l-Halebî el-Hukûkiyye, Beyrut, 2002.
- ABDÜLMÜN'İM Süleyman, *en-Nazariyyetü'l-Âmme li-Kânûni'l-Ukûbat*, Menşûrâtü'l-Halebî el-Hukûkiyye, Beyrut, 2002.
- ABÎD Ra'ûf Sâdık, *Mebâdiü'l-Kısmi'l-Âmm mine't-Teşrî'i'l-İkâbî*, 4. Baskı, el-Fikrî'l-Arabî, Kahire, 1979.

- ABÛD Züheyr Kâzım, *el-İrhâb fi'l-İrâk*, Erâs li'n-Neşr, Erbil, 1. Baskı, 2007.
- ÂDİLÎ Mahmûd Salih, *Mevsû'atü'l-Kânûni'l-Cinâî li'l-İrhâb-es-Siyâsetü'l-Cinâiyye li-Müvâceheti'l-Unfi'l-İrhâbî*, C. 2, by., 2005.
- AKALIN Şükrü Haluk vd., *Türkçe Sözlük*, 11. Baskı, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2011.
- ALÎ Abdürrahim, *Ceyşü't-Târîkati'n-Nakşibendiyye er-Rakamü'l-Mübhem fi'l-İrâk*, Bevvâbetü'l-Hareketi'l-İslâmiyye Dergisi, 3 Ekim, 2020, s.y., <https://www.islamist-movements.com/2872> E: T. 22.2.2021.
- ALÎ Azad Ahmed, en-Naşebendiyye: *en-Nüşatü'l-Kürdiyye li'l-İslâmi'l-İctimâ'î*, 12.01.2018, s.y., <https://www.medaratkurd.com> E. T. 23.02.2021.
- ÂLIYE SEMÎR, *Şerhu Kânuni'l-Ukûbât – el-Kısmü'l-Âmm*, el-Müessesetü'l-Câmi'iyye li'd-Dirâsât ve'n-Neşr ve't-Tevzî', Beyrut, 1998.
- ALÛH Muhammed Na'îm, ALÛH Muhammed Na'îm, *Kânûnü'l-Mükâfêhati'l-İrhâb*, C. 10, 1. Baskı, Beyrut, 2012.
- ÂMÎR Selâhuddin, *el-Mukâvemetü's-Şa'biyye el-Muselleha fi'l-Kânûni'd-Düvelî*, Dârü'l-Fikri'l-Arabî, Kahire.
- AMMÂR Mün'im Sâhî vd., *Alâkâtü'l-İrâk el-Hâriciyye, et-Takrîrü'l-İstirâtîcî el-İrâkî 2010-2011*, Hammurâbî Araştırma ve İncelemeler Merkezi, 2011.
- AMMÂR Mün'im Sâhî, *İftikâü Eseri'z-Zâtî'l-İrâkiyye – Dirâsâtün İstrâtîciyyetün Muhtâreh*, Mektebetü'l-Ğufrân li't-Tibâ'a, Bağdat, 2015.
- ANTONIO Pagliaro, *Il Reato*, Dott. A. Giuffr  Editore, Milano, 2007.
- ARTUK Emin Mehmet - G K  EN Ahmet - YEN D NYA A. Caner, *Ceza Hukuku Genel H k mler*, Ankara 2013.
- ARTUK Emin, *“Su un  zel G r n   Bi imleri”*, Ceza Hukuku El Kitabı, Beta Yayınları, İstanbul, 1989.
- ASY F  Abdurrahman Muhammed, *S k l ciyyet l- rh b *, Men  r t l-Haleb  el-Huk kiyye, Beyrut, 2005.

- ATÂULLÂH İmam Hüseyin Halîl, *Terörizm ve Suçun Hukuki Yapısı*, 1. Baskı, el-Matbûâtü'l-Câmi'iyye Yayınevi, 2004.
- AVDE Akîl Azîz, *Nazariyyetü'l-İlmi bi'-Tecrîm*, Doktora Tezi, Bağdat Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2007.
- AVED Aved Muhammed, *el-Cerâimü'l-Mudirre bi'l-Maslahati'l-Âmme*, Dârü'l-Matbû'âtü'l-Câmi'iyye, 1985.
- AYLEM Hâzim Muhammed, *Kânûnü'n-Nizâ'âtü'l-Müselleha ed-Düveliyye*, 1. Baskı, Müessesetü Dârü'l-Kitâb, Kuveyt, 1994.
- BADEY J., "Defining International Terrorism: A Pragmatic Approach", *Terrorism and Political Violence*, C. 10, S. 1, 1998.
- BALTACI Vahit, *Yeni TCK ve CMK'da Terör Suçları ve Yargılaması*, Ankar, Seçkin Yayıncılık, 2007.
- BAŞEREN Sertaç Hami, "Uluslararası Hukuk Açısından Terörizm", *Dünyada ve Türkiye'de Terör* (Ankara: T.C. Merkez Bankası Yayını, 2002).
- BEDR Üsâme Muhammed, *Müvâcehetü'l-İrhâb-Dirâsetün fi't-Teşrî'i'l-Mısri ve'l-Mukâren*, Matbaatü'n-Nesr Ez-Zehebî, 2000.
- BERZENCÎ Usâm Abdülvehhâb-Selâmî Mehdî Yâsin, *Mebâdiu ve Ahkâmü'l-Kânûni'd-Düstûrî*, Sadeleştirilmiş Baskı, el-Âtik li-Sinâ'ati'l-Kitâb, Kahire, 2007.
- BESYÛNÎ Muhammed Şerif, *el-Cerîmetü'l-Münazzama Abre'l-Vataniyye Mâhiyyetuhâ ve Vesâili Mükâfihatihâ Düveliyyen ve Arabiyyâ*, 1. Baskı, eş-Şark Yayınevi, Kahire, 2004.
- BÎLAL Ahmed İvad, *Mebâdiü Kânûni'l-Ukûbâti'l-Mısri – el-Kısmü'l-Âmm*, Dârü'n-Nehdatü'l-Arabiyye, Kahire, 2004-2005.
- BM Sözleşmesi, Birinci Bölüm, m. 1, f. 2; BM Sözleşmesi'nin Yedinci Bölümü, m. 75.

- BODUR Nurullah ve Ezhat Özkul, *Uygulamada Terör Örgütü ve Terör Suçları*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, ts.
- BOZ Burak, “Türk Ceza Hukukunda Terör Örgütü ve Terör Örgütüne Üye Olma Suçu”, Araştırma Makalesi, ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1, 2020.
- BOZLAK Ayhan, “Çıkar Amaçlı Organize Suçlarla Mücadeleye İlişkin Temel Hukuki Düzenlemeler ve Başlıca İlkeler”, *Polis Bilimleri Dergisi*, C. XI, S. 3, 2009.
- BÛ ALÎ Ahmedî Bû Celîta, *Siyâsâtü Mükâfêhati'l-İrhâb fi'l-Vatani'l-Arabî-Dirâsetün Mukârenetün Beyne'l-Cezâyir ve Mısır*, Yüksek Lisans Tezi, Dâlî İbrahim Üniversitesi, Siyasal Bilimler ve Yayın Fakültesi, Cezayir, 2010, s. 38. Bkz: http://biblio.univ-alger.dz/jspui/bitstream/1635/10601/1/AHMIDIBOUDJALTIA_BOUALI.pdf E. T. 25.04.2020.
- CA'FERÎ İbrahim, *Hitâbü'd-Devle*, C. 7, Beyrut, 2015.
- CAHNÎ Ali b. Fâyiz, *el-İrhâb el-Fehmü'l-Merfûd li'l-İrhâb*, Nâyif Güvenlik Bilimleri Akademisi, İnceleme ve Araştırmalar Merkezi, Riyad, 2001.
- CAMERON Gavin, “Multi-track Microproliferation: Lessons from Aum Shinrikyo and Al Qaida”, *Studies in Conflict and Terrorism*, C. 22, S. 4, 1999.
- CARTER Maries Elisabeth : *Le terrorisme dans Le nouveau code Pénal Francais*, Revue des sciences de la justice et de droit compare, 1995.
- CÂSİM Ali, “Esbâbü Neş'eti'l-İrhâb fi'l-İrâk”, *Mecelletü Sütûr*, S. 2021, 28.08.2007, Bkz: <http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=107319&r=0> E. T. 29.04.2020.
- CÂSİM Reşîd Subhî, *el-İrhâb ve'l-Kânûnü'd-Düvelî*, Yüksek Lisans Tezi, Bağdat Üniversitesi, 2003.

- CÂSİM Reşîd Subhî, *el-İrhâb ve'l-Kânûnü'd-Düvelî*, Yüksek Lisans Tezi, Bağdat Üniversitesi, 2003.
- Cherif Bassiono: international criminal Law - crime transnational publishers Inc, dobbs ferry, New York, 1988.
- Cherif Bassiouni: Terrorist Legislation, Legal Responses to international terrorism
Op cit.
- COCKBURN Patrick, *DAEŞ ve Da'vetü'l-Cihâdiyyîn*, Tercüme eden: Mişlîn Habîb, Dârü's-Sâkî, Beyrut.
- CORNEAU Gerar, *Mu'cemü'l-Mustalahâtü'l-Kânûniyye*, Tercüme eden: Mansûr el-Kâdî, 1. Baskı, el-Müessesetü'l-Câmi'iyye li'd-Dirâsât ve'n-Neşr ve't-Tevzî', Beyrut, 1998.
- CORNEAU Gerar, *Mu'cemü'l-Mustalahâtü'l-Kânûniyye*, Tercüme eden: Mansûr el-Kâdî, 1. Baskı, el-Müessesetü'l-Câmi'iyye li'd-Dirâsât ve'n-Neşr ve't-Tevzî', Beyrut, 1998.
- DÂVÛD Korkîs Yusuf, *el-Cerîmetü'l-Münazzama*, Doktora Tezi, Bağdat Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1999.
- DÂVÛD Mahmûd Yakûb, *el-Mefhûmü'l-Kânûnî li'l-İrhâb-Dirâse Tahlîliyye Te'sîliyye Mukârane*, Menşûrât Zeynû'l-Hukûkiyye, Beyrut, 1. Baskı, 2011.
- DEMİRBAŞ Timur, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* Ankara: Seçkin Yayınları, 2018.
- DÜVEYK Musa Cemil, *el-İrhâb ve'l-Kânûnü'd-Düvelî-Dirâsetün li'l-Cerâimi'l-İrhâbiyye el-İsrâiliyye el-Mürtekebe bi-Hakki's-Şa'bi'l-Filistînî Hilâle İntifâdati'l-Aksâ*, Kudüs Üniversitesi, 2003..
- EBÛ ÂMİR Muhammed Zekî, *Kânûnü'l-Ukûbât el-Lübnânî- el-Kısmü'l-Âm*, ed-Dârü'l-Câmi'iyye li't-Tibâ'a ve'n-Neşr, 1981.
- EBU HENİYYE Hasan, *Tenzîmü DAEŞ en-Neş'etü el-Binâü'l-Heykelî et-Temvîl*, Beyrut Orta Doğu Araştırma Merkezi İnternet Sitesi, 18.01.2015, Bkz: <https://www.beirutme.com/?p=6975> E. T. 03.05.2020, s.y.

- EBÛ MÎNE Butris, *Dirâsetün Havle Mevlânâ Hâlid ve'l-Hâlidîyye*, trc: Abdülfettâh Bûtânî vd., Kürdistanü'l-Irak, 2009.
- EL-HÂC Tevfîk, *el-Karâr 1373 ve'l-Harbi ale'l-Îrhâb*, 1. Baskı, Beyrut, 2013.
- EMRULLÂH Burhân, *Hakkü'l-Lücûi's-Siyâsî-Dirâsetün fî Nazariyyeti Hakki'l-Melce' fî'l-Kânûni'd-Düvelî, Dârü'n-Nehdatü'l-Arabiyye*, Kahire, 1983.
- EREM Faruk, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1962.
- ERGİL, D., *Türkiye'de Terör ve Şiddet*, Turhan Kitabevi, Ankara, 1980.
- ESDÎ Abdülemîr Muhsin Cebbâr, *Binâü Strâtetîciyye İklîmiyye fî's-Siyâseti'l-Hâriciyye el-Îrâkiyye Ba'de Âmm 2002*, Mecelletü's-Siyâsiyye ed-Düveliyye, S. 26 ve 27, Bağdat Üniversitesi Siyaset Bilimleri Fakültesi, 2015.
- EVİK Vesile Sonay, *Çıkar Amaçlı Örgütlenme Suçu*, İstanbul, 2004.
- FELLÂHÎ Hatim Kerîm, *Medînetü Sincâr Sirâ'u'l-Mesâlih ve'n-Nüfûzi Havlehâ Kunbûletün Mevkûte ve Siyâdetün Dâ'i'a*, Mezopotamya Stratejik Araştırmalar Merkezi, <https://rasamcenter.com/estimate-position/4131> E. T. 05.10.2020.
- FOX Jonathan, “The Effects of Religion on Domestic Conflicts”, *Terrorism and Political Violence*, C. 10, S. 4, 1998.
- GANÂM Muhammed Ebü'l-Feth, *Müvâcehetü'l-Îrhâb fî't-Teşrî'i'l-Misrî, Dârü'n-Nehdati'l-Arabiyye*, 1996.
- GARRAUD R.: *Traité theorique et pratique, du droit penal*, Francais, 1913.
- GASSER Hans Peter, “el-A'mâlü'l-Îrhâbiyye ve'l-Îrhâb ve'l-Kânûnü'd-Düvelî el-İnsânî”, *el-Mecelletü'd-Düveliyye li's-Salîbi'l-Ahmer*, S. 847, 2002.
- GLASRES Stefan: *Droit International pénal conventionel*, vol II, Bruxélls, 1978.
- GÖDEKLİ Mehmet, “Türk Ceza Öğretisi ve Uygulamasında Etkin Pişmanlık”, *TAAD*, S. 29, Yıl: 7, Ocak 2017.

- GÖKÇE O. ve DEMİRAY U., *Terörün Görüntüleri, Görüntülerin Terörü*, Cizgi Kitabevi Yayınları, Konya, 2004.
- GÖKHAN Bahattin, Türkiye’de Terör Eylemleri ve Savunma Sanayi İlişkisi, Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Makale, C.4, S. 1, 2020.
- GÖKTÜRK Neslihan, Suçun Yasal Tanımında Yer Alan “Hukuka Aykırılık” İfadesinin İcra Ettiği Fonksiyon, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:7 Sayı:1, Yıl 2016.
- GÜNDEL Ahmet, *Yeni Türk Ceza Kanunu Açıklaması*, Ankara, Yazarın Kendi Yayını, 2009.
- HADÎDÎ Hişâm, *el-İrhâb Büzûruhu ve Büsûruhu Zamânuhû ve Mekânuhu ve Şühûsuhu*, ed-Dârü’l-Mısriyye el-Lübnâniyye li’n-Neşr, Kahire, 2000.
- HADÎSÎ Fahrî Abdurrezzâk Salbî, *Şerhu Kânûni’l-Ukûbât – el-Kısmü’l-Âmm*.
- HADÎSÎ Fahrî Abdurrezzâk Salbî, *el-A’zârü’l-Kânûniye el-Muhaffife – Dirâse Mukarene*, Doktora Tezi, Bağdat Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, 1978.
- HADÎSÎ Fahrî Abdurrezzâk Salbî, *Şerhu Kânûni’l-Ukûbât-el-Kısmü’l-Âmm*, Matbaatü Ofset ez-Zaman, Bağdat, 1992, s. 37.
- HADÎSÎ Ömer Fahrî Abdurrezzâk, *Hakku’l-Müttehemi fî Muhâkemetin Âdile-Dirâse Mukârene, Dârü’s-Sekâfe li’n-Neşr ve’Tevzî’*, Amman, 2005.
- HAFİZOĞULLARI Zeki ve KURŞUN Günel, “Türk Ceza Hukukunda Örgütlü Suçluluk”, TBB Dergisi, S. 71, 2017.
- HAFİZOĞULLARI Zeki ve ÖZEN Muharrem, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Topluma Karşı Suçlar, US-A Yayınları, Ankara, 2012.
- HAFİZOĞULLARI Zeki,- KURŞUN Günel, “Türk Ceza Hukukunda Örgütlü Suçluluk”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara, 2007, S.71.

- HAKÎMÎ Abdülbâsıt Muhammed Seyf, *en-Nazariyyetü'l-Âmme li'l-Cerâim Zâti'l-Hatari'l-Âmm*, Doktora Tezi, Bağdat Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, 2000.
- HALEF Ali Hüseyin, *el-Mebâdiü'l-Âmme fî Kânûni'l-Ukubât*, Kuveyt, Metâbi'u'r-Risâle, ts.
- HASENÎ Abbâs, *Şerhu Kânûni'l-Ukûbât el-İrâkî*, 2. Baskı, Matbaatü'r-Reşâd, Bağdat, 1972.
- HASENÎ Mahmûd Necîb, *Cerâimü'l-İ'tidâ' ale'l-Emvâl fî Kânûni'l-Ukûbât el-Lübnânî*, C. 2, 3. Baskı, Menşûrâtü'l-Halebî el-Hukûkiyye, Beyrut, 1998.
- HASENÎ Mahmûd Necîb, *el-Müsâhemetü'l-Cinâiyye fî't-Teşriâti'l-Arabiyye*, Arap Araştırmalar Merkezi, Arap Devletleri Üniversitesi, 1960-1961.
- HASENÎ Mahmûd Necîb, *Şerhu Kânûni'l-Ukûbât - el-Kısmü'l-Âmm*, 6. Baskı, Dârü'n-Nehdati'l-Arabiyye, Kahire, 1989.
- HATÎB Lînâ, *İstrâticiyyetü'd-Devleti'l-İslâmiyye Bâkiyyetün ve Temeddüd*, Carnegie Orta Doğu Merkezi Sitesi, 29.06.2015, Bkz: <https://qudspresnet.wordpress.com/page/130/?app-download=nokia> E. T. 06.05.2020, s.y.
- HENDÂVÎ Nûreddin, *es-Siyâsetü'l-Cinâiyye li'l-Müşarri'i'l-Mısırî fî Müvâceheti Cerâimi'l-İrhâb*, Dârü'n-Nehdeati'l-Arabiyye, 1993.
- HOFFMAN Bruce, “Change and Continuity in Terrorism”, *Studies in Conflict and Terrorism*, C. 24, S. 5, 2001.
- HÛMÎD Abdülvehhâb, *Şerhu Kânûni'l-Cezâî el-Küveytî-el-Kısmü'l-Âmm*, Matbû'âtü Câmî'ati'l-Kuveyt, 1972.
- HÛRRİYET, *Min Verâi'l-Kevâlîs Keyfe Yahkumu PKK Şerku Sûriye*, <https://horrya.net/archives/119321> E. T. 07.10.2020.
- HÛSEYİN Nimet Ali, *Müşkiletü'l-İrhâbî'd-Düvelî-Dirâse Kânûniyye*, Yüksek Lisans Tezi, Hukuk ve Siyaset Fakültesi, Bağdat Üniversitesi, 1984.

International Human rights observer, one day workshop on terrorism and peace
avaibale at https://www.ipinst.org/wp-content/uploads/2015/06/human_rights.pdf .- E. T. 01.04.2020.

İBRAHİM Ekrem Neşet, *el-Ahkâmü'l-Âmme fî Kânûni'l-Ukûbâtî'l-İrâkî*,
Matbaatü Es'ad, Bağdat, 1962.

İBRAHİM Ekrem Neşet, *es-Siyâsetü'l-Cinâiyye-Dirâsetün Mukârene*,
Mektebetü'n-Nehda, Bağdat, 1996.

İBRAHİM İbrahim Muhammed, *el-Alâkatü's-Sebebiyye fî Kânûni'l-Ukûbât –
Dirâsetün Tahliliyyetün alâ Dav'i'l-Fıkhi ve'l-Kadâ'*, Dârü'n-Nehdati'l-
Arabiyye, Kahire, 2006,-2007.

İNCE Kadri, “Türk Ceza Hukuku’nda Örgütlü Suçluluk ve Silahlı Terör Örgütü”,
Hakemli Makale, Süleyman Demirel Üniversitesi SBE Kamu Hukuku
Yüksek Lisans Öğrencisi. Avukat, İzmir Barosu, İzmir/Türkiye, ERÜHFD,
C. XV, S. 1, 2020.

İSA Muhammed Abdülkerim, *Cerâimü'l-İrhâb fî't-Teşrî'i'l-Mukâren*, 1. Baskı,
Amman, 2007.

KAHVECİ Abdulkadir, *Şerhu Kânûni'l-Ukûbât – el-Kısmü'l-Âmm*,
Nazariyyetü'l-Cerîme, 1. Baskı, Menşûrâtü'l-Halebî el-Hukûkiyye, Beyrut,
2008.

KASIMOĞLU Hasan, *Terörün Küreselleşmesi ve AB'nin Terörle Mücadele
Politikasındaki Dönüşümü*, Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Bilecik, 2010.

KAVLAK, *Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu*, Ankara: Seçkin Yayınları,
2017.

KAYYİM Kâmil Hasûn vd., *et-Takrîrû'l-İstrâtîcî el-İrâkî 2012-2013*, Hammurabi
Stratejik Araştırma ve İncelemeler Merkezi, by., ts.

- KERMAN İbrahim, “*Terör Örgütü Pkk/Pyd’nin Suriye’de İzlediği İç Savaş Stratejisinin Değerlendirilmesi*” Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi, Özel Sayı, 2017.
- KÎREH Hasan, *Usûlü’l-Kânûni’l-Medenî – el-Cüz’ü’l-Evvel, el-Hukûki’l-Ayniyye Ahkâmü Hakki’l-Milkiyye*, by., 1965.
- KONCAGÜL İzzet, *Terörizme Karşı Koyma Yöntemi Olarak Devlet Terörizmi ve Örnek Vakalar Üzerinden İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Millî Savunma Üniversitesi, Alparslan Savunma Bilimleri Enstitüsü, Güvenlik Araştırmaları Anabilim Dalı, Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Programı, Ankara, Haziran 2020.
- KÖKSAL Bayraktar, “*Faal Nedamet*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 33, S. 3-4, İstanbul, 1968.
- LEBÎDÎ İbrahim, *el-Himâyetü’l-Cinâiyye li-Emni’d-Devle*, 2. Baskı, 2003.
- LISTER Charles, *Tahdîdü Me’âlimi DAEŞ*, Devha Brookings Enstitüsü Tarafından Yayımlanan Analitik Bir Araştırma, S. 13, 2014.
- LONG David E., *The Anatomy of Terrorism*, New York Press, 1990.
- LUTZ Brenda, LUTZ James, *Global Terrorism*, New York Routledge Press, 2008.
- MAHFÛZ Abdullah b. Şeyh, *el-İrhâb: et-Teşhîs ve’l-Hulûl*, Müessesetü’l-Abîkân, 1. Baskı, Riyâd, 2007.
- MAHMÛD Ahmed İbrahim, “*Mefhûmü’l-İrhâb ve Ta’rifâtü’l-Ğâmida*”, Mecelletü Şü’ûni’l-Arabiyye, Câmî’atü’l-Düveli’l-Arabiyye, S. 133, 2008.
- MAHMÛD Dârî Halil, *Eserü’l-Âheti’l-Akliyye fî’l-Mes’ûliyyeti’l-Cezâiyye*, Dârü’l-Kadisiyye li’t-Tibâ’a, Bağdat, 1982.
- MAHMÛD Müntesir Sa’îd, *el-Münazzamatü’l-Düveliyye li’s-Şürtati’l-Cinâiyye el-İnterpol*, 1. Baskı, Dârü’l-Fikri’l-Câmî’î, İskenderiye, 2008.

- MAR Fîbî, *Men Hüm Kâdetü'l-İrâk el-Cüded ve Mâzâ Yürîdûn*, ABD Barış Enstitüsü'nde Hazırlanan Özel Bir Rapor, İnternet adresi: https://www.usip.org/sites/default/files/sr160_arabic.pdf E. T. 05.10.2020.
- MİLKÂVÎ Usâm, *Bahsün Havle'l-Esbâbi'l-Âlemiyye li-Zâhireti'l-İrhâb*, Güvenlik Bilimleri Naif Üniversitesi, Stratejik Bilimler Fakültesi, Riyad, 2014, s. 13, Bkz: <https://repository.nauss.edu.sa/bitstream/handle/123456789/57890> E. T. 26.04.2020.
- MUHAMMED Mikdâd Hâdî, *et-Tedâbirü'r-Râmiyye li-Müvâceheti'l-İrhâbi'd-Düvelî ve Hatmiyyetü Vücûdi Teşrî'in Düveliyyin Muvahhadin li-Mükâfêhati'l-İrhâb*, Müsteşârlık Tezi, Dışişleri Bakanlığı, Dış Hizmetler Müdürlüğü, 2008.
- MUHAMMED Muâz Câsim-AVDE Ukayl Azîz, “el-İrhâb ve Mükâfêhatuhu fi'l-Kânûni'l-Cezâi el-İrâkî”, *el-Mecelletü'l-Kânûniyye*, Zikar Üniversitesi, by., 2012, s.y.
- MUHİBBÜDDİN Muhammed Mu'nis, *el-İrhâb fi'l-Kânûni'l-Cinâi ale'l-Müsteviyeyn el-Vatanî ve'd-Düvelî*, Mektebetü'l-Anglo el-Mısriyye, 1987.
- MUİR Jim, *Tenzîmü'd-Devleti'l-İslâmiyye el-Kıssatü'l-Kâmile*, BBC NEWS ARABİC Sitesi, Yayımlanmış Rapor, 27.04.2016, Bkz: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-35695648> E. T. 03.05.2020.
- MUSA Abdülmuttalib Abdülmehdî, *Zâhiretü'l-Ünfi's-Siyâsî fi'l-İrâk Ba'de Âmm 2003-Dirâsetün fi'l-Esbâb ve Sübûli'l-Müvâcehe*, Dâru Gaydâ li'n-Neşr ve't-Tevzî', Amman, Ürdün, 2016.
- MÜSEVÎ Sâlim Revdân, “Ta'rîfû'l-Cerîmeti'l-İrhâbiyye”, *Mecelletü't-Teşrî ve'l-Kadâ'*, S. 2, 2009.
- MÜSEVÎ Salim Revdân, *el-Cerîmetü'l-İrhâbiyye*, <https://www.hjc.iq/view.2325/> E. T. 10.10.2020.

- MUSTAFA Mahmûd Mahmûd, *Şerhu Kânûni'l-Ukûbât-el-Kısmü'l-Âmm*, 10. Baskı, Dârü'n-Nehdati'l-Arabiyye, by., 1983.
- MUSTAFA Muhammed Behcet, *el-Cerîmetü'l-İrhâbiyye Beyne'l-Kânûni'l-Vad'î ve'ş-Şerî'ati'l-İslâmiyye fî Dav'i Ahkâmi'l-Kadâ*, Doktora Tezi, Zekâik Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, 2002.
- NASRÂVÎ Sâmi, *el-Mebâdiü'l-Âmme fî Kânûni'l-Ukûbât*, C. 1, 1. Baskı, Dârü's-Selâm Basımevi, Bağdat, 1977.
- NEKÛZÎ Abdülkâdir Züheyr, *el-Mefhûmü'l-Kânûni li-Cerâimi'l-İrhâbi'd-Dâhilî ve'd-Düvelî*, 1. Baskı, Menşûrâtü'l-Halebiyye el-Hukûkiyye, Beyrut, 2008.
- NÎSÂN Ali Hasan, *Binâü'd-Devle ve Tevcîhâtü's-Siyâsiyye el-Hâriciyye Ba'de Âmm 2003*, en-Nehreyn Üniversitesi, Siyaset Bilimleri Fakültesi, 2013.
- NÛRÎ Haydar Ali, *Siyâsetü't-Tecrîm- Dirâsetün Mukârene*, Yüksek Lisans Tezi, en-Nehreyn Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Bağdat, 1999.
- NURÎ Haydar Ali, *el-Cerîmetü'l-İrhâbiyye-Dirâsetün fî Dav'i Kânûni Mükâfêhati'l-İrhâb Rakam 13 Sene 2005*, Doktora Tezi, en-Nehreyn Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, 2010.
- ORHAN Fatih, "İslam Hukuku ve Türk Hukukunda Siyasi Suç Kavramı", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Çukurova Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, C. 11, S. 58, Ağustos, 2018.
- ÖZEK Çetin, "Organize Suç", Nurullah Kunter'e Armağan, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları. İstanbul, 1998.
- ÖZGENÇ İzzet, *Suç Örgütleri*, Ankara, 2017.
- ÖZGENÇ İzzet, *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi Genel Hükümler*, Ankara, 2005.
- ÖZTÜRK Bahri ve Mustafa Ruhan Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, Seçkin Yayınları Ankara, 2011.
- PARLAR Ali ve Muzaffer Hatipoğlu, *Türk Ceza Kanunu Yorumu*, C. 3, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 3253.

PAŞA Fâize Yunus, *el-Cerîmetü'l-Münazzama fî Zilli'l-İttifâkiyyâti'd-Düveliyye ve'l-Kânûni'l-Vataniyye*, Dârü'n-Nehdatü'l-Arabiyye, Kahire, 2002.

Prevention of terrorism (Temporary Provisions) Act, 1989.S20/1.

RAMADÂN Ömer Sa'id, "*Fikretü'n-Netîce fî Kânûni'l-Ukûbât*", *Mecelletü'l-Kânûn ve'l-İktisâd*, S. 1, Mart, by.

RÂŞİD Hâmid, *el-İsti'mâlü'l-Meşrû' li'l-Kuvveti fî'l-Kânûni'l-Cinâî*, İskenderiye, 2008.

RÂTİB Âişe, *Meşrû'iyetü'l-Mukâvemeti'l-Müselleha*, C. 2, Uluslararası Hukuk Araştırmaları, Mısır Uluslararası Hukuk Cemiyeti, 1970.

SA'İD Muhammed Mahmûd, *Cerâimü'l-İrhâb Ahkâmuhâ el-Mevdû'iyye ve İcrâ'âtü Mülâhakatihâ*, 1. Baskı, Dârü'l-Fikri'l-Arabî, by., 1995.

SÂDIK Hayda Fevzî, *es-Siyâsetü'l-Hâriciyye el-İrâkiyye, Rü'yetün fî'l-Mu'avvikât ve'l-Mümtelekât*, *Mecelletü'l-Müstansiriyye li'd-Dirâsâti'l-Arabiyye ve'd-Düveliyye*, S. 51, el-Müstensiriye Üniversitesi, 2015.

SÂLİH Nebîh, *en-Nazariyyetü'l-Âmme li'l-Kasdi'l-Cinâî*, 1. Baskı, Mektebetü Dârü's-Sekâfe li'n-Neşr ve't-Tevzî', Amman, 2004.

SÂLİM Abdülmüheymin Bekir, *Şerhu Kânûni'l-Ukûbât – el-Kısmü'l-Hâss – el-Cerâimü'l-Mudirre bi'l-Maslahati'l-Âmme*, 1975.

SAYFÎ Abdülfettâh, *el-Mütâbakatü fî Mecâli't-Tecrîm – Muhâveletün Fıkhiyyetün li-Vad'i Nazariyyetin Âmme li'l-Mütâbaka*, 2. Baskı, Dârü'n-Nehdati'l-Arabiyye, Kahire, 1991.

SAYFÎ Abdülfettâh, *Kânûnü'l-Ukûbâtü'l-Lübnânî, Cerâimü'l-İ'tidâ ala Emni'd-Devleti ve ale'l-Emvâl*, Dârü'n-Nehdati'l-Arabiyye, Kahire, 1972.

SEBÎ'Î Mâcid İbn Sultân, *el-İrhâbü'l-Biyolojî-el-Vikâye ve Sübülü'l-Mükâfeha*, Yüksek Lisans Tezi, Arap Güvenlik Bilimleri Naif Üniversitesi, s. 12. Bkz: <https://library.nauss.edu.sa/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumberE>. T. 20.04.2020.

- SELÂMET Me'mûn Muhammed, *Kânûnü'l-Ukûbât – el-Kısmü'l-Âmm*, el-Dârü'l-Fikri'l-Arabî, by., 1990.
- SELÎM Muhammed es-Seyyid, *Tahlîlü's-Siyâseti'l-Hâriciyye el-İrâkiyye*, 1998.
- SÜKER Cenân Cemîl, *Davâbitü't-Takdîr el-Kadâi li'l-Ukûbet*, Yüksek Lisans Tezi, Bağdat Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, 1972.
- SÜRÛR Ahmed Fethî, *el-Müvâcehetü'l-Kânûniyye li'l-İrhâb*, Dârü'n-Nehdati'l-Arabiyye, 2008, s. 277.
- SÜRÛR Ahmed Fethî, *Kânûnü'l-Ukûbât – el-Kısmü'l-Hâss*, 4. Baskı, Yeni Baskı Yayınevi, Kahire, 1991.
- SÜVEYDÂN Ahmed Hüseyin, *el-İrhâbü'd-Düvelî fî Zillî'l-Müteğayyirâti'd-Düveliyye*, Menşûrâtü'l-Halebî el-Hukûkiyye, 1. Baskı, Beyrut, 2005.
- ŞEMSEDDÎN Eşref Tefîk, *es-Siyâsetü't-Teşrî'iyye li-Mükâfêhati'l-İrhâb ve Müdâ İttifâkihâ Ma'a Usûli's-Şer'iyyeti'l-Cinâiyye-Dirâse Nakdiyye li'l-Kânûni'l-Mısri*, 1. Baskı, Dârü'n-Nehdati'l-Arabiyye, 2006.
- ŞENÂFE Sabbâh Ni'âş, “İstrâtiçiyetü's-Siyâsiyye el-Hâriciyye el-İrâkiyye Ba'de Âmm 2003”, Mecelletü Dirâsâtın Devliyye, S. 51, Bağdat Üniversitesi.
- ŞENNÂVÎ Semîr, *eş-Şürû' fî'l-Cerîmet – Dirâsetün Mukârene*, Dârü'n-Nehdati'l-Arabiyye, Kahire, 1971, s. 105.
- ŞİRNÂ'Î Azîz, “*el-Profîlü's-Sikolojiyye li'l-Ferdi'l-İrhâbî*” Mecelletü'd-Dirâsât ve'l-Ulûmi'l-İnsâniyye, el-Vâdî Üniversitesi, Cezayir, S. 3, 2013.
- ŞİVÂ Muhammed Sâmi, *el-Cerîmetü'l-Münazzama ve Sidâhâ ale'l-Enzîmeti'l-Akâidiyye*, Dârü'n-Nehdati'l-Arabiyye, Kahire, 1998.
- TAHA YASÎN İmadüddin vd., *el-İstrâtiçiyetü'l-Kitâliyye li-DAEŞ fî Müvâceheti'l-Kuvvâti'l-Emniyye*, S. 2, en-Nehreyn Stratejik Araştırmalar Merkezi, Bağdat, 2015.

- Terrorism research center, available at:
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1071581906001273>- E. T. 02.04.2020.
- TURİNAY Faruk Y. “Ceza Hukukunda Terör Örgütü Kavramı.” TBBD, no. 116, 2015.
- TURİNAY Faruk, “*Ceza Hukukunda Terör Örgütü Kavramı*”, TBB Dergisi, S. 116, Galatasaray Üniversitesi, 2016.
- Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, C. 1, A-J, TDK Yayınları No: 549, Ankara, 1998.
- UMEYRÎ Muhammed b. Abdillâh, *Mevkifü'l-İslâm mine'l-İrhâb*, Câmi'âtü Nâyif li'l-Ulûmi'l-Emniyye, 1. Baskı, Araştırma ve İncelemeler Merkezi, Riyad, 2004.
- WİLKİNSON Paul, *Terrorism Versus Democracy The Liberal State Response* Routledge, 2011.
- YAHYA Cemîl Hizâm, *Bahsün Havle Mefhûmi'l-İrhâb fî'l-Kânûdi'd-Düvelî el-Âmm*, Yemen İncelemeler ve Araştırmalar Merkezi, San'a, ts. s. 26. Bkz:<https://www.mohamah.net/law/wp>-E. T. 03.04.2020.
- YÂSİRÎ el-Livâ Yâsin Tâhir, *Mükâfêhatü'l-İrhâb fî'l-İstrâticiyye el-Emrîkiyye-Rû'yetün Kânûniyyetün ve Tahlîliyye*, Dârü's-Sekâfe li'n-Neşr ve't-Tevzî', Bağdat, 2011.
- YAŞAR Osman, Hasan Tahsin GÖKCAN ve Mustafa ARTUÇ, *Yorumlu Uygulamalı Türk Ceza Kanunu*, C.5, Ankara Adalet Yayınevi.
- YENİDÜNYA A. Caner - İÇER Zafer, “Suç İşlemek Amacıyla Örgüt Kurma Suçu”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, *Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan Özel Sayısı, İstanbul, C. 19, S. 2, 2013.
- YEŞİLTAŞ, Murat, ÖZDEMİR Ömer Behram, ÖNCEL Rıfat, DÜZ Sibel, ÖZTÜRK Bilgehan, “Sınırdaki Düşman: Türkiye'nin DAESH İle Mücadelesi”.

ZA'BÎ Fârûk Fâlih, “*el-İrhâb fî Dav'i'Şer'iyyeti'd-Düvelîyye*”, Mecelletü'r-Râfdîn li'l-Hukûk, Musul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, S. 16, Mart 2003.

ZAFER Hamide, *Ceza Hukukunda Terörizm*, İstanbul, Beta Basım Yayım, 1999.

ZAĞBÎ Ferîd, *el-Cerâimü'l-Vâki'a alâ Emni'd-Devleti'd-Dâhilî*, Lübnan Ceza Ansiklopedisi, C. 10, 3. Baskı, Sâdir Yayınları, Beyrut, 1995.

ZEYÂDÎ Hâmid Sâlim, *İhtilâlü DAEŞ'in li-Ninova el-Mükaddimât ve'n-Netâic Nüksetü Haziran 2014*, Dârü'l-Cevâhirî, Bağdat, 2015.

KANUNLAR

111 Sayılı ve 1969 Tarihli Irak Ceza Kanunu.

13 Sayılı ve 2005 Tarihli Irak Terörle Mücadele Kanunu.

13 Sayılı ve 2005 Tarihli Irak Terörle Mücadele Kanunu.

13 Sayılı ve 2005 Tarihli Terörle Mücadele Kanunu.

1373 Sayılı ve 14.03.2007 Tarihli Karar gereği kurulan Terörle Mücadele Yüksek Komisyonu'na gönderilen Irak raporu.

1373 Sayılı Ve 19.04.2006 Tarihli Karar Gereği Kurulan Terörle Mücadele Komisyonu'na Gönderilen Irak Raporu.

16.04.2004'tarihinde çıkan 3 Sayılı ve 2004 Tarihli Katar Terörle Mücadele Kanunu.

2000 Tarihli İngiltere Terör Kanunu.
https://araa.sa/index.php?view=article&id=1918:2014-07-17-08-22-15&Itemid=172&option=com_content E.T. 27.10.2020

2005 Irak Anayasası.

29 Nisan-8 Mayıs 1995 tarihinde Kahire'de düzenlenen Suçun Önlenmesi ve Suçluların Tretmanı BM Dokuzuncu Kongresi, Birleşmiş Milletler Yayınları, Evrak sayısı: 15, 16-A/CONF, 30 Mart 1995, f. 69.

3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nu, m. 1.
Bkz:<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.pdf> E. T.
15.05.2020.

45 Sayılı ve 2008 Tarihli Dış Hizmet Kanunu.

97 Sayılı ve 1992 Tarihli Mısır Ceza Kanunu.

Tazminatla ilgili 1 Sayılı ve 2006 Tarihli Yönerge, Irak Resmi Gazete, S. 4025, 28 Ağustos 2006.

Tazminatla ilgili 2 Sayılı ve 2006 Tarihli Yönerge, Resmi Gazete, S. 4027, 19
Kasım 2006.

İNTERNET KAYNAKLARI

[:http://boulemkahel.yolasite.com/](http://boulemkahel.yolasite.com/)

<https://www.islamist-movements.com/2872>

<https://www.medaratkurd.com>

http://biblio.univalger.dz/jspui/bitstream/1635/10601/1/AHMIDIBOUDJALTIA_BOUALI.pdf

<http://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=107319&r=0>

<https://www.beirutme.com/?p=6975>

<https://rasamcenter.com/estimate-position/4131>

<https://qudspressnet.wordpress.com/page/130/?app-download=nokia>

<https://horrya.net/archives/119321>

https://www.ipinst.org/wp-content/uploads/2015/06/human_rights.pdf

https://www.usip.org/sites/default/files/sr160_arabic.pdf

<https://repository.nauss.edu.sa/bitstream/handle/123456789/57890>

<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-35695648>

<https://www.hjc.iq/view.2325/>

<https://library.nauss.edu.sa/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber>

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1071581906001273>

<https://www.mohamah.net/law/wp->

https://araa.sa/index.php?view=article&id=1918:2014-07-17-08-22-15&Itemid=172&option=com_content

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.pdf>